

SBORNÍK

2002

Státní okresní archiv
Přerov

SBORNÍK
Státního okresního archivu
v Přerově

Přerov 2002

SBORNÍK
Státního okresního archivu
v Přerově 2002
ISBN 80-238-9973-2

Obsah

Ivan Krška – Nálezy z doby neolitu a potštátská obecní kronika	5
Jiří Lapáček – Nejstarší známé vesnické znakové privilegium na Moravě je z Křenovic	8
Miroslav Marada – Židovský hřbitov v Tovačově	13
Jiří J. Hudeček – František Hanák – Petr Hudeček Bravantští z Chobřan na Přerovsku a heraldická památka na jejich rod	29
František Hanák – Petr Hudeček – Jiří J. Hudeček Přestavky a Vincenc Vetter z Lilie	36
Petr Hudeček – František Hanák – Jiří J. Hudeček Památkově nechráněný kříž z doby prusko-rakouské války v Tovačově	41
Jiří J. Hudeček – Historická zoologická sbírka školy v Tovačově	43
František Hanák Větrné mlýny v širším okolí Přerova včera a dnes	53
Jan Jirka Valerie Vrabcová, zakladatelka slávy přerovské atletiky žen	65
Iva Vlčková – Ukázky z pověstí, pověrečných povídek a vyprávění z rukopisné sbírky prof. Aloise Beni	69
Jiří Pavlica – Henčlov	81
Václav Krejčí – Historie přerovských pošt	86
František Rašák – Z historie tělovýchovy a sportu v Přerově. Stručný přehled o sportovcích, trenérech a funkcionářích do roku 2000	147
Ivan Krška – Za Marií Mikulíkovou	209

Ivan Krška

Nálezy z doby neolitu a potštátská obecní kronika

Když předválečný historik Potštátska a odborný učitel německé obecné a měšťanské školy v Potštátě, Karel (Karl) Raab,¹ převzal po svém předchůdci, Rudolfu Mannsbartovi,² v roce 1927 funkci ředitele této školy, přejímal od téhož rovněž vedení potštátské obecní kroniky.³ Tu obohatil nejen výpisy a opisy z archivních materiálů, ale záhy se mu naskytla též příležitost zmínit se v ní o prehistorických nálezech, k nimž došlo v blízkosti Potštátu v letech 1933 a 1934.⁴

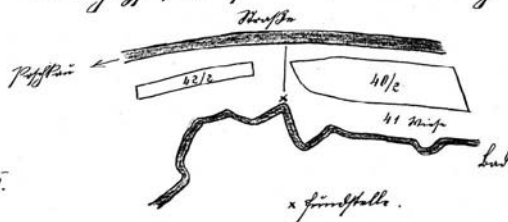
Tak v kronice poznamenal, že 2. května 1933 byla parcela č. 85/3 v blízkosti spojovací cesty od Benischova kříže k boškovské silnici⁵ připravována k sadbě brambor. Při práci pluh vyoral na povrch hlazený kamenný mlat, pocházející z mladší doby kamenné. V něm se nalézaly ještě stopy soudobého dřevěného topůrka. Jak Raab uvedl, byl mlat dlouhý 11,5 cm, 5 cm široký a 4 cm silný. Mlat se dostal do vlastnictví odborného učitele Huga Czeikeho a Raab k němu pořídil fotodokumentaci.⁶ V zápisu dále uvedl, že vlastníkem parcely je Fr. Hampel z č. 32.⁷ Zmínil se též o tom, že tato kamenná sekyra⁸ je již třetím prehistorickým nálezem z oblasti Oder-ských vrchů. V roce 1916 byla totiž ve Varhošti nalezena podobná kamenná sekyra, která náleží, podle Raabova zápisu, lengyel-jordanovské kulturní oblasti.⁹ Jako nálezci jsou tu uváděni Antonín Mück a Fr. Pokoj.

Dále se zmiňuje o nález z zlomku kamenného mlatu, který v roce 1925 našel v Nové Vsi nad Odrou J. Mauer. Tento nález, podle Raabových údajů, patří do oblasti tzv. nordické (severské) kultury mladší doby kamenné.¹⁰ Raab též zaznamenal, že poslední oba nálezy jsou uloženy ve vlastivědném muzeu ve Velké Střelné.¹¹

K dalšímu prehistorickému nález v blízkosti Potštátu došlo 25. března 1934. Žáci Karel Farda, Otto a Jan Kretschmerovi¹² našli pod vrbovým a olšovým keřem při potoku v „Oboře“¹³ kamennou sekyru z tvrdého písčivce, z níž vyčnívalo ještě 2 cm dlouhé dřevěné topůrko. Zda v případě místa nálezu šlo o bývalé tábořiště, nebo sekyra byla snad připravena, se nedalo zjistit. Protože šlo o již druhý nález v průběhu jednoho roku, jde, jak se Raab domnívá, o nový důkaz toho, že dřívější obyvatelé používali zdejší krajinu jako průchozí území. Nález byl předán držiteli velkostatku Desfours-Walderodovi (tj. Zikmundovi Desfours-Walderodovi, jenž zemřel v roce 1936 jako poslední mužský člen moravské větve rodu).¹⁴

Záznam o tomto druhém nálezu doprovodil Raab nákresem místa, kde k němu došlo, a nákresem se k příspěvku též přikládá.¹⁵ Je ovšem jasné, že oba Raabovy záznamy z nejstarší minulosti Potštátska budou musit odborníci z řad prehistoriků ještě prověřit a zjistit, kde se v přítomné době nalé-

innerhalb eines Jufers der R. Fiedel (Kreuzfeld) ist, ist es
 ein mündlicher Beweis früherer Besitzer od. die Benützung
 der fiefigen Gegend als Ackerfeld. Der Fiedel ist
 dem Gutsbesitzer- Kavaliers übergeben worden.

R. f. 22. 65.

Ordnung
 6/12 1934
 Biglow
 v. Kom. p. p.

R. f. 22. 65.
 111

Weltbürgerkriegsbezüge.

			Leibf.	Hoff.	feinf.	Anteilhaber
1869	1560	1558	—	—	—	2
1/2 1880	1454		1448	1	5	
" 1890	1554		1488	64	2	
" 1900	1518		1443	74	1	
" 1910	1322		1288	29	5	
1/2 1921	1219		1126	53	1	39
1/2 1930	1227		1141	71	15	

12 119

Raabův nákres místa nálezu z 25. 3. 1934
 (xeroxová kopie z potštátské obecní kroniky)

zají. Závěrem je rovněž třeba zdůraznit, že k trvalému osídlení Potštátska došlo teprve v souvislosti se středověkou kolonizací oblasti Jeseníků a Oderských hor, jak svého času ukázala studie Hosáková.¹⁶

Poznámky:

- 1 Ke Karlu Raabovi viz Krška, I.: Z minulosti potštátského školství. In: Sborník SOKA Přerov. Přerov 2000, s. 231–235 (pozn. č. 5, 13, 20, 31, 36, 46–48).

- 2 K Rudolfu Mannsbartovi viz Vožda, G.: Ludvík Hahn – učitel komunista. Přerov 1982, s.11–12 (pozn. č. 21), dále s.16.
- 3 Státní okresní archiv Přerov, Archiv města Potštátu, inv. č. 18. Dále jen AM Potštát.
- 4 AM Potštát, inv. č. 18, pag. 65, 119.
- 5 Boškov, bývalá samostatná obec, dnes místní část Potštátu. Potštátskem je v příspěvku míněna dnešní středisková obec Potštát a její místní části, tj. Boškov, Kovářov, Kyžlířov a Lipná.
- 6 Raabova fotodokumentace nálezu (Lichtbilder) se nedochovala, resp. nebyla dosud objevena.
- 7 Vlastník parcely, výminkář Fr. Hampel, zemřel v r. 1944 na č. 32 v Potštátě (náměstí) ve stáří téměř 97 let. Na potštátském hřbitově se v blízkosti hřbitovního kostela podnes zachoval jeho hrob (kniha zesnulých v Potštátě od r. 1942, uložena u obecního úřadu tamtéž).
- 8 Ačkoliv Raab původně uvedl termín kamenný mlat (Steinhammer), uvádí níže termín kamenná sekýra (Steinbeil).
- 9 K lengyel-jordanovské kulturní oblasti viz Filip, J.: Pravěké Československo. Praha 1948, s.134, 139, 166 a d.
- 10 K nordické (severské) kultuře mladší doby kamenné viz Schráníl, J.: Vývoj lidstva v době předdějinné. In: Dějiny lidstva. Sv. I. Praha 1940, s. 63, 68.
- 11 Exponáty vlastivědného muzea ve Velké Střelné převzalo po r. 1945 Vlastivědné muzeum v Olomouci. Za sdělení děkuji Mgr. Procházkové.
- 12 Sestra jednoho z nálezců, p. Ilse Horáková, žije podnes v Potštátě a její bratr K. Farda v SRN. Za sdělení děkuji p. Vladimíru Horákovi.
- 13 Obora (Tiergarten) je les při již uváděné boškovské silnici.
- 14 Tím se nález stal součástí rozsáhlých zámeckých sbírek, které však po smrti Zikmunda Desfours-Walderodeho byly jeho sestrou, MUDr. Marií Desfours-Walderode, většinou prodány Baťovu koncernu a z potštátského zámku odvezeny. Ve fotodokumentaci z těchto sbírek, kterou se podařilo získat potštátskému místostarostovi ing. M. Pazlarovi a autorovi příspěvku, se nález bohužel nevyskytuje, a bude proto nutno nadále po něm pátrat. Viz. Slavík, K.: Vzácné sbírky na Potštátě. In: Záhorská kronika 20, č. 3, s. 92–93. Též In: Oderské vrchy 9, č. 1–2, s. 24–27 (s poznámkami a doslovem Fr. Šustka a fotografickou přílohou).
- 15 Ve stručné formě a bez poznámkového aparátu jsem veřejnost o prehistorických nálezech na Potštátsku informoval ve sborníku Potštát, černobílý květ severovýchodu přerovského okresu, jenž byl r. 1996 vydán péčí tehdejšího místostarosty Mgr. M. Gajdůška (s. 12).
- 16 Hosák, L.: Středověká kolonizace v oblasti Jeseníků. In: Časopis Společnosti přátel starožitností 63, 1955, s. 65–78.

Nejstarší známé vesnické znakové privilegium na Moravě je z Křenovic

Po roce 1989 zažívá velký rozmach obecní heraldika, která je spojena s vytvářením, udělováním a užíváním znaků obcemi. Přerovský okres je v tomto ohledu jedním z nejrozvinutějších. Má v tom ovšem tradici, která sahá do dávné minulosti.

Počátky znaků jsou spojeny s rozvojem rytířstva v 1. polovině 12. století. Znak byl vhodným prostředkem identifikace v boji. Postupně se rozvinula celá nauka o znacích – heraldika, dodržující přísná pravidla o barvách, znameních, klenotech a dalších součástech znaků. Vedle šlechty začali znaky užívat i zástupci rozvíjejících se měst, znamení se objevovala i na pečetích, které prokazovaly právoplatnost dokumentů. Původně svobodně volená znamení byla postupem času udělována panovníkem jako privilegium. Nejstarší známé městské znakové privilegium udělil král Václav IV. městu Slavkovu v roce 1416.¹

Za nejstarší známé vesnické znakové privilegium je považována listina z roku 1496, v níž děkan a kapitula olomouckého kostela obdařili ves Křenovice pečeti a právem pečeti černým voskem. Z kroniky obce se dovídáme, že v roce 1887 bylo podle znázornění v listině pořízeno obecní razítko a zvětšený výkres pečť vojenského zeměpisného ústavu ve Vídni. Nové razítko začalo být užíváno od 12. listopadu 1887.

Poprvé se o listině děje zmínka v literatuře v roce 1904, kdy přispěvatel do Selského archivu napsal článek tohoto znění: „*Křenovice u Kojetína mají v obecní truhlici hojné památky, a to pergamenové listiny: 1. Obdarování na pečeť z l. 1496., 2. na pastvíska 1499, 3. porovnání obce Křenovic s Kovalovicemi stran pastvíska u lesa Křenovského 1513, 4. potvrzení na pečeť 1525, 5. smlouvu Křenovic a Kojetína stran vody vedení a potrubí, 6. obdarování na les 1592, 7. list na porážení robot na plat 1596. – Kromě těchto starožitných listin pozornosti naší zasluhuje: 8. Kniha neb registr gruntovní dědiny Křenovic, obnovena l. P. 1669.*“

Porůzné jiné spisy jsou tyto: robotní patent z r. 1775., kontribučenský individuální extrakt na r. 1808, „Společenský hlas moravských sedláků“ 1848, „soudní akta“ aj. Ant. Beneš, nadučitel.“² V roce 1907 uveřejnili A. Beneš a Em. Zezulka v Selském archivu přepis zmiňované listiny a ještě několika dalších archiválií.³ Po válce se ovšem listina ztratila a jako o ztracené se o ní psalo mezi badateli.⁴

Koncem roku 2001 se podařilo listinu identifikovat mezi dalšími archiváliemi z Křenovic, uloženými v soukromých rukou.

1496, červenec 13, Olomouc

Kněz Konrád Althamer, děkan, a kapitula olomouckého kostela udělili vsi Křenovice pečet a právo pečeti.

Znakové privilegium pro Křenovice. SOKA Přerov

Originál, pergamen, 41,3 x 23,2 – 7,4 cm, česky, pečeť vydavatele chybí, zbytek červených hedvábných nití. Listina konzervována v roce 2001 v Zemském archivu v Opavě. V textu vyobrazení pečeti, v rámu 6 x 7,1 cm na hnědém obdélníkovém podkladě se zlaceným stylizovaným rostlinným motivem kolčí štít modré barvy, na něm křížem dva křenové výhonky, podzemní část hnědá, listy zelené.

„My kněz Konrád Althamer, děkan a kapitola kostela olomúckého, vyznáváme tímto listem všem, že přistúpivše před nás do kapitoly naši velebný kněz Adam, kanovník kostela olomúckého a probošt kostela brněnského, doktor v práviech duchovních, tehdáž správce vsi Chřenovic, spolubratr náš milý, fojt a konšelé již psanej vsi Chřenovic jménem tej vsí obce předložili jsú nám některé své pilné a znamenité potřeby. A zvláště, že oni lidem domácím i přespolním a stranám tu v Chřenovicích při právě stojícím mnohokrát rozumy svými dosti učiniti nemohúce, na peníze obojích stran pro naučení k vyššímu právu do Kroměříže posílati musiejí, kdež tíž páni kroměřížští pro mnohé příčiny a příhody chtějí, když se těm lidem pro taková naučení a práva k nim posílati přijda, aby obojích stran pře popsané a zapečetěné byly jim poslané. A již jmenovaní lidé z Chřenovic své vlastní pečeti nemajíce, veliký v tom nedostatek jmívají a meškání. I pokorně se vsí snažností nás jakožto pánův svých dědičných prosili jsú, abychom je v takových jejich nedostatecích milostivě opatřiti ráčili. Kdež my na těch svrchupsaných lidí z Chřenovic slušnú žádost hledíce i hodnú příčinu a pilnú jejich potřebu znamenavše, svolili jsme a mocí listu tohoto svolujem. Tak aby oni častopsaní lidé ze vsi Chřenovic, nynější i budoucí, pečeť svú vlastní měli a na ní dva kořeny chřenové na kříž i s listem jeho chřenovým měli ... a požívali. A nadto zvláštní naší milostí tu z moci tímto listem tuto milost týmž lidem častopsaným z Chřenovic nynějším i budoucím činíme, svolujeme a jim dopůstíme, aby černým voskem pečeti mohli. A tej pečeti v potřebách svých slušných v témž právě, jakožto i jiné ctné obce v Markrabství moravském pečeti svých užívají, též oni také aby užívati mohli. Tomu všemu, což se nahoře píše, na potvrzení a pro lepší jistotu pečeť naši větší kapitolní s dobrým rozmyslem a vědomím jistým našim přivěsiti rozkázali jsme k tomuto listu. Jenž jest psán a dán v Olomúci léta od narození syna Božího tisíceho čtyřstého devadesátého šestého, tu středu den svatě panny Margarety, mučednice Boží.“

2

1513, říjen 30, Křenovice

Urovnání sporu mezi vesnicemi Křenovice a Kovalovice o háj a pastvu.

Originál, pergamen, 45,3 x 25,8 – 4,4 cm, česky, jedna pečeť vydavatele přivěšená na pergamenovém proužku velmi poškozená, druhá chybí, zachován pouze proužek (Petr Brajznekar z Brajznpergku a na Střílném, hofrychtér dvora kněze biskupa, Martin z Křimic, úředník kněze biskupa).

Selský archiv, 1908, s. 108–109.

3

1525, srpen 28, Budín

Český král Ludvík potvrdil vsi Křenovice obdarování na pečeť.

Originál, pergamen, 44,5 x 20,4 – 8,7 cm, česky, pečeť v dřevěném pouzdře přivěšená na hedvábné šňůře nepatří k listině (majestátní pečeť olomoucké kapituly).

Selský archiv, 1907, s. 19–20.

4

1592, červen 15, Olomouc

Olomoucká kapitula postoupila vsi Křenovice les a dala k tomu instrukci k jeho opatrování.

Originál, pergamen, 60,7 x 30,8 – 4,7 cm, česky, pečeť olomoucké kapituly přivěšená na červeno-bílo-modré šňůře, původně ve voskové misce, dodatečně přidělané dřevěné pouzdro.

5

1736, září 11, Kroměříž

Opis listiny z roku 1513, podle níž došlo k urovnání sporu mezi vesnicemi Křenovice a Kovalovice o háj a pastvu.

Papír, 44,1 x 29,5 cm, česky, pečeť přitištěna, velmi poškozená.

6

1782, červenec 6, Brno

Opis listiny z roku 1592, v níž olomoucká kapitula postoupila vsi Křenovice les a dala k tomu instrukci k jeho opatrování.

Pergamen, 64,2 x 37 – 2,7 cm, česky, pečeť úřadu zemských desk v dřevěném pouzdře přivěšená na pergamenovém proužku.

7

Přípis některých obdarování dědiny Křenovic obnovený léta páně 1751 (obsahuje opisy listin z let 1496, 1525, 1592, 1596, 1499)

Česky. Rozměry 21 x 32,3 cm, 12 fol., lepenková novodobá vazba (dle přípisu pořízená během přípravy knihy Fr. Dostála, Křenovice u Kojetína, grunty, domky a jejich držitelé 29. 3. 1941).

8

Rejstřík sirotčí Křenovic 1733–1748

Česky. Rozměry 19,8 x 31,7 cm, 35 fol., lepenková novodobá vazba (dle přípisu pořízená během přípravy knihy Fr. Dostála, Křenovice u Kojetína, grunty, domky a jejich držitelé 29. 3. 1941).

9

Knih aneb registra gruntovní dědiny Křenovic vnově založená a obnovená léta Páně 1669.

Česky. Rozměry 20 x 30,6 cm, 256 fol., lepenková novodobá vazba (dle přípisu pořízená během přípravy knihy Fr. Dostála, Křenovice u Kojetína, grunty, domky a jejich držitelé 29. 3. 1941).

10

Urbarium dědiny Křenovic 1699

Česky. Rozměry 20 x 21,5 cm, 38 fol., lepenková novodobá vazba (dle přípisu pořízená během přípravy knihy Fr. Dostála, Křenovice u Kojetína, grunty, domky a jejich držitelé 29. 3. 1941).

V souvislosti se znovunalezením listiny je třeba připomenout osobu Františka Dostála, který se narodil 30. října 1902 v Křenovicích. V roce 1922 ukončil studium na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, po základní vojenské službě v letech 1928–1930 nastoupil jako výpomocný učitel v Horní Moštěnici v roce 1930. Po několika dalších učitelských místech působil od roku 1936 do roku 1948 na reálném gymnáziu v Olomouci. Po únoru 1948 do srpna téhož roku učil na reálném gymnáziu v Prostějově, následně do srpna 1950 na vyšší průmyslové škole v Přerově a dalších pět let na osmileté střední škole v Nezamyslicích. V důsledku podmíněného odsouzení za údajnou urážku veřejného činitele na podzim 1954 byl v únoru 1955 propuštěn ze školství a poté pracoval v hospodářství své matky Marie Dostálové v Křenovicích. I tam ale se dostal do konfliktu při snaze státní moci o výměnu pozemků, proto v květnu 1957 nastoupil jako manipulantský spoj v úřadě poštovní přepravy na poště Přerov 2. Ovšem v březnu 1958 byl s ním na základě stranických prověrek rozvázan pracovní poměr a František Dostál byl až do odchodu do důchodu v listopadu 1962 zaměstnán v Severomoravské Prefě, n. p. Olomouc. Zemřel dne 15. září 1982.⁵

František Dostál se velmi zajímal o historii své obce. V roce 1940 vydal knihu Křenovice u Kojetína. Grunty, domky a jejich držitelé. Křenovice 1940. Dílo se setkalo s kladnou odezvou, oceňována byla především péle autora při sběru pramenů. Dále se zabýval historií prebend olomoucké kapituly na Hané a osudy kojetínského panství. Za tím účelem pořídil velké množství výpisků a dalších podkladů.⁶

Poznámky

- 1 Müller, K. – Štarha, I.: Znaková privilegia měst, městeček a vsí na Moravě a ve Slezsku. 1416–1914. Katalog. Brno 1995, s. 1–3.
- 2 Selský archiv, 1904, s. 159 (dále jen SA). Tamtéž, 1907, s. 21–22.
- 3 Selský archiv, 1907, listinář č. 334, s. 18–19. V Selském archivu též edice listiny z r. 1499 (SA, 1908, s. 106–108) a list z gruntovní knihy Křenovic (SA, 1907, s. 64).
- 4 Štarha, I.: Vesnické znaky a pečeti Moravy. Heraldika, 1972, s. 122–123. Týž: Ke vzniku nejstarších vesnických pečeti na Moravě. Heraldika, 1977, s. 6–8. Nejstarší vesnické znaky na Moravě. Archivní časopis, 1992, s. 209.
- 5 Viz Inventář k fondu František Dostál, uloženému v Zemském archivu Opava, pracoviště Olomouc, zpracoval Martin Zdražil. Dále srovnej Zpravodaj Vlastivědné společnosti muzejní, 1982, č. 17/18, s. 31. Též, Cekota, V.: František Dostál, profesor a regionální historik. Vlastivědný věstník moravský, 1984, s. 227.
- 6 Dřímál, J.: (rec.) Časopis Matice moravské, 1940, s. 496–497. M. T.: (rec.) František Dostál: Křenovice u Kojetína. Časopis Vlastivědné společnosti musejní v Olomouci, 1941, s. 126–127.

Z dalších jeho tiskem uveřejněných prací uvádíme: K šedesátinám archiváře Václava Nešpora. Časopis Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci, 1943.; Kdy vznikl nejstarší seznam statků a lén olomouckého biskupství? Vlastivědný věstník moravský, 1981, s. 90–92; Sčítání domů a obyvatel v Kojetíně 1869–1970. Kojetínský kulturní kalendář, 1981, č. 3, s. 10–11; Neznámý československý sbor v Ivaní u Tovačova. Kostnické jiskry, 14. 10. 1982; K počátkům osídlení krajiny kolem hradu Sovince. Vlastivědný věstník moravský, 1982, s. 326–333.

Miroslav Marada

Židovský hřbitov v Tovačově

Židovský hřbitov v Tovačově patří mezi nepočetnou skupinu moravských židovských hřbitovů, na nichž se dochovaly náhrobky starší roku 1620. Je situován přibližně 400 m jižně od bývalého židovského ghetta v ulici Podvalí a přístup k němu vede úzkou uličkou od hlavní silnice Přerov–Prostějov. Ze tří stran je hřbitov obklopen zástavbou, na jihozápadní straně, kde jsou nyní zahrady, se rozprostíral původně rybník Zvolenov. Pokud jde o stavebně historické podrobnosti týkající se hřbitova a dalších židovských objektů, uvádí je ing. arch. Jaroslav Klenovský ve své publikaci o židovských památkách Tovačova,¹ dosud málo pozornosti však bylo věnováno náhrobním kamenům, stojícím na ploše pohřebiště. Záměrem příspěvku je tedy tuto mezeru alespoň částečně vyplnit.

Počátky vzniku židovské obce v Tovačově zřejmě souvisejí s vypovězením židů z nedaleké Olomouce v roce 1454, je ovšem možné, že někteří jednotlivci zde mohli žít již před tímto rokem jako dvorní židé tehdejších majitelů panství pánů z Cimburka. První písemná zmínka o tovačovských židech však pochází až z poloviny 16. století, kdy zde již žilo kolem 20 rodin. Většina z nich, jak dokládá nejstarší dochovaný tovačovský urbář² z roku 1567, obývala Židovskou ulici, která byla situována uvnitř městského opevnění, přibližně na sever od náměstí, nedaleko Olomoucké brány.

Židovská obec potřebovala vedle synagogy a dalších rituálních institucí přirozeně i pohřebiště. O jeho vzniku a umístění však zatím převažují hypotézy nad ověřenými fakty. Uvádí se sice existence starého hřbitova na jihozápadním slepém konci Židovské ulice,³ poblíž synagogy, v místě, kde dnes stojí obchodní středisko, v urbáři z roku 1594 ale nacházíme zmínku o svatojiřském poplatku 24 grošů „z pohřebů židovských na Starých Oplocanech“ (Oplocany – vesnice 3 km jihozápadně od Tovačova), stejná částka „z pohřebu židovského“, bez uvedení lokality, se uvádí také ke sv. Václavu.⁴ Otázka počátků židovského pohřbívání v Tovačově tedy zůstává stále nevyjasněná. Lze ale usuzovat, že hřbitov umístěný v těsném sousedství židovské čtvrti by mohl vzhledem k prostorové dispozici jen stěží dlouhodobě sloužit svému účelu.

Rovněž pokud jde o založení stávajícího hřbitova, nejsou naše poznatky o mnoho jasnější. Předpokládá se, že místo k jeho zřízení získala židovská obec po třicetileté válce, během níž za švédské invaze v létě 1643 došlo k devastaci synagogy⁵ a měl být zpuštěn i starý hřbitov. Dnešní hřbitov zaujímá parcelu č. 19 a má tvar obdélníka o ploše 3 039 m², orientovaného délkou přibližně v ose jihovýchod – severozápad. Pohřebiště je obehnané cihelnou zdí, zpevněnou po celém obvodu pravidelně odsazenými pilířky. Je pravděpodobné, že byla vybudována současně s obřadní síní, která byla postavena v roce 1889 v severozápadním rohu hřbitova a o jejíž zří-

zení se zasloužil David rytíř Gutmann, židovský báňský podnikatel, který se v roce 1887 stal majitelem tovačovského velkostatku. Plány na stavbu síně vyhotovil významný architekt Max Fleischer. Vlevo od obřadní síně se nachází nově osazená hlavní vstupní brána na hřbitov, napravo lze ve zdi spatřit úzká dvířka, tzv. kohenskou branku.⁶ Před postavením zdi byl hřbitov zřejmě chráněn pouze dřevěným plotem, čemuž by nasvědčoval i dochovaný spis o odcizení planěk, šindelů a kůlů, jehož se dopustil v létě 1833 jistý tovačovský stolařský mistr, který si takto opatroval materiál k práci.⁷ Katastrální mapa Tovačova z téhož roku nezobrazuje na ploše hřbitova žádnou stavbu.

Dnes se na hřbitově nachází kolem 250 náhrobků, z nichž z mnohých zůstávají pouhá torza. Nelze předpokládat, že se na hřbitově dochovaly veškeré náhrobní kameny, některé patrně zcela zanikly nebo byly odstraněny. Na vzhledu většiny stél se již zřetelně podepsala atmosférická eroze a mnohé nápisy jsou zčásti nebo již zcela nečitelné. Nejvíce jsou postiženy hlavně pískovcové, jemnou kamenickou technikou opracované kameny z 19. století, kterých je na hřbitově většina, ale i starší pomníky s hrubším písmem ztrácejí čitelnost. Z ostatních materiálů nalezneme na hřbitově v menším počtu pomníky z mramoru a opuky, moderní pomníky 20. století jsou zhotoveny převážně z různých druhů žuly. Poslední židovský pohřeb v Tovačově se konal v roce 1942.

Historické jádro pohřebiště se nachází uprostřed východní poloviny hřbitovní plochy. Zde stojí roztroušeně nejstarší stély z konce 17. a z 18. století, mezi nimi však nalezneme i náhrobky mladší, neboť plocha nebyla využívána systematicky, nýbrž zde stejně jako na jiných hřbitovech vznikaly skupiny hrobů podle příbuzenských vztahů zemřelých. Tímto způsobem se vytvořilo několik souběžných, i když ne zcela pravidelných řad náhrobků, probíhajících rovnoběžně s podélnou osou hřbitova, orientovaných většinou nápisovou stranou k jihozápadu, a několik kratších řad na jiho-východní straně (obr. 1). Asi třetina hřbitovní plochy zůstává volná. Většina náhrobků ze 17.–19. století je zpevněna proti vyvrácení zalitím do betonových soklů, které někdy zasahují až do spodního řádku textu. Kdy a kým tyto udržovací práce byly provedeny, se nepodařilo zjistit, od jejich provedení ale zřejmě uplynulo již několik desetiletí. Další rozsáhlejší udržovací práce byly na hřbitově provedeny v 90. letech 20. století v souvislosti s renovací obřadní síně, ve které se nyní nachází expozice k historii tovačovské židovské obce, hřbitova a židovského pohřebnictví.

Nežli se budeme věnovat konkrétním náhrobním kamenům, je nutno vsunout s ohledem na čtenáře, kteří se touto problematikou nezabývají, odstavec s alespoň nejzákladnějšími informacemi. Židovské náhrobní desky v Evropě mají více jak jeden a půl tisíciletou historii. Ve vývoji jejich formy i obsahu se uplatnila jak židovská tradice, tak i nežidovské kulturní vlivy. Formulář náhrobního nápisu má poměrně pevně danou strukturu. Uvádí se jméno a tituly zemřelého a jméno a tituly jeho otce (u vdáných žen často i jméno manžela), jeho funkce v židovské obci, pochvalné výroky o jeho dobrých vlastnostech (laudatio), příp. výroky vyjadřující zármutek nad jeho skolem (lamentatio), datum úmrtí nebo pohřbu podle židovského letopočtu⁸ a požehnání pro posmrtný život. Jako výrazových

prostředků se hojně používá citátů nebo jejich parafrází z knih Starého zákona, Talmudu nebo středověké liturgické poezie. Ačkoli většina nápisů bývá spíše stereotypního rázu, vyskytují se i pozoruhodné stylistické výtvary.⁹ Z uvedeného je zřejmé, že náhrobní nápisy jsou cennou kolekcí epigrafického materiálu a také důležitým pramenem zejm. pro židovskou genealogii, zvláště pokud nejsou dochovány písemné prameny (např. vrchnostenské soupisy židů i jiné úřední seznamy často opomíjejí ženy a děti familiantů a náhrobek bývá jediným zdrojem, dokládajícím jejich existenci, jsou značné mezery v dochovalosti židovských matrik atd.). Z křesťanského prostředí mají srovnatelný význam jen náhrobky šlechty, měšťanů nebo církevních hodnostářů. I samotný náhrobek může mít značnou výtvarnou hodnotu a doplňuje představu o sociálním postavení zemřelého a jeho rodiny. Desetiletí nezájmu o židovské památky však způsobila na hřbitovech nenapravitelné škody a to, co zasáhl zub času, nezřídka za spoluúčasti vandalských rukou, lze dnes jen stěží a s vysokými náklady obnovit. Proto i náš další výklad může být omezen jen na charakteristické ukázky z dochovaného materiálu a nikoli na systematický průzkum pohřebiště.

Nejstarší dva náhrobky, o nichž se předpokládá, že byly na hřbitov přeneseny ze staršího pohřebiště, pocházejí z let 1614 a 1615. Nestojí na ploše hřbitova, ale jsou vsazeny ve hřbitovní zdi mezi obřadní síní a kohen-skou brankou (v severozápadním rohu hřbitova). Oba jsou tvořeny pískovcovými deskami s obloukovým završením, bez ozdobných prvků, pouze jeden z nich má reliéfní obrubu, s hrubším písmem tesaným do hloubky. Pravý starší náhrobek patříci Nathanovi, synu Menachemovu, je pro pokročilou erozi již ze značné části nečitelný, levý, patříci jeho sestře Fejgle, je sice popraskaný, jinak však ještě poměrně zachovalý (obr. 2). Jeho nápis zní:

עַד הַגֵּל	Svědkem ať je tento rov
וְעֵדָהּ הַמַּצְבָּה בִּי	a svědkyní tato stéla, že
פֶּה נִמְצְאָה אִשָּׁתָּה חַשׁוּ	zde je uložena žena ctnostná,
כֶּה פִּיגְלָה בַּת	Fejgla, dcera
מִנְחֵם דָּל יוֹם א' י"ג	Menachema blahé paměti. ¹⁰ Neděle 13.
תַּמּוּז שָׁעָה לִפְקֹ	tamuz 375 dle malého počtu. ¹¹
הַנֶּצֶבֶת	Buď její duše svázána ve svazku živých.

Na této stéle je zajímavá její úvodní formule (srv. Gn 31, 52), která je u nás poměrně zřídka doložena.¹² Naproti tomu závěrečné požehnání, vyjádřené na pomníku pětípísmennou zkratkou **הַנֶּצֶבֶת**, které je parafrází blahorečení Abigail Davidovi (srv. 1 Sam 25, 29), se objevuje již na středověkých stélách, je v novověku zcela standardní a je používáno doposud.

Z dalších náhrobků ze 17. století zaujme trojice pískovcových stél s již sotva čitelnými nápisy, stojící zcela izolovaně při jihozápadní hřbitovní zdi, přibližně v polovině její délky (obr. 3). Pocházejí z 80. let a jsou orientovány textovou stranou k severovýchodu. Jejich pozice patrně také není původní. Levá a prostřední stéla mají kvadrátní tvar, prostřední je završena profilovanou římsou. Pravá stéla má završení obloukové. Textové pole je na

všech třech náhrobcích lemováno reliéfní obrubou, která se u kvadrátních stél rozšiřuje v horní části obloukem do plochy, písmo je vhloubené.

Nápis na prostředním, relativně nejlépe zachovalém náhrobku z roku 1685 (obr. 4) sděluje (salvo errore pro špatnou čitelnost):

פה	Zde
נמכן איש נעמן	je uložen muž věrný,
איש ישר ובשר	muž přímý a ctnostný,
החבר משה מנחם	učený Moše Menachem,
ב"ה אליעזר שהלך	syn pana Eliezera, jenž se odebral
לעולמו ושכב דיים	na věčnost a rozloučil se
לכל די ששה ועשר	se životem šestnáctého
ימים בחודש סיון	dne měsíce sivanu
תמ"ה ל' תנצב"ה	445 dle malého počtu. Buď jeho duše svázána ve svazku živých.
אמן	Amen.

Pozoruhodný na tomto pomníku je velmi pozdní výskyt závěrečné formule amen, která se objevuje již ve starověku, ale je typická zejména pro středověké náhrobky.¹³ Vyskytuje se také na stéle stojící nalevo.

Po výtvarné stránce jsou náhrobky ze 17. století jednoduché, bez členitých tvarů a bez figurální či ornamentální výzdoby. Výtvarně prosté jsou také pomníky ze století 18. Jsou převážně menších rozměrů (60–70 cm výšky), jako by odpovídaly malým poměrům obce, a mívají tvar buď kvadrátní nebo jsou završené obloukem či trojúhelníkem se základnou shodnou nebo o málo kratší než je šířka stély. Z ozdobných prvků se kromě reliéfní obruby textového pole nehojně setkáváme s jednoduchými volutami a rostlinnými či geometrickými prvky (obr. 5). Zadní strany stél bývají stejně jako u starších kamenů jen hrubě opracovány. Výtvarné jednoduchosti odpovídá i střízlivá forma zápisů. Texty začínají stereotypně zkratkou **פנ** nebo **פנ**, znamenající „zde je uložen(-a)“, resp. „pohřben(-a)“, která bývá umístěna i samostatně v horní části stély nad vlastním textovým polem. Upozornit je třeba také na přesun datovací formule ze závěrečné části textu na začátek, její vyčlenění z kontextu a s tím související případné odlišné výtvarné ztvárnění, např. stylizování do oblouku a provedení reliéfním písmem. Tato změna je zaznamenána na náhrobcích z 2. třetiny 18. století.

Ukázkou použití dekorativních prvků může být náhrobek z roku 1720, kde jsou písmena **פנ** umístěna v kroučcích a ozdobena korunkami, které se objevují i v textovém poli (obr. 6). Jeho text, pro silnou zvětralost pískovce obtížně čitelný, zní:

פ"נ	Zde je uložen
האלוף הישיש	ctihodný kmet,
בהר"ר גומפל	vážený pan Gumpel,
ב"ה י" ו'ל	syn pana J. blahé paměti.
יום א' ב"ה	Neděle 25. (den)
אדר שני	druhého adaru
ש' ת"ס לפ"ק	roku 480 podle malého počtu.
תנצב"ה	Buď jeho duše svázána ve svazku živých.

Naproti tomu zcela jednoduchý po výtvarné i obsahové stránce je drobný pískovcový pomníček (obr. 7) z roku 1730, který sděluje:

פ"נ	Zde je uložen
הר"ר דוד ב"ה	pan David, syn pana
ליברמאן ו"ל	Liebermana blahé paměti.
נקבר בדי' ו'	Pohřben byl v pátek
י"ג כסליו	13. kislevu
תקנ"א לפ"ק	513 dle malého počtu.
תנצב"ה	Buď jeho duše svázána ve svazku živých.

O tom, že v Tovačově žili i židé pocházející ze vzdálených a významných obcí, svědčí mramorový náhrobek (obr. 8) z roku 1729, patřící Seligovi, synu Chajima Corefa z Prahy:

פ"נ איש תם וישר	Zde je uložen muž bezúhonný a přímý, ¹⁴
למצות ה' הלך	který se řídil příkázáními Božími,
הר"ר זעליג ב"ה	pan Selig, syn pana
חיים צורה וצ"ל	Chajima Corefa, spravedlivého blahé paměti,
מפראג ונקבר	z Prahy a pohřben byl
ה' תמוז תפ"ט ל'	8. tamuzu 489 dle malého počtu.

Na této stéle chybí, zřejmě pro nedostatek místa, obvyklé závěrečné požehnání „Buď jeho duše svázána ve svazku živých“.

Již popsanou změnu v umístění datovací formule a její výtvarné odlišení dokumentují dva mramorové náhrobky z 30. let 18. století. První je z roku 1732 a patří Nathanovi, synu pana Gumpla (obr. 9):

נפטר ביום ה' ר"ח שבט תצ"ב ל'	Odešel ve čtvrtek o novoluní tevetu 492 dle malého počtu.
פ"נ	Zde je uložen
איש	muž
תם וישר	bezúhonný a přímý,
כל מצות ה' עשה	který dodržoval všechna příkázání Boží
בהבשר ה"ה הר"ר	svědomitě. Je jím pan
נתן ב"ר גומפל	Nathan, syn pana Gumpla
ו"ל תנצב"ה	blahé paměti. Buď jeho duše svázána ve svazku živých.

Druhý, honosnější (obr. 10), z roku 1735, patří obchodníkovi Chajimovi, synu Jehudy Lejba:

נָקֵבֵר בַּיּוֹם ג' ט"ו סיון תצ"ה ל' Pohřben byl v úterý 14. sivanu 495.

פ"נ	Zde je uložen
איש ירא	muž bohabojný
ובשר כל ימיו חלך דרך	a spravedlivý, který po všechny své dny kráčel cestou
מישר משאו ומתנו ה'	přímou, v koupi a prodeji byl
ביושר פור נתן לאביונ'	poctivý, chudé podporoval
בסתר האלוקה ה' היום	v tajnosti, proslulý a zámožný pan Chajim,
בהר"ר יהודה לב דל	syn pana Jehudy Lejba blahé paměti.
תנצב"ה	Buď jeho duše svázána ve svazku živých.

V průběhu 19. století prošly náhrobky značnými tvarovými i obsahovými proměnami. Stély z první poloviny 19. století se ještě neodlišují tvarově příliš od pomníků starších, objevují se však již mezi nimi kameny se složitěji profilovaným završením a některé jsou i značnějších rozměrů. Písmo bývá drobnější, vytesávané podle šablon, avšak velmi mělce, proto jsou tyto stély, zvláště jsou-li zhotoveny z jemnozrnného pískovce, silně poškozeny erozí. Často bývá hladce opracována i zadní strana. Ukázkou úhledné stély z počátku 19. století může být mramorový náhrobek z roku 1813, pod nímž je pohřbena Lea Schwertschofová (obr. 11):

פ"ט	Zde je uložena
אשה חשובה	žena ctnostná,
צנועה וחכמה אשת דל	skromná a zbožná, žena statečná, ¹⁵
מ' לאה בת ה"ק מפורסם	paní Lea, dcera zámožného a proslulého
ב"ה מאיר שווערשחף זצ"ל	pana Meira Schwertschofa, spravedlivého blahé paměti.
נפטר א' דר"ה תקע"ד ל'	Odešla 1. dne nového roku 574 dle malého počtu.
תנצב"ה	Buď její duše svázána ve svazku živých.

Zde si povšimneme příjmení zesnulé a jejího otce, transkribované hebrejským písmem jako Šwertšof, tedy Cvrčov, což bývala osada u Tovačova, v níž se nacházel panský mlýn, pivovar a vinopalna a v níž byli usazeni židé již nejméně v 18. století a jak vidno, některý z nich přijal název lokality jako příjmení. Dnes je Cvrčov součástí obce Lobodice.

Ve výzdobě náhrobků se kromě již dříve používaných rostlinných a geometrických prvků objevují koruny, lvy, stromy, levtské konvice nebo žehnající ruce kohenů, vcelku však jen v nevelikém počtu.¹⁶ Od 30. let 19. století se v nápisech kromě hebrejštiny začíná objevovat němčina. Příkladem takovýchto pomníků může být pískovcová stéla Terezie Löwiové (obr. 12) z roku 1841, zdobená květinovými motivy:

פ"נ	Zde je uložena
HIER RUHET RESI LÖWI	
הבתולה יפה מרת	krásná dívka, paní
רזל בת ב"ה שמואל	Rejzl, dcera pana Samuela
לעווי נפטר ביום	Löwiho. Odešla dne
ד"ה אדר שנת	25. adaru roku
תר"א	601.
[תנצב"ה]	[Buď její duše svázána ve svazku živých] ¹⁷

Pískovcová stéla Gabriela Storchy z roku 1850 s motivem kohenských rukou (obr. 13)

נפטר יום ב' ב"ה אלול ש' תר"י לפ"ק	Odešel v pondělí 25. elulu roku 610 dle malého počtu
נ"פ	Zde je uložen
הבחר בראל בן ה'	jinoch Gabriel, syn pana
מנדל שטארך ב"ן לז'	Mendla Storch, kohena, blahé paměti.
תנצב"ה	Buď jeho duše svázána ve svazku živých.

Gestorben im 13ten
Lebens Alter 1850
R. S. A.¹⁸

Reliéfním písmem zaujme pískovcová stéla Scharloty Löwiové z roku 1862, původně opatřená ozdobnou hlavicí se zkratkou פ"ט, dnes chybějící (obr. 14):

פ"ט	[Zde je pochována]
האשה	žena,
מרת שנדל אשת ב"ה	paní Šendl, manželka váženého pana
שמואל לעווי ארז	Samuele Löwiho z
אונגאריש בראד	Uherského Brodu. ¹⁹
נפטרת ביום י"ח סיון ש'	Odešla 18. sivanu roku
הרב"ב לפ"ק תנצב"ה	622 dle malého počtu. Buď její duše svázána ve svazku živých

Hier ruhet
SCHARLOTTI
Löwi
Gestorben am 2. Juli
1862

Z pozoruhodností mezi pomníky z 1. poloviny 19. století lze poukázat na oboustranně zdobený pískovcový pomník s motivem štítu, bohužel již zcela znehodnocený erozí, zejména pak ale na tři pomníky ve formě tumby z 30. a 40. let, patřící příslušníkům zámožné rodiny Lewekových, která provozovala vinopalnu ve Cvrčově a jejíž příjmení je symbolizováno bas-reliéfními plastikami lvů. I tyto pískovcové tumby jsou již ve špatném stavu, čelní strana prostřední z nich (obr. 15), která byla postavena v roce

1849 nad hrobem Frejdl Lewekové a jejíž hebrejský nápis je ve verších, je však ještě dobře zachovalá:

פה שכנה דומה	Zde odpočívá ta,
הודפת צדקה והולכת בתומה	jež konala milosrdenství a kráčela v dokonalosti,
יראת ה' היתה כל ימיה	bohabojná byla po všechny své dny,
ידיה שלחת לאליזן וכפה	paže vztahovala k nuznému ²⁰ a její ruce
דלים תמכו כל ימי חייה	pomáhaly chudým, po všechny dny žití
לא נמו מדרך חדת פעמיה	neodchýlily se její kroky z cesty víry.
האשה מ' פרידל אשת כ"ה	Paní Frejdl, manželka váženého pana
דניאל לעוועק מתה בפורים	Daniele Leweka, zemřela o purim
ש' תרמ"ט ל'	roku 609 podle malého počtu.
תנצב"ה	Buď její duše svázána ve svazku živých.

Od 70. let 19. století a v některých případech i dříve je na pomnících patrný stále výrazněji výtvarný eklekticismus, objevují se např. prvky antikizující (kanelované sloupy) nebo gotizující (lomené oblouky, žebroví), náhrobky ztrácejí svůj charakteristický židovský ráz, začínají být usazovány na masivních zděných podstavcích a tvarově se sblížují s pomníky na křesťanských hřbitovech. Používání německých nápisů spolu s hebrejskými se stává pravidlem, objevuje se také zlacení či stříbření písma. Tento vývoj je završen na přelomu 19. a 20. století, kdy získávají oblibu pomníky tvaru obelisků z mramoru nebo z leštěné žuly, anebo z více dílů a barevně odlišných materiálů sestavené architektonické náhrobky. V podstatě již jen absence křížů a hebrejské nápisy tyto pomníky odlišují od tvarově shodných náhrobků křesťanských hřbitovů. Po 1. světové válce se na tovačovských pomnících objevuje i čeština.

Výtvarný vývoj náhrobků je dovršen ve 30. letech 20. století, pro která je typická obliba leštěných pravoúhelníkových desek z černé švédské žuly, většinou se stručnými nápisy a příp. již i s květinovou výzdobou před pomníkem.

Předložený popis židovského hřbitova v Tovačově nelze samozřejmě zdaleka považovat za corpus inscriptionum. Výběr ukázek byl ovlivněn především zachovalostí materiálu a snahou o nastínění chronologického průřezu pohřebištěm a o poskytnutí užitečných informací návštěvníkům hřbitova, který patří mezi nejstarší dochovalé na Moravě a zaslouží si pozornost a ochranu.

Poznámky

- 1 Klenovský, J.: Památky židovské obce tovačovské. Olomouc 1996.
- 2 Zemský archiv Opava (dále jen ZA Opava), fond Vs Tovačov, inv. č. 13.
- 3 Fiedler, J.: Židovské památky v Čechách a na Moravě. Praha 1992, s. 162. Klenovský, c. d., s. 22.
- 4 ZA Opava, fond Vs Tovačov, inv. č. 15.
- 5 Flesch, H.: Aus dem Pinax von Tobitschau. in: Jahrbuch der Gesellschaft für Geschichte der Juden in der Čechoslowakischen Republik, 1931, s. 257n.
- 6 Klenovský, c. d., s. 22–26.
- 7 ZA Opava, fond Vs Tovačov, inv. č. 2169.
- 8 Zde uvádíme u každého náhrobku odpovídající rok občanského letopočtu, přesný převod data není pro účely tohoto příspěvku nutný.
- 9 Bližší poučení o této problematice viz např. Muneles, O.–Vilímková, M.: Starý židovský hřbitov v Praze, Praha 1955, s. 13–54. Také Wodziński, M.: Hebrajskie inskrypcje na Śląsku XIII–XVIII wieku. Wrocław 1996, s. 11–159.
- 10 Eulogie pro zemřelé, též ve tvaru „spravedlivý blahé paměti“, srv. Přísl. 10, 7.
- 11 Malým počtem se rozumí židovský letopočet bez uvedení tisíciletí, běžný způsob na novověkých náhrobcích.
- 12 Např. mezi 170 publikovanými náhrobky starého židovského hřbitova v Praze se vyskytuje pouze dvakrát (Muneles, c. d., č. 90 a 97).
- 13 Muneles, c. d., s. 80.
- 14 Srv. Job 1,1 (jedna z nejčastěji užívaných eologií na mužských náhrobcích).
- 15 Srv. Přísl. 31, 10.
- 16 O jejich významu viz např. Symboly židovského života – mystický výklad náhrobních reliéfů, Praha, b. l.
- 17 Poslední řádek nápisu je zřejmě skryt pod betonovým nálitkem.
- 18 R. S. A. – Ruhe seiner Asche.
- 19 Předložka „z“ i název města jsou zapsány německy hebrejským písmem (ojs ungariš brod).
- 20 Srv. Přísl. 31, 20.

Obr. 1.

Obr. 2.

Obr. 3.

Obr. 4.

Obr. 5.

Obr. 6.

Obr. 7.

Obr. 8.

Obr. 9.

Obr. 10.

Obr. 11.

Obr. 12.

Obr. 13.

Obr. 14.

Obr. 15.

Bravantští z Chobřan na Přerovsku a heraldická památka na jejich rod

Úvod

Pomineme-li pověst o původu rodu Chobřanských z Chobřan spojenou s historií o králi Karambertovi, krásné dívce a honu na medvěda, zdá se reálnější skutečnost, že se první členové rodu za vlády krále Boleslava Chrabrého usídlili v Polsku a podle řeky Ravy přijali jméno Rawicz nebo Ursyn (srovnej d'Elvert 1866). Rod je spjat s dějinami Slezska a Moravy, včetně okolí Přerova.

Chobřanští (Brabantští) z Chobřan na Bravanticích

Statek Bravantice (Brabantice, Brosdorf)¹ byl v 15. století v držení mimo jiné i Otíka z Rohova, který díl předal své sestře Markétě, provdané za Jana z Chobřan, který tak byl vzat na Bravantice na spolek (stalo se tak v letech 1477–1478). Jan (Johann) z Chobřan ze Sandoměřského kraje v Polsku konal ještě kolem roku 1485 vojenskou službu u knížete Viktorína z Minsterberku a svému synu Janovi předal statky v Sandoměřsku a Lublinsku.² Jeho osobou získal rod opavský rytířský stav a přijal jméno „Bravantský“ (také na Bravanticích, Chřenovicích a Borotíně). S Marií Schamarowskou měl syna Mikuláše (Nicolause) a s Barbarou Sedlnickou z Choltic syny Bernarda, Jana (Johanna) a Jiřího (Georga). Oba poslední zahynuli jako udatní bojovníci proti Tatarům v Polsku. Syn Mikuláše, Jan z Chobřan, přisedící opavského zemského soudu, zakladatel kostela v Borotíně, od 1540/1541 na Bravanticích, měl s Annou von Karwath šest synů a šest dcer, z nichž syn Jan se oženil v roce 1591 s Annou Podstatskou z Prusinovic a Mikuláš v roce 1593 s Johankou, dcerou Kašpara z Rotelsbergu a Ketře na Štáblovicích. Třetí syn Vilém (Wilhelm) byl po roce 1619 pokutován. V roce 1573 koupil Jan z Chobřan od Hynka II. z Vrbna (od roku 1572 zemského hejtmana) statek Klimkovice, jehož součástí byl i Martinov, dvůr Hýlov, Lagnov, Polanka a Svinov,³ načež ho hned prodal Ondřeji Bzencovi z Markvartovic. V tomtéž roce koupil od Hynka z Vrbna také vsi Olbramice a Zbyslavice. Syn Jan mladší z Chobřan zdědil po otci v roce 1598 Bravantice, Olbramice a Zbyslavice a po jeho smrti připadl statek sirotkům, zemským právem však byl v roce 1602/1603 prodán Zikmundovi Štyrnskému ze Štyrn. Bravantští z Chobřan vystavěli na vyvýšeném místě v Bravanticích, snad po polovině 16. století, kvadratickou trojkřídlou tvrz (obr. 1).

Obr. 1. Tvrz v Bravantících. Foto Jiří J. Hudeček.

Bravantští z Chobřan na Moravě včetně Přerovska

V roce 1639 získal dům v ulici za velkým mostem přes řeku Bečvu v Přerově od Františka Sokolovského ze Sokolova Bernard Václav Bravantský z Chobřan.⁴ Statek se pak dle něj nazýval „Brabantsko“ nebo „Bravansko“ a dnes je tak pojmenována tamní přerovská ulice. Jeho manželkou byla Salomena Lichnovská z Voštic (na Vinařích). Statek Vinary u Přerova koupil v roce 1650/1651.⁵ Bravantsko držel ještě v roce 1665, pak bylo přivtěleno k přerovskému statku. Koupil také Zámeční Lhotu u Přerova od Jiřího Přepyského z Rychmburka. Bratr Bernardův, Jindřich Max, po zdlouhavé soudní při po smrti Václava Podstatského z Prusinovic získal statek Čekyni u Přerova (24. 6. 1662). Jindřich (Heinrich) již v roce 1653 získal statek Jaroměřice (východně od Jevíčka). Jindřichovi synové Ferdinand, Max a Zikmund Rudolf (Sigmund Rudolph) prodali statek Čekyni s Penčičkami v roce 1681. Čekyni a Penčičky (i Žeravice) koupil Jan Křtitel (Johann Baptist) Miniati svobodný pán Campoli, jehož manželkou byla Zuzana Kateřina Bravantská z Chobřan. Vinary a Buk prodali syno-

Obr. 2. Kostel sv. Valentina v Bravanticích. Foto Jiří J. Hudeček.

vé Bernarda Václava Janovi hraběti z Rottalu dne 28. září 1651. Jindřichův bratr Vilém Alexander (Wilhelm Alexander) koupil v roce 1661 statek Hlučov (u Konice) a v roce 1686 jej prodal.⁵

S Johannou Polyxenou Přepyskou, druhou manželkou, měl deset synů (jednou trojčata) a dvě dcery. Z dětí přežil jen syn Bernard a dcery Františka (Franciska), provdaná za svobodného pána von Talitzko, a Terezie (Theresia), provdaná za svobodného pána von Flamm. Bernard Anton Bravantský z Chobřan, děd pánů Říkovských z Dobřčic (nar. 24. 7. 1666 – zemřel 1722), studoval v Olomouci, v jednom roce projel celou Itálií a ve svých 26 letech se oženil s Johannou Sibillou Říkovskou z Dobřčic. Byl císařským radou a v letech 1714–1718 krajským hejtmanem Hradištského kraje. Tento zámožný člen rodu nabyl v roce 1693 statek Kojátky (severovýchodně od Bučovic), roku 1701 statek Vícemilice (na Vyškovsku), v roce 1714 biskupský lenní statek Stražovice (na Kyjovsku) a konečně v roce 1716 statek Hlubočany (u Vyškova). Zemřel bez mužského potomka, jediný jeho syn Jan (Johann) zemřel ve věku 20 let. Podle poslední vůle ze dne 7. červ-

Obr. 3. Náhrobek Johanny z Chobřan, celkový pohled.
Foto Jiří J. Hudeček.

na 1720 hlavní dědictví připadlo synovi Janu Křtiteli (Johannu Baptistovi), ten však již předtím zemřel, takže léno vráceno biskupství a k vyrovnání zbylého jmění (k 1. květnu 1727) došlo mezi šest dcer Bernarda Antona Chobřanského, a to Johannu, provdanou Řikovskou z Dobřčic (matku domu Řikovských, dostala Kojátky), Josephu, provdanou Žalkovskou (zemř. 10. 5. 1739, dostala Vícemilice), Katharinu, provdanou d'Albon (dostala Hlubočany), s Theresií, provdanou Řikovskou z Dobřčic, Marií Annou, provdanou von Forgatch, a Barbarou, provdanou Haugwitzovou, došlo pravděpodobně ke kapitálovému vyrovnání. Rod Bravantských z Chobřan tak pokračoval v ženské linii ve zmíněných šlechtických rodech. Mužská větev rodu zcela vymřela v roce 1770, patrně některým z potomků Jindřicha Maxe (Maximiliána), naposled na Svobodných Dvorech (u Hradce Králové v Čechách).

Obr. 4. Náhrobek Johanny z Chobřan, detail erbu na náhrobku.
Foto Jiří J. Hudeček.

Náhrobek Johanny z Chobřan v bravantickém kostele

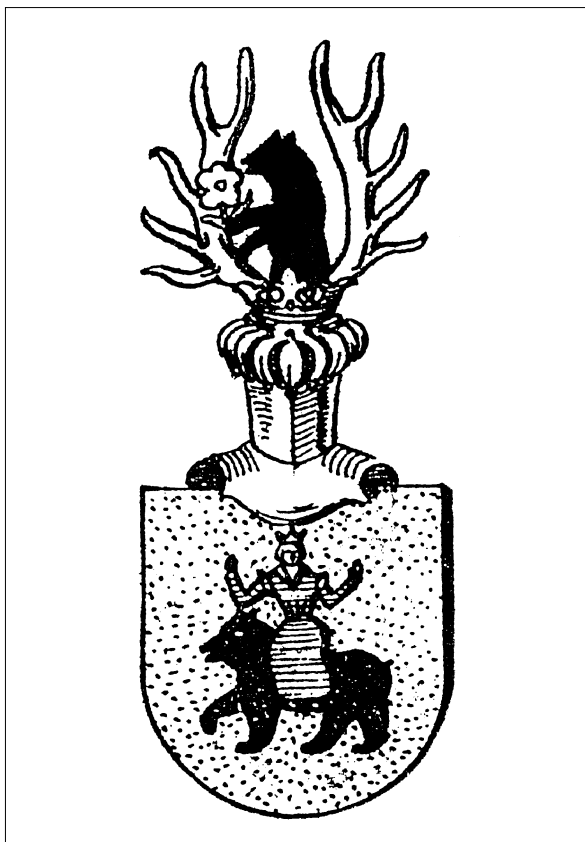
Při opravách kostela sv. Valentina v Bravanticích, okres Nový Jičín (obr. 2), v roce 1998 (který je uváděn již k roku 1440), na levé straně naproti oltáře byla nalezena hrobka i kosti. Náhrobní kámen Johanky z Chobřan, nalezený v dobrém stavu, je nyní umístěn na levé straně za hlavním vchodem do kostela.⁶ Jde o pískovcový žlutý kámen o rozměrech: výška celého náhrobku 178 cm, šířka 91 cm, tloušťka 28 cm, vnitřní orámovaná část obsahující vlastní erb rodu 138 x 84 cm. Ve štítu je panna hledící heraldicky vpravo s rozpuštěnými vlasy a korunkou, roztaženými rukama, sedící na hřbetě medvěda. Nápis okolo desky je vytesán velkými písmeny:

FVIO.ILZD VROZENA PANI.IOHANKA

BRAWANSKA.Z.CHVBO.RZAN.KTERA.VMRE.LA.LETA.1542.DEN.WELKONOCZNI

Uvnitř, nad a pod erbem je uvedeno:

KTRE.PAN.VHO VSSI.MIŁOSCZIW. BVTL.RACZI.

Obr. 5. Znak Bravantských z Chobřan (podle Pilnáčka).

Z uvedeného vyplývá, že jde o náhrobní kámen Johanny Bravantské z Chobřan (+1542), patrně jedné z šesti dcer Jana z Chobřan a Anny von Karwath. Vytesaný erb odpovídá vyobrazení u Pilnáčka, šrafovaní oblečení panny je ale svislé, nikoliv podélné. Obsah znaku popisuje např. d'Elvert (1866a) a Kreutz (1927) jako „korunovanou pannu ve zlatém štítě s roztaženými rukama a vlajícími vlasy, sedící na medvědu“, takže naše identifikace je zcela přesná (obr. 3, 4, 5).

Souhrn

Rod Chobřanských, později Bravantských z Chobřan, původem z Polska, vlastnil statky v Knížectví slezském v letech 1477 až 1602, dále na Moravě, a to na Přerovsku v letech 1639 až 1681 a jinde po Moravě (do roku 1722) a později také v Čechách, kde rod v roce 1770 po meči vymřel. Naše práce obsahuje stručnou historii rodu a popis nedávno nalezeného náhrobního kamene Johanny z Chobřan (+1542) v kostele sv. Valentina

v Bravanticích na Novojičínsku jako cenného heraldického zdroje. Nález má význam i pro historii Přerovska.

Poznámky

- 1 Ves Bravantice poprvé připomínána v roce 1370 (Chobot 1998).
- 2 Vývody d'Elverta (1866a) nejsou patrně vždy zcela přesné.
- 3 Interpretace roku nabytí a prodeje Klimkovic je u autorů různá : podle Svobody (1907) v roce 1573 a téhož roku prodej, podle Výtiska (1958) a Huba (1994) v roce 1572 koupeny a v roce 1573 prodány Ondřeji Bzencovi.
- 4 Uváděn také jako Johann Bernard (d'Elvert 1866a). Je to patrně jedna a táž osoba.
- 5 Uvádí se i koupě tří bratrů Bravantských z Chobřan (d'Elvert 1866a).
- 6 Opis, měření a fotodokumentace provedena ve dnech 7. 7. 2001 a 5. 5. 2002. Za ochotu, laskavost a zpřístupnění kostela sv. Valentina děkujeme jeho správci p. Jaroslavu Kudlovi (Bravantice).

Literatura

- Anonymus, 1891: Brabanský z Chobřan. In: Ottův slovník naučný, 4. díl, str. 525–526. Nakl. J. Otto, Praha.
- d'Elvert, Ch., 1866a: Zur mähr.-schl. Adelgeschichte. XV. Die Brabantsky von Chobřan. – Notizen-Blatt Mitt.Ges.Ackerb. etc. Brünn, (12) 89–90.
- d'Elvert, Ch., 1866b: Zur mähr.-schl. Adelgeschichte. XIV. Die Freiherren Miniati von Campoli. – Notizen-Blatt Mitt.Ges.Ackerb. etc. Brünn, (8): 57.
- d'Elvert, Ch., 1875: Zur mähr.-schl. Adelgeschichte. LXVII. Die Brabantsky von Chobřan. – Notizen-Blatt Mitt.Ges.Ackerb. etc. Brünn, (7): 50–51.
- Hosák, L., 1937: Historický místopis země Moravskoslezské. VII. Opavský kraj. Nákl. Společ. přátel starožitností čsl., č. II. (7), Praha, str. 733–868.
- Hosák, L., Šrámek R., 1970: Místní jména na Moravě a ve Slezsku. Academia, nakl. ČSAV, Praha, sv. I..
- Hub, A., 1994: Klimkovice. Vyd. Měst. úřad, Klimkovice.
- Chobot, K., 1998: Bravantice, Olbramice. In: Jurok J., Brichová J., Dorčák P., Müller K., Chobot K., Okres Nový Jičín. Místopis obcí. 2. sv. Vyd. Okres. úřad a Stát. okres. archiv, Nový Jičín.
- Konvalinka, A., 1936: Bílovecký okres. Stručný popis geologický, archeologický, zeměpisný, dějepisný a místopisný. Nákl. Místní osvětové komise, Velká Polom.
- Kreutz, R., 1927: Přerovský okres. Vlastivěda Moravská. Nákl. Musej. spol., Brno.
- Pilnáček, J., 1930: Staromoravští rodové. Nakl. J. Pilnáčka, Vídeň.
- Plaček, M., 2001: Hradby a zámky na Moravě a ve Slezsku. Nakl. Libri, Praha.
- Prasek, V., 1889: Vlastivěda Slezská. Historická topografie země Opavské. Nákl. Jubil. fondu na vydav. Vlastivědy Slezské, Opava, díl 2.
- Svoboda, L., 1907: Příspěvky k historické topografii knížectví Opavského a Krnovského. – Věstník Matice Opav., 15.
- Výtisk, A., 1958: Klimkovice pět set sedmdesát pět let městem 1383–1958. Úryvek z historie města Klimkovic. Str. 6–15. In: Památník města Klimkovic na upomínku dvou historických výročí v roce 1958. VI. nákl. vyd. místní jednotka Čs. svazu pož. ochrany, Klimkovice.

Přestavky a Vincenc Vetter z Lilie

Úvod

Na Přerovsku žila a působila řada osobností i z aristokratických kruhů a je povinností historiků na ně upozornit a jejich činnost zdokumentovat. Mezi ně patřil i ředitel Stavovské akademie v Olomouci, Vincenc Vetter z Lilie. Osobnost zajímavá svou kariérou i tím, jak zemřel. Protože některé monografie (např. Kreutz 1927) o něm nepřinášejí žádnou zmínku, rozhodli jsme se tuto mezeru vyplnit.

Vincenc hrabě Vetter von der Lilie, svobodný pán auf Burg Feistritz a jeho rodina

Vetterové nabyli v roce 1660 panství Nelhubel (Nová Horka) a Albrechtický (Klein Olbersdorf) na Příborsku (o rodu podrobně např. Mašek 1999). Patřilo jim až do roku 1945. Vincenc (Vincenz) Vetter se narodil 7. dubna 1785 jako třetí syn hraběte Karla Josepha Vettera, knížecího biskupského hofrychtěře v letech 1760–1770. Spolu se svými bratry Felixem, Ferdi-

Obr. 1. Zámek v Přestavlkách u Přerova (stav v roce 2001).

nandem, Gustavem a Carlem se stal spolumajitelem nelhubelského panství, Kateřinic (sv. od Příbora) a Nového Stikovce. Během svého života zastával řadu významných funkcí. Stal se c. k. skutečným služebním komořím arcivévody Rudolfa, kardinála a olomouckého arcibiskupa (+1831) a zástupcem, posléze arcibiskupským lenním hofrychtěrem a c. k. tajným komořím.

Zastával také funkci prezidenta lenního dvora a ředitele Moravské stavovské akademie v Olomouci až do jejího přenesení do Brna. S manželkou Franziskou von Kainrath (*30. 3. 1792, +13. 3. 1843, ve věku 51 let) měl syna Rudolpha Vincenze (*12. 5. 1826, + 5. 3. 1895, ve věku 69 let). Dcera Franziska (*1811) se provdala za Gustava hraběte Dembinského, Emilie (*1815) za Michaela svobodného pána von Forgatsch a Anna (+1843) za Bohuslava rytíře von Widmanna. V roce 1836 koupil Vincenc Vetter od Magnisů alodiální panství Přestavlký se zámek v Přerovském kraji¹ (obr. 1).

Tragická smrt Vincence Vettera z Lilie

Staříčský hrabě si v Olomouci pravidelně sám připravoval ranní kávu a večerní čaj. Tak jako kdykoliv předtím si i dne 25. listopadu 1862 oblékal zástěru a neopatrným pohybem ruky převrátil variček na kávu, takže hořící líh se vyvil na jeho šaty. Ačkoliv ihned přispěchala záchrana, která byla nablízku (patrně sloužící), popáleniny starého muže měly již povážlivý charakter, takže téhož dne ráno, po přijetí poslední svátosti ve věku 78 let zemřel na následky vysílení z popálení. Podobné tragédie ve stejné době nebyly zřejmě ojedinělé a byly poplatné jistému technickému pokroku. Tak např. 12. června 1862 utrpěla popáleniny po celém těle Johanna hr. Schaffgotschová v Brně. Kuriózní je i případ úmrtí Marie Adelaide hr. Des Fours Walderode v roce 1853 na následky popálenin při pečetení dopisu J. E. Purkyněmu. Po potřísnění hořícím líhem zahynula i manželka kyjovského přírodovědce prof. Josefa Klvani.

Pohřební obřad v Olomouci se uskutečnil za účasti školní mládeže diecézní hlavní školy v kapucínském a dominikánském konventu dne 27. listopadu 1862 odpoledne v 16 hodin. Duchovní vedení zařídil prelát a arcidiakon svobodný pán Schneeberg s četnou asistencí. Za ozdobeným pohřebním vozem kráčela šlechta, duchovní metropolitní kapituly, generálové a vrchní c. k. úředníci a dav lidu. Tělesná schránka Vincence hraběte Vettera pak byla převezena k pohřbu v hraběcí rodinné hrobce v Albrechtičkách. Do vlastní rodinné hrobky však tělo uloženo nebylo.

Hrob Vincence Vettera z Lilie na hřbitově v Albrechtičkách

Na hřbitově v obci Albrechtičky, okres Nový Jičín, je po levé straně barokního kostela sv. Mikuláše (ze 17. století) ve stinném místě řada deseti náhrobků členů rodu Vetterů z Lilie a jejich blízkých příbuzných (obr. 2). Vlastní hrobka majitelů panství a velkostatku je pod kostelem. První až šestý náhrobek je kamenný, sedmý a osmý litinový a desátý kovový. Autorství některých kamenných náhrobků známe, jsou dílem kamenosochařů W. Drechslera a W. Heidricha, obou z Opavy. Třetí a desátý náhrobek jsou chráněnou kulturní památkou. Čtvrtý hrob a náhrobek zleva patří Vin-

Obr. 2. Hřbitov v Albrechtíčkách na Novojičínsku, celkový pohled na hroby rodu Vetterů z Lilie (stav v roce 2001). Foto Petr Hudeček.

Obr. 3. Náhrobní kámen Vincence hr. Vettera z Lilie (uprostřed) a Gustava hr. Vettera z Lilie (vpravo) na hřbitově v Albrechtíčkách. Foto Petr Hudeček.

cenci Vetterovi, pátý vedle něj dalšímu významnému členu rodu, c. k. generálmajorovi Gustavu Vetterovi z Lilie (*14. 8. 1819, +27. 3. 1897, v 78 letech), Vincencovu bratrovi. Ten byl účastníkem 36 bitev v letech 1848 až 1869. Na náhrobní desce (obr. 3) je tento nápis:²

Vincenz Vetter Graf und Herr von der Lilie, Freiherr von Burg Feistritz, k. k. Kammerer, nar. 7. 4. (1784), +25. 11. 1862, Rath. Dienstkammerer Wail k. k. Hoheit des Erzherzogs Rudolf, Lehenhofs Präsident

Souhrn

Vincence hraběte Vettera z Lilie, majitele panství Přestavlký na Přerovsku, lze vzhledem k postupové kariéře a funkcím řadit k významným osobnostem z aristokratických kruhů (např. pro jeho vedení Stavovské akademie v Olomouci). Jeho tragická smrt byla v důsledku uplatňování drobných technických novinek v praxi (zde lihového vaříče na kávu nebo čaj). Obdobných úmrtí bylo po polovině 19. století určitě mnohem více. V práci mimo biografických dat o Vincenci Vetterovi a jeho nejbližší rodině referujeme i o jeho hrobu a náhrobním kameni na hřbitově u kostela v Albrechticích na Novojičínsku.

Poděkování

Za pomoc, ochotu a laskavost děkujeme Václavu Pavlíkovi, starostovi Albrechticěk.

Poznámky

- 1 V roce 1683 držel Přestavlký Ferdinand hr. Magnis a jeho manželka Anděla, roz. Braidová. Prodali je Vilém a Antonín Magnisovi, a to v roce 1836. Po smrti Vincence Vettera je koupil olomoucký arcibiskup Bedřich Fürstenberg, a to v roce 1863. V roce 1878 v zámku v Přestavlkách zřízen klášter Voršilek za účelem výchovy mládeže v katolickém duchu. Nacházely se tam dvě soukromé školy, měšťanská škola a jednoroční pokračovací škola. Klášter se školami zanikl v roce 1949.
- 2 Opis z náhrobků a fotodokumentace na hřbitově v Albrechticích provedena ve dnech 15. 7. a 21. 8. 2001.

Literatura

- Anonymus, 1862a: Amtlicher Theil. – Troppauer Zeitung, Nr. 261, 13. 11. 1862.
Anonymus, 1862b: Locales und Provinzielles. – Brünnener Zeitung, Nr. 274, str. 2213, 1862.
Anonymus, 1862c: Locales und Provinzielles. – Brünnener Zeitung, Nr. 277, 1862.
Anonymus, 1862d: Zur Tagesgeschichte. Brünn 12. Juni. – Troppauer Zeitung, Nr. 137, 1862.
Anonymus, 1907: Vetter von der Lilie. In: Ottův slovník naučný, 26.díl, str. 628. Vyd. J. Otto, Praha.
Bistřícký J., Drkal F., Kouřil M., 1961: Státní archiv v Opavě. Průvodce po archivních fondech. Sv. 3. Pobočka v Olomouci. Archiv. správa min. vnitra, Praha.
Brichová J., 1998: Albrechtický. Str. 9–10. In: Jurok J., Brichová J., Dorčák P., Müller K., Chobot K., Okres Nový Jičín. Místopis obcí. 2. sv. Vyd. Okres. úřad a Stát. okres. archiv, Nový Jičín.
d'Elvert Ch., 1877: Zur mähr.-schl. Adelsgeschichte. LXXXXIV. Die Grafen Vetter von der Lilie. – Notizen-Blatt Mitt. Ges.Ackerb. etc. Brünn, Nr. 10, str. 73–75.

- Kalocsányioví, Kilnarová, M., Šmitke, L., 2000: Kronika obce Albrechtičky. Vyd. Obec. úřad, Albrechtičky.
- Kreutz, R., 1927: Přerovský okres. Vlastivěda Moravská. Nákl. Musej. spol., Brno.
- Mašek, P., 1999: Modrá krev. 2. rozšíř. vyd., Mladá fronta, Praha.
- Plaček, M., 2001: Hradý a zámky na Moravě a ve Slezsku. Nakl. Libri, Praha.
- Pokorný, F., 1917: Příborský okres. Vlastivěda Moravská. Nákl. Musej. spol., Brno.
- Spurný, F., ed., 1983: Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (II.). Severní Morava. Nakl. Svoboda, Praha.
- Wurzbach, C. von, 1884: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 1. Zur Genealogie der Grafen Vetter von der Lilie. Band 50, str. 237–239. Druck u. Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, Wien.

Památkově nechráněný kříž z doby prusko-rakouské války v Tovačově

Za nespornou pokládáme nutnost podrobné evidence a dokumentace všech památek, vztahujících se k prusko-rakouské válce v roce 1866 (srovnej Burian 1996, Jemelka 2001). Přes různá tvrzení v literatuře, že již bylo vše poznáno a podchyceno, stále dochází k nálezům dosud neznámých objektů. Na katastru města Tovačova (záp. od Přerova) je památkově evidováno sedm historických památek pod evidenčními čísly 582/1 až 582/7 (mohyla, tři kamenné pomníky a tři železné kříže, cf. Kolektiv 1993). Hanák et al. (2001) zmiňují celkem osm památek.

Obr. 1. Kovový kříž jako památka na prusko-rakouskou válku na ulici Olomoucké v Tovačově (přední strana, stav ke dni 23.12.2001).

Foto Jiří J. Hudeček.

Na ulici Olomoucké v Tovačově se nachází svařovaný kříž, vysoký cca 2,5 m na kamenném podstavci, který je černě natřen. V roce 2000 byl při našich výzkumech zakryt křovím, takže jen málo patrný, nyní je porost již vysekán. Stručně se o historii kříže zmiňuje Anonymus (2001). Podle něj je věnován padlým ze 71. pěšího pluku. Doporučujeme tuto památku vřadit do databáze chráněných objektů, zvláště když není v příliš dobrém stavu, neboť je pobořena (za křížem hromádka sutí, obr. 1, 2).

Literatura

- Anonymus, 2001: Stručná informace k bitvě u Tovačova a Dubu nad Moravou, 15. červenec 1866.
- Burian, V., 1996: Bitva u Tovačova roku 1866. Nakl. Danal, Olomouc.
- Hanák, F., Hudeček, J., Hudeček, P., 2001: Tovačovské bojiště z roku 1866 – stav památek na konci 20. století (K 135. výročí bitvy u Tovačova. – Sbor. SOkA, Přerov, str. 66–70.
- Jemelka, J., 2001: K výročí bitvy Tovačova a Dubu nad Moravou. – Nové Přerovsko, 2, 13. 7.
- Kolektiv, 1993: Seznam nemovitých památek okresu Přerov. Památkový ústav, Olomouc a Okres. úřad, Přerov a Olomouc.

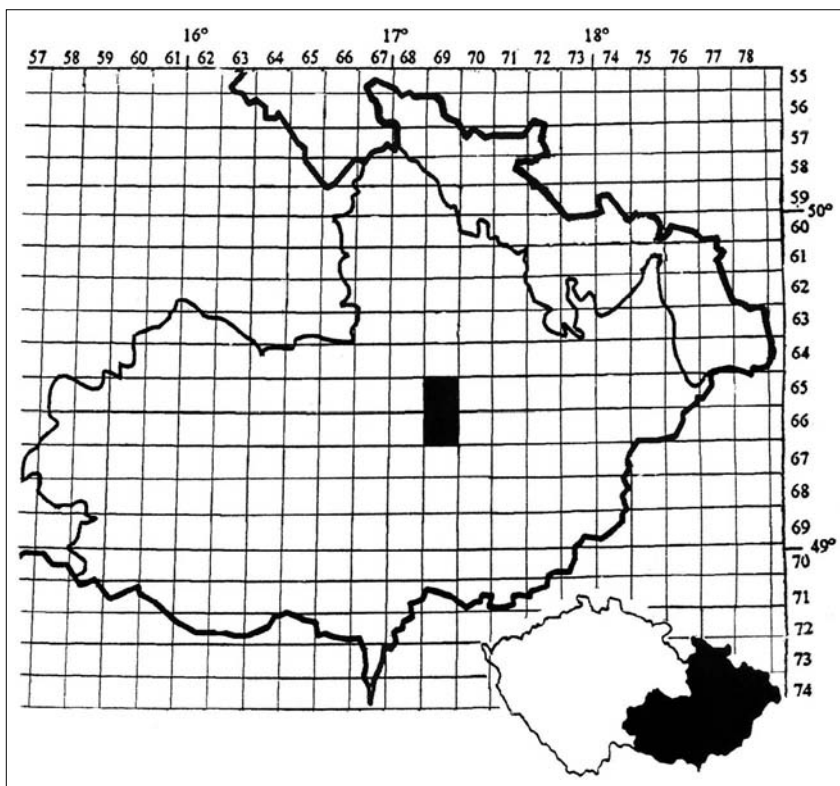
Obr. 2. Zadní strana kovového kříže na ulici Olomoucké v Tovačově.
Foto Jiří J. Hudeček.

Jiří J. Hudeček

Historická zoologická sbírka školy v Tovačově

Úvod

Město Tovačov, ležící v Hornomoravském úvalu, západně od Přerova, mělo na konci 19. století kolem 3 000 obyvatel. Růst počtu obyvatel si vyžadoval i rozvoj místního školství. Po založení české měšťanské chlapecké školy ve městě v roce 1896 se začíná utvářet i přírodopisný kabinet a naplňovat zoologickými objekty k výuce. Smyslem práce je rekonstruovat jeho obsah a zdokumentovat historický význam a přínos pro vlastivědné poznání.

Obr. 1. Sběrná oblast Základní školy v Tovačově v síťové mapě.

Historie školy a její zoologické sbírky

Tovačov zdědili po smrti Bernharda z Petřvaldu (+14. 5. 1763, ve 28 letech) Kuenburgové. Za Arnošta z Kuenburgu (+1838) byla v Tovačově vystavěna v roce 1824 školní budova (Houdek 1906 píše, že to bylo již v roce 1812). Poslední majitel z uvedeného rodu (v roce 1887 velkostatek prodán Davidu Gutmannovi) František z Kuenburgu, přispíval školním dětem trojtřídní tovačovské školy (např. na školní výlet školních dívek, který se uskutečnil ke dni 28. červnu 1882). Školní děti dostali od Kuenburgů k dispozici školní zahradu v Tovačově již v roce 1873. V roce 1890 dostalo město budovu nové velké školy vedle fary (Houdek 1906).

Prvních 42 kusů preparovaných ptáků a fyzikální přístroje daroval škole ve školním roce 1891/1892 tovačovský lékárník a měšťan Arnošt Schwab, jednotlivé ptáky a savce preparovali nebo darovali kupec Wiedermann a zednický mistr Kohl. V tomto roce stav sbírky z přírodopisu již činil 86 čísel, mimo dvě sbírky motýlů a sbírku škeblí. Jednotliviny ptáků a hmyzu škole darovali i v roce 1892/1893 Kohl a účetní Stégr (věnoval se entomologii a sbírky hmyzu blanokřídlého, rovnokřídlého a stejnokřídlého např. daroval gymnázium v Kroměříži). Po založení české měšťanské chlapecké školy v Tovačově v roce 1896 dochází k doplnění sbírek kolekce motýlů a brouků od německé Přírodovědecké společnosti v Brně (ve školním roce 1896/1897) a řada hlavně ptáků od kupce Wiedermanna, kontrolora Kovářika a lékárníka Schwaba. Ptáky a savce preparoval také učitel Radda (z Iváně) a Schwab, a to zdarma a také v roce 1897/1898. Četné ptáky a savce daroval Schwab (tak jako každoročně) i ve školním roce 1911/1912 (od roku 1893/1894 byl členem místní školní rady, o jeho sbírce ptáků se zmiňuje Čapek 1930). Nejstarší dosud dochovaný objekt je datován 14. dubna 1892, posledními jsou přírodniny, opatřené odbornou učitelkou R. Bendovou v roce 1920.

Metodika

Fyzickou kontrolu pozůstatků bývalé zoologické kolekce na Základní škole v Tovačově jsem provedl dne 19. března 2001. Byly zpracovány základní údaje, jako je opis inventárního čísla, počet kusů, opis lidového pojmenování a nálezových okolností z podstavců preparátů a verifikace určení do druhu a pohlaví. Získaná data jsem porovnal a sloučil s dostupnými archivními materiály ve Státním okresním archivu v Přerově. Výsledkem této práce je předložený katalog a stručná historie sbírky. K většímu vyřazování došlo již někdy okolo roku 1918, k dalšímu v roce 1985 a 1997/1998. Všechny druhy (vyjma několika cizokrajných) s vysokou pravděpodobností pochází z okolí Tovačova a Lobodice (obr. 1). Tím má zbytková část sbírky (včetně archivních pramenů) význam i pro regionální faunistiku. Za ochotu a vstřícnost děkuji mgr. P. Odehnalovi, řediteli školy.

Seřazení údajů je následující: obsah sbírky, obsah katalogu, obsah rukopisných pramenů (zde kroniky školy v Tovačově). Některé taxony nešlo zařadit („čírka“, „koliha“, „rybák“). Lokalita Tovačov a okolí je u místních dárců a sběratele A. Schwaba vysoce pravděpodobná, přesto je dána do závorky. Využití katalogu pro účely faunistického zpracování je v mnoha

uvedených případech velmi sporné a přehled tedy plní funkci uceleného pohledu na tvorbu přírodopisných sbírek škol ve venkovských oblastech a popisuje v mezi společenskovední zájmovou tvorbu jednotlivých osob (sběratelství, dárcovství). Lékárník Arnošt Schwab jako ornitolog nebyl až tak neznámý, jak svědčí poznámky Čapkovy (1930) o něm a jeho sbírce.

Použité zkratky:

ad. – dospělý jedinec, AK – Antonín Kohl, zednický mistr, Tovačov, AS – Arnošt Schwab, lékárník a měšťan, Tovačov, AW – Alois Wiedermann, kupec, Tovačov, EF – Eduard Frank, lesmistr, Tovačov, ET – Eduard Tala-fant, učitel, Tovačov, ex. – jedinec, F – samice, FK – František Kovářík, kontrolor cukerní daně, Tovačov, FM – František Matula, učitel pro II. odbor, Tovačov, juv. – mladý jedinec, Kat. – katalogy (inventáře) školy, Tovačov, leg. – sběratel, LP – tekutinový preparát, M – samec, r. – rok, RB – Růžena Bendová, odborná učitelka, Tovačov, Sb. – sbírka přírodnin ško-ly, Tovačov, * – přírodnina

Katalog sbírky obratlovců (*Vertebrata*)

Ptáci (*Aves*)

Potáplice (*Gaviiformes*)

Potáplice malá (*Gavia stellata*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1911, 1 ex., dar (AS).

Potápky (*Gaviiformes*)

Potápka malá (*Tachybaptus ruficollis*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS). -

Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (AS).- (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., leg. žák Hýbner.

Potápka roháč (*Podiceps cristatus*)

Sb.: * A 1345/143 (Tovačov), 8.8.1897.- Kat.: bez lokality, r. 1918, dědictví německé školy. - (Tovačov), bez data, 1 ex., dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 2 ex. (AW).

Veslonoží (*Pelecaniformes*)

Kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*)

Sb.: * A 1382/180, 1 ex. - Kat.: neuveden. Jiné údaje : r. 1891-92, dar (AW).

Brodiví (*Ciconiiformes*)

Bukáček malý (*Ixobrychus minutus*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), bez data, 1 ex. (AS).

Volavka popelavá (*Ardea cinerea*)

Sb.: * A 1381/179 1 ex. Kat. : (Tovačov), bez data, dar (AS).

Čáp bílý (*Ciconia ciconia*)

Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje : (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (AW).

Vrubozobí (*Anseriformes*)

Kachna divoká (*Anas platyrhynchos*)

Sb.: * A 1361/159 1 M ad. Kat. : 1 F. Jiné údaje : (Tovačov), r. 1896-97, 1 M, dar (EF).

Dravci (*Accipitriformes*)

Včelojed lesní (*Pernis apivorus*)

Sb.: 0. Kat.: bez data, 1 ex., dar (AS). Jiné údaje: r. 1896/97, dar (AS).

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*)
 Sb.: * A 1366/164 1 juv. - * A 1380/178 1 M ad. Kat.: neuveden.
 Krahujec obecný (*Accipiter nisus*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1892-93, 1 ex., dar (AK).
 Káně lesní (*Buteo buteo*)
 Sb.: 0. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (FK).
 Orel křiklavý (*Aquila pomarina*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (EF).
 Orlovec říční (*Pandion haliaetus*)
 Sb.: * A 1379/177 1 ex. Kat.: neuveden.
 Poštolka obecná (*Falco tinnunculus*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (FK).
 Poštolka rudonohá (*Falco vespertinus*)
 Sb.: 0. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: Lobodice, r. 1897-98, leg. J. Skřička.
 Dřemlík tundrový (*Falco columbarius*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 ex.
 Ostříž lesní (*Falco subbuteo*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), bez data, 1 ex., dar (AS).
 Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), bez data, 1 ex., dar (AS).
 Hrabaví (*Galliformes*)
 Tetřívka lesní (*Tetrao tetrix*)
 Sb.: * A 1357/155 1 M ad., dar, lesní Srnka. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (EF).
 Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: r. 1896-97, dar (AS).
 Koroptev polní (*Perdix perdix*)
 Sb.: * A 1358/156 1 ex. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Křepelka polní (*Coturnix coturnix*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), bez data, 1 ex., dar (AS).
 Bažant obecný (*Phasianus colchicus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), bez data, 1 M, 1 F, dar (AS).
 Bažant královský (*Syrnaticus reevesii*)
 Sb.: * A 1359/157 1 M. Kat.: neuveden.
 Bažant zlatý (*Chrysolophus pictus*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 F, bez data, dar (AS). Jiné údaje: r. 1896/97, dar (AW).
 Bažant sříbrný (*Gennaeus nycthemerus*)
 Sb.: 0. Kat.: r. 1896-97, dar (AS).
 Kur domácí (*Gallus gallus f. domestica*)
 Sb.: bez čísla skelet.
 Krátkokřídli (*Gruiformes*)
 Chrástal vodní (*Rallus aquaticus*)
 Sb.: * A 1369/167 1 ex. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1898-99, dar, nadlesní Mráček.
 Chrástal kropenatý (*Porzana porzana*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, dar (AS).
 Chrástal nejmenší (*Porzana pusilla*)

Sb.: 0. Kat.: 1 ex.

Chřástal polní (*Crex crex*)

Sb.: 0. Kat.: 1 ex.

Slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*)

Sb.: * A 1360/158 1 ad. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Lyska černá (*Fulica atra*)

Sb.: * A 1367/165, 1 ex. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Bahňáci (*Charadriiformes*)

Kulík písečný (*Charadrius hiaticula*)

Sb.: * A 1374/175 1 ex. Kat.: (Tovačov), r. 1912, dar (AS). Jiné údaje: r. 1896/97, dar (AS).

Čejka chocholatá (*Vanellus vanellus*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), 1 ex., bez data (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).

Bekasina otavní (*Gallinago gallinago*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, dar (AS).

Sluka lesní (*Scolopax rusticola*)

Sb.: * A 1363/161, 1 ex. Kat.: (Tovačov), r. 1912, dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1897-98, dar (AW).

Pisík obecný (*Actitis hypoleucos*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), bez data, 1 ex., dar (AS).

Racek chechtavý (*Larus ridibundus*)

Sb.: 0. Kat.: 0. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (FK).

Měkkozobí (*Columbiformes*)

Holub domácí (*Columba livia* f. *domestica*)

Sb.: 0. Kat.: skelet.

Holub doupňák (*Columba oenas*)

Sb.: * bez čísla 1 ex. Kat.: (Tovačov), r. 1911, dar (AS).

Holub hrivnáč (*Columba palumbus*)

Sb.: * A 1362/160 1 ex. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Kukačky (*Cuculiformes*)

Kukačka obecná (*Cuculus canorus*)

Sb.: 0. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: r. 1896-97, 1 ex., dar.

Sovy (*Strigiformes*)

Sova pálená (*Tyto alba*)

Sb.: * A 1350 1 ex. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (AS).

Sýček obecný (*Athene noctua*)

Sb.: * A 1347/145 1 ex. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).

Puštík obecný (*Strix aluco*)

Sb.: * A 1346/144 1 ex. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Kalous ušatý (*Asio otus*)

Sb.: * A 1351/149 1 ex. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97,

dar (AS).
 Kalous mokřadní (*Asio flammeus*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 ex.
 Lelkové (*Caprimulgiformes*)
 Lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Svišťouni (*Apodiformes*)
 Rorýs obecný (*Apus apus*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 ex.
 Srostloprstí (*Coraciiformes*)
 Ledňáček říční (*Alcedo atthis*)
 Sb.: * 137/270 1 ex. Kat.: (Tovačov), r. 1911, dar (AS).
 Mandelík hajní (*Coracias garrulus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1911, 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).
 Dudek chocholatý (*Upupa epops*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (AS).
 Šplhavci (*Piciformes*)
 Krutihlav obecný (*Jynx torquilla*)
 Sb.: * A 1355/153 1 ex. Kat.: neuveden.
 Žluna šedá (*Picus canus*)
 Sb.: * A 1370/168 1 M. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 ex., dar (AW).
 Žluna zelená (*Picus viridis*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1911, 2 ex., dar (AS).
 Strakapoud velký (*Denrocopos major*)
 Sb.: A 1365/63 1 M. Kat.: (Tovačov), r. 1911, dar (AS).
 Strakapoud malý (*Dendrocopos minor*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).
 Pěvci (*Passeriformes*)
 Chocholouš obecný (*Galerida cristata*)
 Sb.: 0. Kat.: r. 1912, 1 ex.
 Vlačťovka obecná (*Hirundo rustica*)
 Sb.: 0. Kat.: r. 1911, 1 ex.
 Konipas luční (*Motacilla flava*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1897/98, dar (FK).
 Konipas bílý (*Motacilla alba*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1897-98, dar (FK).
 Brkoslav severní (*Bombycilla garrulus*)
 Sb.: * A 1364/162 1 ex. Kat.: 1 ex.
 Skorec vodní (*Cinclus cinclus*)
 Sb.: * A 1352/150 1 ex. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896/97, dar (AS).
 Strízlík obecný (*Troglodytes troglodytes*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97 (AS).
 Červenka obecná (*Erithacus rubecula*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 2 ex., dar (AS).
 Slavík obecný (*Luscinia megarhynchos*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Rehek zahradní (*Phoenicurus phoenicurus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).
 Kos horský (*Turdus torquatus*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Drozd kvičala (*Turdus pilaris*)
 Sb.: * A 1378/176 1 ex. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Drozd cvrčala (*Turdus iliacus*)
 Sb.: A 1353/151, 1 ex., označen „S“. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Drozd brávník (*Turdus viscivorus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, dar (AS).
 Pěnice hnědokřídla (*Sylvia communis*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).
 Pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*)
 Sb.: 0. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896/97, dar (AS).
 Králíček obecný (*Regulus regulus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).
 Lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).
 Lejsek černohlavý (*Ficedula hypoleuca*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Sýkora lužní (*Parus montanus*)
 Sb.: 0. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Sýkora modřinka (*Parus caeruleus*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).
 Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Sýkora koňadra (*Parus major*)
 Sb.: 0. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Brhlík lesní (*Sitta europaea*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).
 Žluva hajní (*Oriolus oriolus*)
 Sb.: 1344/142 1 M. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).
 Ťuhýk obecný (*Lanius collurio*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 M, 1 F.
 Ťuhýk menší (*Lanius minor*)
 Sb.: 0. Kat.: neuveden. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).
 Ťuhýk šedý (*Lanius excubitor*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1891/92, 1 ex. (prep. AK). (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).
 Ťuhýk rudohlavý (*Lanius senator*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).

Sojka obecná (*Garrulus glandarius*)

Sb.: * A 1349/147 1 ex., 14.4.1892. Kat.: (Tovačov), r. 1912, dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).

Straka obecná (*Pica pica*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1911, 1 ex., dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).

Ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1911, 1 ex., dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Kavka obecná (*Corvus monedula*)

Sb.: 0. Kat.: neuvedena. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Vrána šedá (*Corvus cornix*)

Sb.: * A 1356/154 1 ex. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Havran polní (*Corvus frugilegus*)

Sb.: * A 1368/166 1 ex. Kat.: 1 ex., 1 juv. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (FK).

Špaček obecný (*Sturnus vulgaris*)

Sb.: * A 1374/172 1 ex. Kat.: 1 ex.

Pěnkava jikavec (*Fringilla montifringilla*)

Sb.: A 1375/173 1 M, 1 F. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 M, 1 F, dar (AS, veden jako „pěnice podhorní“).

Kanár (*Serinus canaria*)

Sb.: * A 1376/174 1 ex. (Přir. laboratoř „Falco“ Moravská Ostrava - Mariánské Hory).

Stehlík obecný (*Carduelis carduelis*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS).

Křivka obecná (*Loxia curvirostra*)

Sb.: * A 1372/170 1 F. Kat.: 1 ex. Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, 1 pár, dar (AS).

Hýl obecný (*Pyrrhula pyrrhula*)

Sb.: 0. Kat.: 1 ex.

Dlask tlustozobý (*Coccothraustes coccothraustes*)

Sb.: * A 1374/171 1 ex. Kat.: 1 ex.

Strnad obecný (*Emberiza citrinella*)

Sb.: 0. Kat.: 1 F.

Strnad luční (*Miliaria calandra*)

Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1912, 1 ex., dar (AS). Jiné údaje: (Tovačov), r. 1896-97, dar (AS).

Savci (*Mammalia*)

Letouni (*Chiroptera*)

Netopýr ušatý (*Plecotus auritus*)

Sb.: 0. Kat.: 1 ex.

Zajícovci (*Lagomorpha*)

Králík domácí (*Oryctolagus cuniculus* f. *domestica*)

Sb.: * bez čísla skelet.

Hlodavci (*Rodentia*)

Sysel obecný (*Spermophilus citellus*)

Sb.: 0. Kat.: 1 ex.
 Křeček polní (*Cricetus cricetus*)
 Sb.: 0. Kat.: 1 ex.
 Hraboš polní (*Microtus arvalis*)
 Sb.: 0. Kat.: (Tovačov), r. 1914, albinismus, dar (RB).
 Asi tento druh.
 Šelmy (*Carnivora*)
 Jezevec lesní (*Meles meles*)
 Sb.: * A 1309 1 ex. Kat.: neuveden.
 Lasice hranostaj (*Mustela erminea*)
 Sb.: * A 1386 1 ex., letní šat, 9.4.1897, Radda (na podstavci det. jako „*Foetidus vulgaris*“). Kat.: 1 ex., zimní šat. (Tovačov), r. 1912, 1 ex., zimní šat, dar (ET).
 Lasice kolčava (*Mustela nivalis*)
 Sb.: 0. Kat.: 2 ex.
 Tchoř tmavý (*Mustela putorius*)
 Sb.: * A 1384/182 1 ex. Kat.: neuveden.
 Vydra říční (*Lutra lutra*)
 Sb.: * A 1346/183 1 ex. Kat.: neuvedena.
 Kočka domácí (*Felis catus*)
 Sb.: 0. Kat.: skelet, 1 ks. Anatomie, 1 ks.
 Sudokopytníci (*Artiodactyla*)
 Prase domácí (*Sus scrofa f. domestica*)
 Sb.: 0. Kat.: skelet.
 Jelen lesní (*Cervus elaphus*)
 Sb.: 0. Kat.: paroh, 1 ks, r. 1920 (RB).
 Srnec obecný (*Capreolus capreolus*)
 Sb.: 0. Kat.: paroh, 1 ks, r. 1920 (RB).
 Koza domácí (*Capra hircus*)
 Sb.: 0. Kat.: část lebky a rohy, 1 ks, r. 1920 (RB).
 Tur domácí (*Bos taurus*)
 Sb.: 0. Kat.: rohy, 1 ks, r. 1914, dar (Feuersein).
 Lichokopytníci (*Perissodactyla*)
 Kůň domácí (*Equus caballus*)
 Sb.: 0. Kat.: spodní čelist, 1 ks, r. 1920 (RB).
 Primáti (*Primates*)
 Člověk moudrý (*Homo sapiens*)
 Sb.: 0. Kat.: skelet.
 Mihule (*Cephalaspidomorphi*)
 Mihule (*Lampetra* sp.)
 Sb.: 1 ex. (LP). Jiné údaje: r. 1900-01.
 Ryby paprskoploutvé (*Actinopterygii*)
 Kapr obecný (*Cyprinus carpio*)
 Sb.: 0. Kat.: dědictví z německé školy.
 Obojživelníci (*Amphibia*)
 Skokan zelený (*Rana klepton esculenta*)
 Sb.: bez čísla skelet.
 Plazi (*Reptilia*)

Želva žlutohnědá (*Testudo graeca*)

Sb.: * A 1387/185 1 ex. Jiné údaje: r. 1900-01, dar (FM).

Želva bahenní (*Emys orbicularis*)

Sb.: 0. Kat.: 1 ex.

Slepýš křehký (*Anguis fragilis*)

Sb.: 0. Kat.: 1 ex., dar (LP, RB).

Užovka obojková (*Natrix natrix*)

Sb.: č. 11 1 ex. (LP). Jiné údaje: r. 1897-98,

Zmije obecná (*Vipera berus*)

Sb.: 1 ex. (LP).

Závěr

Závěrem lze konstatovat, že nynější zoologická sbírka v Základní škole v Tovačově obsahuje 40 obratlovců 40 druhů. Původní sbírka zahrnovala podle katalogu 180 obratlovců 178 druhů.

Prameny

SOkA v Přerově, Baják J., 1964: Střední škola Tovačov 1896–1953 (1956). Inventáře fondů OA v Přerově, pracoviště Tovačov (401/619).

SOkA v Přerově, Inventář sbírek přírodopisných. Měšťanská škola dívčí v Tovačově 1910–1932 (Inv. č. 427).

SOkA v Přerově, Kronika měšťanské školy v Tovačově 1896–1932.

ZŠ v Tovačově, Inventář pomůcek z přírodopisu. Období let 1974–2000.

Literatura

Čapek, V., 1930: Ornitologická pozorování. Ptactvo župy olomoucké. In: Černý N., Pelíšek R.: Přírodní poměry střední a severní Moravy. I., pp. 398–441. Vyd. Sdružení učitelstva župy olomoucké, Kroměříž.

Houdek, V., 1906: Tovačov (Tobitschau). P. 618. In: Ottův slovník naučný, 25. díl: 995 pp. J. Otto, Praha.

Vožda, G., ed., 1988: Okres Přerov. Profil, Ostrava, 128 pp. + příl.

František Hanák

Větrné mlýny v širším okolí Přerova včera a dnes

Větrné mlýny jsou významným dokladem historie techniky. Zprostředkují přímý kontakt s minulostí, který je zdrojem poučení a potěšení. V případě větrných mlýnů se jedná o kontakt optický. Důmyslnost a vynalézavost našich předků lze už většinou obdivovat jen díky muzeím, archivům a technickým památkám. Každý zachovalý větrný mlýn je dnes ojediněle existujícím dokladem historie společnosti. Má význam nejen pro odborníky v mlynářství (molinologii), architektuře a etnografii, ale i jako doklad lidového užitkového stavitelství a jako dominující faktor krajiny. Na dokumentační a památkovou hodnotu větrných mlýnů lze nahlédnout v několika rovinách: a) jako technické zařízení pro zajišťování obživy obyvatelstva provázejí lidskou společnost několik tisíciletí, b) využívají přírodní energie – větru a tak dokládají jednak samotný technický systém využívání energie větru, jednak proces postupného zdokonalování využití větrné energie, c) jedná se spolu s vodními mlýny o první strojové mechanismy, které vznikly a byly používány již dlouho před všeobecným zaváděním strojů. Větrné mlýny poutaly zájem široké veřejnosti také pro svou zvláštnost stavby, která byla navíc opředená různými romantickými příběhy a pověstmi.

Již v neolitických dobách se objevovaly ruční mlýny a drtiče, které si někde zachovávají svou podobu ve formě žernovů, známých ještě z padesátých let 20. století z našeho venkova. První větrná kola se objevovala několik tisíc let před n. l. v Orientě v oblasti persko-arabské (Berka 1979). Dodnes zachovalé zděné větrné mlýny v Moonu u Alexandrie jsou staré tři tisíce let. Nejstarší zmínka o větrných mlýnech v Evropě je v anglosaské listině z roku 833. Počátkem 12. století byly známy větrné mlýny ve Francii, roku 1274 v Nizozemí, ve 13. století v Německu a roku 1332 v Čechách.

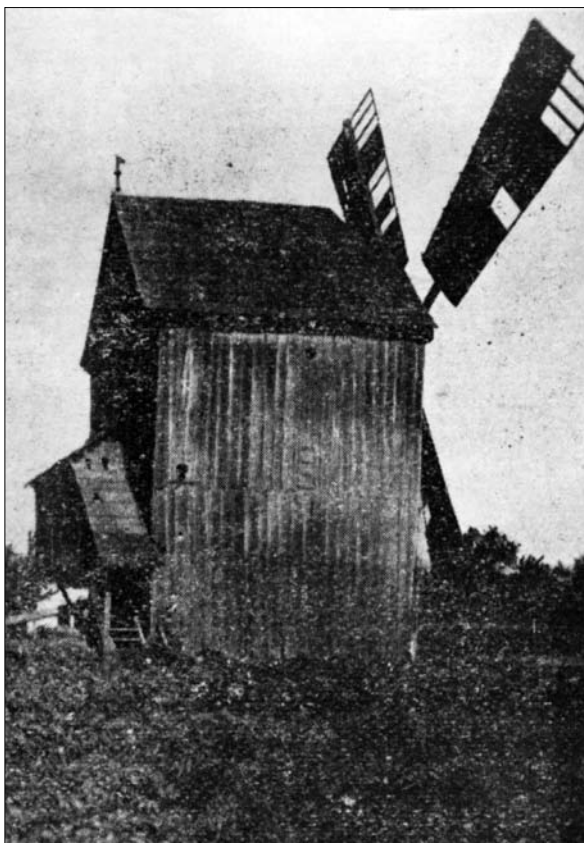
Současná česká odborná literatura (např. Burian 1965, Berka 1979, Vařeka 1982) rozlišuje dva klasické typy větrných mlýnů – německý (sloupový) a holandský. Sloupový typ se podle konstrukce, teritoriálního rozšíření a způsobu otáčení nazývá moravský, beraní, kozlečí nebo samčí. Býval dřevěný a byl celý otočný. V našich podmínkách byl nejrozšířenější. Holandský typ se nazýval také samičí. Býval zděný ve tvaru věžové stavby (seříznutého kužele nebo válce) a měl otočnou horní dřevěnou nástavbu s lopatami (křídly, perutěmi). U nás byl zastoupen méně. Větrné mlýny se stavěly pouze v místech, kde byl nedostatek vhodných vodních zdrojů a zároveň to umožňovala místní povětrnostní situace (tedy na kopcích). Na Moravě a ve Slezsku se stavěly ještě malé dřevěné mlýny (otáčivé i neotáčivé), které byly mladší než předchozí dva typy a jejich výskyt nebyl vše-

obecný, ale omezený jen na určité oblasti. Od předchozích se odlišovaly menšími rozměry, jednodušší a lehčí konstrukcí, stavebním materiálem, složením a funkcí. Budovaly se jen pro domácí potřebu.

Pracovní a stavební názvosloví větrných mlýnů představovalo svéráznou mluvu, se kterou se dnes již téměř nikde nesetkáme. Německý typ větrného mlýna byla dřevěná dvoupatrová stavba čtvercového půdorysu se sedlovou střechou, která byla zavěšena na konstrukci z trámů. Základ stavby tvořil kříž, do kterého byl vsazen středový vertikální sloup zvaný „otec“. Pod podlahou prvního patra bylo na středovém sloupu zavěšeno „sedlo“ z trámů, s jehož pomocí se celý mlýn otáčel podle směru větru. V prvním patře se nacházela moučnice se sítí, na které padalo rozemleté zrna z mlýnských kamenů v druhém patře. Vrchní kámen se otáčel pomocí „palečného“ kola a větrných lopat. Horní část mlýna s kameny a násypkou pro zrna se nazývala „zarážka“. K mlýnu patřila také „šalanda“, místnost pro mlynáře a mleče. Podle požadované kvality se obilí přemílalo i několikrát. Pytle se zrnem a mouka se do zarážky vynášely po schodech. K otáčení mlýnem sloužil trámec („kozlík“), který dosahoval k zemi. Později se používal hever nebo žentour. Mlýn se otáčel po větru tak, aby jeho hřídle stála kolmo na směr větru. Síle větru se přizpůsoboval také počet „plachet“ na lopatách.

Holandské zděné větrné mlýny měly kruhovitý půdorys s masivní věžovitou kónickou střechou. Stavěly se z kamenů nebo pálených cihel, velmi často se oba stavební materiály kombinovaly tak, že se cihlami vyrovnávalo zdívo u oken, dveří apod. Často bývaly omítnuty a nabíleny. Do mlýna se vstupovalo dveřmi na „panticích“. Přízemí mlýna bývalo podsklepeno, vnitřní stěny byly rovněž omítnuté a nabílené a podlahu zde nahrazovala upěchovaná hlína. Později se dělaly prkenné podlahy. Stropy byly dřevěné. V přízemí často bydlel mlynář s rodinou. V prvním patře bylo instalováno zařízení mlýna, které se většinou shodovalo se složením větrných mlýnů německého typu. Střecha stála na kolečkách, která pojížděla na železné kolejnici. V některých mlýnech holandského typu bývala, na rozdíl od prvního typu, instalována dvě mlecí zařízení, jedno na mletí mouky a druhé na šrotování. Palečné kolo, které se otáčelo zároveň se střechou, bývalo umístěno ve druhém patře.

Ještě v první polovině 20. století se nacházelo v širším okolí Přerova 62 větrných mlýnů, převážně německého typu. Dodnes se jich zachovalo jen sedm, 4 německého typu a 3 holandského typu. Mimo již citovanou odbornou literaturu se zabývají větrnými mlýny v širším okolí Přerova nebo se o nich zmiňují: Bartovský (1909), Baďura (1919), Peřinka (1930), Fröhlich (1932), Dostál a Říkovský (1935), Souček (1946-1947), Trlifaj (1950), Kroček (1953), Vožda (1988), Kol. (1988), Nováková (1991), Kol. (1993), Kol. (1997) a další. Tato odborná literatura uvádí v několika případech (např. u větrných mlýnů v Boškově, Jindřichově, Uhřínově nebo v Zámrskách) nesprávné údaje o současném stavu nebo prostě oznamuje, že je současný stav větrného mlýna neznámý. Náprava této skutečnosti a aktualizace současného stavu těchto nádherných technických památek je také hlavním záměrem předkládané práce.

Obr. 1. Kladníky. 1932. Archiv autora.

Zaniklé a současné větrné mlýny v širším okolí Přerova

Bělotín. Udávány dva větrné mlýny (německý a holandský). Německý zanikl v roce 1912, holandský po roce 1912.

Boškov. Holandský větrný mlýn. V roce 1927 byl přebudován na rozhlednu, která byla předána veřejnosti v roce 1929. V roce 1949 byla při vichřici shozena střecha stavby a v roce 1950 byl bývalý mlýn rozebrán na stavební materiál. Provoz mlýna byl zastaven ve dvacátých letech 20. století, protože byla majiteli lopatou uražena hlava.

Býškovice. Větrný mlýn německého typu zanikl v roce 1875.

Dolní Nětčice. Větrný mlýn německého typu vyhořel v roce 1929 a přitom uhořel i mlynář (Souček 1946–1947).

Dřevohostice. Větrný mlýn sloupový zanikl po roce 1880. Jiný větrák byl odtud převezen v roce 1850 do Skaličky.

Hlinsko. Beraní větrný mlýn zanikl v první polovině 20. století.

Hluzov. Beraní větrný mlýn byl v 19. století přestěhován do Paršovic.

Horní Nětčice. Větrný mlýn německého typu zanikl v roce 1930.

Obr. 2. Torzo větrného mlýna v Kladníkách. Foto F. Hanák.

Horní Těšice. Větrný mlýn německého typu byl prodán a přestěhován v roce 1879 do Kozích Louček, kde byl znovu postaven.

Hradčany. Beraní větrný mlýn zanikl v roce 1926. Byl převezen v roce 1818 z Oprostovic.

Jezernice. Beraní větrný mlýn byl převezen roku 1888 do Skaštic.

Jindřichov. Udávány tři větrné mlýny německého typu. Jeden zanikl po roce 1875. Souček (1946–1947) udává 2 mlýny západně a východně od obce. První byl částečně vypálen po roce 1945 a po roce 1946 zanikl. Další je uváděn ještě počátkem šedesátých let 20. století (Vařeka 1961), kdy vyhořel po zásahu bleskem.

Kladníky. Tento větrný mlýn beraního typu stojí na svém původním místě od roku 1812, kdy byl založen. Mlel ještě po roce 1945 (obr. 1). V roce 1955 byly vichřicí poškozeny lopaty. Posledním majitelem byla Anežka Hohnová. Gruntovní kniha obce Kladníky uvádí větrný mlýn již v roce 1748 (Fröhlich 1932). Souček (1946–1947) o něm uvádí, že je velmi zubožený. Osud tohoto mlýna byl velmi rozporuplný. Z rozhodnutí MK ČSR z roku 1983 z něj bylo vyjmuto mlecí zařízení s vnitřní trámovou konstrukcí a sundány perutě a vše bylo převezeno do skanzenu v Rožnově pod Radhoštěm. Zde byla dostavěna věrná kopie vnější části mlýna. Na původním místě v Kladníkách zůstaly pouze prkenné stěny a plechem pokrytá šindelová střecha (obr. 2). Bez opory vnitřních trámů se tento objekt bez mlecího zařízení pozvolna kácí k zemi. Je jen otázkou času, kdy původní kladnícký větrák definitivně spadne. Pod č. 445 je uveden v Seznamu nemovitých kulturních památek okresu Přerov (Kol. 1993).

Obr. 3. Lazníčky-Svrčov. Foto F. Hanák.

Koválovice. Beraní větrný mlýn zanikl v roce 1924. Vyhořel v letech 1893, 1905 a 1924.

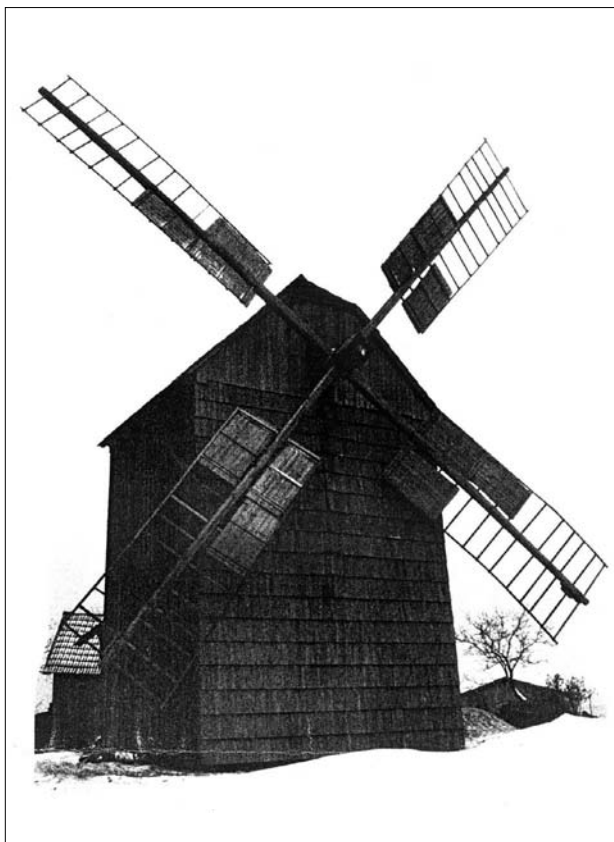
Kovářov. Udávány dva větrné mlýny německého typu. Jeden zanikl po roce 1927. O druhém uvádí Souček (1946–1947), že ho čeká smutný konec. Tento větrák byl v roce 1950 poškozen, v roce 1953 zbývaly trosky a v roce 1955 byl demolován.

Kozí Loučky. Tento beraní větrný mlýn byl převezen v roce 1879 z Horních Těšic po požáru obytného domu tamního mlynáře. Zanikl po roce 1940 (Vařeka 1961).

Kunčice. Větrný mlýn německého typu zanikl v roce 1890.

Kyžlířov. Udávány dva větrné mlýny sloupové. Jeden byl zrušen před rokem 1930. O druhém uvádí Souček (1946–1947), že ho čeká smutný konec. Zanikl koncem čtyřicátých let 20. století.

Lazníčky-Svrčov. Větrný mlýn holandského typu (obr. 3), který byl založen v roce 1863. Je umístěn severovýchodně od obce Lazníčky, vpravo od silnice do Výklek (již u obce Svrčov). Budova mlýna byla postavena

Obr. 4. Partutovice. Archiv autora.

z kamene, který se lámal v nedalekém lomu u Výklek. Posledními majiteli byli Karel a Marie Vodičkovi. Byl zrušen po roce 1948. Dnes působí mlýn velmi pěkným a autentickým dojmem. Slouží jako soukromé rekreační obydlí a je udržován s citem tak, že není dosud výrazně narušen památkový charakter stavby. Mlýn má novou bílou fasádu a dominantní polohu v krajině, kterou nenarušují žádné blízké stromy. Váže se k němu pověst o koze oběšené na křídle (ke kterému byla přivázána při odpočinku svého majitele při cestě z Výklek do Lázníček, Burián 1965).

Lipná. Udávány tři beraní větrné mlýny. Všechny zanikly po roce 1875.

Lučice. Udávány tři větrné mlýny německého typu. Dva z nich zanikly kolem roku 1880, poslední v roce 1937.

Malhotice. Beraní větrný mlýn zanikl po roce 1920.

Olšovec. Větrný mlýn německého typu vyhořel v roce 1905.

Opatovice. Větrný mlýn sloupový zanikl po roce 1918.

Obr. 5. Trať Grunderb v Partutovicích. Foto F. Hanák.

Oprostovice. Beraní větrný mlýn zanikl po roce 1907. Jiný mlýn téhož typu byl převezen v roce 1818 do Hradčan.

Paršovice. Beraní větrný mlýn, který byl převezen v 19. století z Hluzova. Pracoval do roku 1931, v roce 1954 se zřítil. Souček (1946–1947) uvádí, že je zevnějšek mlýny značně poškozen.

Partutovice. Původně uváděny čtyři beraní větrné mlýny. První zanikl po roce 1875, další po roce 1933. Třetí partutovický větrák pocházel z roku 1869. Pracoval do roku 1941. V roce 1957 se torzo mlýna zřítilo. Souček (1946–1947) uvádí, že je mlýn velmi poškozený a že se majitel František Cvešper odstěhoval. Čtvrtý větrný mlýn v Partutovicích stojí dodnes (obr. 4). Byl založen v roce 1837 a leží východně od obce na trati Grunderb (obr. 5). V letech 1953 až 1955 byla provedena generální rekonstrukce. Vročení oprav je na hřídeli. Rozpočet na opravy činil tehdejších 217 116 Kčs. Souček (1946–1947) udává, že mlýn je udržovaný a majitelem je František Maršálek. U mlýna se nachází větráková chalupa. Mlecí zařízení je provozuschopné a ve velmi dobrém stavu. V roce 1993 byl proveden ochranný nátěr. V roce 1998 byly vyměněny zuby palečného kola, některé trámy, opraveny podlahy a krupník (90 000 Kč). Majitel F. Maršálek zemřel v roce 1977. Mlýn přešel na jeho dceru Marii, provdanou Kandlerovou. Nynějším majitelem a příležitostným průvodcem je Jan Kandler, syn Marie Kandlerové. Mlýn je zapsán pod č. 506 v Seznamu nemovitých kulturních památek okresu Přerov (Kol. 1993).

Pavlovice u Přerova. Beraní větrný mlýn zanikl po roce 1928.

Podhoří. Větrný mlýn německého typu zanikl po roce 1875.

Obr. 6. Poruba. Foto F. Hanák.

Poruba. Větrný mlýn holandského typu (obr. 6), který byl postaven v roce 1853. V provozu byl do roku 1945. Posledními majiteli byli Adolf a Berta Steinerovi. Mlýn sloužil mlynářově rodině i jako obydlí. Leží v areálu soukromé společnosti Milotický hospodář. Roku 1953 byla provedena celková dokumentace a návrh na rekonstrukci. Pak měl být mlýn ale demolován, z čehož naštěstí sešlo. Po výstavbě vepřína v jeho těsné blízkosti se stalo z této technické památky skladiště. V první polovině devadesátých let 20. století se ho podařilo alespoň částečně zachránit (byl odstraněn sklad nalepený na budovu mlýna, zhotovena šindelová střecha a částečně opraveno mlecí zařízení). Pozemky v okolí mlýna zakoupila obec Poruba. Jandová (1999) uvádí, že je mlýn v žalostném stavu a že společnost Milotický hospodář není nakloněna myšlence zpřístupnění mlýna veřejnosti po rekonstrukci. Jandová (2002) dále udává, že se obec Poruba snaží zachránit ojedinělou technickou památkou. V současné době mlýn chátrá a na jeho stavbu a zdi-

Obr. 7. Rymice. Foto F. Hanák.

vo, částečně z cihel, působí dešťová voda. Je zapsán pod č. 518 v Seznamu nemovitých kulturních památek okresu Přerov (Kol. 1993).

Přemyslovice. Udávány dva větrné mlýny. Beraní větrný mlýn vyhořel v roce 1893. Větrák holandského typu byl postaven v roce 1884. Má zachovalé strojové zařízení. Současnými majiteli jsou Ladislav a Eva Hajkrovi z Bohuslavic.

Přestavlky. Větrný mlýn holandského typu zanikl po roce 1880.

Radíkov. Beraní větrný mlýn zanikl v roce 1920.

Rakov. Beraní větrný mlýn zanikl v roce 1924.

Rymice. Stával zde beraní větrný mlýn, který byl v roce 1925 zrušen. V roce 1977 sem byl převezen větrný mlýn německého typu ze sousedních Bořenovic (obr. 7) jako součást malého skanzenu hanáckých lidových staveb, který provozuje Muzeum Kroměřížska. Byl postaven v roce 1895 (Válka 1980). Mlýn pracoval v Bořenovicích do roku 1944.

Říkovice. Beraní větrný mlýn zanikl před rokem 1925.

Obr. 8. Skalička. Foto F. Hanák.

Skalička. Větrný mlýn německého typu z roku 1786 (obr. 8). Jedná se o nejstarší zachovalý mlýn včetně mlecího zařízení a hřídele. Původně byl postaven v Dřevohosticích a v roce 1850 převezen do Skaličky. Ani před přestěhováním nebyl asi původní, neboť různé části vnitřního zařízení jsou datovány různými letopočty (1786, 1812, Chumchal s. d.). Mlýn šrotoval až do roku 1960. Posledním majitelem byl Antonín Červek. Nyní větrák funguje jako rodinné muzeum a lze ho navštívit s rodinným příslušníkem. V padesátých letech 20. století byl mlýn opraven. Je zapsán pod č. 572 v Seznamu nemovitých kulturních památek okresu Přerov (Kol. 1993).

Soběchleby. Beraní větrný mlýn z roku 1811 (obr. 9). Zmiňuje se o něm Fröhlich (1932) i Souček (1946–1947). Poslední majitelé Jindřich Zela a Filip Dohnal nechali mlýn v roce 1936 zbořit, neboť od roku 1918 jen šrotoval.

Stará Ves. Udávány dva větrné mlýny německého typu. První zanikl po roce 1875, druhý v roce 1915.

Obr. 9. Soběchleby. 1932. Archiv autora.

Středolesí. Beraní větrný mlýn zanikl v 19. století.

Strítež nad Ludinou. Beraní větrný mlýn vyhořel v roce 1899.

Šišma. Větrný mlýn německého typu zanikl před rokem 1918.

Tučín. Větrný mlýn německého typu zanikl v roce 1939.

Uhřínov. Sloupový větrný mlýn postavený okolo roku 1800. V roce 1953 byl opraven. Vyhořel počátkem šedesátých let 20. století. Souček (1946–1947) udává, že se jedná o zachovalý větrný mlýn.

Újezdec. Beraní větrný mlýn byl převezen roku 1803 do Tvorovic, kde byl zrušen v roce 1920.

Veselíčko. Beraní větrný mlýn zanikl před rokem 1919.

Vysoká. Větrný mlýn německého typu zanikl po roce 1878.

Zámrsky. Beraní větrný mlýn z roku 1854. V druhé polovině čtyřicátých let 20. století byl částečně opraven (Burian 1965). Souček (1946–1947) ale udává, že mlýn potřebuje velmi nutně opravu. V roce 1949 byl vyvrácen vichřicí a posléze demolován (Trlifaj 1950). Tentýž autor uvá-

dí, že se nacházel ve velmi zchátralém stavu. Posledním majitelem byl Stanislav Ševčík z Němetic.

Význam větrných mlýnů v minulosti je nesporný. Na území Moravy a Slezska sehrály mimořádně důležitou roli v zajišťování základních ekonomických potřeb. Jejich dřívější hustota, a to nejen na Přerovsku, svědčí o tom, že zbavily (podobně jako vodní mlýny) zemědělce těžké práce na ručních mlýncích. Neocenitelné byly v těch krajinách, kde je nedostatek vodních toků a potoky a řeky často vysychají. Stavebně jsou dokladem řemeslného mistrovství starých řemeslníků (sekerníků). K práci na větrných mlýnech se pojí rovněž řada zvyků (souvisejících např. s postavením větrného mlýnu nebo s prvním mletím). Obecně je rozšířena pověst o koze, kterou někdo při prvním mletí nebo jindy přivázal k lopatě. Pak se větrák náhodně rozběhl a kozu vytáhl. Bohužel se těchto krásných technických památek zachovalo málo a některé jsou ve velmi špatném stavu. Zaslouží si co nejrychlejší opravy a ochrany obcí, památkářů a státu.

Literatura

- Baďura, J., 1919: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Lipenský okres. Nákl. Mus. spolku, Brno.
- Bartovský, V., 1909: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Hranický okres. Nákl. Mus. spolku, Brno.
- Berka, M. (ed.), 1979: Větrné mlýny jako technické památky. Technické muzeum, Brno.
- Burian, V., 1965: Větrné mlýny na Moravě a ve Slezsku. Práce Vlast. ústavu č. 7, Olomouc.
- Dostál, J., Říkovský, F., 1935: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Olomoucký okres. Nákl. Mus. spolku, Brno.
- Fröhlich, A., 1932: Poslední větrné mlýny na Lipensku. Záhorská kronika, 15: 41–46.
- Chumchal, M., s. d.: Větrný mlýn ve Skaličce. Ms., 2 str.
- Jandová, N., 1999: Ožije unikátní větrný mlýn v Porubě? Hranický týden, 24. 9. 1999.
- Jandová, N., 2002: Obec bojuje o záchranu technické památky. Olomoucký den, 20. 2. 2002.
- Kolektiv, 1988: Hostýnské vrchy. Vizovické vrchy. Olympia, Praha.
- Kolektiv, 1993: Seznam nemovitých kulturních památek okresu Přerov. Památkový ústav, Olomouc, Okresní úřad, Přerov.
- Kolektiv, 1997: Moravská brána a Oderské vrchy. Soubor turistických map. Klub českých turistů, Praha.
- Kroček, M., 1953: Soupis větrných mlýnů slezskomoravské oblasti. Radostná země, 3: 61–62.
- Nováková, E. (ed.), 1991: Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla. I., II. Academia, Praha.
- Peřinka, F., 1930: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Kojetský okres. Nákl. Mus. spolku, Brno.
- Souček, A., 1946–1947: Moravského Holandska – memento mori. Záhorská kronika, 24: 38–41, 84–89.
- Trlifaj, F., 1950: Katastrofa větrného mlýna v Zámrskách. Záhorská kronika, 27: 85.
- Válka, M., 1980: Rymice u Holešova. ONV Kroměříž, Kroměříž, KSSPPOP, Brno.
- Vařeka, J., 1961: Stěhování větrných mlýnů na okrajovém území Valašska. Lidová kultura východní Moravy, 2: 73–80.
- Vařeka, J., 1982: Větrné mlýny na Moravě a ve Slezsku. Slovácké muzeum, Uherské Hradiště.
- Vožda, G. (ed.), 1988: Okres Přerov. Profil, Ostrava.

Jan Jirka

Valerie Vrabcová, zakladatelka slávy přerovské atletiky žen

Valerie Vrabcová, rozená Bolardtová, se narodila 9. prosince 1898 v Olomouci. Její otec byl správcem na státní košíkářské škole. Zasloužila se o atletiku v Přerově, její poměrně krátké působení během druhé světové války v čele dívčí atletiky zanechalo stopy na dalším vývoji atletiky žen v Přerově. Lze říci, že se svou prací a aktivitou zasloužila o popularitu města Přerova nejen na Moravě, ale také v Protektorátu Čechy a Morava a po válce v celé Československé republice. Její život byl však velmi pohnutý a zajímavý, v Přerově pak málo známý. Její politická aktivita po druhé světové válce ji přivedla až ke spolupráci s později popravenou JUDr. Miladou Horákovou, přední členkou národně socialistické strany, se všemi důsledky, jakými byla perzekuce a dlouholeté vězení v komunistických žalářích.

Výsledek její neúporné aktivity je z hlediska sportovního 40 mistrovských titulů jednotlivců a tři hrdé tituly družstev, které získaly dorostenky SK Přerov v roce 1946 a 1947 a ženy Sokola Přerov před Sokolem Vinohrady a Sokolem Brno I. v roce 1949. Výsledkem této aktivity ve velmi krátkém údobí bylo však také 29 československých rekordů žen, juniorek a dorostenek v období 1942 až 1948. Je to neobvyklý počet, který navazuje na trenérskou aktivitu jedné ženy v tak krátkém časovém období v místě, kde se předtím nevěnovala atletice žádná žena. Z hlediska působení na mladou generaci zavřenou v žaláři nacistické propagandy to bylo ještě mnohem víc.

Valerie Vrabcová bydlela před druhou světovou válkou v Opavě, Denissovo náměstí 2, kde mj. aktivně působila v Sokole Opava. Když došlo k zabírání pohraničních území nacistickým Německem, odešla v roce 1938 do Přerova, kde si její manžel otevřel obchod v domě Kosmákova 47. V Přerově se hned zapojila do Sokola, ale po zákazu činnosti sokolských jednot zůstala bez možnosti jakéhokoliv organizačního využití v celkem neznámém přerovském prostředí. Proto přijala nabídku lehkootletického oddílu SK Přerov, aby vedla atletiku žen, kterou klub zaváděl na základě rozhodnutí valné hromady atletů SK Přerov ze dne 8. března 1942. Bydlela nedaleko stadionu SK Přerov za rybníkem, a to bylo její výhodou. Za Protektorátu neměla mládež mnoho zábavy, a tak velký počet děvčat, hlavně čtrnácti- až šestnáctiletých, se hlásil ke sportování. Důsledný, neustále opakovaný nábor mezi děvčaty přiváděl na stadion mnoho mládeže. SK Přerov mívával vždy dobrý kolektiv mužů a dorostenců, ale stávající pár trenérů nemohl zvládnout takový nápor zájemkyň o závodění v atletice. Tu se jako pomoc z nebe objevila „paní Valy“, stala se od 1. července 1942

náčelníci a rozjela svou nezměrnou aktivitu naplno. Dokázala vytvářet hezký kolektiv a děvčata ji milovala.

Valerie Vrabcová jako vedoucí dívek a členka výboru lehkooatletického odboru proslavila ve své trenérské funkci velmi rychle město Přerov. Svým obdivuhodným způsobem dokázala vytvořit kolem sebe velký kolektiv děvčat, který se stal základem budoucího silného družstva.

V historii nejen přerovské atletiky, ale i atletiky moravské a české zůstala navždy světlým písmem zapsána jména těch, které kolem sebe shromáždila a které dodnes s výjimkou dvou žijí, jako Anka Plšková, Alena Sigmundová – prov. Calábková, nebo Zdena Kantorková – prov. Ambrosková, ve svém rodném Přerově, Saša Jirsová – provdaná Oralová, v Brně, Vlasta Valentová v Prostějově, nebo zemřelá Olga Šarmanová – prov. Hamplová, a Miluše Chudějová – prov. Pračkeová, v Olomouci. Ale bylo i mnoho dalších děvčat, z nichž musíme jako první průkopnice vyjmenovat vedle nejstarší dvacetileté Jarky Kopečné tato děvčata: Eva Jirsová – prov. Matulová, Jiřina Kopecká – prov. Hendrychová, sestry Jiřina Krejčířová – prov. Vondráková, a Drahomíra Krejčířová – prov. Hudečková, Drahomíra Vyslouzilová – prov. Nováková, Anna Beláčková – prov. Volejníková, Marie Mrvková – prov. Kouřilová, Vlasta Jemelková – prov. Nečesaná, nebo dnes už zemřelá Olga Opluštilová – prov. Stehlíková, a Zdena Prachařová, žijící dnes v zahraničí. Ty všechny založily především díky Valerie Vrabcové slávu města Přerova v atletice žen.

Ve výroční zprávě za rok 1943, tedy ve druhém roce svého působení Valerie Vrabcová uvádí: „*Přes zimu cvičily dívky v tělocvičně a už v únoru začínaly lesní běhy v Zebračce, záhy na jaře se trénovalo venku, bylo přitom jásavé radosti, dívky pilně docházely a někdy až překvapilo, jak svůj úkol braly vážně. Jediným naším vodítkem bylo dopřát mládeži zdravý pohyb na čerstvém vzduchu a stmelit ji v ušlechtilý kolektiv.*“ Tolik slova Valerie Vrabcové, jejíž práci bylo rychle vidět. Přerovská děvčata už po roce trénování neměla na jaře 1943 kromě zlínských žen vedených Janem Broučkem žádné soupeře v tehdejší Přerovské atletické župě (zahrnovala střední a severovýchodní Moravu s centry, jakými byla Ostrava, Olomouc, Přerov, Kroměříž, Prostějov, Zlín a Uherské Hradiště).

Až 4. července 1943 se setkaly s vážnou konkurencí, a to z Brna na zemských mistrovstvích dorostenek v Brně, ale umístily se hned jako druhé na Moravě za SK Moravskou Slavií Brno. První místo Plškové ve skoku do výšky, druhé místo štafety 4 x 60 m, třetí místo Kantorkové na 60 m a Chudějové v hodu míčkem to potvrdily. Na mistrovství dorostu 12. září 1943 v Praze startovalo z Přerova dokonce 12 dorostenek a dvě štafety. Druhá byla Plšková v trojboji (koule, výška, 60 m), třetí byla štafeta 4 x 60 m (Sigmundová, S. Jirsová, Plšková, Kantorková), která získala bronzovou medaili v soutěži 18 štafet, a konečně přední umístění Kantorkové a Chudějové. To byl výsledek krátké práce Valerie Vrabcové, ve které pokračovala i v roce 1944.

Když skončila v květnu 1945 válka, zůstal zde kolektiv, který překonával čs. rekordy, družstvo juniorek se umístilo jako druhé na mistrovství juniorek v červenci 1945 v Bratislavě, družstvo dorostenek získalo mistrovský titul 1946 v Přerově a 1947 v Praze a úspěch dovršily ženy, když

vyhrály mistrovství republiky družstev 1949. Organizátorská práce Valerie Vrabcové, sokolská pečlivost i obětavost skloubily kolektiv, který dokázal vítězit i po jejím odchodu. Svým krátkým působením v Přerově se navždy zasloužila o vynikající sportovní jméno Přerova. Nikdy předtím ani nikdy potom už atletika dorostenek a žen nedosáhla v Přerově takových úspěchů.

Až potud osudy Valerie Vrabcové pamětníci z Přerova znají. Ale co se s tak vynikající organizátorkou stalo potom? „Paní Valy“ se v roce 1945 s Přerovem loučí a odchází zpět do Opavy jako majitelka obchodu (manžel jí mezitím v Přerově zemřel) i se svým synem Milanem. Zapojila se znovu do Sokola Opava, ale také do politického života v nové republice v národně socialistické straně, kde byla krajskou důvěrníci a konečně byla zvolena za členku ústředního výkonného výboru národně socialistické strany v Praze. Stala se zemskou náčelníci hasičstva, zakládala a vedla ženské skupiny YWCA. Všude se objevovala tam, kde bylo nebezpečí komunistické propagandy. Proto také hned po únorovém puči 1948 byla vyloučena ze všech funkcí, i ze Sokola, kde pracovala 36 let, a o jejích osudech přerovská veřejnost a veřejnost vůbec už mnoho neslyšela. Její činnost však byla i nadále významná.

Když se komunisté zmocnili vlády, hned věděla, kde má dát k dispozici své organizátorské a politické zkušenosti. Státní bezpečnost zatkla Valerie Vrabcovou 16. prosince 1949 v 16 hodin doma v Opavě. Zároveň s ní byli zatčeni a obžalováni Bedřich Náplava, František Kozelka, syn Vrabcové Milan (nar. 1921), Jan Štědroň, Jaromír Bendík, Žofie Sováčková roz. Zlámalová a Aloisie Konrádová. Zatčení byli ve vazbě krajské soudní věznice v Olomouci. Valerie Vrabcová dostala obhájce ex offio JUDr. Vladimíra Lose z Olomouce a hlavní přelíčení s celou skupinou se konalo u státního soudu v Olomouci (pobočka Státního soudu v Praze, oddělení Brno) dne 14. a 15. července 1950. Senátu předsedal JUDr. Emil Pavelka se soudci JUDr. Jaroslavem Vokálem a škpt. JUDr. Aloisem Pytlíčkem a soudci z lidu z Olomouce Josefem Šincem, dílovedoucím, a Ludvíkem Petřvalským, dělníkem, prokurátorem byl JUDr. František Havelka.

Valerie Vrabcová byla obžalována, že se spolčila k pokusu zničit nebo rozvrátit lidově demokratické zřízení a společenskou a hospodářskou soustavu republiky zaručenou ústavou a že vešla v nepřímý styk s cizími činiteli, a to za okolností zvláště přitěžujících, a že vyzvíдалa státní tajemství. Byla odsouzena rozsudkem býv. státního soudu z 15. července 1950 jako vedoucí celé této skupiny pro zločin velezrady a pro zločin vyzvědačství k trestu těžkého žaláře na 25 let zotřeseného púletým tvrdým ložem a k peněžitému trestu Kč 30 000,-, ke konfiskaci celého majetku, ke ztrátě čestných práv občanských na 5 let, ke ztrátě živnostenského oprávnění a ke ztrátě oprávnění vykonávat povolání, a to navždy. Na návrh státního prokurátora se jednání konalo jako neveřejné, aby nebylo ohroženo státní tajemství.

Valerie Vrabcová se vzdala po rozsudku opravného prostředku a trest přijala. Nastoupila proto 17. července 1950 trest, když jí byla započtena vazba od 16. prosince 1949. Nejdřív byla Vrabcová ve věznici v Olomouci, od 22. května 1952 v Novém Jičíně. V Olomouci lepila krabičky, ale na

úhradu vězení si tím nevydělal, neboť jen za rok 1951 platila za vězení 17 040 Kčs.) Její syn, odsouzený na 10 let a k peněžitému trestu 10 000 Kčs a konfiskaci majetku, byl propuštěn při amnestii v dubnu 1955 se zkušební dobou 6 let, i když skutkové a právní závěry byly potvrzeny jako správné.

Amnestie v roce 1955 se na Valerii Vrabcovou nevztahovala a nevztahovala se na ni ani amnestie z prosince 1957. Trest prožívala v tomto období mj. ve věznici Pardubice. Propuštěna byla až na základě amnestie z 10. května 1960 a odešla do Mělníka k rodině.

Prominuli jí zbytek trestu ve výši Kč 6 000,- i vedlejší trest ztráty občanských práv občanských. Pak pracovala jako pomocná dělnice v automatu „U veletrhů“ proti veletržnímu paláci v Praze 7 a bydlela u své sestry v Holešovicích. V listopadu 1968 podala návrh na přezkumné řízení podle zákona o soudní rehabilitaci z roku 1968 prostřednictvím advokáta, ale zřejmě neuspěla, když se dostalo do čela Husákovy vedení, neboť v říjnu 1972 vzala svůj návrh zpět.

Když byl komunistický režim poražen, byla rehabilitována. Krajský soud v Ostravě dne 6. září 1990 celý rozsudek zrušil k datu, kdy byl vynesen. Bohužel Valerie Vrabcová se toho už nedočkala, neboť dne 3. července 1984 v Praze zemřela ve věku 86 let.

Oblíbená trenérka mládeže z doby nacistické totality se už nikdy ke své úspěšné trenérské práci s mládeží za komunistické totality nemohla vrátit. Žila ve vzpomínkách na toto své úspěšné působení, když jsem se s ní setkal v květnu 1949 před jejím zatčením a hlavně při druhém setkání v létě 1962 při mistrovství světa ve sportovní gymnastice žen ve Sportovní hale v Praze.

Tato životní historie jedné z nejúspěšnějších trenérek atletiky v Přerově zůstává poučením všem těm děvčatům, která prožila nejkrásnější roky svého mládí díky aktivitě této trenérky, která milovala naši republiku, sokolskou myšlenku i mládež a přinášela radost ze života všude, kam přišla.

Vzpomínka byla zpracována podle těchto podkladů:

- 1 Výroční zprávy lehkooatletického odboru SK Přerov za roky 1942, 1943, 1944 a 1945 uložené ve Státním okresním archivu v Přerově-Henčlov.
- 2 Protokol procesu s Dr. Horákovou (vydalo ministerstvo spravedlnosti 1950).
- 3 Spis zn. Or II/I 58/55 uložený v Moravském zemském archivu Brno (spisy státního soudu v Praze, oddělení Brno).

Iva Vlčková

Ukázky z pověstí, pověrečných povídek a vyprávění z rukopisné sbírky prof. Aloise Beni

V roce 2000 ve druhém sešitě Vlastivědného věstníku moravského jsem upozornila na cenný nález neznámé Sbírký pověstí, pověrečných povídek, démonologických zkazek, které sebral a uchoval profesor české reálky v Kroměříži Alois Beňa. Celý sešitový soubor Alois Beňa ukryl po heydrichiádě v roce 1942 ve svém domě v Kollárově ulici č. 16 (nyní 18) v Kroměříži a nalezeny byly až při opravě střechy v roce 1992. Dlouhá léta se sice vědělo, že Beňa sbíral pověsti, ovšem jejich úkryt byl tak dokonalý, že se našly až po padesáti letech. Byly velmi poškozené prachem, plísni a vlhkem, přesto zůstaly zachovány a dají se snadno číst, i když jsou psány perem nebo tužkou. Některé okraje jsou otrhané, několik stránek je ztraceno.

Šest samostatných sešitů v měkké vazbě, ve kterých jsou některé stránky vložené, některé jsou složené, protože mají větší formát, obsahuje celkem 300 stran a 138 moravských pověstí z kraje kolem řek Bečvy, Moravy a Hané. Jsou většinou psané hanáckým nářečím. Datum sběru je také označeno roky 1909–1911, i když jsou mnohé pověsti jistě staršího data. Záznamy prováděli zřejmě Beňovi žáci¹ podle vyprávění stařečků, stařenek, několik je podle babičky Beňové. Každá pověst má zaznamenáno jméno toho, kdo vyprávění zapsal, často je uvedeno i jméno vypravěče. Vždy je poznamenáno, ke kterému místu se pověst váže. Jsou z oblasti Hané a moravského Valašska. Někdy jsou na konci sešitu připsány i texty písní, popisy zvyků, zvláště svatebních, a popisy oděvů.

Předkládaný výběr obsahuje 24 pověstí a pověrečných povídek z kraje okolo Javorníku, Frenštátu, Krhové, z okolí Bečvy, Jarcové, Brňova, Bystřiček, Lužné u Vsetína, Pustiměře na Hané, Kelče a Kroměříže. Jako vypravěči jsou uvedeni Hradílek z Vítonic, Josef Dobiáš z Krhové a rolník Karel Horák. Zaznamenali je žáci František Slavík, Antonín Fabijan, Bartoloměj Vlček, František Věchet, Joža Novotný a Kotyza z Drysic.

Citovský rodák Alois Beňa (9. května 1876–18. prosince 1942) navštěvoval měšťanskou školu v Přerově a pak žil až do své smrti v Kroměříži, kde je také pochován. Jeho otec Jan Beňa byl domkař a tesařský dělník, rodák z Brodku u Přerova (1844–13. 4. 1885) zemřel nešťastnou náhodou při kácení stromu v Citově, kde rodina žila a odkud pocházela i matka Amálie, rozená Jusáková (1846 Citov–3. 6. 1925 Kroměříž). Ovdovělá matka se odstěhovala s Aloisem a jeho staršími sourozenci Antonínem (nar. 1868) a Annou (1874–1965) do Kroměříže podle nejnovějšího zjištění již v roce 1891 a bydleli „U Králíků“ ve druhém poschodí na dnešním Miličo-

vě náměstí. Od roku 1908 žila rodina v domě, který dal Alois Beňa postavit v Kollárově ulici č. 16 (dnes 18) a který dal vyzdobit sokolskými symboly – v 1. patře jsou pod okny čtyři plastiky sokolů.

Od roku 1891 navštěvoval Alois Beňa učitelský ústav v Kroměříži, kde 18. července 1895 obdržel osvědčení způsobilosti pro školy obecné s vyučovacím jazykem českým.² Dekretem okresní školní rady v Kroměříži ze dne 19. srpna 1895 byl ustanoven zatímnním podučitelem v Kvasicích. Dekretem ze dne 7. prosince 1896 byl jmenován zatímnním učitelem na české chlapecké škole v Kroměříži, kde se stal za dva roky definitivním podučitelem. Na řádná studia neměl peníze, a tak formou postupných zkoušek získával vyšší vzdělání. Z podnětu tehdejšího ředitele České reálky v Kroměříži, učitele Františka Chmelíka, se připravil a s úspěchem vykonával další státní zkoušku z tělocviku nejen pro školy měšťanské, ale i střední, a to s vyznamenáním. Od roku 1900 vyučoval až do svého penzionování v roce 1937 na České zemské reálce v Kroměříži především tělocvik, ale i český jazyk, těsnopis, zeměpis a dějepis. Kromě výuky pečoval o tělovýchovné a herní náradí a řídil žákovské hry. Externě učil tělesnou výchovu na arcibiskupském gymnáziu. Kromě pedagogických zájmů se velmi zajímal o práci kulturní. Byl také cvičenec a cvičitel, posléze vysoký činovník v sokolském hnutí, pracoval v Muzejní a knihovní jednotě v Kroměříži jako člen a zapisovatel; účinkoval od roku 1903 dlouhá léta v Pěveckém sdružení moravských učitelů a už od roku 1891 zpíval v Moravanu.³ Kromě toho se věnoval sběratelské práci, sbíral zvyky, obyčeje, písně na Kroměřížsku a též pověsti.

Alois Beňa pečoval o svou matku až do její smrti a též se staral o neprovdanou sestru Annu. Vychoval dva vyženěné syny už od jejich nejútlejšího věku, a to Viktora Šalu (1900–1968), čs. legionáře 1. světové války, majitele restaurace a číšníka, který obsluhoval T. G. Masaryka⁴; a Ladislava Šalu (1904–1976), obchodníka se sportovním zbožím v Kroměříži. S manželkou Růženou, roz. Chytilkovou (26. 4. 1882 Holešov–29. 7. 1952 Kroměříž) měl dceru Věkoslavu Beňovou, prov. Butulovou (13. 4. 1911–22. 7. 2000 Kroměříž), učitelku národních škol, a syna Miroslava Beňu (23. 11. 1916–2. 10. 1988 Kroměříž), učitele a později ředitele Obchodní akademie v Kroměříži. Užít takovou velkou rodinu z profesorského platu nebylo snadné a tak, jak tehdy bylo zvykem, i rodina mých prarodičů si vypomáhala pronajímáním pokojů studentům a především vyvažováním obědů pánům profesorům. Podle vyprávění vím, že u nás kdysi bydlel operní pěvec Rudolf Asmus jako student a i pozdější akademický malíř Máčel. U tety Anny Beňové žil dlouhá léta profesor gymnázia Jiří Malovaný.

Výsledky pedagogické práce Aloise Beni byly vynikající, dodnes žijí jeho žáci, kteří vzpomínají na jeho vlastenectví, pěstování těla i ducha a na jeho skromnost. Sokolský nadšenec byl náčelníkem Kroměřížské jednoty sokolské (1899–1915) a náčelníkem župy Hanácké (1900–1916, s válečnou přetržkou ještě 1921–1924). Zkázou republiky, za níž v 1. světové válce bojoval, nevydržel. Po atentátu na Heydricha podlehl srdečnímu selhání 18. prosince 1942. Zůstaly po něm rukopisné památky a bronzové sochy atletů, jež získal za cvičení na sokolských sletech.

Poznámky

- 1 Moravské pověsti a pověrečné povídky. Kroměříž 1909–1911. 300 s. Rkp.
Vlčková, I.: Objev rukopisné sbírky moravských pověstí a pověrečných povídek v Kroměříži v roce 1992. In: Vlastivědný věstník moravský, roč. 52, 2000, č. 2, s. 113–122.
Roční zprávy České zemské vyšší reálky v Kroměříži 1908–1911. – Jména respondentů F. Slavík, A. Fabijan, B. Vlček, F. Věchet, J. Novotný a Kotyza se zde nevyskytují.
- 2 Žádost Aloise Beni, skutečného učitele tělocviku při České st. reálce v Kroměříži o místo inspektora ... Kroměříž, 29. 8. 1919, 6 sloupců. Rkp.
- 3 Z pozůstalosti A. Beni ručně psané písně a noty ve 12 sešitech, které se zpívaly v letech 1898 až 1940 v Moravanu. – Arc. knihovna v Kroměříži – Al. Beňa: Tělocvičné skladby s vlastní hudbou – jsou uloženy (vyšly tiskem) ve fondu Moravské zemské knihovny v Brně.
- 4 Zarámovaný jídelní lístek s podpisem a fotografií TGM spolu s Viktorem Šalou – je v majetku rodiny.

Seznam pověstí a pověrečných povídek

1. Sůl v Javorníku
2. O čertové dře v Kotúči
3. Čerti v Kotúči
4. Nepoznali pokladu
5. Jak sa Lhocané báli šibenice
6. O ogařisku, co do ňho vléz had
7. O císaři Josefu II.
8. Pod kulú Jarcovskú
9. Za dedinú Jarcovú
10. Brňov
11. No tož začnem třebas s hasrmanem
12. V Jarcovej
13. O Jarcovskej kuli
14. Jak sa stěhovalo boží vojsko
15. Jak jednému počál basrman peníze
16. O lakomcovi
17. O založení Lužnej
18. O Vráblových pasekách
19. O Rozpuklém
20. O Libušinej skále
21. O jednom pokladu
22. O pastěři
23. Jak hasrman utopil pacholka
24. O Smolnej

Sůl v Javorníku (Chalupník Hradílek, Vítonice)

Pod Javorníkem za starých časů béval v kterési dědině chudé drvař, které se snažil svo rodinu poctivěm způsobem uživiti. Nejedno však v zimě na něho dolehla kruté bída. Drvař však všecko trpělivě snášel a enem se modlil k pánu Bohu. Jedno večír přišel do jeho chaty jakési cizinec a prosil drvaře o nocleh. Drvař, ačkoliv měl sám se svo rodinó málo místa, přece

neodepřel cizinci a poskytl mu nocleha. Ráno zavolal si cizinec drvaře, děkoval mu za jeho pohoštění a chtěl se mu za všechno odměniti. I kázal drvaři, aby si vzal měch a šel s ním k Javorníku. Když přišli oba pod Javorník, tu cizinec vytáhl černou knížku a počal z ní říkati. Za nedlho země se otevřela a před udiveným drvařem objevila se veliká hromada zlata, stříbra a jiných vzácných kovů. Cizinec však četl dále a místo drahých kovů objevilo se zde veliké množství soli. Té kázal nabrati cizinec drvaři do měcha, kolik jí unese. Drvař nabral si soli plný pytel. Teď zase cizinec počal z knížky čísti, země se zavírala a nezbylo zase žádné stopy po dřívější rozpuklině. Cizinec pak pravil dále k drvaři, že si muže přijíti sem na sůl, kdy bude chtít, ale nesmí se o tom nikomu zmíniti. Sotva to dořekl, ihned cizinec zmizel. Drvař již věděl, že jest to černokněžník. Teď se vedlo drvaři dobře. Když mu došla sůl, tu vždy šel pod Javorník a zase bylo po psotě. To se opakovalo dlouhá léta. Jednou však, když šel drvař opět pro sůl, láteřil na černokněžníka, proč si mu nedovolil vzíti zlata nebo aspoň jiného drahého kovu místo soli. Tu najednou spatří černokněžníka, který pravil drvaři, že nyní, poněvadž jej proklínal, bude nešťasten i se svou rodinou. Po té zase zmizel. Teď na drvaře doléhala bída ještě krutější než kdy jindy před tím. Často docházel drvař na ono místo, volal, prosil, modlil se, avšak černokněžník se již tam nikdy více neobjevil. Za krátký čas se tam ona sůl rozpustila a z toho místa vytéká pramének slané vody.

O čertové dře v Kotúči. (Okolí Frenštátu. Zaznamenal František Slavík dle vyprávění 60-leté stařenky z okolí Frenštátu)

Jednúc byl jeden mynár a ten měl pokaženy mlyn. Tu přišol k němu čert a pravjol, že mu postaví mlyn nový, esi sa mu mynár krvju do knihy zapiše. A tož mynár sa zapisal a čert povědal, že mlyn vystaví v noci a než kohut zakokrha, bude hotový. A čert šel na Kotuč a ulomil tam kus skaly. Když ju vylomil, ostala důra. S tym kameněm utíkal čert přes Hostýn. V tom kohut zakokrhal a čert pustil kameň, kde byl, a zmizel. Kameň spadnul do Raškovca a je tam podněs.

Čert v Kotúči

Jednúc také, dyž ešče byli v Kotúči čerti, tož ich jeden sedlák ze Ženk-lavy odvážal. Ale on nevěděl, co véze a ohlednuť sa nesměl. Jak přijíždal ku Smolné, koně už němohli. Tož byl všetečný vědět, co veze tak těžkého. Přimhuřil jedno oko, druhým sa podíval za sebe. A čertů bylo telo, že na každém chlupu a na každé štěblině visali. V tom sedlák na jedno oko oslepnul, ale nic si z toho nedělal, dyť měl dobře zapláceno. Ale jak dojel k Smolnej hoře, koně mu zděchli.

Nepoznali pokladu

Už je tomu hodně dávno, co žil v Frydku čarodějník a menoval sa Charvat, a byl daleko široko známý. A tož on poznal, esi je v zemi poklad zakopany. O něm též uslyšali tři lidé z Žiliny a přinesli sebu špetku hlíny. Pravjoli, že ta hlina je z místa, kde sa poklad nalézá. A tož milý čarodějník vzal hlínu a povedal im, aby šli na mšu svatů a hodně sa modlili k Panence

Marii a až sa vrátá, že jím poví. Oni tak udělali a dyž k němu přišli, tož povědal jim, že na tom místě je samé stříbro zakopané. A tož oni sa sebrali, vzali rýče a motyky a kopali ale pět sahů do hlubky, až tu přišli na kufr. Otevřeli ho a v něm byly samé strepy. Tu sa napalili a hodili kufr nazpátek a šli to povědět tomu čarodějovi. A ešče věčaj sa napalili, dyž jim čaroděj pověděl, že to byl ten poklad a že ho ten duch proměnil na samé strepy. Druhy deň ešče raz sebrali a že budú kopat, ale ten duch je tak postrašil, že sa už jim odnechtělo kopat poklady.

Jak sa Lhocané báli šibenice. (Okolí Frenštátu. Zaznamenal František Slavík podle vyprávění stařenky z okolí Frenštátu)

Mezi předhradním a vlastním hradem na starojickém kopci stojí javor. A tož o tem javoru ide povědačka, že ten, kdo bude v kolibce z jeho dřeva kolebaný, dobude pokladu. Jednúc teda vzali se tři Lhocané a že budú větší haluze z něho ořezovať na kolébku. Jeden už byl na vrchu a jak řeže, tak řeže. Ale tu vám přišli dva vojáci a kázali jim dolů slezt, ale oni že ne. A tož kde sa vzali, tu sa vzali, už byli tře a začali stavať šibenicu. Jak to uvideli sedlaci, slezli honem ze stromu a už byli z kopca dolů. A tož ti vojáci byli duchové, co ty poklady na hradě skované opatrujů, aby je nikdo nezebrál.

O ogařisku, co do ňho vléz had. (Vyprávěl Jos. Dobiáš, 82 let starý, co umí psát a číst kurent.)

V Krhovej byl jakýsi vyučený papírníkem, menoval sa Martin. Ten, protože měl doma málo práce, šel na vandr. Na tom milém vandru sa vám dostal až do Uher, nebo tehdy moc lidí, najvěč z Karlovic, tam chodilo v létě na prácu, v zimě sa zasejc vrátili domů. No, ten milý Martin takej až tam dovandroval a dostal tam prácu. Ale, co sa vám nestalo. Ten Martin oblíbil sa ze slečnú z rodu (rozuměj šlechtického). Kučkali sa kučkali, až měli spolem chlapca. Ale její rodina to neráda viďála a milého Martina chtěli zabiť, ale on nečekal a dal do zděráku. A dobře udělal, dyby ho dopařili, zle by sa mu vedlo. Ale milá slečna začala po Martinovi tesknit, až ho šla aj s chlapcem hledať. Přišla až na Lhocko, kde byla u teho jistého, co s ňú měl chlapca. Všade hledala Martina a naříkala „Keď by byl Marcin“. Na Lhocko k tej tece chodíval ode dávna jeden černokněžník. Ten prorokoval, že to ogařisko ani neumře ani nevyžije. Chlapec zatým róst, ale dlúho nežil. Jednúc v létě vyšel ven a tam na trávníku usnul. Měl otevřenú hubu, a tak sa stalo, že do ňho vléz had. Dusil ho pořád až ho udusil. Tak sa skutečně napylnilo, co o něm prorokoval ten černokněžník. Darmo mu dávali paru z horkého mléka před hubu, trápil sa pořád, až sa utrápil, a tak ani nevyžil ani neumřel, ale ten had ho udusil. Dyž umřel, jeho matka šla zasěj dómu do Uher, ale na Slovákoch, desík u Ščávníka jí pukla žluč. Našli ju už mrtvú.

O císaři Josefu II. (Bečvy. Na horní Bečvě je dosud „císařská studánka“. Zaznamenal Ant. Fabijan.)

Když císař Josef II. chodil po chudém Valašsku, přišel na Bečvách do jedné chalupy. Byl už večer, a proto ptal jednu chudú ženskú o nocleh. Ona

mu povídala, že ho nemá kde nechat spát, že nemá místa. Když ju ptal pořádk, tož mu pravila, že si může lehnout na lavu pod kamna. Potem jak večerála, tož mu pravila, lešči bude chcet, že mu da pojest trochu jabčanky ze zemňáky. On byl velice všetečný, co to bude za jídlo a tož pravil, že chce. Tož ona mu dala v hrnci tej jabčanky ze zemňáky. Potem jak sa najed, tož si to velice chválil, že byla dobrá. Po večeri sa ji vyptaval, jak sa má a co dělá. Tož ona mu všechno řekla, jak se živí a co dělává. Že má dvě koze a ty že jú živja. Jak si to porozprávjali, tož šli spát. Ráno jak stanul, sa umyl a oblek. Když odchodil, tú chudú ženskú obdaroval a zakazal, by žádnému nepravila, kdo u ní byl. Jak bývá obyčejně u starých bab, že u sebe nic dlouho neudrží, tak aji ona brzo rozklebetila po chalupách, že u ní byl císař Josef II.

Pod kulú Jarcovskú. (Jarcová, Vsetínsko. Zaznamenal Bartoloměj Vlček)

Pod tú kulú Jarcovskú jednúc páslo krávy děvčisko tetky Gajdúškovéj. A najednúc uvidí jakési pacholčisko, co sa trhal vyjet s jakúsi truhlú hore. Ale moh sa natrhnuť a hrtáň si vyběrskať, nemoh sa z místa hnúť. Tož dyž tým nemoh hnúť, svalil truhlu z vozu a jel po prázdnú. Děvčisko sa šlo podívat, co je to za truhla. A dyž sa na ňu dobře podívala, uviděla, že sa ňáko odvalila. Hned sa podívala, co je v ní. Až oči ji osleply, co tam uviděla. Byla tam hromada rýnských dukátů aj diamantů. Už si chcěla vzít něco, dyž tu dosi zavolal na ňu, že má krávy v zelí. Honem sa šla podívat, do ju volá, ale neuviděla nikoho aj krávy měla dobře. Vrátila sa pro peníze, ale těch tam už nebylo. To byl ten hlúdač těch pokladů, co na ňu volal.

Za dedinú Jarcovú.

Za dedinú Jarcovú je taká rástoka, co sa menuje Kobyly potok. Prvej tam byla taková veliká důra, co vedla až do Prahy. A v tej důře bylo moc pokladů, a proto sa tam ledakdo odvážil. Ale tam byl taký veliký pes s velkýma okálama a ten každého sežral. Jednúc přišel do Jarcovej jeden mladý panáček, a dyž uslyšal o tej důře, tož sa tam vybral. Ludé ho nechceli pustit, ale on přecaj šel. Dyž tam přišel, tož ten pes tak na něho zakúlal okálama, že mu přišlo nanic. Ale hned sa spamatoval a chrstnul naň svěceney vody. Psisko hrozně zařvalo a stratilo sa. Ale tam potem už ta důra přestávala, a pokladů tam už nebylo. Od tej doby tam nikdo nebyl.

Brňov.

Kúsek od Brňova, na kopci, kerý sa menuje Brdo, stojí kříž. Prvej u něho strašilo, ale to byl tým strašidlem Mykyška, dyž sa zastřelil. Svým bankrotem na záložně ožebračil moc lidí. Mezi nima byl aj jeden Martin Kubů a ten sa proto oběsil. Tož potem strašili oba. Večer sa tam žádný nechcel odvážit.

No tož začnem třebas s hastrmanem. (Jarcová, Vsetínsko.
Zaznamenal Bartoloměj Vlček)

Hastrman, ten býval ve hlubokej žumpě, de tedkaj je už enom vody tak chlapovi po kolena. Menuje se ta žumpa „U Křivských hatí“.

V jedné chalupě, kerú tedkaj menujú mýto, protože prej sa tam za starých časů vybíralo mýto, tož v tej chalupě byla putyka. Tam chodili každý večer susedi si pohovořit a při tem nekerú tu osminku vychlístli. Mezi nima byl jeden sused z kovárně, která je nedaleko mýta. Jednúc začli mluvit o hastrmanovi. Tož ten milý sused chvílu poslúchal, ale potem sa chtěl založit, že žádného hastrmana není. Ti ostatní šak věřili, že je, a proto sa dlúho s ním spírali. Potem šak sa založili o litr šnopsu. Plácli si a pili dál. Dyž už bylo tak myslím jedenást hodin, ten milý sused sa vybral a šel hodně nachmelený dom. Dyž přišel dom, žena už chrápala. Už sa mu chtělo takej spať a už sa vyzlékal, dyž uviděl na světnici jakéhosi chlapca, kerý byl celý zelený a ze šosů mu kapala voda. Hned poznal, že je to hastrman. A tož to hastrmanisko ho najednúc chytlo okolo boků a začalo s ním hépať. Už byl celý podrchlaný a teprú ho hastrman pustil. Ešče sa naň vyšklébil. „Ešče budeš myslat, že není hastrmana?“

Tu sa sused teprú spamatoval a zakřičal: „Ženo, rožni lampu!“ Žena hépla z loža a honem rožala. Ale už byl hastrman ten tam. Sused musel ten litr šnopsu zaplatit, dyž to řek, ale od tej doby už sa nikdy nezpíral, že není hastrmana.

V Jarcovej.

V Jarcovej jakási tetka šla jednúc na roráty. U šraňků sa potkala s jakýmsi malým chásňatem. To si popiskovalo a bylo celé zelené. Dyž šlo okolo tetky, tož sa jí opytalo: „Nepotkali ste dva chlapy?“ „Ale kdepak, chlapče,“ odpověděla mu tetka. Dyž přišla na červenú hlínu, tož sa s tým ogařiskem zasej potkala. Už sa křižovala, lebo myslala, že je to jakási nečistá moc. A to chlapčisko sa jí zasej opytalo: „Tetko, nepotkali ste sa s dvěma chlapy?“ a popiskovalo si. Tetka řekla, že né, ale už celú cestu myslala na to ogařisko. Dyž přišla na Rybníčky, tož zasej uviděla to ogařisko a zasej si popiskovalo. Tož to ogařisko sa jí zasej optalo, esli nepotkala dva chlapy. Ona si myslela, že si z ní dělá blázna, proto mu odsekla: „Eh, bodejž ťa čert rapnul!“ Ogařisko sa zachlachtalo a skočilo z mostka u cesty do hatě, kerá byla v potoku, kerý teče z Křivého. To ogařisko byl hastrman.

O Jarcovskej kuli. (Jarcová, Vsetínsko. Zaznamenal Batoloměj Vlček)

O Jarcovskej kuli, kerá je na vrchu Piškověj, takéj sa povídajú šeliaké povídačky. Já sem slyšal takovú. Jednúc sa čert založil s Pannú Mariú, že donese až desi z daleka veliký kameň na Vsetín, než kohút zakokrhá. Panna Maria přivolila, ale šla do Jarcovej jako žebráčka a přišla k jedné vdově. Ta byla chudá a měla enom kohúta a jednu kuru. Tož Panna Maria jí vzala kohúta, co ona ani nevěděla, a schovala pod okřín. Šak ona věděla, že čertisko zakrúti krky všeckým kohútom, co sú v dědinách ke Vsetínu. A tož ten čert utrhl desi jakúsi skálu a hnál sa s nů ke Vsetínu. Dyž už byl

nad kopcem Piškovů, tož Panna Maria chytla kohúta a vystrčila ho z pod okřína ven. A kohút myslal, že je už ráno, tož zamhúřil oči a zatřepetal křídla a co své síly zakokrhál. Sotvá to čert uslyšel, zlostů shodil kameň z hřbetu a párkrát do něho kopnul, že sa do polovica zaryl do kopca, a čert zmiznul. Ešče je dodnes na tém kameni znáť kopyto čertovo a jeho zádiska.

Jak sa stěhovalo boží vojsko. (Bystřičky, dolní konec u hrušky zvané „Panuška“, kde se potok zatáčí, a z ohybu se vojsko stěhovalo. Zaznamenal František Věchet)

U nás v lesoch je moc nakácaného dřeva. Ledajací hospodáři, keří mají koně, jezďá tam na to dřevo a vozá ho na „Novú“ na štáci, za to dostávajů skrovňučky peníze, enem aby sa mohli vyživíť. Dysi jěl v noci takéj takový forman už ze štáci s prázňým vozem, jeho dva koníčci vůz pomalůčky táhli, dyť byli tak unaveni, lebo na „Novú“ dva ohromné dýle táhli. Dyš přijeli na zatáčku, jak sa tam prauvá u „Panušky“, čůl forman jakési šeptání kus před sebu, aji v tem rozeznál dupání koňů, břinkot železa lebo neco takového, potem aji vozy začaly hrčat a baji kdosi temu komendýrovál. V tem sa zastavili koně a ani hni dalėj! Nepomohlo žádné formanovo vjo, ani dyš jím párukrát zatál, koně stáli jak skala, jak by jích křeč chytla. Tu sa formanovi rozblesknůlo v hlavě! Tu si na cosí zpoměl! Nemohlo to byť nic iného, ledaže nějaké strašidlo, lebo neco od ducha. Hneť zlél z voza, stanůl si před koně a hleděl hore cestů, ale nic neviděl, pořáď enem ten šepot a šum čůl. Ale ten sedlák nebýl tak hlůpý, jak by si ledagdo myslél, hneť vychytrál, jak by sa na to podívál. Otpřihnůl jedného koňa, odrhnůl chomůt a sám si ho hodil přes hlavu. A včilěj to viděl! Tam, z pod skaly na druhej straně potoka vycházalo v řadě boží vojsko, buď na koňoch, buď šli pěšky. Ledagdy neco súdruch súdruhovi zaseptál, ten tam zasej vytrhnůl meč a cosí ve vzduchu ukazovál, onen popravovál zasej cosí na vozi, aby to nespadlo. Ale forman dlůho sa tým chomůtem nedívál, z tej řady vystůpil jakýsi voják na koni a hnál sa k němu. Sedlák hneť zdělál chomůt z hlavy a zasej ho dál na koňa. „Šak máš ščestí,“ povědá voják, dyš k němu přijel, „žes ho zdělál, lebo dybys to neudělál, živý bys ottát nevyhléz. Cos viděl, to už víš, a co sa ešče stane, to sa nedozvíš. Enem to, cos včil viděl, nikomu neříkaj, lebo do roka umřeš.“ Potem zasej sa přidál k ostatním vojákom. Za chvíličku, dyš vojsko už odešlo, forman zasej své koně zapřihnůl a jěl. Dyš přijel na to místo, gde přes cestu přejíždalo vojsko, viděl zlaté stopy a pruhy ot kol tých vozů. Ráno, dyš chlapi zasej jeli na „Novú“ se dřevem, sa divili, co sa tej noci dělo, lebo kus cesty aji pola u cesty bylo podůpaného. Ale nebylo vidět, otkát to vyšlo, ani gde to zašlo. Nic sa o tem nemohli dověděť. Ale ten sedlák, který o tem věděl, nic nevyzradíl, lebo sa bál o život a furt si pamatovál, co mu tehdy ten voják řek.

Jak jednému počál basrman peníze. (Malá Bystřice. Zaznamenal František Věchet)

Přet nekolika roky žil na Bystřičce jeden pořádný a pobožný hospodář. Býl chudobný, ale při všeckém trápení byl veselý a na nic si nestýskál, ani dyš ho to nájvěčí neščestí potkalo. Měl malé polůčko, při tem enem jed-

nu kravku, a tú ledvo živíl. A tá mu jednúc pošla. Nevím, co sa jí stalo, či neco otravného zežrala, lebo už ot prvšku byla chorá, lebo sa aji mohlo stať, že ju negdo očarovál. Chudák plakál a naříkál nat kravkú a spomínál si, jak mu bylo, dyš ju měl, a jak mu včilkaj bude, dyš už ju nemá. Ale rozhodnúl sa, že si negde poščá peníze a novú kravku si kúpí, bez ní přecaj nemoh byť. Šél k prvnímu súsedovi a prosíl ho, aby mu peníze poščál, ale súsed sa všelijak vykrúcál, že nemože on poščat, že jích sám potřebuje a gdesi cosi ešče povedál, enem aby mu jích nemusél poščat. On smutný šél k druhému súsedovi, ale tam stejně pořídíl. Žáden mu nechtěl peněz poščat. Každý viděl, že chudý je, že nic nemá a že by to oplatit nemoh.

Smutný hospodář šél gdesi za dědinu, rozmyšlál sa, co má dělat, žáden mu na světě nevěří, žáden mu nechce v neštěstí pomóct. Tu vystúpi z blízko tekúcího potoka jakási postava, dla všeckého, jak vypadala, to byl basrman. Ptál sa sedláka, proč je tak smutný, či snát sa mu cosi nepodařilo, lebo mu gdosi z rodiny umřel? Sedlák si mu postěžováł na svoju bídu a prosíl ho, lesli on by mu nemoh tý peníze poradit. Basrman pokývnul hlavú a povědál mu, aby chvílečku počkál. Za chvílu vyléz zasej z vody a vyplatlil hospodářovi chudému celú stovku. Za rok prý má v tús hodinu a v ten deň s tyma penězama přijít a jích oplatit. Potem nepravíl už nic, přišél k potoku a „žbluňk“! už byl tam. Hospodář kúpil si za tú stovečku kravku a pěkně hospodařil. Védlo sa mu dobře. S kravkú aji vydělávál, groš ke groši skládál a tak jaksi to k padesáti zlatkám dotahnúl. Ostatní peníze, co sa mu do stovky nedostávaly, si poščál. Za rok v tús chvílu šél za dědinu, kde mu basrman tý peníze dál, aby jích oplatil. Čekál dlúho, ale nic nechtělo přijít. Už aji hlasem ho volál, ale zasej nic. Tu sa vynoří z vody jakési malučké basrmaňátko a ptá sa, co tam chce. Dyž počúl, proč tam přišél, pravíl: „teho člověka, co ti tý peníze poščál, už není, byl to můj staříček, zabíl ho pluščák (blesk) na Tisovských lavkách. Tý peníze já přijat nesmím, toš dyž mého staříčka už není, tož ty peníze sú tvoje a di domu a měj sa dobře!“ Chudý hospodář spěcháł s radostí domu a do smrti vzpomínál, jak dobrá duša basrmanova mu z hroznej bídy pomóhla.

O lakomcovi.

Jednúc šli tetka Pohrabáčovi v noci z pasek dom. Tu najednúc uvidíja pod jedním křibem oheň. Zpoměli, že jim maměnka vykládali, že sa tak sušiva peníze. Toš šli dom, řekli to svému švagrovi, vzali si knížky a růženec a šli tam aj s švagrem a slúbili mu, že mu dajú polovicu tých peněz. Jak tam přišli, hodili do toho ohňa nájpřem ty knížky a oheň zhasl. Potem tam hodili růženec a zem se rozestúpila. Švagr vytáhl ze země truhlicu plnú peněz, enem sa tam blyščaly. Jak přišli dom, toš se o ně rozdělili. Na druhú noc zabúřilo cosi na okno. Tetka se polekali a ptali sa, do to je. Tu odpověděl jakýsi hlas, že je čert a chce ty peníze, co tetka vzali pod tým křibem. Tetka pravili, že peníze zanesli do záložny, ale že mu je zejtra přinesú. Čert pravíl, že si zasej zejtra v noci pro ně přijde. Na druhý deň šla tetka do záložny a peníze si vzala a přinesla dom. K večeru přišél k ní jakýsi vandrák a prosíl tetku o nocleh. Tetka mu ho dala. Při večeri tetka pořád plakali a toš ten vandrák sa jich ptál, proč plačú. Toš oni mu šecko o tých penězoch aj o tom čertovi řekli. Vandrák jich potěšil, aby sa nic nebáli, že

on to spraví. V noci skutečně přišel čert zasejc. Vandrák stál a ptál sa ho, co chce. Čert pravil, že chce ty svoje peníze. Tu vyletěl vandrák ven, přinesl na zádoch čerta a strhl z něho barvu. Tetka poznala svého švagra a omdlela. Dyš sa probrala, cítila smrad po síře. Tu sa zhrozila a už věděla, že ten vandrák byl pravý čert a přišel, aby jí pomohl. Toho lakomého švagra odnesl do pekla.

O založení Lužnej. (Lužná u Vsetína. Zaznamenal Joža Novotný)

Na tých místoch, kde je včilkaj Lužná, bývaly za starých časů bařiny. V tých močároch žilo aj moc divokých kačien. Taký tam róstlo moc lip, a proto sa tam usádlil jeden včelař Filgás. Ten nosíval do Vídně na prodaj máslo aj kačieny, bryznu a med. Jednúc sa tam potkál se svým pánem, uherským hrabětem Illezházym a ten byl založený s druhým pánem, kerého mají robotníci rači. Toš šel najprej ten druhý k jednomu svému robotníkovi, aby mu cosi prodál. Ale ten robotník poznál svého pána, ale myslél si, že dyš sú takovým pánem a majú moc peněz, že možú aj dobře zaplatit a zaceníl mu to moc dráho. Potem šel Illezházy k tomu Filgásovi. Filgás ho takejc poznál, a dyš chtěl od něho cosi kúpit, toš Filgás pravil, že on svému pánovi neprodáva, ale že mu to dá zadarmo. Toš tak Illezházy vyhrál a Filgásovi za takú věrnost dál kus země, tú počilajší Lužnú, ludé v okolí mu moseli robotovať a on si směl zařítit hospodu, mlýn, kovárnu a obchod. Šak tú darovací listinu eše majú strýc Filgás, ináč Huměnsky. Je z roku 1685.

O Vráblových pasekách. (Lužná u Vsetína. Zaznamenal Joža Novotný)

Jednúc zablúdlil jeden pán na honě. Už sa stmívalo, dyš přišel k Vráblovej chalupě. Toš poprosil tam strýca Vráblového o nocleh. Strýc mu ho dali a aj ho pohostili. Ráno pána aj vyvédlí z hor. Pán mu za to slúbil tolik země, co jí pokryje volskú kožu. Vrábl si ale vymínil, že mu přes to jeho pole potem nikdo nesmí ale překročit. Ten pán aj to mu slúbil. Toš dobře. Vrábl rozřezal volskú kožu na tenininské provázky a občíhl nimi veličezný kus země. Pán sa tomu chytrému nápadu zasmíl a tú zem, aj co byla v prostředku, mu dál.

O Rozpuklém. (Lužná u Vsetína. Zaznamenal Joža Novotný)

Jednúc pásl jeden bača na kopci mezi Lužnú, Pučinami a Zděchovem ovce. Ten bača byl velice veliký a silný. Jednúc sa založil s čertem, kerý z nich prvej z toho kopca zletí a zas hore vyletí. Toš sa dali do trapu. Čert utěkál, až tak fučál a bača sa mu smíl. Jak byl čert už půli cesty, rozběhl sa bača a zakřikl, že se čert polekál a sa zastavil a bača ho předběhnul. Nazpátej zasej tak. Čert napřed utěkál. Bača zasejc křičál, že ide panáček s kropáčem a svěcenú vodú. Čert sa lekl a prál se, de je. Bača se mu zasmíl a předběhl ho. Čert od zlosti puknul a ostalo po něm tolik smradu, že baču prej týdeň bolél břuch. Od tej doby sa tomu kopci praví Rozpuklý.

O Libušinej skále. (Lužná u Vsetína. Zaznamenal Joža Novotný)

Jeden revírník v Lidečku měl céru a ta sa menovala Ludmila. Za tu chodil jeden myslivec. Ale rodiče téj Ludmily tomu bránili. Toš sa moseli tajně scházet. Toš sa scházeli v púčinských skalách na jednej vysočajnej skále. Dyš to ale moc dlúho trvalo a ten myslivec nechtěl čekat, až ti rodiče zemřú, oženil sa. Dyš sa to Ludmila dozvěděla, skočila od žalosti z tej skály, co se na ní scházeli, do propasti. Od tej doby sa tá skala menuje Ludmilina.

O jednom pokladu. (Lužná u Vsetína. Zaznamenal Joža Novotný)

Býl jednúc jeden bača a ten býl velice chudobný. Jednúc, jak ten bača pékl si při pasení na večeru zemáky, přišel k němu jakýsi staříček a prosili baču o kúsek zemáka. Bača mu dal najest. Na druhý deň přišel večer staříček zasej prosit o večeru. Na třetí zasej. Dyš mu bača dál pokaždej, toš mu staříček pravili, že mu povíja za to o pokladu. Aby šel za kovárnu mezi bařiny, že tam za vrbú je zakopaný poklad a že šak to pozná, že sa ty peníze přesušájú každú noc. Nesmí sa ale při tem odnášání toho pokladu ohlédnuť. Toš ten bača šel a aj ten poklad vykopál, býl ve velikém kotle. Dyš už chtěl odejít, tu uviděl velikého světloňoša před sebou, jak se usádlil na vrbě. Bača přešel vrbú, ale cosi ho popichovalo, aby se ohlédnul. Bača si ale zpomenul na tého staříčka a neohlédnul sa. Tu se mu kládlo, že ho cosi tahá za vlasy. Bača dlúho znášál, dyš ale nemohl toho znést, toš zaklnul: „ty sakramencká potvoro, ty nedáš pokoj“ a ohlédnul sa, aby jí jednu vsolil. Vtom sa ale ten kotel rozsypál a peníze sa propadly. Tu teprú sa bača zhogál a poznál, že to byl světloňoš. Ale večer sa už pokladu dokopat nemohl.

O pastěři. (Pustiměř na Hané, dle vyprávění rolníka Karla Horáka zaznamenal Kotyza z Drysic u Vyškova)

Jednó přešle stréček pastěř Vládek na zajímavó věc. Stalo se to tak. Jedna hospodeň nemohla vod kráve vic nadojit. Trpěla to dost dloho, haž jednó, dež ji kráva ale hani cvrknóf nechtěla, tož jo to dožhralo, že fíkla stolečká he hrncem, popadla šátek na hlavo a na miliho stréca. Že bela hobatá vodjakževa, říkával jeji nebožčík mož. Tak jak miliho stréca shlidla, šóst k němo a jož to šlo: Ve staré cegáne zlodějské, nestedite se? Co si meslite, že mám tó krávo jenom pro vás? Proč mě kradete mlíko? Co pak vám nedávám pecen chleba he vdolek jak říčeca vod každýho pečení? Ale to ve pravda sežera to, čerta nosite v hlavě, kdo vám co dal, a čerti s vama šejó furt. Známe se! Tak co? A podepřela si boke, a hleděla na stréca jak na teho svyho nebožčíka moža, dé mo Pán Bůh nebe, dež přešil pozdě vod taroku. Ale že stréc bele Hanák vod kosti, tož to s něma nehlo. No a za drohy, deť měle doma také takovy trápeni, lebo pastérke, ta mivá decke hobo nevemáchánó. Tak sdělájó širák s hlave a povidájó tetce: „Vodpostvám to Pán Bůh, tetka, tak já vám to vodpóščí. Nevím, co se s vašó krávó děje, ale dám si na ňo pozor na pastvě, a pak vám povím, co a jak.“ Na pastvě si dal pozor, a hoviděl, jak kráva hotekla do lesa, on za ňó. Kráva zabečela a tož velezl z dire had a velezl krávě na zadni nohe a začal jo dojit. Stréc ho zabile,

a vod té dobe měla hospodeň zas dost mlika vod té kráve a jož vickrát pastěrovi nenadávala.

Jak hasrman utopil pacholka (Kelč, Kroměříž. Vyprávěla Minářova matka v Kelči)

Byl jeden velice silnej pacholek. Ten choďoval koupat koně naschvál v ty místa, hde byl hasrman. S tym se dicky bijával a ho přemohl. Zase se s ním jednuc bil a hasrman ho nemohl přemoct. V tu dobu jeli formani z Hradišča. Potkali stařejka, kerej jich prosil, aby ho svézli. Žáden ale nechtěl. Posledni jel jeden, kerej měl koně na vyvrácení. Také teho prosil, aby ho vzal na vuz. Ten mu odpověděl, aby se enem podíval na koně, lesi sou soucí, aby nekeho mohl přibrať. Stařejk ho ujišťoval, že koně pofičijou jak větr, dyš ho vezme. A toš on ho vzal. A opravdu. Koně se dali do běhu, že všec-ky ostatní předechnali. Stařejk odpověděl, že jede kamaradovi pomocť utopit pacholka. Dyš se všeci formani sešli potem v Kroměříži, dověděl se on, že se tu utopil pacholek. On potem řekl jim, jak se to stalo. On že dovězl hasrmanovi pomocníka z Hradišča a ti dva že ho udolali. Kelečtí formani to potem donesli do Kelče.

O Smolnej (Kelč)

U nás povídajou, že ty nejvečí hříšníky nechce každá zem přijat. Takové vozijou na Smolnou. Moja stařenka, dyš ešče byla mladá, také prej viděla vézti na Smolnou. To ho vezou na vozi štyrema konima. Ty koně musijou byť celé černé. Při tem mrtvym sedí kat. Dyš tehdy jeli přes Kelč zase jednuc na Smolnou s jednym hříšnikem, bylo veliké horko a dyš kat se šel občerstvit do hospody, mrtvej také šel. A dříve si do truhly nelehl, dokud ho kat přes prsa neřal. Potem ho tam už šťastně dovězli. Na Smolnou muselo sa jeť přes potok. Kat, kerej zustal ho tam zakopať, poroučal pacholkovi, ať sa neohlédne, dokad' nebude za potokem. Pacholek si to pamatoval. Ale, dyš už byl za potokem, povídá si, že už je po nebezpečí a ohlédl se. A tu cosi jak hrom uderilo mu do voza, kerej ešče nebyl za vodou a celej mu ho roztřejštilo. Můj prastařejček dělávali na tej Smolnej drva a ti ledaco viděli. O poledni vychodily z hrobu tolí panstva, že až oči zachodily. V noci, dyš si neudělali okolo sebe kolo svěcenou křidou, neměli celou noc pokoja. Ale jednuc vystáli strachu. Přivezli tam bohatou hraběnku. Jeden z nich, ménem Jura, viděl, že má krásnej prsteň. A ten milej prsteň ji v noci ukrad. Sotva lehli, přišla si ona pro prsteň. On se bál a dlouho jít nechtěl. Ona za hroznej vichřice mu neustále vyhrožovala, lesi ho nepřinese. Konečně vypravili ho kamarádi s prsteněm. Pokropili ho svěcenou vodou, udělali mu na čelo kříž a šel. Vichřica trvala až do rána. Ráno, dyž hledali Juru, našli enem kousky těla a šatou.

Příspěvek k dějinám Henčlova

První písemné doklady o Henčlově pocházejí z roku 1786. Obec byla založena po zrušení jezuitského řádu, kdy rokytnické panství přešlo pod správu náboženského studijního fondu. Dle protokolu rozdělovací komise bylo určeno, že 378 měřic a 6,25 mírky (72 ha) na levém břehu řeky Bečvy připadne ke kolonizaci dvaceti rodinám. Podmínkou bylo, že v termínu od 1. listopadu 1786 do 31. října 1787 vystaví na vykázaném místě vesnici. Po splnění stanovených podmínek dostali osadníci pocházející z Bochoře, Brodku, Přerova, Rokytnice a Troubek po třech letech pozemky k volnému užívání. Prvními osadníky byli zemědělci. Povinností, která vyplývala ze smlouvy bylo, že budou vlastními potahy a nářadím pracovat na úpravě břehu Bečvy tak, aby voda nebrala pozemky a nezaplavovala panský les. Obec byla pojmenována po guberniálním radovi Christianu svobodném pánu Hentschlovi, který byl přítomen jednání, německý název obce byl Hentschelsdorf. Obecní pečeť nesla ve svém znaku studnu s jednoramennou pákou. Do roku 1850 bylo přistavěno k původním stavením dalších 13 domů. Rozšiřují se původní familiantské usedlosti a přibývají domkářská hospodářství, také rozsahem pozemků značně zvětšené. Rok 1848 oprostil obyvatele Henčlova od poddanství, ovšem za přiměřenou výplatu všech závazků.

Svůj charakter začala obec měnit teprve ve druhé polovině 19. století. Po výstavbě okresní silnice z Přerova do Troubek v roce 1857 se zlepšilo spojení s okolím. Město Přerov se stalo důležitým centrem, které přitahovalo pracovníky železnice, do dílen a továren. Tato skutečnost ovlivnila další rozšíření obce a postupně měnila složení obyvatel Henčlova. V těsné blízkosti obce si postavili občané ve vhodné stavební lokalitě další domy. Tyto byly již na katastru obce Troubek, kam obyvatelé odváděli daně, ale využívali výhod obce Henčlova. Teprve mnohem později, ve třicátých letech 20. století, se po složitých jednáních podařilo připojit těchto 16 kolonistů, jak se jim říkalo, k Henčlovu náhradou za pozemky připadající Troubkám. Podobně byl připojen k Henčlovu v roce 1964 i nedaleký dvůr Výmyslov.

Vývoj počtu obyvatel a domů v Henčlově:

1794 –	91 obyvatel	20 domů
1835 –	229	30
1850 –	240	33
1880 –	228	39
1900 –	239	41
1921 –	307	49
1930 –	384	47
1950 –	370	110

1970 – 564	131
1991 – 602	158

Obec Henčlov byla přiškolená do Troubek. První zmínka o vyučování v Henčlově je z roku 1859, kdy se vyučovalo v zimních měsících v obecním domku zvaném „pastérna“. Ten se nacházel v části obce zvané Trávník, což byl původně pozemek při vjezdu do obce za branou. V roce 1871 bylo započato s výstavbou jednotřídní školy ve středu vesnice, a to včetně bytu pro učitele i hospodářských místností. V letech 1911–1912 obec vybudovala na své poměry pěknou novou školu na konci vesnice. V té době stála budova o samotě a dle zápisu i na slunném místě. Náklad na výstavbu i zařízení školy obnášel 45 000 korun. Tato škola, včetně bytu pro učitele, sloužila až do roku 1985, kdy byla malotřídní škola z důvodu nedostatečného počtu žáků zrušena. Žáci navštěvovali školy v Přerově a Troubkách.

Henčlovská náves. Archiv B. Passingera.

Aktivitou občanů o rozvoj obce a zejména vlivem velmi silné populační vlny byla v letech 1977–1979 postavena mateřská škola pro 60 dětí, včetně kuchyně a jídelny. Vytápění budovy bylo řešeno ústředním topením na elektrický proud. Skutečný náklad na stavbu činil 1 800 000 korun. Od roku 1997 tato škola slouží jako integrované pracoviště Základní školy Boženy Němcové v Přerově.

Uprostřed vsi stála kaplička. Byla postavena kolem roku 1832 a zasvěcena sv. Martinu, jehož obraz byl v kapli umístěn. Kaple byla kryta šindelem, prostor kolem byl osázen čtyřmi topoly, dle záznamu byly jejich kmeny metr silné. Kaplička však byla sešlá, a tak usnesením občanů v roce 1881 byly topoly skáceny a za obdržené peníze byla kaplička nově opravena. Byla postavena z nepálených cihel na kamennou podezdívku, pokry-

Škola v Henčlově. Archiv B. Passingera.

ta břídlíci s malou věžičkou, kam byl umístěn zvon. Prostor kolem kaple byl opět osázen, nyní již třemi lipami. V roce 1930 obec postavila svým nákladem přes vesnici novou silnici. Při jednání o převzetí silnice do okresní správy bylo domluveno tuto kapličku přemístit. V roce 1933 byl zvolen tzv. kaplový výbor, který byl později přejmenován na Výbor jednoty Sv. Martina. Nechal vypracovat plány na stavbu nové kaple, tyto dodal stavi-

Prerov VIII-Henčlov. Foto autor.

tel Josef Köhler, který i v Přerově postavil mnoho budov, které tvoří architektonický ráz města. Byla mu zadána stavba za rozpočtovou cenu 13 500 korun. Stavba kaple včetně vnitřního vybavení byla uhrazena z darů občanů. Stavební místo darovali jako příspěvek manželé František a Anežka Kratochvílovi, majitelé usedlosti číslo 9. Pamětní list na pergamenovém papíře byl zazděn v září 1934 v základním kameni v pravém rohu od leto-počtu.

Vznik tzv. familiantských osad nebo kolonií umožnil v sedmdesátých letech 18. století Josef II. Těmto vesnicím již nebylo souzeno zažít krutosti nevolnictví doby předjosefínské. Po zrušení poddanských poměrů v roce 1848 a zavedením obecního zřízení v roce 1850, resp. 1864, se ujalo správy obce obecní zastupitelstvo (12 členů), které si jako svůj výkonný orgán volilo ze svého středu čtyřčlennou obecní radu. Bylo podřízeno okresnímu hejtmanství v Kroměříži. Po vzniku přerovského hejtmanství v roce 1877 byl Henčlov přičleněn k Přerovu. Rozvoj v obci byl umocněn v letech 1899–1918 získáním další kvalitní zemědělské půdy, a to vykácením lesa o rozloze 120 ha mezi obcí a řekou Bečvou. V této době byla provedena regulace řeky Bečvy (roku 1905) a postaven dřevěný most do Dluhonic. Z první světové války se nevrátilo dvanáct občanů Henčlova, kterým byl v roce 1922 postaven u nové školy pomník. Vývoj obecní správy v Henčlově nedoznal během své doby podstatných změn. V obci působily 2 komise – finanční, která rozhodovala o rozpočtu a celkovém hospodaření obce, a stavební komise, která bývala tříčlenná.

V obci vládl i čilý spolkový ruch, pracovala zde osvětová komise a knihovní rada. Již v roce 1907 byl založen spolek hasičů. Trvalejší činnost vykazovaly sportovní organizace Orel a především Sokol. Ten byl založen v Henčlově v roce 1922 jako pobočka přerovské tělovýchovné jednoty. V tomto roce si sokoli postavili svépomocí tělocvičnu. Dalšími spolky byla Lidová jednota, Domovina a Otčina malozemědělců. V poválečném období se rychle zvyšoval i počet obyvatel Henčlova. V roce 1930 byla obec elektrifikována, první telefon byl zaveden v roce 1935 jako veřejná hovorna v hospodě u Skácelů – číslo 13. V roce 1940 byl předán k užívání nový hřbitov, do této doby se pohřbívalo v Troubkách.

Obecní úřad skončil svou činnost v květnu 1945, kdy odevzdal správu obecních záležitostí nově utvořenému místnímu národnímu výboru.

První zemědělské družstvo bylo založeno jako menšinové v roce 1949, nebylo však ještě dostatečně ekonomicky ani hospodářsky životaschopné. Vstup většiny výkonných zemědělců do nově obnoveného družstva v roce 1956 umocnil prosperitu a dobré hospodářské výsledky. V následujících letech se zemědělské družstvo řadilo k nejlepším v okrese. V roce 1974 došlo ke sloučení s JZD Troubky v jeden ekonomický celek, hospodářská Troubecká akciová společnost vznikla v roce 1996. Obhospodařuje 1 216 ha půdy. V roce 1998 se vyčlenil zahradnický provoz pod názvem ZELTR, který hospodaří na 65 ha zahradnické půdy. V šedesátých letech byl v obci realizován nový zastavovací plán, vznikly nové ulice – Nová, Martinská a Hliník. Byla provedena rekonstrukce vozovek a chodníků, vybudován vodovodní a kanalizační řád, postavena nová prodejna Jednoty. Plánovaný rozvoj obce pokračoval až do doby zrušení národního výboru 1. ledna

1980, kdy byl Henčlov připojen k městu Přerovu jako městská část. Obec byla napojena na městskou autobusovou dopravu, převážná část rodinných domů byla v devadesátých letech připojena na telefonní síť a v roce 2001 byla provedena v obci plynofikace. Po roce 1990 bylo rozhodnuto o výstavbě nového okresního archivu s umístěním v Henčlově. V říjnu roku 1994 byly zahájeny stavební práce. Třípodlažní budova se skládá z části administrativní a depozitářů. Okresní archiv má kapacitu 7 500 běžných metrů úložné plochy pro archiválie a knižní fond.

Dějiny obce tvoří nejen události a běh denního života, ale i osudy a působení jejích rodáků. Z Henčlova pocházela řada osobností, které sehrály významnou úlohu na kulturním i duchovním poli. Jedním z nich byl i spisovatel a novinář František Obrtel (1873–1962), redaktor „Selských listů“ a „Venkova“, Vincenc Kajdoš (*1860), ředitel školy v Němčicích, Marie Hradilová (1877–1963), učitelka v Kroměříži, prof. Václav Trefil (*1906), akademický malíř. V duchovní správě to byli P. Antonín Vrána (1841–1921), gymnaziální profesor a čestný občan Prostějova a P. Ignác Vendelín Obrtel (1868–1941), provinciál konviktu v Opavě. JUDr. Ferdinand Janiš (*1886) byl okr. hejtmanem v Hranicích a Místku. V nedávné historii jsou to naši rodáci Jaroslav Karhan (*1920) a Vladimír Kratochvíl (*1921), kteří po několik volebních obdobích v letech 1964–1984 zasedali jako zvolení poslanci Sněmovny lidu Federálního shromáždění.

Prameny a literatura

Státní okresní archiv Přerov, henčlovské fondy.

Kronika obce Henčlova 1923–1939.

Školní kroniky 1870–1955.

Bayer, František: Přerovsko, město a hejtmanství. Přerov 1893.

Obrtel, František: Selský archiv 1902.

Retrospektivní lexikon obcí okresu Přerov, 1850–1985.

Václav Krejčí

Historie přerovských pošt

ÚVOD

Odborová organizace zaměstnanců pošt vydala v roce 1995 publikaci *Historie poštovníctví okresu Přerov* téhož autora. Z ní lze získat základní informace o všech poštách okresu od jejich otevření do roku 1992. V této stati je stručně uvedena historie poštovní přepravy, nejstarších poštovních spojů na Moravě a poštovních úřadů ve městě Přerově, doplněná o nové poznatky ze zpřístupněných listinných dokumentů Státního okresního archivu v Přerově a o změny organizace a provozní technologie pošt po roce 1996. Proti knize je v této stati změněno uspořádání. Nesleduje jednotlivé pošty podle jejich číselného označení, které se u některých z nich několikrát změnilo, nýbrž podle jejich umístění, které je přibližně stálé.

NEJSTARŠÍ UDÁLOSTI

Moravské historické kurzy

Způsob předávání zpráv byl propracován již v římské říši, kde byly staveny pro jezdce i povozy pro dopravu osob a zavazadel na svou dobu dokonalé cesty. S rozpadem říše došlo k poklesu potřeby přenosu informací i přepravy zásilek. Církev i šlechta si uspořádaly vlastní způsoby předávání zpráv a pokynů a prostý lid, ve velké míře negramotný, tuto službu málo potřeboval. Navíc cesty na sever od hranic dřívější římské říše byly v neutěšeném stavu.

Teprve koncem 15. století došlo k intenzivnější korespondenci mezi rozdrobenými státečky v jižní i střední Evropě a mezi šlechtou. Zprávy tehdy přepravovali k tomu najatí poslové jízdní či pěší. Spolehlivá přeprava zásilek nabývala na významu. V Itálii si to uvědomil šlechtický rod Thurn-Taxisů a počal poskytovat profesionální kurýrní službu a organizovat trvalejší spojení.

Služeb Taxisů se rozhodl využít i císař Maxmilián I. ve své rozsáhlé říši, kterou systematicky rozšiřoval a mezinárodně svazoval i výhodnými sňatky svých dětí i smlouvami o nástupnictví. V roce 1515 uzavřel takovou *Vídeňskou smlouvu* i s Vladislavem II. Jagellonským. V souladu s ní byl jeho syn Ludvík sezdán s Maxmiliánovou vnučkou ze Španělska. Tím se Maxmiliánova potřeba získávání a přepravy zpráv rozšířila od Madridu po Vídeň a od Bruselu po Řím. Dal proto vybudovat již v roce 1490 trvalé poštovní spojení z Rakouska do Nizozemí, do Francie i do Říma. V roce 1505 byla uzavřena smlouva mezi Franzem von Taxis a španělským králem Filipem I., kterou se Taxisové zavázali provozovat poštovní kurzy ve

všech državách pod vládou habsburské dynastie, tj. v Německu, ve Španělsku a Nizozemí, kam byla pošta dopravována ze Španělska přes Paříž a Brusel. Franz von Taxis se stal nejvyšším dvorským poštmistrem v habsburských zemích. Jím počínaje ovládli Taxisové veškeré organizování poštovníctví na evropském kontinentě. Nebyla to ovšem jediná, výsadní spojení. Vrchnostenská poslové dál přepravovali zásilky a zprávy i po vzniku státní pošty až do konce 19. století.

Na našem území bylo zorganizováno první spojení dvou vzdálených míst za účelem rychlého předání zprávy v roce 1526. Tehdy český král Ludvík Jagellonský padl v bitvě s Turky u Moháče. Podle smlouvy o vzájemném nástupnictví a sňatcích dětí měl na český trůn nastoupit Ferdinand I. Habsburský, který v Rakousku vládl již od roku 1519. Když čeští stavové volili nového krále, uložil rakouský císař nejvyššímu dvorskému poštmistru, tehdy Antoniu von Taxisovi, zřídit rychlé spojení Vídně s Prahou, aby se výsledek volby dozvěděl co nejdříve. Spojení bylo vybudováno na trase Vídeň–Hollabrunn–Vratěnin–Slavonice–Kunžak–Jindřichův Hradec–Samosoly–Tábor–Sudoměřice–Votice–Bystřice–Jezernice–Praha, která jen v úseku Vratěnin–Slavonice–Kunžak probíhala po nejjižnějším území Moravy. Když se Ferdinand I. stal volbou stavů i českým císařem, dal toto poštovní spojení změnit na trvalé mezi oběma sídelními městy Habsburků a Taxisové zapojili do evropské poštovní sítě i země Koruny české. Jen po bitvě na Bílé Hoře, kdy v okolí Tábora zůstaly roztroušené oddíly nepřátel, nebezpečné pro poštovní spoj, byla trasa pošty odkloněna v letech 1620 až 1622 na Znojmo–Jihlavu–Čáslav.

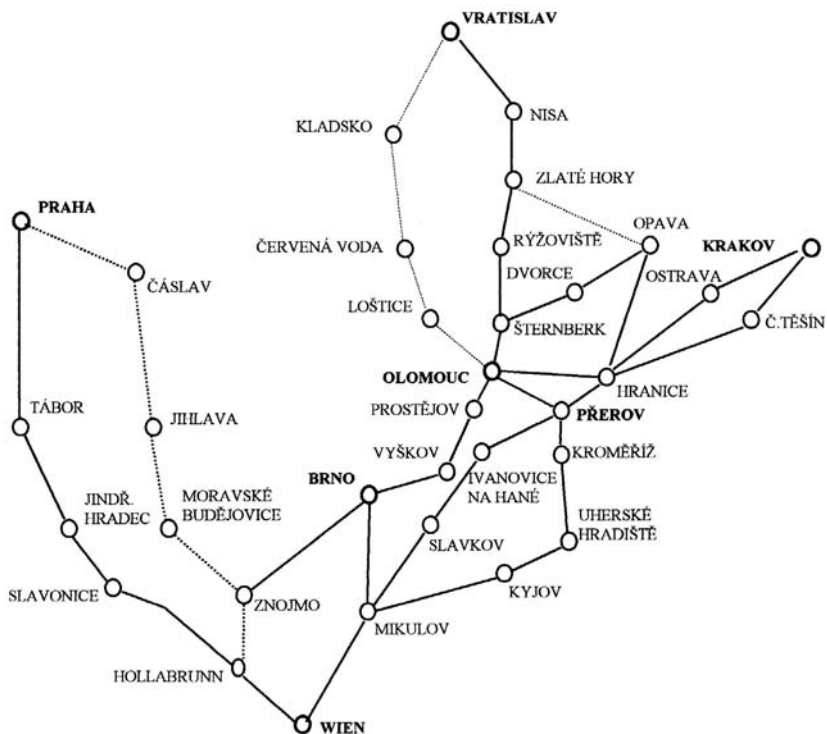
Poštovní spojení na Moravě se budovalo od poloviny 16. století. Krakouskému mocnářství patřilo jak Markrabství moravské, tak Slezsko a bylo proto třeba spojit Vídeň, Brno, Olomouc a Vratislav. Nejkratší cesta do Olomouce vedla přes Mikulov, Brno a Vyškov. Jeseníky se zprvu nepravidelný spoj provozovaný od roku 1551 pokusil obejít přes Hranice a Opavu. Zajíždka to však byla příliš velká a tak již před rokem 1558 bylo vybudováno přímé spojení na trase Vídeň–Brno–Olomouc–Šternberk–Rýžoviště–Zlaté Hory–Nisa–Vratislav, s odbočkou nad Šternberkem do Opavy. Tento spoj zanikl v roce 1618 po vzbouření českých stavů a byl obnoven až po normalizaci po bitvě na Bílé hoře v roce 1623 v trase do Olomouce a v roce 1625 až do Vratislavi.

Od jara roku 1592 byl v provozu nepravidelný pěší poštovní spoj organizovaný polským králem mezi Krakovem a Štýrským Hradcem. Vedl přes Ostravu–Petřvald–Hranice–Přerov–Ivanovice na Hané–Slavkov–Velké Němčice a Mikulov. Linku obstarávalo patnáct pěších posílů. Pro přerovský úsek byl určen posel Hanus Kholman. V roce 1651 však už tento spoj Přerov míjel.

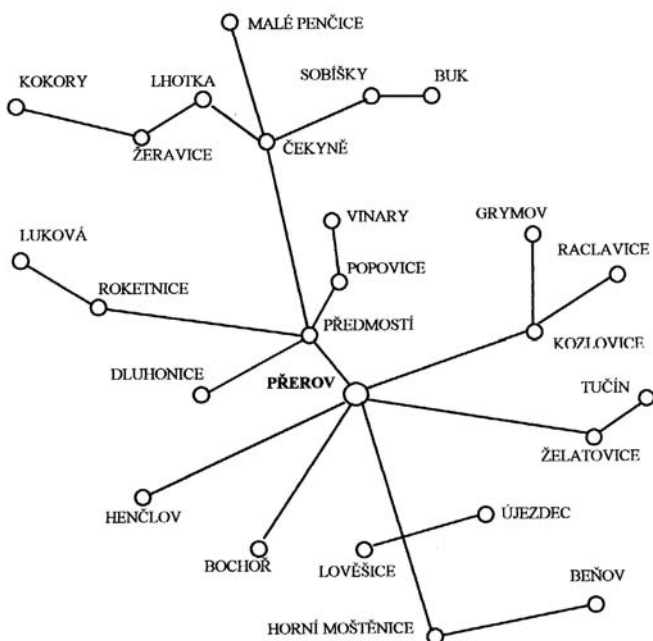
V roce 1632 byla zavedena v trase Vídeň–Olomouc–Vratislav pravidelná poštovní linka, která již dopravovala i soukromé dopisy. I ta na čas zanikla v roce 1642 po obsazení severní Moravy švédským vojskem. Byla odkloněna v Olomouci na Litovel–Červenou Vodu–Kladsko do Vratislavi. Teprve po ukončení třicetileté války v roce 1648 byla řádně organizována poštovní linka Vídeň–Brno–Olomouc–Zlaté Hory–Vratislav.

Obr. 1. Kurz Praha–Vídeň v roce 1526

Obr. 2. Mapa historických poštovních kurzů

Obr. 3. Doručovací obvod pošty Přerov v roce 1840

Přehled nejstarších poštovních kurzů na území Moravy:

1526	Vídeň–Vratěšín–Slavonice–Jindřichův Hradec–Tábor–Praha
1527 až 1620	pravidelný spoj Vídeň–Slavonice–Tábor–Praha
1551	Vídeň–Brno–Olomouc–Hranice–Opava–Vratislav
1558 až 1618	Vídeň–Vyškov–Olomouc–Šternberk–Zlaté Hory–Vratislav
1558	Krakov–Ostrava–Hranice–Přerov–Vyškov–Vídeň
1592 až 1650	Krakov–Ostrava–Hranice–Přerov–Ivanovice na Hané–Slavkov–Vídeň–Štýrský Hradec (nepravidelný pěší spoj)
1620 až 1622	Vídeň–Znojmo–Jihlava–Čáslav–Praha
1623	Vídeň–Olomouc
1625	Vídeň–Olomouc–Zlaté Hory–Vratislav
1642 až 1648	Vídeň–Olomouc–Litovel–Červená Voda–Kladsko–Vratislav
1752	Mikulov–Kyjov–Uherské Hradiště–Kroměříž–Přerov–Olomouc

Přerov figuruje jen v pěších spojkách. Nebyl na cestě do Olomouce, která byla významným městem i vojenskou pevností Moravy, nebyl ani na cestě do Slezska a neměl tedy valný strategický význam. Byl sice později po něm pojmenován přerovský správní kraj, ale jeho sídlo bylo nejdříve v Olomouci, později v Hranicích a jeho hrdelní soud v Novém Jičíně. Tak se Přerov stal poštovní stanicí jen na poštovních kurzech polského krále, který si vybudoval v roce 1558 poštovní spojení Krakov–Ostrava–Hranice–Přerov–Vyškov–Vídeň a nepravidelný pěší spoj v letech 1592 až 1650 na tra-

se Krakov–Ostrava–Hranice–Přerov–Ivanovice na Hané–Slavkov–Vídeň–Štýrský Hradec.

Ještě na jedné lince byla v Přerově poštovní stanice. Je zaznamenáno, že 31. července 1752 existoval poštovní kurz z Mikulova na Hustopeče–Kyjov–Uherské Hradiště–Kroměříž–Přerov do Olomouce. Při takto vybudované pěší poštovní službě nosili korespondenci přerovské obce a zámku poslové František Kratoš a František Werner dílem do Olomouce, dílem opačným směrem do Kroměříže. Není však známo, jak dlouho byl tento spoj v provozu.

Po potlačení povstání českých stavů upravil císař Ferdinand II. organizačně i poštovníctví. V roce 1622 se dostalo rakouským, českým i uherským zemím jednotného zřízení tím, že svobodný pán Jan Kryštof z Paaru byl pro všechny země jmenován dědičným dvorským a generálním poštmistrem. Tento stav trval 100 let. Císař Karel VI. převzal poštu do státní správy v roce 1722 a nejvyššímu poštmistru byla stanovena náhrada ušlého zisku a povoleno bezplatné užívání služeb pošty.

Pro hlavní poštovní kurzy byly stavěny postupně nové státní silnice, které měly sloužit i rychlé přepravě vojsk. Byly založeny skutečně velkoryse. Po modernizaci vozovek, které byly zpevněny a vydlážděny, později pokryty asfaltem, slouží v mnoha případech dosud, již kolem 250 let. Při nástupu Marie Terezie v roce 1740 bylo takových silnic na Moravě šest:

1. Vídeň–Mikulov–Brno
2. Brno–Vyškov–Olomouc
3. Olomouc–Šternberk–Zlaté Hory–Nisa–Vratislav
4. Šternberk–Moravský Beroun–Dvorce–Opava

Dohromady to byl vlastně postupně vybudovaný spoj do Vratislavi, nad Šternberkem s odbočkou do Opavy, která byla hlavním městem moravské části Slezska.

5. Vídeň–Vratětin–Slavonice–Jindřichův Hradec–Tábor–Praha
6. Vídeň–Znojmo–Moravské Budějovice–Jihlava–Čáslav–Praha

Obě silnice byly spojeny Vídní s Prahou a jen v krátkých úsecích vedly územím jižní Moravy.

Nová *uherská* silnice Brno–Slavkov–Hodonín–Holíč–Bratislava byla otevřena až roku 1769 a silnice Olomouc–Hranice–Nový Jičín–Český Těšín do Haliče až v roce 1784.

Všechny poštovní spoje byly provozovány jezdci na koních zprvu jen pro přepravu zpráv císařského dvora. Od roku 1632, jak bylo uvedeno, i pro přepravu soukromých dopisů.

Teprve po vybudování silnic přepravovaly na spojích poštovní kočáry-diligence devíti- až dvanáctimístné i osoby a zavazadla. První takový spoj jel přes Olomouc do Slezska 1. června 1749.

Patentem ze 16. prosince 1748 byli ustaveni sběratelé listů v městech a městysech, v nichž nebyla pošta, nejen pro město samo, ale i pro okolí a sníženy poštovní poplatky. Jejich zaplacení bylo přesunuto na adresáta.

V roce 1750 bylo zřízeno Generální poštovní direktorium, které řídilo zemské vrchní poštovní úřady v jednotlivých zemích. Poště bylo vyhrazeno právo dopravovat všechny náklady do 20 liber a peníze a skvosty bez ohledu na hmotnost.

Po prvním dělení Polska (1772) se rozhodovalo o vybudování spojení s nově získaným územím. Asi v roce 1775 byla zavedena jízda poštovních vozů z Brna přes Olomouc, Opavu a Těšín do Bialska a Lvova. Zajíždka na Opavu měla být zkrácena novou silnicí z Vyškova do Těšína. Konečné rozhodnutí v roce 1781 stanovilo vést trasu až z Olomouce na Hranice a Nový Jičín. Silnice byla dostavěna v roce 1784 a v Hranicích na ní zřízena poštovní stanice. Do Hranic bylo přesunuto i sídlo přerovského kraje, jeho hrdelní soud byl zřízen v Novém Jičíně. Přerov zůstal provinčním městečkem bez valného významu.

Počátky přerovského poštovníctví

Skutečná historie pošty v Přerově začíná až v roce 1805, kdy město získalo poštovního dopravčího a sběrače dopisů Josefa Zbořila. Ten přejímal poštu v Přerově na nezjištěném místě – snad ve svém bytě – a odesílal ji prostřednictvím poštovního úřadu v Olomouci. Dolní město tvořilo tehdy několik ulic, prakticky dnešní Palackého, Kratochvílova, Wilsonova a Mostní, Jiráskova, Bratrská, Blahoslavova a Jateční, Masarykovo a Žerotínovo náměstí a předměstí Širava, Trávník a Dlážka. O tehdejší velikosti města svědčí tyto údaje: V roce 1791 mělo 438 domů a 2 888 obyvatel. (Nyní má Tovačov asi 2 650.) V roce 1834 bylo domů 624 a obyvatel 4 455. (Asi jako dnes Tovačov a Troubky dohromady. Za poznámku stojí, že v roce 1835 měl Lipník 467 domů a 5 260 obyvatel. Přerov i Lipník byla stejně velká města! Lipník měl sice méně domů, ale více obyvatel! Olomouc měla v té době asi 11 000 obyvatel.)

Začátek poštovní služby nebyl slavný. Již 1. června 1805 byla olomouckému poštovnímu úřadu podána stížnost, že sám podporuje zlořády při doručování poštovních zásilek a balíků přerovské veřejnosti. Místo důvěryhodným poslem a ustanoveným expeditorem posílá je nahodilými lidmi a starými babkami trhovkyněmi, dodávajícími do Přerova zeleninu. Tento zlořád měl již několik nepříjemných následků, poněvadž důležité balíky, určené i úřadům, byly těmito lidmi neprávem otevírány.

O šest týdnů později konstatovala další stížnost, že tato trestuhodná činnost neustává.

Olomoucká pošta se bránila námitkou, že přerovský dopravčí jen výjimečně posílá řádného posla do Olomouce pro poštu. Občané si sice stěžují, ale sami využívají nahodilých poslů, aby nemuseli dlouho čekat. Proto olomoucký poštovní úřad navrhoval, aby sběrači Zbořilovi byl zvýšen plat a byl mu přidělen posel, který by dvakrát týdně, o trhovách dnech, přenášel zásilky v uzamčené brašně z Přerova do Olomouce a zpět. Také aby sama přerovská veřejnost zásilky předávala jen sběrači a jen od něho je také přejímala. Aby i magistrát se postaral o svého spolehlivého posla (bylo to v dobách ještě vrchnostenského zřízení).

Služba to ovšem byla těžká. Pěšky, s plnou koženou kabelou na řemenu, 22 km tam i zpět! Každý týden ve dvou dnech téměř 100 km za každého počasí! Jméno posla nebylo zjištěno.

Sběrač Zbořil sloužil ve městě do října 1827. Magistrát na jeho místo doporučil válečného invalidu desátníka Josefa Sirůčka. Jeho zaměstná-

ním ušetřil erár invalidní důchod, proto měli vysloužilci přednost. Tento způsob dopravy zásilek trval pak až do roku 1840.

V roce 1837 byl vydán poštovní zákon, který vytvořil i instituci samostatných sběrů. Jejich zřizování i zřizování poštovních úřadů v jednotlivých korunních zemích bylo vyhlášováno v Úředním věstníku císařské a královské nejvyšší dvorní správy (Verordnungsblatt der K. K. Obersten Hofverwaltung – dále jen *úřední věstník*). Někdy bylo uváděno v úředním věstníku i datum otevření provozovny. Později při mnoha oznámeních v jedné vyhlášce jen datum vydání vyhlášky. Poštovní zákon z roku 1837 měl záviděníhodnou dobu platnosti. Nejen, že přetrval dalších 80 let Rakousko-Uherska až do jeho rozpadu, ale přetrval i první republiku, do jejichž zákonů byl převzat, i období druhé světové války až do osvobození.

POŠTA VE MĚSTĚ

Pošta Přerov – město

Nejstarší poštovní provozovnou v Přerově byla *listovní sběrna*. Není známo, kdy poštovní správa vypsala konkurz na její obsazení. Je však doloženo, že smlouva se sběračem dopisů v Přerově byla sepsána 5. ledna 1840 a schválena 18. února 1840. Bylo v ní i stanoveno převzetí služby na 1. dubna 1840. Při schválení smlouvy byla též dána zpráva do úředního věstníku (Verordnungsblatt der K. K. Obersten Hofverwaltung), že sběrna byla propůjčena Karlu Klabazňovi.

Vyhláška doslovně zněla takto (pozn.: překlad z němčiny): „*Ve městě Přerově, v Přerovském kraji na Moravě, bude aktivována samostatná erární sběrna dopisů a bude obstarávat všechnu korespondenci, včetně peněžních dopisů a menších zásilek povozné pošty do váhy 3 pfuntů. Bude udržovat poselskou chůzi třikrát týdně poštovní spojení s poštovním úřadem v Olomouci tři míle vzdáleným a kromě města Přerov obsáhne ještě tato místa jako doručovací obvod: Beňov, Bochoř, Buk, Čekyně, Dluhonice, Grymov, Henčlov, Horní Moštěnice, Kokory, Kozlovice, Lhotka, Lověšice, Luková, Nenakonice, Malé Penčice, Popovice, Předměstí, Radslavice, Roketnice, Sobíšky, Tučín, Újezdec, Vinary, Žeravice a Želatovice.*“ Celkem tedy 26 sídel. (Pozn.: 3 pf = 1,8 kg, 3 pošt. míle = 22,7 km)

Za takto vymezenou činnost náležela sběrači dopisů tato odměna:

Roční remunerace 30 florénů Podíl na poplatcích nad 300 Fl 10% Podíl na poštovním (portu) 5% Odměna poslovi 26 Fl.

Tak velký obvod neobcházely sběrači dopisů jako listonoš. Ten jen zodpovídal za dopravu přerovských zásilek do Olomouce a došlých do své sběrně. Zde si je přebírali obecní poslové, které si obce musely ustanovit. Také úřady měly své posly. Z tabulky je zřejmé, že se nevyžadovalo od sběrače, aby sám putoval do Olomouce a zpět. K této pochůzce si najímal posla za výše uvedený obnos.

Takto však přerovská pošta nebyla provozována dlouho. Už v následujícím roce byla dostavěna až do Přerova jedna z prvních železnic na kontinentě, část Severní dráhy císaře Ferdinanda. Odbočka do Olomouce byla dokončena do 17. října 1841 a zahájen pravidelný provoz. Tím dříve provinční Přerov získal spojení s hlavním městem monarchie a velmi nabyl

na významu. Stavba železnice pokračovala směrem na Krakov i na Prahu a Přerov se stal křižovatkou těchto tratí.

Na nádraží v Přerově byla ještě v roce 1841 zřízena *prozatímní sběrna dopisů*. Tím se změnily podmínky pro městskou sběrnou dopisů. Posel již nemusel chodit do Olomouce, poněvadž tam poštovní zásilky vypravovala nádražní sběrna vlakem. Nebylo zjištěno, že by to mělo vliv na výši odměny sjednané pro posla. Pravděpodobně nikoli. Také není známo, kde byla městská sběrna umístěna.

Otevření sběrný spadá ještě do tzv. předznámkového období. Zásilky se tehdy vyplácely při podání ve sběrně podle ceníku, který bral ohled na hmotnost zásilky i vzdálenost, na kterou měla být dopravena. Při převzetí se orážely dvouřádkovým německým razítkem sběrný: PRERAU na prvním řádku, na druhém zkráceně datum, např. 5. AUG. Rok se neuváděl. Býval zřejmý z dopisu, který byl jen složen, zapečetěn a nekládal se do obálky. První poštovní známky vydala vídeňská poštovní správa až 1. července 1850.

Když byla *prozatímní sběrna dopisů* na nádraží v roce 1847 povýšena na *nádražní poštovní expedici*,jevila se poštovní správě sběrna dopisů ve městě jako nadbytečná, zejména po reorganizaci státní správy v roce 1850. Tehdy byly zrušeny vrchnostenské úřady a nahrazeny úřady císařskými. Přerov se stal sídlem okresního soudu, politickou správou však spadl pod hejtmanství Kroměříž. Městská sběrna byla proto asi málo vytížena a nerentabilní. Poštovní správa ji v roce 1851 uzavřela a ponechala jen provoz na nádraží. Současně rozhodla, jak je zřejmé z pozdější vyhlášky, že nádražní poštovní expedice bude nadále i *dobací provozovnou* pro Přerov.

Přerovské veřejnosti, ani úředním sluhům, se nechtělo chodit s každou zásilkou na vzdálené nádraží (nejbližší okraj města byl při postavení železnice někde v prostoru dnešní průmyslové školy), a tak obec neustále naléhala, aby přímo ve městě byla znovu zřízena filiální služebna.

Ke vzdálenosti nádraží od města dlužno poznamenat, že ta byla stavební podmínkou. Regulativ Severní dráhy císaře Ferdinanda snad z roku 1839 vyžadoval: „*Dráhu nutno odloučiti od silnic, obcí a měst, ježto rychle jedoucí vlaky ohrožují lid a dobytek a mohou způsobiti tak různé nehody. Úplné odloučení železnice se má provésti v nádražích, která nikdy nemají býti v přímé blízkosti obcí nebo měst. Hranice nádraží se opatří ochranným plotem nebo zdí.*“ Záměrné vedení železnice ve značné vzdálenosti od obcí bylo odůvodňováno i tím, že by jiskrami z lokomotivy mohly být zapáleny střechy domů, tenkrát kryté převážně slaměnými došky nebo dřevěnými šindeli. To nebezpečí tenkrát skutečně existovalo a požáry bývaly časté a katastrofální. Město mělo nevýhodu nikoli v tom, že nádraží bylo vzdáleno od města, ale v tom, že v něm byla jediná pošta ve městě.

Trvalo však 19 let, než byl požadavek města prosazen. V úředním věstníku byl zveřejněn výnos z 26. října 1869, že „*se zřizuje místo poštmistra ve městě Přerově, okresní hejtmanství Kroměříž, za podmínek stejných, jako u Karla Klabazní v r. 1840*“. Zpráva navozuje myšlenku, že jiný vedoucí než Karel Klabazňa na listovní sběrně do jejího zrušení v roce 1851 nepůsobil a že sjednané odměny změněny nebyly ani v roce 1841, ani později.

Se zásilkami nebylo třeba chodit sice třikrát *týdně* do Olomouce, zato se udržovalo třikrát *denně* spojení s nádražním úřadem.

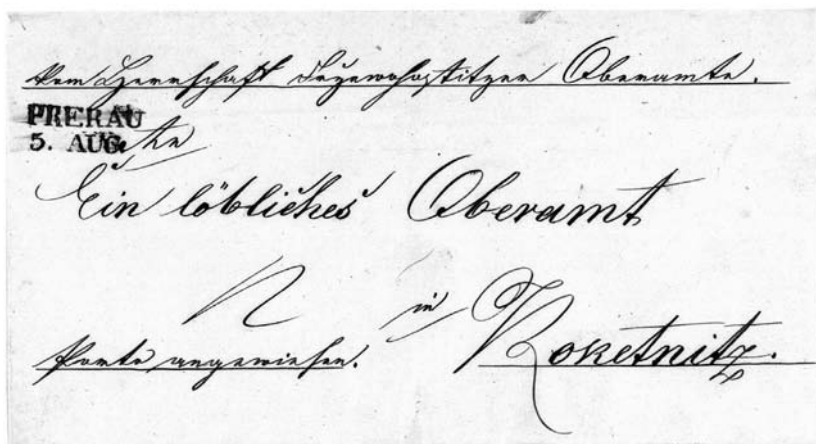
O půl roku později, 8. dubna 1870, další zpráva ve věstníku oznamovala, že „*poštmistrem pro Přerov-město byl jmenován František Polydor*“, pravděpodobně na základě nějakého konkurzu vyhlášeného v předchozím roce. Teprve věstník č. 37 oznamuje: „*Zřízení c. k. poštovního úřadu Přerov-město, politický okres Kroměříž. Tento poštovní úřad se zabývá jen příjmem dopisů, zásilek a peněžních poukázek a prodejem známek, obálek, korespondenčních lístků a tiskopisů peněžních poukázek. Poštovní úřad Přerov-město bude udržovat třikrát denně spojení pěším poslem mezi městem a nádražím. Doručovacím úřadem zůstává Přerov-nádraží. Vídeň, 29.1.1870.*“

Tím je potvrzeno, že ve městě byl otevřen již *poštovní úřad* a nejspíše již s jeho otevřením byla povýšena na poštovní úřad i nádražní poštovní expedice. Svědčí o tom i nové názvy obou poštovních úřadů. Mnohem později, ze zprávy z archivu místodržitelství z 15. července 1871 vyplývá, že „*poštovní úřad Přerov-město byl aktivován 15. 5.1870*“. Jeho označení na denním razítku bylo STADT PRERAU, jen německé, podle nařízení z roku 1867. Razítko bylo jednokruhové a mělo malý průměr, jen asi 17 mm. Říkalo se mu proto náprstkové.

Nebylo zjištěno, jak dlouho pošta toto razítko používala. V roce 1872 měla nové denní razítko dvojjazyčné. Bylo dvoukruhové s dvojitou vnější kružnicí. V mezikruží byl v horním oblouku nápis * MĚSTO PŘEROV *, po stranách hvězdičky a v dolním oblouku nápis STADT PRERAU. To v tomto roce odporovalo předpisům, nahoře měly být uváděny názvy německé. Lze se domnívat, že to bylo razítko poštmistrovské, zhotovené z iniciativy Františka Polydora podle jeho návrhu. Není nezajímavé, že o několik let později se razítko stejného typu s českým názvem nahoře objevilo i v Horní Moštěnici, kde byl poštmistrem Kajetán Dvořák.

Prvním známým sídlem městské pošty byl dům na Horním rynku, kde se říkalo *Na rozhledně*. Podle přerovského pamětníka (p.Vignati) to byl rohový dům, Horní náměstí č. 8, v sousedství kostelíka. Bylo to tak: 17. srpna 1868 vypukl v usedlosti na Šířavě požár. Toho dne byla velká vichřice. Střechy domů v Šířavě byly převážně šindelové a požár se šířil dům od domu velkou rychlostí směrem ke kostelu sv. Michala. Vyhořela nejen Šířava, ale i všechny domy na Žerotínově náměstí, kam se oheň přenesl přes tehdy úzkou ulici Na Trávníku. I část ulice Ferdinandovy (dnes Wilsonovy) lehla popelem. Potom shořel i kostelík sv. Jiří a postupně celý Horní rynek i s radnicí, která byla v domě v místě dnešní matriky, a jejím archivem.

Spáleniště na rohu Horního rynku koupili manželé Vítězovi a požádali město o povolení vystavět si na něm jednopatrový dům. Byl dokončen v prosinci roku 1869. Jak bylo tehdy v centru města obvyklé, byly v přízemí vystavěny provozní místnosti, které majitel sám využíval k obchodní činnosti nebo je pronajímal, a patro bylo obytné. Je možné, že v přízemí tohoto nového domu byly na jaře roku 1870 pronajaty místnosti pro novou poštu, protože to bylo v blízkosti zámku se správními úřady i radnice. Později, v 80. letech, byl již v přízemí domu hostinec.

Obr. 4. Denní razítko pošty na nádraží na dopisu do Rokytnice

Obr. 5. Náprstkové denní razítko
STADT PRERAU

Obr. 6. Dvoukruhové
poštmistrovské denní razítko
z roku 1872

František Polydor vedl poštu jen do roku 1874. Ve věstníku ze 4. dubna 1874 je zpráva, že „poštmistrem pro Přerov-město byl jmenován Vilém Kukula“. Vystřídal ho od 17. srpna 1876 Hieronymus Kubík. Tou dobou už byl Přerov okresním městem, okresní hejtmanství bylo zřízeno v roce 1877 ve Velké kostelní ulici (Kratochvílova). Poštovní správa v roce 1879 dodala poště nové razítko, opět jednokruhové, v horním oblouku s německým nápisem PRERAU STADT a v dolním oblouku jen PŘEROV. Místo pochůzek mezi městem a nádražím byly zavedeny od 16. března 1880 tři denní poselské jízdy. Zřízením okresního úřadu stoupl zřejmě objem přepravovaných zásilek, zejména balíků. Po smrti poštmistra převzala v roce 1882 poštovní úřad vdova Marie Kubíková. Projevila se i snaha najít výhodnější umístění pošty ve městě, pravděpodobně blíže Městskému úřadu. Lze tak soudit jen z prázdné složky v státním okresním archivu z toho roku, nadepsané *Poštovní úřad v městě, opatření místností*. Jak se záměr zdařil, vyplývá z dalšího textu.

Po katastrofálním požáru se hledalo i přijatelné místo pro Městský úřad. Radnice byla přenesena do budovy na Dolním rynku (Masarykovo nám.), kde je část úřadu dodnes, a také pošta se přestěhovala do její blízkosti. Na

její dosud neznámé umístění se přišlo náhodou. Ve Státní knihovně v Olomouci se podařilo nalézt nejstaršího průvodce městem Přerovem z roku 1888. Záměrem bylo ověřit, ve kterém domě ve Velké kostelní ulici byla pošta. V příručce je však uvedeno, že „*filiálka c.k. pošty ve městě je na náměstí v domě č.68 pana lékárníka Psoty. Pracuje v něm i čtenářský spolek Vlasta, pěvecký sbor Přerub i ochotnický spolek.*“ Na městském stavebním úřadě se podařilo zjistit číslo parcely a ve staré mapě katastrálního úřadu i dům. Všechna čísla domů i parcel jsou již změněna. Je zde nyní velká budova bývalých Pozemních staveb. Původní dům stál v místě prodejny EMOS. Byl to druhý dům od radnice, později kavárna U Kozánků a ve dvoře byla Společenská tiskárna. Zde tedy, poblíž staré radnice, našla svoje místo v blíže neurčeném roce i pošta, jejíž vedoucí byla Marie Kubíková.

Počátkem roku 1885 začalo žádostí na Ministerstvo obchodu úsilí představenstva města a starosty o povýšení pošty ve městě na erární poštovní úřad. Jak bylo již uvedeno, byla to jen pošta podací, u níž bylo možno podat listovní zásilku, telegram i balík a odeslat peníze, ale na doručované zásilky bylo nutno čekat, až je donesou nebo dovezu zaměstnanci pošty u nádraží. Ani ta nebyla erárním úřadem. To velmi vadilo nejen soukromníkům, ale zejména obchodníkům, podnikatelům a továrníkům ve styku se zákazníky. Listovní zásilky dostávali často až z druhé roznášky po 11. hodině, i balíkové zásilky byly rozváženy koňským jednosprežním potahem velmi dlouho. Rovněž na doručování peněžních zásek měl úřad jen dva zaměstnance. Při rozlehlosti obce od chemičky přes Velkou Dlážku po Kopaniny a Osmek bylo pěší doručování z nádraží jistě časově velmi náročné.

O dva roky později, v únoru 1887, intervenoval starosta dotazem na Ředitelství pošt a telegrafů v Brně tímto způsobem (Výňatek z dopisu. Citace je uvedena pro ilustraci tehdejšího stylu žádosti i zamítnutí v úřední korespondenci.): „*Již v roce 1885 osmělila se podepsaná městská rada podati k vysokému c. k. ministerstvu obchodu odůvodněnou žádost za zřízení aerární pošty v městě Přerově uvedši v žádosti té motivy tak závažné, že ještě téhož roku delegován byl zástupce veleslavného c. k. ředitelství pošt a telegrafů do Přerova, aby se o místních aj. poměrech osobně přesvědčil.*

Jelikož ve vší účtě podepsaná městská rada za to má, že záležitost tato veleslavnému c. k. ředitelství pošt a telegrafů pro Moravu a Slezsko vysokým c. k. ministerstvem obchodu k vyřízení odstoupěna byla, dovoluje si uctivě prositi za laskavé sdělení, v jakém stadiu záležitost zřízení aerární pošty v Přerově se nachází, po případě za dobrotivý pokyn, jakých dalších kroků by ve věci té bylo třeba zavésti, ana by obec přerovská v této pro Přerov velmi důležité otázce ráda k cíli blíže pokročila a – pak-li by toho kvůli lepší informaci třeba bylo – po případě deputaci obce přerovské za tím účelem vyslati neváhala.“

Na tuto supliku odpovědělo ředitelství pošt a telegrafů do měsíce takto: „*C. k. ředitelství pošt a telegrafů vyřizujíc podání ze dne 4. 2. a 1. 3. t. r. č. 553 a 1 100, klade si za čest, slavné městské radě sdělovati, že vyšetřování ohledně aerarisování tamějšího c. k. poštovského úřadu zavedené*

ještě ukončeno není a že o jeho výsledku slavná městská rada svého času uvědoměna bude.“

Shrnuto: Za dva roky dopisování s Vídní i Brnem nevyřídila slavná městská rada nic. Rakouskému eráru nestačil tento čas ani na prošetření záležitosti a potíže obyvatel Přerova ho mnoho nezajímaly.

Žádosti o zestátnění pošty ve městě a o její přeměnu i na úřad doručovací, který by alespoň obecnstvu zásilky vydával, když už ne roznášel, opakovali starostové, kteří byli právě ve funkci a městská rada s obsáhlými zdůvodněními – i srovnáním s jinými městy – počtem obyvatel, škol, továren, obchodů a řemeslníků celých 30 let, poslední v únoru 1914. Není účelné je zde všechny uvádět. Dokumentovalo by to jen tlak Obchodního gremia i továrníků, řemeslníků a veřejnosti na městskou radu i její opravdovou snahu oprávněným požadavkům občanů vyhovět. Vídeň je dokázala celých 30 let zamítat, poslední dopisem ze dne 14. 4. 1914 poštovního ředitelství městské radě bez přehnané uctivosti takto:

„K Vaší žádosti se sděluje, že dle rozhodnutí Ministerstva obchodu ze 6. t. m. nebude c. k. poštovní a telegrafní úřad Přerov 2 aerarisován.“

Za čtvrt roku po tom vypukla první světová válka a Přerov se dočkal zestátnění svých pošt až za samostatné republiky.

V roce 1887 došlo další *opravené* denní razítko s nápisem v horním oblouku PRERAU STADT a v dolním PŘEROV MĚSTO.

Ve zmíněném již průvodci z roku 1888 je i věta: *„Z ulice Ferdinandovy prošeďse příční uličkou malou kostelní octneme se v ulici kostelní, kdež uzmíme strojnickou továrnu J. Krátkého a úvěrní spolek záložna.“* To je zajímavý údaj, protože v Bayerově knize Přerovsko (1893) je uvedeno: *„Ve Velké kostelní ulici je: C. k. pošta v městě (filiálka). Správkyní paní Marie Kubíková. Úvěrní spolek záložna přerovská v téže domě.“*

V té době, v roce 1893, byla tedy pošta už znovu přestěhována. Kdy se tak stalo, není doloženo. Dům zmíněný v obou publikacích se dosud nepodařilo určit přesně, ani z historických zpráv o Úvěrním spolku. Víme jen, že v představenstvu záložny byl tehdy MUDr. Leopold Riedl, městský lékař. Prohlídkou sčítacích archů sčítání lidu v roce 1890 bylo zjištěno, že bydlel v jednom z bytů v domě čp.119 (Kratochvílova 14), a v jiném bytě František Holeňa, sluha v záložně. Snad v tomto domě, který umístěním odpovídá i průvodci, byla i úřadovna Úvěrního spolku a tedy i pošty. Je to dům vedle pasáže, v němž má úřadovnu Komerční banka. Na jeho místě stál tehdy zánovní jednopatrový dům strojníka Josefa Kočího, dokončený v roce 1877. I ten měl nahoře obytné místnosti a dole provozovny. Kolem něho vedl v místě dnešní pasáže dobrovolný průchod na Palackého ulici.

Pošta se v 90. letech zase stěhovala. Tentokrát na hlavní Ferdinandskou ulici čp. 213 (Wilsonova). Tehdy stál na této parcele jednopatrový dům, také s byty v patře a provozovnami v přízemí, patřící Benediktu Heidovi. Po něm ho zdědil jeho zeť Josef Tesárek. V přízemí tohoto domu byla úřadovna pošty. Adresář z roku 1900 uvádí, že *„v č. 213 je c. k. poštovní a telegrafní úřad č. 2, jehož vedoucí je poštmistřová Marie Kubíková.“* Uvádí jmenovitě i všechny jeho zaměstnance, kromě vedoucí ještě dvě expeditorky a dva sluhy, celkem pět zaměstnanců. Kromě pošty bylo v domě

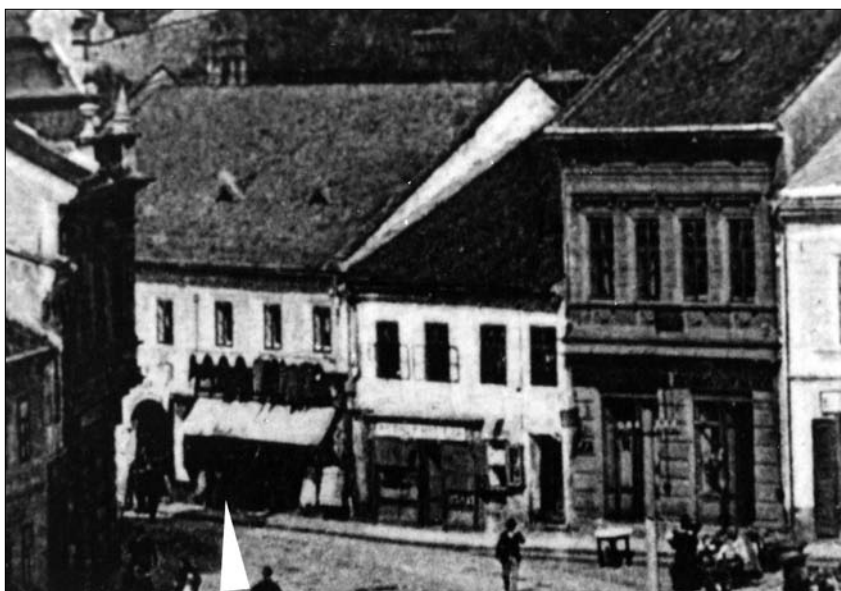
Obr. 7. Pravděpodobné první umístění městské pošty v roce 1870
na Horním rynku

Obr. 8. Dům na Dolním náměstí, kde byla pošta v 80. letech 19. století

Obr. 9. Pravděpodobné umístění filiálky pošty ve městě
na začátku 90. let ve Velké kostelní ulici

Obr. 10. Dům č. 213 na Ferdinandově ulici, kde v přízemí byla pošta
koncem 90. let

i hrstnictví (hokynářství) Františky Tesárkové a obchod obuvníka Josefa Fitze.

Označení úřadu v průvodci nebylo asi správné. Na poště byly přijímány telegramy, vysílány byly však prostřednictvím erárního Poštovního a telegrafního úřadu Přerov 1, který dostal toto označení.

Brzy nato, v březnu 1893, se městská rada dověděla, že poštovní úřad na nádraží má být tento rok zestátněn, rovněž tak hlavní telegrafní stanice a že má být sloučena s poštou a přeložena na nádraží. Doposud byla telegrafní stanice v ulici Komenského, protože ve stísněných poměrech pošty u nádraží pro ni nebylo místo. Rada proti tomu protestovala na Ředitelství pošt a telegrafů v Brně s tím, aby na Komenského ulici nebo ve městě nechali alespoň její exposituru, aby se nemuselo chodit až na nádraží. Dále intervenovala za rychlé rozvážení balíků od každého vlaku, když balíky nevydává pošta ve městě, a za zvětšení počtu personálu, zejména služů. Navrhla, s odůvodněním, že je u nádraží hluk a málo místa a je to daleko, přeložit hlavní poštu i telegrafní úřad do centra města!

Vídeň i Brno takovéto návrhy odmítly jako drahé a neproveditelné. Zejména by bylo velmi drahé položení telefonních kabelů mezi nádražím a středem města pro přeložení telefonní ústředny. Nabídku města na využití staré školní budovy proti Městskému domu však ředitelství pošt akceptovalo.

Pošta Přerov 2

V polovině 90. let došlo k významné změně. Pro poštu PŘEROV NÁDRAŽÍ byla nově upravena budova, která byla dána do provozu v roce 1896. Při té příležitosti došlo i ke změně názvů obou poštovních úřadů. Podací pošta ve městě dostala tehdy označení PŘEROV 2.

V roce 1898 po protestech českých měst, která požadovala na razítkách český název nahoře a německý dole, rozhodla šalamounsky poštovní správa, že německý název bude vlevo a český vpravo. Nová denní razítka dostaly obě pošty s časovým zpožděním až v roce 1900. Pro poštu ve městě dvoukruhové s textem PŘERAU 2 * PŘEROV 2. Ani tato úprava se však nelíbila a starosta Tropper 31. ledna 1900 znovu protestoval u nadřízených úřadů. Žádal, aby na nových poštovních schránkách, které mají být dodány do Přerova, byl uveden přednostně text český a pak teprve německý, protože Přerov je ryze české město, Čechů zde žije na 16 000 a Němců jen několik set. Rovněž žádal dodání poštovních razítek s textem napřed českým, pak německým.

Už 5. února 1900 sdělilo ředitelství pošt a telegrafů, že podle výnosu ministerstva obchodu budou texty nejen na nových schránkách, ale všechny texty na poštách dvoujazyčné a německý text vlevo. Rovněž výnos ministerstva obchodu z 23. ledna 1900 uváděl, že přerovské poštovní úřady Přerov 1 a Přerov 2 obdrží nová oboujazyčná razítka. K tomu bylo dodáno, že úprava bude taková, že německý text bude vlevo a český vpravo.

Dopisem z 11. dubna 1901 oznámilo Ředitelství pošt a telegrafů městské radě, že vyhovělo žádosti Přerova o rozšíření služeb pošty Přerov 2 ve městě takto:

1. Dosavadní omezená telegrafní služba bude ve všední dny neomezená, celodenní a v neděli budou úřední hodiny zkráceny.
2. Zásilký i poštovní spořitelna budou mít ve všední dny službu do 21 hodin, v neděli a ve svátek odpoledne se nepřijímají zapsané zásilký ani nemá službu poštovní spořitelna. Noviny se budou vydávat 1,5 hod v neděli odpoledne.
3. Bude dodávat listovní a povozní zásilký, které dojdou pro vyjmenované státní úřady, pokud si pro ně posel úřadu přijde.

Městská rada informovala o rozšíření činnosti vyhláškou. Rovněž sdělila Ředitelství pošt a telegrafů v Brně 15. dubna 1901, že obec je ochotna pronajmout pro poštu v domě čp. 115 byt v přízemí vlevo o třech pokojích, kuchyni a komoře za roční nájemné 1 000 K a zavazuje se provést adaptace svým nákladem. Budova byla dříve První obecná škola chlapecká, postavená v letech 1846–1847 nákladem patrona a městské obce. (Bratrská ulice se tehdy proto jmenovala Školní.) Ve školním roce 1900/1901 se budova uvolnila, protože děti se přestěhovaly do nových škol na Palackého ulici.

Úřad 13. června 1901 sdělil, že na základě místního ohledání vykonaného 25. května 1901 byla shledána budova nabídnutá *pro umístění pošty Přerov 2* za zcela vyhovující. Fakt, že město nabídlo tuto budovu jako vhodnou pro přemístění *státního poštovního a telegrafního úřadu Přerov 1* a ještě počítalo s tím, že by se tam umístila i meziměstská telefonní hovorna, byl jakýmsi úředním nedopatřením přehlédnut. Úřad uváděl, že by se mohla využít asi od 1. října 1901, jak navrhovalo ministerstvo obchodu. Místnosti by se musely přizpůsobit na náklady města následovně:

1. Místnosti kuchyň a špižírna by musely být spojeny, bez dělicí zdi.
2. V manipulačním prostoru by se musela odstranit také dělicí zeď dvou místností a postavit nejméně 2 m vysoká přepážka s 3 okny a jedním z otvorů pro větší zásilký pro balíkovou váhu.
3. Zazdít dveřní výklenek, z okna udělat dvojité dveře pro hlavní vchod. Dveře pobít plechem a všechna okna opatřit okenicemi pobitými plechem nebo opatřit mřížemi. Nádvorní vlhkou zeď vysušit a zejména do pořádku uvést záchody. Poskytnout pro poštu i prostory ve sklepě a na půdě.
4. Blízko vrat vedoucích na ulici zřídit na dvoře přiměřeně velkou kůlnu pro oba poštovní vozy.

Nájemní smlouva by byla uzavřena na 10 let a jen erár by ji mohl na půl roku vypovědět. Žádá se souhlas obecní rady s návrhem a termín odezdání místností 1. října 1901.

Starosta 6. července 1901 sdělil, že město všechny podmínky přijímá s tím, že v prvních pěti letech bude smlouva nevypověditelná, v dalších letech možnost výpovědi jen ze strany eráru.

Ředitelství pošt a telegrafů si ještě 9. července 1901 vyžádalo zaslání výkresů místností uvažovaných pro poštu v domě čp. 115. Do čtyř dnů mu město vyhovělo.

Za dva měsíce, 12. září 1901 ředitelství sdělilo, že má všechna povolení ministerstva na nájem místností i uzavření smlouvy, a žádá proto o oka-

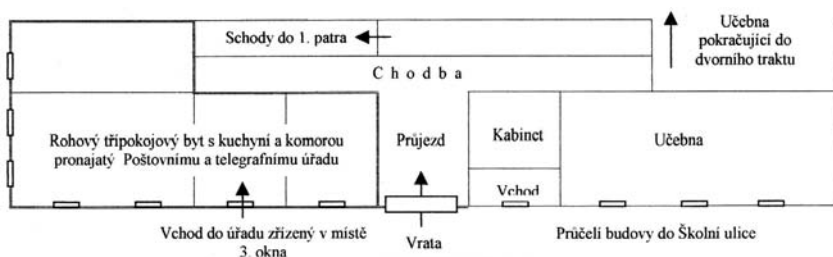
Obr. 11. Wolfův dům postavený v roce 1910 v místě pošty

Obr. 12. Městská pošta ve škole ve Školní ulici

mžité zahájení přizpůsobovacích prací. Místnosti by měly být připraveny do poloviny října nebo začátku listopadu. Město mu muselo ovšem v termínu oponovat, protože do 30. září je v místnostech berní úřad a s adaptacemi je možno začít až 1. října a budou trvat 6 týdnů. Takže pošta může přesídlit 15. listopadu 1901. Pošta byla v domě na Ferdinandské ulici do 18. listopadu 1901.

Ředitelství pošt a telegrafů sdělilo 14. prosince 1901, že nájem bude erár platit od 1. ledna 1902 ve dvou splátkách ročně po 500 K dopředu 1. led-

Obr. 13. Půdorys přízemí školy s původním bytem

Obr. 14. Chybně znárodněné denní razítko pošty Přerov 2

Obr. 15. První československé denní razítko pošty Přerov 2

Obr. 16. Bourání staré školy pro postavení Městské spořitelny. Pošta je již v provozu

na a 1. července a za dobu od 18. listopadu do 31. prosince zaplatí 120 K 55 h. Přesnost to byla téměř obdivuhodná. Nezůstal dlužen ani halér, ale nepřidal ani korunu.

Již 24. února 1902 adresoval J. Tesárek Městské radě v Přerově toto oznámení: „*V účtě podepsaný dovoluje si tímto co nejzdvořileji oznámiti, že při domě čp. 213 v Přerově zřídí z bývalých poštovních místností dva krámy. Jak z přiloženého náčrtku lze seznati, vystaví dělicí zeď a osadí dva portály.*“ Na náčrtku je místnost pošty udána rozměry 7,32 x 5,97 x 3 m. Později od Tesárkových koupili dům Abraham a Charlotte Wolfovi. Dali ho zbořit a na jeho místě vystavěli v roce 1910 velký dům ve vrcholící přerovské secesi, který stojí dodnes, jen je znehodnocen necitlivou modernizací při přestavbě pro prodejnu oděvů Styl.

Teprve 21. června 1902 zaslalo Ředitelství pošt a telegrafů Městské radě dva stejnopisy nájemní smlouvy pro místnosti v domě čp. 115 s tím, že je musí podepsat starosta, jeden radní a dva členové obecního výboru. Podpisy musí být ověřeny, smlouvy svázány, opatřeny obecní pečeti a vráceny do Brna. Město smlouvy nepodepsalo a čekalo na urgenci, která došla v listopadu 1902. Teprve pak vrátilo smlouvy nepodepsané, protože v bodě 10 je uvedeno, že město zaplatí kolky za uzavřenou smlouvu. Žádalo přepracování smlouvy a nové předložení, protože kolky platí nájemce a ne pronajímatel a město už na svůj náklad adaptovalo místnosti.

Při té příležitosti se Městská rada ptala, co bude s telefonní ústřednou. Město již opět na svůj náklad upravilo místnosti v 1. patře domu čp. 115 nad poštou, které zástupce úřadu ústně pronajal, ale erár stále ústřednu nezřídil, ačkoli dostal přísliben příspěvek ve výši 3 600 K a za pronájem mělo město dostat 400 K ročně. Rada žádala o převzetí místností a zaplacení nájmu od 1. října 1902.

Ředitelství pošt a telegrafů reagovalo až 29. dubna 1903. Sdělilo, že v místnosti v 1. poschodí domu č. 115, kterou c. k. poštovní správa od 15. března t. r. najala, je zapotřebí následujících adaptací:

1. Místnost rozdělit dřevěnou stěnou až ke stropu sahající uprostřed s dveřmi a od dveří k nádvoří stěně zbudovat přepážku.
2. Do místnosti postavit malá železná kamínka.
3. Obě části najaté místnosti i místnost patřící ku poštovnímu úřadu Přerov 2, nyní však užívanou telegrafními dozorci, nově vymalovat.

Náklady měla hradit obec jako pronajímatelka. Telegrafnímu úřadu v Přerově se ukládalo, aby se o podrobnostech dohodl s Městskou radou. Městská rada obratem sdělila, že potřebné adaptace budou ihned provedeny městským stavebním úřadem.

Teprve tři roky po nastěhování, 24. ledna 1905, žádalo Ředitelství pošt a telegrafů, aby oba smluvní stejnopisy, které byly městské radě připsím z 19. února 1904 za příčinou podpisu příslušného dodatečného článku dodány, byly mu co nejrychleji zaslány. Spěch nebyl tedy vlastností žádné ze smluvních stran.

Po prostudování všech jednání, která provázela přestěhování pošty z Ferdinandské do Školní ulice, a erárem požadovaných úprav a smluv je obtížně pochopitelné, jak se mohla táž pošta přestěhovat na tři předchozí působiště bez jakýchkoli patrných jednání.

Městská pošta se tedy přestěhovala na Dolní náměstí (dnes Masarykovo), na místo, kde dnes stojí Komerční banka. Zde stávala dříve První obecná škola chlapecká, postavená v letech 1846–1847 nákladem patrona a městské obce.

Průvodce Přerovem v roce 1904 uvádí, že v budově je *c. k. poštovní a telegrafní úřad* a v 1. patře Obchodní škola chlapecká a dívčí. Obecná škola byla již tehdy přemístěna do nové budovy na Palackého ulici. Sem se tedy nastěhovala úřadovna pošty 18. listopadu 1901, stále pod vedením Marie Kubíkové. Z tohoto místa se již zachovala pohlednice, z níž je zřejmé, že místnosti pošty byly upraveny v rohu přízemí a dveře proraženy v místě třetího okna. Na obrázku je zřejmý i oválný štít se státním znakem nade dveřmi a vedle nich na zdi poštovní schránka.

V tomto domě zůstala pošta dalších 24 let, až do postavení dnešní nové provozní budovy. Podle sdělení pamětníka pana Vignatiho byly v úřadovně tři přepážky listovní a balíkové a jedna telefonní. Úřad měl v roce 1904 celkem sedm zaměstnanců.

Konečně! Ředitelství pošt a telegrafů sdělilo 5. prosince 1905 obecní radě, že na základě výnosu c. k. ministerstva obchodu ze dne 30. listopadu 1905 č. 29 248 se nařizuje, aby poškozené štíty poštovních úřadů a orientační tabulky poštovních a telegrafních úřadů byly co nejdříve vyměněny za *česko-německé*.

Dále se ihned dodalo poštovním a telegrafním úřadům Přerov 1 pět, Přerov 2 jedno razítko s *česko-německým* textem jako rozmnožení inventáře a náhrada za poškozená razítka. Konečně i poškozené německo-české tabulky tamních schránek měly být co nejdříve nahrazeny novými *česko-německými*. Konečně se tedy naplnil pět let starý požadavek starosty Troppera na přednostní názvy české!

Od roku 1906 začala dodávat poštovní správa razítka ve verzi česko-německé, které dodala i poště Přerov s nápisem PŘEROV 2 * PRE-RAU 2. Denní razítko přerovské pošty z roku 1872 bylo tedy opravdu revoluční a přešlo dobu o 34 let.

Marie Kubíková vedla poštu do roku 1906. Po ní byl jmenován poštmistrem František Mikulíček, jehož vystřídal Antonín Smolík. Ten vedl poštu i za republiky až do asanace budovy v roce 1925.

V roce 1906 vypsalo ředitelství pošt soutěž na

1. Obstarávání kariolních jízď mezi poštami Přerov 1 a Přerov 2 ve všední dny čtyřikrát, v neděli dvakrát denně za 1 500 K ročně.
2. Obstarávání rozvozu balíků ve všední dny dvakrát, v neděli a ve svátek jedenkrát denně za 1 300 K ročně.

Vozy dodala poštovní správa, stanovila i jízdní řád. S balíky jezdil i poštovní doručovatel. Zejména se upozorňovalo, že zájemce musí složit kauci ve výši 600 K.

Za pozornost stojí, že kauce pro zájemce o tuto službu činila téměř polovinu jeho ročního platu! Státní správa se bezpečně jistila proti škodě, kterou by mohl zaměstnanec způsobit. Ani dnes by to nebyla marná praxe!

Okresní hejtman oznámil 10. července 1906 městské radě, že ministerstvo obchodu výnosem z 23. dubna 1906 č. 446/P schválilo zřízení telefonní sítě v Lipníku a Hranicích, jakož i meziměstské telefonní spojení Pře-

rova, Lipníka a Hranic. Realizaci se neměly činit žádné překážky, např. při odstraňování stromových větví.

V roce 1906 podnikla městská rada novými návrhy další zoufalý pokus o erarizaci poštovního úřadu ve městě, nebo přeložení hlavní pošty od nádraží do města. Ani tyto pokusy nebyly úspěšné. Úřad v Brně zamítnutí odůvodnil tím, že na poště Přerov 2 ani v jejím blízkém okolí není dost místa. Doručování ve městě nebylo možné, protože telegramy by se muse-ly přetelegrafovat mezi poštami. A konečně na erarizaci pošty ve městě nelze ani pomýšleti. Město podalo tedy návrh na postavení nové státní budovy ve městě. Poptalo se i městské rady v Prostějově, jakým postupem se jí podařilo prosadit postavení pošty. Situace tam byla však jiná, protože pošta byla dědičná a její stávající majitel si mohl dovolit klást podmínky. Město se pokusilo tedy o intervenci prostřednictvím poslance Moravského zemského sněmu v Brně Dr. Jana Žáčka. Ani on, ani delegace Přerovanů jím vedená na říšský sněm však neuspěli.

Úřad si vedl stále svou. Oznámil, že hlavní telegrafní úřad nelze přemístit do města, poněvadž by k tomu musel erár položit podzemní kabel za 61 000 K. Nakonec se uvolil, že by bylo možno ale v nové budově rozšířit poštu podací i o dodávání psaní a rekomand, peněžních psaní i obnosů a dodávání balíků. K tomu by bylo třeba (vyjmenovány všechny služby a pro ně potřebné plochy) celkem 375 m² ploch. Uvedeno, co musí být v přízemí a co může být i v 1., eventuálně v 2. patře. Úřad žádal tedy město o nabídku přiměřeně velké stavby.

Jednání však nevedla k ničemu. C. k. ministerstvo obchodu ve Vídni oznámilo výnosem z 10. února 1909, že projekt stavby státní poštovní budovy v Přerově v nynějším okamžiku uskutečnit nelze. Zároveň nařídilo, aby se pokračovalo v šetření a vyjednávání v příčině přístavby *prvního patra na dosavadní přízemní část* poštovní budovy na tamějším nádraží. Tím se stala dotyčná oferta města bezpředmětnou. Dr. Jan Žáček byl starostou 4. dubna 1909 vyrozuměn s tím, že rozhodnutí c. k. ministerstva obchodu vzbudilo ve zdejších městě rozhořčení.

Jak bylo již uvedeno, Přerov se prostě za monarchie řešení svého problému nedočkal ani do vypuknutí první světové války. Pozoruhodná je ale skutečnost, že v roce 1909 byla nová (z roku 1896) budova pošty na nádraží celá nebo z části přízemní! Znovu se potvrzuje, že před 13 lety šlo jen o stavební úpravu budovy Severní dráhy. V této budově oslavila pošta také konec rakouského mocnářství stržením symbolů monarchie a vznik samostatné republiky.

Hned začátkem roku 1919 měl do Olomouce a Přerova přijet na krátkou návštěvu ministr pošt Stříbrný. Po úrovni obchodní komory, pošty, městské rady i poslanců se mobilizovali všichni, kdo mohli k práci pošt něco říci. Hospodářská komora v Olomouci se s ministrem nakonec dohodla, že zorganizuje připomínky k práci pošt a telegrafů i z Přerova a vše pro něho sepíše na jedno memorandum. Ministr přislíbil, že se bude oprávněným požadavkům snažit vyhovět.

V memorandum je řada připomínek Přerova k telefonickému spojení s Prahou a dalšími městy, vše ale vyústuje v přání postavit v Přerově *novou budovu pošty*, v níž by se soustředil i telefonní a telegrafní provoz.

Dalším požadavkem bylo umístění druhého *Ředitelství pošt a telegrafů do Přerova*, když jedno je v Brně, protože ředitelství drah je v Olomouci, ačkoli původně mělo být v Přerově. Ministr se postavil na stanovisko, že rozhodovat budou záležitosti jen technické, nikoli lokální patriotizmus.

Výroba českých denních razítek pro tisíce pošt trvala asi dva roky. Postupně se dostávala na pošty v letech 1919 a 1920.

Zaměstnanci pošty proto *znárodňovali* rakouská česko-německá razítka vylámaním německého názvu z denních razítek s rozlišovacími písmeny *a, b, c, e, f*. Zatímco u čtyř razítek se tato práce zdařila podle záměru, u razítka s rozlišovacím písmenem *c* se podařilo vyrobit unikát. Byl vyláman název PRERAU, ale číslice 2 byla odstraněna u českého, místo německého názvu. Tak pošta používala dva roky razítko s nápisem PŘEROV * 2 c.

V roce 1920 byla poště dodána nová dvoukruhová československá denní razítka s nápisem PŘEROV 2 * Č.S.P. * a s rozlišovacími písmeny *a, b, c, d, e, f*.

Jednání o postavení nové poštovní budovy bylo úspěšné až v roce 1923. Mělo podmínku, že město na svůj náklad opatří staveniště a upraví je pro stavbu. Bylo rozhodnuto postavit současně s poštou i Městskou spořitelnu a vybráno místo na nároží Kratochvílový a Bratrské ulice proti Městskému domu.

Staveniště tvořily parcely obchodní školy, v níž byla také stará pošta, a sousedního hostince U Jeřábků (U Jonášů) v Bratrské ulici. Město za vykoupení parcel a staveb zaplatilo 215 000 Kč. Pro výstavbu pošty byl bourán hostinec. Přitom se našel v hrnci ukrytý poklad starých mincí ze 16. a 17. století, uherských, japonských a tureckých, dále 215 velkých stříbrných mincí z doby Ferdinanda II. a 2 808 stříbrných mincí v koženém vaku o hmotnosti 16 kg. Nález byl odevzdán na radnici. Staveniště bylo připraveno do 9. října 1923. Po dobu stavby stála na nároží budova školy s poštou, novou budovou ze dvou stran obestavěná. Teprve po přestěhování a uvedení nové pošty do provozu byla zbourána stará škola. Na její odstranění byl vypsan konkurz. Zvítězil podnikatel, který nabídl zbořit ji do 30 dnů za cenu nabouraného materiálu.

Pošta Přerov 1

Poštu vyprojektoval architekt Ing. Miloslav Kopřiva z Brna současně s budovou Městské spořitelny (dnes Komerční banky), stojící na nároží. Nejprve byla však postavena pošta v letech 1923 až 1925. Má dvě průčelí: jedno do Kratochvílový ulice 4, v němž jsou úřední místnosti pošty a druhé do Bratrské ulice 3, v němž byla původně část bytová. Na místě školy, ale ve stavební čáře nové pošty, byla postavena Městská spořitelna, zapadající organicky do obou křídel budovy pošty. Stavby na první pohled činí dojem, že to je jedna velká budova. (Dnes již nikoli, protože Komerční banka si budovu opravila a tím barevně odlišila.)

Nová pošta stála 2 miliony korun. V přízemí byly provozní přepážky, v 1. patře byla zřízena telegrafní stanice a přestěhován sem telegrafní úřad z pošty na nádraží. Tím se tam uvolnily provozní prostory a zde se zvýšil počet zaměstnanců. Ve 2. poschodí byla telefonní ústředna, zařízení pro

900 účastníků a 9 pracovišť. Meziměstská ústředna měla 8 pracovišť a noční stůl s 24 meziměstskými vedeními. Obě ústředny stály tehdy 1,75 milionu Kč. Projektovalo se se značnou rezervou. V roce 1928 bylo na poštu zapojeno 380 účastnických telefonních stanic. Pošta zaměstnávala v té době 71 úředníků a 14 zřízenců. Byla uvedena do provozu 1. června 1925. Jejím prvním ředitelem byl Bohuslav Levý. Pošta kromě běžných služeb soustředila i telefonní a telegrafní provoz, a byla proto při otevření přejmenována na poštu PŘEROV 1. Toto označení zůstalo poště do 1. dubna 2000.

Pošta obdržela také jedno denní razítko v novém uspořádání, bez zkratky Č. S. P., s textem PŘEROV 1 *** 4c. Ostatní razítka si vyměnila s poštou na nádraží, spolu s označením pošt.

V letech 1932 až 1937 se vedl letitý spor všech možných institucí (pošt, zdravotní pojišťovny, úřadů a ústavů) na téma: Moravskoslezské zdravotní a humanitní ústavy – *poštovné*. Byl o tom, zda se má z jejich zdravotnické korespondence platit porto, nebo je to věc úřední – porta prostá. Zápultilost všech stran je dnes téměř neuvěřitelná, ačkoliv dost připomíná letité spory Všeobecné zdravotní pojišťovny ČR o hrazení nákladů.

V roce 1938 vydala poštovní správa poštovní známky *Dětem*. Poštovní úřad Přerov spolu s okresní péčí o mládež nabídl městské radě dodání nových poštovních známek v hodnotě 50 h a 1 Kč s příplatkem 50 h na kus. Jejich výtěžek byl věnován na zimní vyživovací a ošacovací akci chudobných dětí. Ve schůzi městské rady dne 21. dubna 1938 bylo ale usneseno *nezakupovat*. Městská rada byla ochotna jistě podpořit akci města, celostátní se jí jevila asi neadresna.

V roce 1936 a 1937 městská rada žádala na ministerstvu pošt a telegrafů o zařazení města do série obrázkových dopisnic. Poštovní správa zařadila Přerov do série v roce 1937, ale snímky, které pro ni dostala v roce 1936, nebyly nejvhodnější. Dopisem z 3. září 1938 sdělila, že by potřebovala asi deset nových fotografií. Městský úřad je objednal u Františka Totta 8. května 1939, protože ten si přál město fotografovat až na jaře. Ministerstvu dopravy – už Protektorátu Čechy a Morava – byly zaslány až 18. srpna 1939. Rychlost v jednání, ani v našem zájmu, nebyla a není silnou stránkou naší povahy.

V novostavbě pošta sloužila bez dalších rušivých zásahů a změn i přes druhou světovou válku, kromě změny názvu a nadřízeného ministerstva za okupace. V roce 1945 byl v podstatě obnoven stav před mnichovským diktátem.

Ředitel Levý odešel z Přerova k 10. lednu 1933, kdy se stal ředitelem pošty Moravská Ostrava 1. Od 20. března 1933 ho vystřídal přednosta František Běták, který sem přišel ze Šumperka a 1. dubna 1938 odešel do důchodu. Od 13. července 1938 zde nastoupil vrchní poštovní tajemník Ondřej Halenka, stal se přednostou úřadu, ale již 7. listopadu 1938 přešel k poštovnímu úřadu Olomouc 2. Dalším přednostou pošty byl jmenován Jan Svoboda, který ji vedl do 1. dubna 1941, kdy odešel do důchodu. Úřad převzal poštovní ředitel Jan Zecha, byl však přeložen 6. října 1944 k úřadu Olomouc 2. Nový poštovní ředitel Antonín Sousedík zde působil do 8. ledna 1949.

Obr. 17. Pohled na dostavěnou poštu ze staveniště Městské spořitelny

Obr. 18. Budova nové pošty ve městě v Kratochvílově ulici. Foto J. Čep

Zásahem do organizace podniku Československá pošta byl dekret prezidenta republiky z 27. října 1945, kterým byla zřízena poštovní ředitelství. Jedno z nich, v Olomouci, pro severozápad, střed a jihovýchod Moravy zahájilo svou činnost až v roce 1948. Jemu byly podřízeny okrskové poštovní úřady (OPÚ), zřízené k 1. květnu 1948. Jedním z nich byla i pošta PŘEROV 1. Jí byly podřízeny ostatní pobočné poštovní úřady, ležící v jejím okrsku. Již za rok, po zřízení krajských poštovních správ, byl OPÚ Přerov 1 zrušen. Správní reorganizace v roce 1960 se odrazila ve zřízení Severomoravské krajské správy spojů v Ostravě, která řídila okresní správy spojů ve správních okresech, tedy i Okresní správu spojů Přerov (OkSS), která byla umístěna v budově pošty Přerov 1.

Další organizační změnou bylo zřízení státního podniku Správa pošt a telekomunikací v roce 1989. Poskytování služeb pošty podle nové vyhlášky organizovala nadále OkSS. Ta byla v roce 1992 změněna na Okresní správu pošt a telekomunikací, která byla vzápětí rozdělena na Okresní správu telekomunikací a Okresní správu pošt se samostatným hospodařením. Obě sídlily v budově pošty Přerov 1.

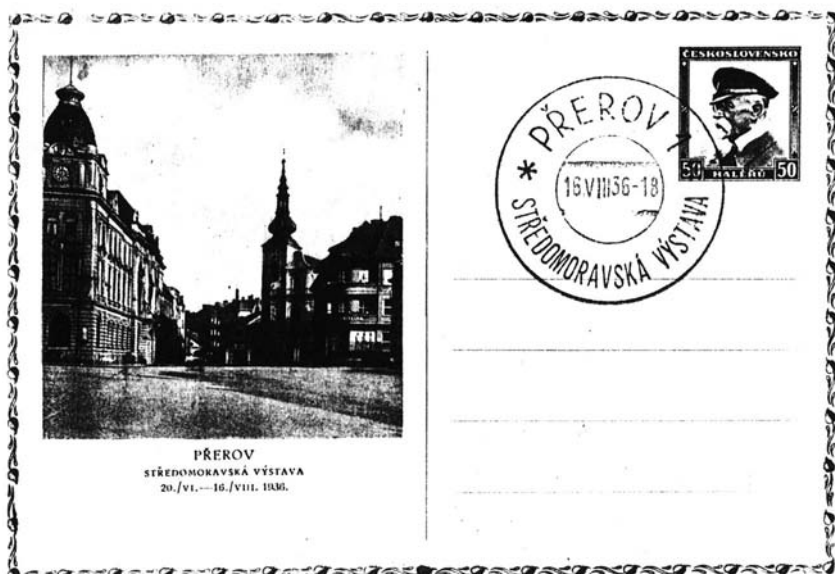
Poslední zásadní organizační změnou bylo zřízení státního podniku Česká pošta současně se vznikem České republiky. V něm Oblastní správě pošt v Ostravě podléhala Okresní správa pošt Přerov. Po upřesnění názvů organizačních jednotek k 1. dubnu 1995 řídí pošty v naší oblasti Česká pošta, s. p., Odštěpný závod Severní Morava, a v okrese Česká pošta, s. p., Obvod Přerov. Řídící orgán je nadále v budově pošty Přerov 1, zatímco řídící centrum spojů se přemístilo do nové budovy SPT Telecom, a. s.

OkSS zahájila činnost 1. července 1960 a jejím prvním ředitelem byl Ferdinand Gottwald. Po něm nastoupil 2. ledna 1970 Miloslav Kovář a vedl úřad do svého náhlého úmrtí 13. května 1983. Od 1. července 1983 byla ředitelkou OkSS Ing. Pavlína Brázdová. Zůstala ředitelkou i OkSPT, po rozdělení OkSP. Od 1. ledna 1999 řídí Obvod Přerov, s. p. Česká pošta Ing. Karla Teichmannová z Nového Jičína.

Řízení pošty Přerov 1 převzal po Antonínu Sousedíkovi poštovní ředitel Karel Hanzal, po něm pan Václavek. V roce 1963 vedl úřad Milan Hrubý, pak František Novotný, Antonín Míša, Jaromír Šafař a od 1. dubna 1971 Miroslav Večeřa, až do odchodu do důchodu 15. července 1982. Od 7. června 1982 do 31. října 1983 řídila poštu Ludmila Žajdlíková, po ní byla vedoucí pošty pověřena Jitka Kopalová. K 1. listopadu 1985 byla jmenována vedoucí Milena Černá, provdaná Kocmanová, která 31. března 1991 přešla na poštu do Olomouce. Od 1. dubna 1991 je vedoucím poštovního úřadu Petr Horák, který sem přešel ze svého posledního působiště v Říkovcích.

V budově pošty byla v průběhu let při organizačních změnách a umístění OkSS provedena řada stavebních úprav a změn. Zejména byla zrušena ubytovací část a přeměněna na kanceláře a přistavěny pro ně i půdní vestavby. Celkový vzhled budovy se tím ale v podstatě nezměnil.

Na poště bylo v roce 1990 modernizováno vnitřní vybavení. Všechny přepážky byly vyměněny za bezpečnostní s vysokým prosklením a dodány nové pracovní stoly. Výrazně se tím zlepšila kulturnost prostředí a pra-

Obr. 19. Příležitostná dopisnice a příležitostné razítko
Středomoravské výstavy

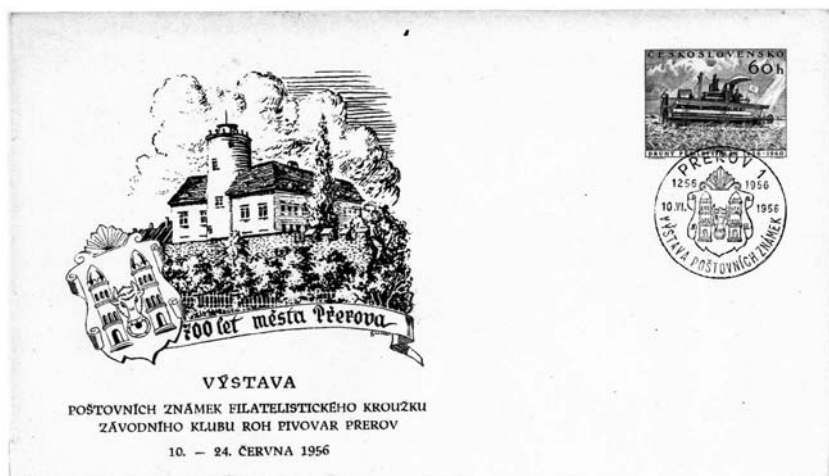
covní podmínky zaměstnanců lepším ergonomickým uspořádáním pracovišť a zvýšila se celková bezpečnost provozu, i zaměstnanců u přepážek.

Rovněž technologické vybavení ústředen se v průběhu let měnilo a modernizovalo přechodem na automatický provoz, který kromě neobvyčejného zrychlení provozu vyřadil i značný počet zaměstnankyň, zejména telefonistek meziměstské ústředny. Po vzniku České pošty, s. p. přešlo zařízení ústředen do majetku SPT Telecom, a. s.

V září roku 1994 bylo na poště Prerov 1 zahájeno zavádění automatizačního projektu APOST. Aplikační programové vybavení se nazývá POŠTA 2000. Na poště je instalována lokální síť počítačů na přepážkách i v zázemí a zařízení, na kterém se ukládají veškerá data o činnostech na přepážkách. Počítače jsou doplněny tiskárnou, která dovede orážet poštovní poukázky, telefonní účty a jiné doklady a zapisuje do vkladních knížek. Na zákaznickém displeji se zobrazují jednotlivé placené částky a příslušné sazby, na závěr odbavování zákazníka celková částka a částka k vrácení. Nejviditelnější změnou pro zákazníka je nahrazení různého vypisování a orážení razítky prací

Obr. 20. Příležitostné razítko
100 let železnice v Přerově

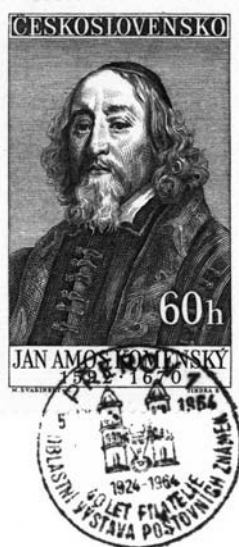
Obr. 21. Příležitostné razítko 700 let města Přerova. Výstavní obálka

přepážkové tiskárny. Novému provozu se musely přizpůsobit i podací doklady u zapsaných zásilek.

Z iniciativy Poštovní spořitelny, které se velká denní razítka nevešla do rubriky spořitelni knížky, bylo vydáno v roce 1938 oznámení, že denní razítka budou postupně vyměněna za nová o průměru 24 mm. Většina pošt dostala tato razítka až po válce, pošta Přerov 1 až v roce 1947. Od 1. ledna 1973 byla zavedena poštovní směrovací čísla (PSC) pro urychlení a automatizaci třídění zásilek. PSC přibýlo i na denních razítcích k názvům pošt. Pošta Přerov 1 má poštovní směrovací číslo 751 51.

Filatelistická přepážka byla zřízena od 10. září 1990. Měla svoje zvláštní denní razítko s upraveným městským znakem. U přepážky bylo možno koupit prakticky všechny filatelistické novinky, protože pošta je smluvním dodavatelem novinek pro některé filatelistické kluby i pro obchodníky. V polovině roku 1995 byla zřízena specializovaná přepážka pro bankovní styk a Poštovní spořitelnu.

Při třech příležitostech používala pošta i příležitostného denního razítka. Poprvé za první republiky denní razítko PŘEROV 1 * STŘEDOMORAVSKÁ VÝSTAVA * v barvě modré a zelené. K výstavě byla vydána i příležitostná dopisnice s datem 20./VI. – 16./VIII.1936.

Obr. 22. Příležitostné razítko 40 let organizované filatelie v Přerově

Podruhé za války v srpnu při 100. výročí dovedení železnice do Přerova s textem PRERAU 1 - PŘEROV 1 1841–1941 a se zobrazením historické lokomotivy.

Po válce razítko

PŘEROV 1 VÝSTAVA POŠTOVNÍCH ZNÁMEK 10.6.–24.6.1956. Tato druhá přerovská výstava byla pořádána v rámci oslav 700 let města Přerova právě před 40 roky.

Povodeň 7. července 1997 způsobila poště značné nenapravitelné škody. Došlo k zaplavení sklepů, ve kterých bylo umístěno telekomunikační zařízení, sklady materiálu a dokladů, které byly zcela zničeny.

V minulých několika letech a. s. SPT Telecom postupně uvolňovala prostory v budově pošty ve městě, které byly obsazeny telefonní a telegrafní ústřednou, tak, jak se jí dařilo modernizovat provoz ve městě a budovat digitální telefonní ústředny a kabelovou síť.

Uvolněné prostory byly přestavěny v roce 1999 na prodejnu filatelie a zařízeny kanceláře pro vedoucího pošty Petra Horáka a dvě vedoucí směny a pro provozní oddělení. Celé oddělení v počtu asi 40 pracovníků, z toho asi 30 doručovatelek, se přestěhovalo z pošty na nádraží do budovy pošty ve městě.

Pošta Přerov 2

Od 1. dubna 2000 se stal úřad ve městě doručovací poštou listovních zásilek. Obě pošty si opět vyměnily svá označení. Pošta ve městě dostala označení 750 02 Přerov 2, aby se nikomu ze zákazníků nezměnila v adrese doručovací pošta.

POŠTA U NÁDRAŽÍ

Pošta Přerov – nádraží

Pošta na nádraží má téměř stejně dlouhou historii jako pošta ve městě. Rok 1841 byl pro město Přerov historickým předělem. Toho roku byla dostavěna část Severní dráhy císaře Ferdinanda do Přerova a Olomouce a 17. října na trati zahájen pravidelný provoz. Na nádraží v Přerově byla ještě v tomtéž roce zřízena prozatímní sběrna dopisů přímo v nádražní budově. Město tak získalo během půldruhého roku dvě poštovní provozny, v roce 1840 sběrnou dopisů ve městě a v následujícím roce prozatímní sběrnou dopisů na nádraží.

Hlavní byl poštovní provoz na nádraží, protože obstarával přímé odesílání zásilek vlaky na všechny směry a jeho prostřednictvím se odesílaly i zásilky městské sběrně. Rovněž přebíral zásilky došlé vlaky. V roce 1845 byl řízen Františkem Bayerem. Činnost prozatímní sběrně byla ukončena v roce 1847 současně se služebním poměrem tehdejšího sběrače Viléma Bayera. Poštovní správa změnila sběrnou na provozovnu vyššího typu a 17. ledna 1848 zřídila c. k. *poštovní expedici*. Poštovním oficiálem jmenovala 16. listopadu 1847 Josefa Brandstättera z Chebu, s ročním platem 600 zl.

V následujícím roce 1849 byla v Přerově otevřena *telegrafní stanice* pro linku Vídeň, Přerov, Olomouc, Praha, která spojovala sídelní města monar-

chie a podporovala provoz železnice. Pro nedostatek prostoru byla umístěna v soukromých domech na Komenského třídě a ve Škodově ulici. Zprostředkovávala telegrafní styk s celou východní Moravou a částí Slezska. Její výkony byly obdivuhodné. Zaměstnávala 12 úředníků a 13 telegrafistek. Zpracovala do měsíce 35 až 40 tisíc telegramů, z nichž bývalo 800 až 1 000 podaných v Přerově, sem také tolik došlých, ostatní byly tranzitní. K dispozici bylo 15 telegrafních linek. Je to uvedeno proto, že ministeruským nařízením z roku 1851 bylo řízení telegrafů sjednoceno s poštovníctvím a 17. února 1852 byly telegrafní stanice podřízeny poštovním úřadům.

Již 1. srpna 1850 byla zavedena první pravidelná *vlaková pošta* na trati Vídeň, Přerov, Bohumín a o rok později na trase Vídeň, Přerov, Praha. Vlakové pošty byly podřízeny představenstvům vlakových pošt u nádražních poštovních úřadů a podléhaly poštovním ředitelstvím.

Nádražní poštovní provoz byl proto mnohem důležitější, než sběrna dopisů ve městě, které mělo tehdy asi 5 000 obyvatel. (Pro srovnání: v roce 2 000 má Kojetín asi 6 440 obyvatel.) Město se v roce 1850 při vzniku státní správy stalo sídlem jen okresního soudu, nikoli však okresní politické správy, která byla v Kroměříži. Obrat v městské sběrně byl proto asi malý. Poštovní správa usoudila, že její provoz je nerentabilní, v roce 1851 ji po 11 letech služeb uzavřela a ponechala jen provoz na nádraží.

V poštovním muzeu v Praze ve výpiscích Václava Dragouna je z té doby zpráva, že dosavadní dvě místnosti v nádražní budově budou i nadále využívány pro expedici a že je tam i nutný prostor pro ubytování expedienta. Zvažovalo se tedy zřejmě, zda nádražní expedice sama přerovský provoz zvládne a zda její prostory budou dostačovat. Ze záznamu vyplývá i to, že provozovna byla umístěna v budově, která patřila dráze. Poštovní expedient Karel Palla převzal službu v nádražní expedici 1. září 1851. Mohlo to být i datum celé reorganizace a uzavření městské filiálky. K tomuto datu spadá snad i převzetí telegrafního úřadu. Protože pošta na nádraží byla ustanovena i jako přerovská doručovací pošta, vzrostl všemi těmito okolnostmi velmi její význam.

Tento stav však netrval dlouho. Již v roce 1856 byla správa telegrafů na několik desítek let zase odloučena od poštovní správy.

Z roku 1851 pochází rovněž první razítko této poštovní provozovny. Bylo to jednokruhové razítko s nápisem PRERAU BAHNHOF. V následujícím roce dostala nové denní razítko se zkráceným textem B.H.PRERAU a v roce 1865 s textem PRERAU B.H.

Když byla v roce 1870 opět otevřena filiální provozovna ve městě již jako *poštovní úřad*, byla nádražní expedice povýšena rovněž na poštovní úřad, pokud se tak nestalo již dříve. Plyne to z textu vyhlášky, že „*doručovacím zůstává poštovní úřad Přerov-nádraží*“. Oba úřady dostaly nová denní razítka. Razítko bylo jednokruhové, mělo průměr jen asi 17 mm, tedy *náprstkové*, a nápis v horním oblouku PRERAU a v dolním oblouku BAHNHOF. V roce 1873 dostal úřad první německo-české jednokruhové razítko o průměru asi 25 mm, s textem PRERAU BAHNHOF v horním a PŘEROV NÁDRAŽÍ v dolním oblouku.

Brzy byl tento poštovní úřad i konečnou stanicí jízdní pošty mezi Přerovem, Dřevohosticemi a Bystřicí pod Hostýnem. Dopisem starosty Krístka a městské rady z 19. září 1876 na poštovní ředitelství podporoval Přerov žádost Dřevohostic, aby *nadále ponechali* spojení Přerova s Bystřicí, místo snad plánované změny na poštovní spojení Bystřice pod Hostýnem s Hulínem. Muselo tedy toto spojení již delší dobu trvat. Uvádí se k tomu tyto důvody:

1. Vzdálenost z Bystřice do Přerova je stejná jako do Hulína.
2. Přerov je střediskem veškerých spojů z Vídně, Krakova, Olomouce, Brna i Prahy. Zde mohou cestující, jedoucí do lázní do Bystřice pod Hostýnem, vystoupit a jet přímo od nádraží poštovním spojem. Pojede-li spoj z Hulína, budou muset v Přerově přestupovat, čekat, jet do Hulína a teprve odtamtud do lázní. Pro nemocné je to nepohodlné.
3. Z Přerova se jede lépe, protože trasa není tak kopcovitá.

Poštovní ředitelství svým výnosem z 25. prosince 1876 této žádosti vyhovělo. Na jedno desetiletí. Nařízením z 5. ledna 1885 byla tato poštovní jízda zrušena a místo ní od 16. ledna 1885 zavedena jedna jízda denně mezi poštovním úřadem v Dřevohosticích a poštovním úřadem Přerov nádraží s tímto jízdním řádem:

↓	9,20	Dřevohostice	17,00	↑
↘	11,00	Přerov nádraží	15,20	↑

Od 1. ledna 1884 byla poštovní a telegrafní ředitelství spojena pod jedno *Ředitelství pošt a telegrafů*. Tím došlo k definitivnímu sloučení poštovní a telegrafní služby. Zároveň splynuly poštovní úřady s telegrafními stanicemi v *poštovní a telegrafní úřady*. Slučování se dělo postupně podle místních podmínek, v Přerově o deset let později.

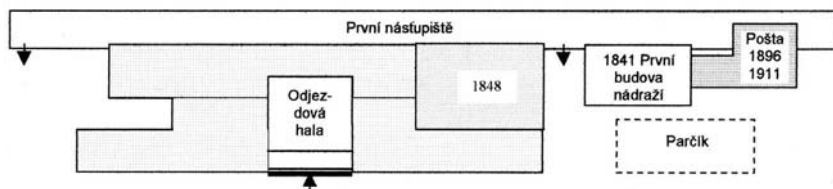
Městská rada intervenovala dopisem z 27. března 1893 na C. k. Ředitelství pošt a telegrafů pro Moravu a Slezsko v Brně (dále jen Poštovní ředitelství). Dozvěděla se, že poštovní úřad na nádraží má být tento rok zestátněn, rovněž tak hlavní telegrafní stanice, a že má být sloučena s poštou a přeložena na nádraží ze soukromého domu v ulici Komenského, kde byla umístěna pro nedostatek místa na poštovním úřadě. Protestovala proti tomu s tím, aby na Komenského ulici nebo na poště ve městě byla ponechána alespoň telegrafní expositura, aby se nemuselo chodit na nádraží. Dále při té příležitosti intervenovala za rychlé rozvážení balíků od každého vlaku, když balíky nevydává pošta ve městě, a za zvětšení počtu personálu, zejména sluhů.

Poštovní ředitelství na intervenci městské rady nereagovalo a oznámilo, že od 1. února 1894 se mění neerární Poštovní úřad Přerov nádraží a Hlavní telegrafní stanice v Přerově na *Erární c. k. poštovní a telegrafní úřad Přerov nádraží*. Úřad dostal také nové dvoukruhové dvoujazyčné denní razítko s nápisem PRERAU BAHNHOF v horním oblouku a PŘEROV NÁDRAŽÍ v dolním.

Posledním, komu bylo propůjčeno místo poštmistra na úřadě Přerov nádraží, byl Josef Kubík, jak oznámil okresní hejtman (tenkrát přednosta okresního úřadu) starostovi Matzenaurovi písemně dne 4. listopadu 1880. Prvním přednostou erárního úřadu byl František Kvapil. Tehdy bylo

Obr. 23. Filatelistická prodejna na poště Přerov 2

Obr. 24. První umístění nádražní pošty v nádražní budově z roku 1841

na úřadě již 38 úředníků a 26 listonošů a zřízců. Dalším vedoucím úřadu byl poštovní kontrolor Jan Gruda. Ten se však v Přerově uvedl spíš svým výstředním neukázněným jednáním a frivolním jednáním své ženy, než dobrým řízením úřadu. Z Přerova na něho docházely stížnosti na poštovní ředitelství, které zase kritizovalo dopisem starostovi Františku Štěpkovi chování zaměstnanců pošty i přerovských občanů. Starosta na neoprávněné napadení poštovním ředitelstvím odpověděl šestistránkovým dopisem, v němž popsal chování vedoucího úředníka a požádal o jeho výměnu.

Není známo, zda byla po rozhodnutí o sloučení bezprostředně přestěhována telegrafní stanice. Není to pravděpodobné. Do soukromého domu byla umístěna právě proto, že pro ni na poště nebylo místo a několik let již trvala jednání o neudržitelné situaci na úřadě a její nápravě. Prostory v nádražní budově již dávno nestačily narůstajícím přepravním objemům,

Obr. 25. První jednokruhové denní razítko nádražní pošty z roku 1851

Obr. 26. Dvoukruhové německo-české razítko pošty Přerov 1 z roku 1907

Obr. 27. Dvoukruhové česko-německé razítko pošty Přerov 1 z roku 1913

protože pošta také obsluhovala všechny a řídila a obsazovala některé vlakové pošty. Rovněž přejímala a třídila zásilky pro celé město a okolí.

Nakonec se poštovní správa rozhodla pro *přestavbu* samostatné budovy pro poštovní a telegrafní úřad v bezprostředním sousedství nádraží. Vyplyvá to ze zprávy okresního hejtmana z 20. září 1892 představenstvu města Přerova: *Dopis „dodává se s vyzváním, aby při tomto na den 29. září 1892 o 9. hodině dopolední ustanoveném komisionelním jednání v záležitosti přestavby domu pro poštu na nádraží v Přerově se zúčastnilo a k tomu jednání všechny interesenty předvolalo.“*

Dosud se mělo za to, že pro poštu byla u nádraží postavena *nová* budova. Z této zprávy lze dovodit, že se poštovní správa rozhodla pro stavební úpravu již stávajícího objektu, který patřil Severní dráze. Tato verze je

pravděpodobnější, protože otevření nové pošty u nádraží zdaleka nevyřešilo všechny obtíže, což by snad nový objekt vyřešit dokázal. O pět let později již stížnosti na nedostatek místa vyvstaly znovu a znovu se jednalo o nové stavbě. Také se dá soudit, že až do otevření této upravené budovy byla pošta umístěna přímo v místnostech nádražní budovy, jak tomu bylo nesporně při zřízení prozatímní sběrný v roce 1841 i po zrušení pošty ve městě v roce 1851.

Pošta Přerov 1

Upravená provozní budova byla předána veřejnosti 17. února 1896. Lze soudit, že teprve do této upravené budovy byla přestěhována hlavní telegrafní stanice, i když organizačně byla již dva roky s poštou sloučena. Při uvedení nové pošty do provozu bylo zavedeno i nové označení pošty PŘEROV 1. Denní razítko bylo dvoukruhové, dvoujazyčné a nápis byl umístěn tak, že Prerau 1 byl v levém oblouku, Přerov 1 v pravém oblouku, nahoře uprostřed s hvězdičkou, dole s rozlišovacím písmenem. To bylo kompromisní rozhodnutí rakouských úřadů na protesty z českých zemí, žádající umístění českého názvu nahoře a německého dole. Razítko bylo ale poště dodáno až po čtyřech letech v roce 1900.

Městská rada intervenovala 12. září 1896 na žádost obce Třebky v jejím zájmu u poštovního ředitelství za ponechání poštovního spojení Přerova s Tovačovem, které údajně využívaly Třebky ležící na trase. Úřad odpověděl dopisem z 11. prosince 1896 představenstvu města Přerova, že obnovení poštovního spojení Tovačova a Přerova není možné proto, že Tovačov využívá ke spojení místní dráhu Tovačov–Kojetín a Třebky tento spoj téměř nevyužívají. Spojení bylo zrušeno k 15. září 1896. Bylo to jedno z posledních poštovních spojení Přerova.

Když se vedení města nedařilo přimět nadřízené orgány k zestátnění městské pošty, podniklo nový pokus. Dopisem ministerstvu obchodu z 28. září 1899 městská rada *„osměluje se co nejzdvořileji žádati, aby zdejší hlavní erární Poštovní a telegrafní úřad z dosavadních místností v nádražní budově severní dráhy do středu města Přerova přeložen byl.“*

Z dopisu lze vyrozumět, že před třemi roky byla pošta u nádraží skutečně upravena v budově, která patřila železnici a nešlo o novou budovu. V odůvodnění návrhu se mimo jiné uvádí i toto: *„Dosavadní místnosti zdejšího Poštovního a telegrafního úřadu už nyní účelu svému nevyhovují (3 roky po předání do provozu!) jsouce velmi těsné a pro příště také nikterak rozšířeny býti nemohou pro nedostatek stavebního místa v nejbližším sousedství. Naléháť poštovní budova ta z jedné strany těsně na železniční koleje, z druhé pak na okresní silnici a mimo to jest úřednictvo tamní, zejména telegrafní, neustálým lomozem a hřmotem od vlaků zdejším nádražím neustále pojíždějících z práce největšího klidu vyžadující vyrušováno. Z těchto posledních obou příčin nebude asi těž možno meziměstskou telefonickou stanicí, o níž město Přerov podáním ze dne 9. 2. 1898 u veleslavného Ředitelství pošt a telegrafů pro Moravu a Slezsko v Brně požádalo, v těchto místnostech zříditi.“*

Ve středu města Přerova na Dolním náměstí nalézá se jednopatrová budova obecní čp. 115, v níž až do ukončení stavby nových školních budov

(na Palackého ulici) *I. škola chlapecká umístěna jest, která by po adaptacích malého nákladu vyžadujících, pro zdejší erární hlavní Poštovní a telegrafní úřad plně způsobilá byla a také pro meziměstskou telefonickou stanicí, a město Přerov bylo by ochotno budovu tuto počátkem školního roku 1900/1901 k tomu účelu propůjčiti. Proto obec žádá, jak již uvedeno, aby byl úřad přeložen v roce 1900 do středu města, možno-li do této budovy a byla v něm zřízena i meziměstská telefonická stanice.*“

Cílem všeho jednání města bylo dostat do středu města státní poštu, která by poskytovala všechny služby, které obecní úřad potřebuje.

Ředitelství pošt a telegrafů odpovědělo až 21. července 1900 městské radě: „*C. k. min. obchodu sdělilo výnosem ze 14. t. m., že žádosti obecní rady z 30. 9. m. r. za přeložení c. k. erárního úřadu poštovního Přerov 1 dovnitř města z důvodů finančních a technických vyhověti nelze. Stavba městské telefonní sítě v Přerově projektována však jest v roce 1902.*“

Nadřízené úřady však akceptovaly nabídku města na poskytnutí místnosti pro poštu v budově na rohu náměstí a Školní ulice (Bratrská). Poněvadž přestěhování pošty Přerov 1 jednoznačně zamítly, využily nabídky pro poštu ve městě.

V roce 1900 vedl poštu PŘEROV 1 vrchní poštovní správce Jan Sovík. Tehdy měl úřad již 98 zaměstnanců, mezi nimi inženýra, pokladníka, řadu expedientů, dva roznašeče telegramů a dva venkovské listonoše. Dalším vedoucím pošty byl Antonín Görlich, který ji řídil ještě v prvním roce republiky.

Městská rada vytrvale zatěžovala ministerstvo obchodu svými návrhy, aby dosáhla svého. Dopisem z 2. března 1908 postavila maximalistický požadavek, nelze-li přemístit hlavní poštu z nádraží do města: „*Vysoké c. k. ministerstvo obchodu ráciž pro c. k. hlavní poštovní úřad jakož i telegrafní v městě Přerově, a to ve středu města postaviti budovu státní a v této umístiti c. k. poštovní a telegrafní úřad.*“

Poštovní ředitelství oznámilo městské radě dopisem z 6. 3. 1909, že Ministerstvo obchodu ve Vídni rozhodlo výnosem z 10. února 1909, že projekt stavby státní budovy poštovní v Přerově v nynějším okamžiku uskutečniti nelze a současně nařídilo, „*aby se pokračovalo v šetření a vyjednávání ve příčině přístavby prvního patra na dosavadní přízemní část*“ poštovní budovy na tamějším nádraží.

Městská rada v dopise ze 6. září 1910 považovala přístavbu za nedostatečné řešení a stále naléhala na Ministerstvo obchodu ve Vídni na výstavbu nové budovy ve městě. Argumentovala postavením budovy ve městech daleko menších. Uváděla, že Přerov má již 20 274 obyvatel. Měla za to, že „*dosavadní místnosti v budově u nádraží naprosto nevyhovují, nejsou účelné a postačující a hlavně jsou velmi nepřívětivé nejen pro úředníky tam zaměstnané, nýbrž i pro obecní úřad. Tmavý a málo prostorný vestibul, v němž je nepřetržitý průvan, se velmi málo hodí pro dnešní poměry poštovní dopravy ve městě tak velikém, jako je Přerov. Místnosti pro úředníky a listonoše jsou odděleny od vestibulu poloviční přepážkou s okny, takže ve vestibulu je každou poptávku slyšeti.*“ Přitom navrhla zavedení vodu a elektrického osvětlení do místností nádražního poštovního úřadu!!! Jak byla tedy tehdejší pošta vlastně vybavena?

V říjnu 1910 na dopis odpovědělo Poštovní ředitelství, že šetření již bylo ukončeno. Ředitelství Severní dráhy bylo požádáno, aby vypracovalo potřebné plány na přístavbu budovy na nádraží „na jednopatrovou v té části, kde je dosud přízemní“. Dráha s tím otálela a byla urgována. Jak plány dojdou, bude požádáno o finance na příští rok.

V prosinci Severní dráha sdělila městské radě, že plány na přestavbu poštovní budovy a *vztyčení prvního patra* nad ní v přerovském nádraží byly odeslány již Ředitelství pošt a telegrafů v Brně.

Městská rada reagovala dopisem na Poštovní ředitelství 29. prosince 1910. Vzala na vědomí, že chce s poštou konečně něco dělat a žádala o maximální urychlení zahájení prací, aby již v letním čase v roce 1911 byla stavba hotova. Ředitelství dalo obratem na vědomí, že plány z dráhy právě došly a předává je ministerstvu obchodu, aby zařídilo čeho třeba, aby se stavba provedla již *na jaře neb v létě příštího roku*. Ministerstvo ale zase tolik nespěchalo, jak je zřejmé z dopisu poštovního ředitelství z 13. června 1911, v němž dalo městské radě na vědomí, že ministerstvo obchodu sdělilo 5. června 1911 výnosem č.16 997/P, že povoluje přestavbu poštovní budovy v Přerově. Ministerstvo železnic bylo požádáno, aby příslušné práce provedlo co nejdříve.

V září 1911 otiskl Přerovský obzor tuto zprávu: „*Se stavbou poštovní budovy na nádraží se začalo tento týden. Staviteli uloženo stavbu do zimy ukončiti. Telegrafní úřad bude z místností vystěhován a umístěn do dřevěné budovy, která bude postavena na 1. perroně u nádražní pošty. Vnitřek bude účelně zařízen, opatřen kamny a není obavy, že by úřednictvo průvanem nebo zimou trpělo. Náklad rozpočten na 20 000 korun.*“

Dřevěná budova na 1. nástupišti zůstala i po přestěhování telegrafního úřadu do novostavby a sloužila balíkové přepravě až téměř do svého rozpadnutí v 70. letech. Teprve pak byla nahrazena stávající kovovou konstrukcí třídnírný a výpravný balíků.

Byrokracie je v této záležitosti zcela zřejmá. Úřady jednaly a schvalovaly a rozhodovaly o stavbě za 20 tisíc korun celé dva roky. Staviteli bylo uloženo, aby s přípravou i realizací byl hotov za dva měsíce! Ze všech uvedených dokumentů je zřejmé, že budova, v níž je umístěna pošta u nádraží, vždy patřila železnici a všechny přestavby v ní realizovala dráha.

Dalších stavebních změn se už pošta do konce monarchie nedočkala.

Jiná ilustrace byrokratických poměrů za Rakouska: Dopisem z 2. dubna 1912 informovala městská rada Poštovní a telegrafní úřad v Přerově, který by to měl vědět, že v ulici Za mlýnem je jediná poštovní schránka na staré hospodářské škole u Malé Dlážky. Pro celou část Kopaniny a Osmek, kde je i několik továren, již další schránka není. Rada žádala o zřízení *jedné schránky* na rohu ulic Za mlýnem, Osmek, Kopaniny. Pro jistotu intervenovala na poštovním ředitelství 5. dubna 1912, aby zřízení schránky v Přerově bylo rychle povoleno. Městská rada urgovala 9. srpna zřízení poštovní schránky Za mlýnem. Pošta odpověděla 21. srpna, že „*požadavek města předložili svého času poštovnímu ředitelství a jak se rozhodne, uveďte to ctěné městské radě ve známost*“. Je pozoruhodné, že o takové maličkosti rozhodovalo C. k. ředitelství pošt a telegrafů pro Moravu a Slezsko

v Brně. Snad mělo i seznam všech poštovních schránek v celém markrabství.

Městská rada podala 1. října 1912 na poštovní ředitelství další stížnost charakterizující zdejší poštovní poměry. Pro 22 tisíc obyvatel byli k doručování peněz ustanoveni jen dva zřizenci. Jaké to má následky pro obchodníky, nedá se ani uvést. V Přerově dochází i k tomu zjevu, kol prvního každého měsíce, že peněžní zásilky doručuje i žena i děti zřizence pro doručování peněz určeného, jen aby on mohl být závčas hotov, neboť jinak by vlastně ani práci mu uloženou nemohl zastat. Tento stav nelze dále snášet.

Městská rada zaslala 21. června 1913 dopis na okresního hejtmana, v němž souhlasí s tím, aby poštovní vozka z Pavlovic Josef Caletka dostal licenci, aby poštovním vozem směl vozit i osoby. Schválila také jízdní řád i ceník. Pro ilustraci: Pavlovice odj. 6.45 – Raclavice 7.10, Přerov příj. 8.20. Ceník: Pavlovice – Raclavice 30 h, Raclavice – Přerov 40 h.

Při vzniku republiky došlo na poště ke *znárodnění* denních razítek, protože okamžitá náhrada dvojazyčných nebyla možná. Z razítek byla vylámana německá označení města. U razítka s rozlišovacím písmenem *5d* byl vyložen nedopatřením i datový můstek. První československá razítka byla poště dodána až v roce 1920.

Od 1. prosince 1919 vedl úřad poštovní ředitel Karel Nachtigal, který sem přišel z Příboru. Ve 30. letech napsal o tehdejším stavu přerovské pošty pojednání do sborníku *Přerovsko–Kojetínsko*. Do důchodu odešel 1. února 1936.

Za jeho působení provoz úřadu neustále vzrůstal. Ke dvěma vlakovým poštám do České Třebové, které byly podřízeny této poště již od roku 1898, přibýly další: dvě do Brna, jedna do Břeclavi a jedna do Bohumína, takže úřad řídil již šest vlakových pošt. V roce 1923 zaměstnávala pošta již 121 úředníků a 95 zřizenců. Budova, ač ne stará, již opět sotva postačovala takovému množství personálu.

Pošta Přerov 2

Situace se zlepšila až v roce 1925 po dostavění nové budovy pošty ve městě, s telegrafní i telefonní ústřednou. Zrušením starých ústřednen na poště u nádraží se uvolnil prostor pro poštovní provoz. K 1. červnu 1925 bylo znovu změněno označení pošt! Nová pošta dostala označení zase PŘEROV 1 a pošta na nádraží PŘEROV 2. Zůstala však hlavní doručovací poštou města. Změna označení měla za následek i změnu v počtu používaných razítek, jichž měla expedující pošta vždy více než pošta ve městě. Proto do roku 1925 převládají razítka pošty Přerov 1 u nádraží a po tomto roce pošty Přerov 2, téže pošty u nádraží.

Povozná pošta byla za republiky postupně změněna na poštu automobilovou. Poštovní automobilová doprava měla garáže ve dvoře Průmyslové školy technické a byla podřízena správě v Prostějově. Již od roku 1920 obstarávala též provoz na lince Přerov–Dřevohostice–Bystřice pod Hostýnem dvěma autobusy. Jen na lince Přerov–Pavlovice u Přerova, kde měl velkostatek baron Skene, jezdil poštovní dostavník kupé landauer až do roku 1928. Postilión bral za mírný poplatek i jednoho až dva cestující.

Po řediteli Nachtigalovi nastoupil na úřad 20. dubna 1936 přednosta poštovní ředitel Julius Nedoma, který tu působil ještě za okupace. Poštovní ředitel Osvald Wonke ho vystřídal 1. dubna 1942 a vedl poštu do 4. června 1945, kdy byl zproštěn služby a úřad přednosty převzal Zdeněk Mollin, v padesátých letech pan Wykrent.

Po válce došlo na poštách postupně k různým organizačním změnám, popsáným v závěrečné kapitole. V době svého největšího rozmachu v 60. letech přepravovala pošta zásilky 72 železničními, 5 leteckými a 3 silničními kurzy.

V letech 1966–1971 řídil poštu Vladimír Pěníčka, od roku 1972 František Vaculka, a Stanislav Répal od roku 1983 do 31. března 1996.

Stojí za zmínku, že k oslavám 60. výročí trvání Klubu filatelistů 07-18 v Přerově zřídila pošta pamětní denní razítko s textem 60 LET ORGANIZOVANÉ FILATELIE V PŘEROVĚ PŘEROV 2 13.10.1984 s obrazem přerovského zámku, kterým orážela odesílané zásilky.

Od 1. dubna 1996 byla vedoucí pošty Ludmila Žajdlíková. Ještě v prvním pololetí toho roku obstarávala služby pošty tři oddělení: *Oddělení poštovního provozu* řídila Jarmila Kolářová. Oddělení přijímalo a dodávalo došlé zásilky pro doručovací obvod pošty, který tvoří městské části Přerova: I – město, III – Lověšice, IV – Kozlovice, V – Dluhonice, VI – Újezdec, VIII – Henčlov a 3 obce, v nichž bylo poštovní středisko: Bochoř – od 1. září 1978 a Stará Ves a Přestavky od 1. února 1996. Doručovací obvod byl pro listovní a peněžní zásilky rozdělen do 29 doručovacích okrsků (26 v částech města a 3 uvedené obce). Doručovacích okrsků pro balíky bylo 5 a zahrnovaly i doručovací obvod pošty Přerov 4 v Předměstí. Oddělení obsluhovalo i 11 přepážek.

Oddělení poštovní přepravy řídil do 1. listopadu 1992 František Spálovský. Od 1. ledna 1993 je převzal Jiří Toman a vedl je do 15. června 1994. Po něm nastoupil František Ludka.

Oddělení zabezpečovalo nakládku a vykládku všech poštovních i automobilových kurzů pošty. Do jeho působnosti spadá i třídírna listovních i balíkových zásilek, vypravování peněžních zásilek, kartování zásilek a výprava závěrů. Od zavedení GVD (grafikonu vlakové dopravy – lidově jízdního řádu) 95/96 bylo zrušeno vozové hospodářství, poštovním vozům určeny jiné domovské stanice a oddělení zůstala jen údržba vlastní mechanizace (např. třídiček).

Oddělení ambulantních pošt řídil Petr Plachý. Zaměstnanci oddělení doprovázeli vlakové pošty, ve kterých během jízdy vlaku třídili přepravované zásilky, automobilovou poštu, silniční kurzy i úhrnnou železniční přepravu, při níž v poštovním voze již zásilky netřídí, jen je doprovázejí.

Po zavedení automatických třídiček potřeba vlakových pošt stále klesá, rozvoz je nahrazován operativnějšími silničními kurzy. Od zavedení GVD 94/95 jezdila jediná vlaková pošta 607 Přerov–Praha a Praha–Přerov oběma směry.

Navíc bylo zřízeno k 7. říjnu 1994 nové pracoviště PŘEROV 2 LET pro přípravu a zahájení letecké přepravy poštovních zásilek kurzem z Mošnova do Prahy-Kbely a zpět, na níž se pošta PŘEROV 2 přímo podílí.

Od 28. května 1995 jezdila jednosměrně jediná vlaková pošta 607 Praha–Přerov–Ostrava a stále automobilová pošta 1078 Přerov–Vsetín–Velké Karlovice a zpět.

V této organizaci došlo v průběhu roku ke změnám: Po ustavení Odštěpného závodu *Přeprava* na úrovni ředitelství ČP byly 1. dubna 1996 ustaveny Provozně-technické jednotky *Přeprava* i u oblastních odštěpných závodů, též OZ Severní Morava. Druhé čtvrtletí roku bylo vyhrazeno organizační přípravě změny, která následovala v pololetí.

Od 1. července 1996 došlo k další změně v organizaci. Česká pošta, s. p., byla rozdělena z ekonomických důvodů na tři samostatné oblasti: provoz, přepravu a dopravu.

Obvodům ČP na úrovni okresů zůstala starost jen o poštovní provoz. Také vedoucí pošty PŘEROV 2, kterou zůstala Ludmila Žajdlíková, nadále řídila jen *provoz*.

Oddělení poštovního provozu mělo 85 zaměstnanců. Velkou část tvořilo 38 přepážkových pracovníků, kteří se střídali v jedno- až třisměnném provozu, někdy nepřetržitě, ne však pro veřejnost. Další část tvořilo 29 doručovatelek, z toho 3 na poštovních střediscích, 4 střídačky pro dobu jejich nemoci a dovolených a 6 doručovatelek balíků, z nichž jedna v noci připravovala rozvoz.

Na poště byla zřízena od 1. července 1994 *Výdejna oznámených zásilek*. U jedné přepážky se vydávají balíky, u druhé oznámené listovní zásilky. Tím se významně odlehčilo provozním přepážkám v hale zejména tím, že u nich nepřekážejí dosud nevyzvednuté zásilky.

Pošta Přerov 02

Veškerá *přeprava* byla soustředěna do *nové pošty* 750 10 PŘEROV 02, která má jen přepravní funkci, zásilky zatím nepřijímá. Pošta je podřízena přímo PTJ *Přeprava*, Severní Morava, v Ostravě. Jejím vedoucím byl František Ludka a měla dvě oddělení:

Oddělení poštovní přepravy vedl Petr Plachý. Patří mu zejména balíková překládka, včetně třídičky balíků, a výpravna závěrů. Navíc jsou zde vykonávány činnosti, které byly již popsány dříve.

Univerzální třídící zařízení UTZ z Technické ústředny spojů Praha bylo dáno do provozu 14. ledna 1980. Třídí balíky těžší než 3 kg o max. rozměrech 500 x 500 x 700 mm do 29 směrů. Jeho technický výkon je 1 200 balíků za hodinu, dosahováno je výkonu asi dvoutřetinového, z důvodu poklesu množství přepravovaných zásilek. Třídíčka ani nejede nepřetržitě, její provoz je přizpůsoben přísunu balíků od poštovních kurzů

Oddělení listovní třídírny řídil Václav Dreiseitel. Patří mu již dříve vyjmenované činnosti, vlakové pošty, vybírání poštovních schránek a poloautomatický třídící stroj IPF 80/D z bývalé NDR, dodaný v roce 1982. Max. technický hodinový výkon zařízení je 6 500 ks zásilek, které může třídít do 2 x 100 směrů při zdvojené obsluze. Dovede tak roztrždit zásilky na přepravní uzly v Čechách, v Praze přímo na obvody a v okresech Přerov a Vsetín na každou poštu.

Ve druhé fázi roztrždí zásilky pro Přerov pro jednotlivé poštovní doručovatelky ve všech doručovacích okresech. Je to ale jen poloautomat, u kaž-

Obr. 28. Příležitostné razítko Prerov 2 – 60 let organizované filatelie v Prerově

Obr. 29. Tobogany balíkové třídičky

Obr. 30. Poloautomatický třídící stroj na listovní zásilky

Obr. 31. Letadlo L-410 přerovské společnosti Olimex na poštovní lince v Mošnově

dé zásilky čeká na pokyn obsluhy tlačítkem. Dosahovaný výkon je závislý na obsluze a je asi 4 500 zásilek za hodinu. I to je obdivuhodný výkon, představíte-li si, že operátorka musí znát z paměti všechny ulice v Přerově, i do kterého z 26 okrsků patří! A má i s přisunem a přečtením adresy 0,8 sec na zásilku. Když dojde před svátky k nahromadění pozdravných dopisnic,

vytřídila obsluha po dva dny přes 100 tisíc zásilek za den a rekord drží z předvánočního týdne, kdy v jednom dni vytřídila přes 140 000 zásilek. To je špičkový výkon, v průměru 5 960 zásilek za hodinu po celých 24 hodin, který na pracovištích jiných pošt na tomto druhu stroje nebyl dosažen.

Oddělení je sběrným přepravním uzlem pro okresy Přerov, Kroměříž, Zlín a Vsetín.

Dopravní středisko

Třetím samostatným útvarem České pošty je *Doprava*. Dopravní závod pošty podléhal do roku 1992 Okresní správě spojů. Byl vystavěn jako nový závod v roce 1981 na kopci při silnici do městské části Újezdec, místo starých garáží pošty v prostoru dnešní nové budovy a. s. SPT Telecom. Se vznikem České republiky byla zavedena i nová organizace dopravy a závod byl podřízen přímo Oblastní správě pošt v Ostravě. Po upřesnění názvosloví k 1. dubnu 1995 je název organizace: Česká pošta s. p., Doprava Severní Morava, Dopravní středisko Přerov. Jeho vedoucím je Jaroslav Ježík.

Dopravní středisko je vybaveno osobními i nákladními automobily, které přistavuje i s řidičem podle požadavků Obvodu Přerov, provozu pošt a přepravy. Pro Obvod např. referentům osobní vozy převážně typu Škoda Favorit, pro provoz a údržbu i vozy typu pick-up nebo station, pro přepravu zásilek většinou skříňové Avie 21 Furgon. Středisko vlastní i dva autobusy Karosa přestavěné na autopošty. Má i vlastní autoservis pro údržbu všech vozů, který na objednávku pracuje i pro externí organizace.

Hlavní náplní dopravního střediska je ranní rozvoz poštovních zásilek ze Sběrného přepravního uzlu pošty PŘEROV 02 poštovními kurzy do všech pošt okresu Přerov a jejich odpolední svoz do Přerova. Takových kurzů je v Přerově devět, v Hranicích tři.

Obstarává i dopravu meziokresní, např. s balíky na poštu Olomouc. Vlaková pošta nemůže být u některých spojů použita, protože rychlíky míjejí Přerov po dluhonské spojce. Jezdí se i do výpočetního střediska VAKUS ve Vítkově.

Noční kurz odvážel zásilky pro Čechy k leteckému spoji do Mošnova. Tam čeká na návrat letadla z Prahy, aby převzal zásilky z Čech pro celý přepravní uzel. Pro něj převážel po vytřídění zásilky pro Valašské Meziříčí a Vsetín.

Konečně o půlnoci vyjížděl autobus automobilové pošty k poště PŘEROV 02, kde ho pracovníci poštovní přepravy nakládali zásilkami pro poštovní kurz Přerov–Vsetín–Velké Karlovice a zpět. Na trasu vyjížděl ve tři hodiny ráno se třemi zaměstnanci přepravy, kteří za jízdy, jako ve vlakové poště, třídili, předávali a přejímali zásilky z jednotlivých míst. Trasa obousměrného kurzu je dlouhá 226 km. Proto následující den měl řidič volno a na trasu vyjížděla druhá autopošta.

Jeden vůz po absolvování kurzu objížděl a vybíral přerovské poštovní schránky. Není nezajímavé, že přitom najel za měsíc 1 840 km. Pět vozů denně rozevázelo balíky v doručovacích obvodech.

Dopravní středisko mělo celkem 35 zaměstnanců, z toho bylo 18 řidičů v Přerově, 4 bydleli a pracovali v Hranicích, jeden v Kojetíně. Měsíčně najezdili všemi vozy pro poštu asi 65 000 km.

Pošta Přerov 2

Pošta v roce 1997 zaměstnávala 88 pracovníků. V tom roce, 7. července 1997, postihla město ničující povodeň. Hladina vody byla tak vysoko, že voda zaplavila i budovu nádraží a jeho kolejiště a také na prvním nástupišti umístěnou poštu. Celý objekt byl zatopen včetně prostor pro veřejnost a přepážek do výše 30 cm. Povodeň napáchala značné škody na budově, narušila statiku objektu a způsobila zduření původních dřevěných podlah v místnostech. Provoz pošty musel být pro veřejnost přerušen na dva týdny, než objekt opravily České dráhy, které jsou jeho majitelem. Důsledkem povodně byl pokles poštovních podání, poněvadž živelní pohroma paralyzovala činnost města a tím i všech zákazníků pošty.

V roce 1998 bylo dohodnuto s nadřízeným orgánem, že pošta Přerov 2 bude přestěhována do nájmu do přízemí novostavby proti nádraží po jejím dokončení. Byly zahájeny práce na projektu interiéru provozovny, který vybavuje Česká pošta, s. p.

K doručovacímu obvodu pošty 750 02 PŘEROV 2 byly od 1. května 1998 připojeny v rámci motorizace obce Beňov a Dobřčice z doručovacího obvodu pošty Horní Moštěnice a motorizace byla rozšířena i na obce Přestavličky a Újezdec. Zároveň byla zrušena poštovní střediska v Beňově, Dobřčicích a Přestavlkách.

Na poště byl v roce 1999 zaveden nový produkt *Profi balík*. Je určen k zasílání zboží mezi firmami, příjem je však možný jen na této poště na základě sjednané dohody. Nejvyšší povolená hmotnost zásilky je 30 kg. V posledním čtvrtletí roku 1999 byl na poště instalován APOST, ačkoli bylo zřejmé, že v dohledné době dojde k přestěhování provozu.

Od 1. února 2000 převzala vedení pošty Alena Velešíková. V březnu bylo na poštu ve městě přestěhováno do prostor uvolněných po ústřednách a.s. Telecom provozní oddělení v počtu asi 40 pracovníků, z toho 30 doručovatelů. Doručovací poštou pro Přerov se tak stala od 1. dubna 2000 pošta ve městě a dostala nové označení Přerov 2.

Pošta Přerov 1

Pošta na nádraží převzala označení 751 51 PŘEROV 1, i když její směrovací číslo tím postrádá logiku, která byla už i dříve narušena různými reorganizacemi poštovních kurzů.

Tím se změnila pošta u nádraží na podací poštu a doručovací poštu jen pro obchodní a profi balíky. O dva měsíce později, 29. května 2000, došlo k zahájení provozu po přestěhování pošty do nově pronajatých místností v přízemí nové administrativní budovy Přerovské stavební společnosti v Husově ulici 2 proti odbavovací budově ČD.

Nová pošta Přerov 1 se honosí tím, že je jedinou poštou ve městě s bezbariérovým vstupem, se šikmým nájezdem ze směru od Husovy ulice. Interiér je velmi moderně a účelně zařízen. Všech devět bezpečnostních přepážek je vybaveno terminály APOST. První dvě přepážky jsou určeny

zejména pro služby Poštovní a Stavební spořitelny a Penzijního fondu, tři proti vchodu pro nejběžnější listovní a peněžní služby i pro vklady a výplaty Poštovní spořitelny a výplaty důchodů. Šestá přepážka slouží pro podej, sedmá pro výdej balíků a osmá pro postfax, telegramy, rozhlas a televizi. Poslední přepážka vydává uložené listovní zásilky. Za těmito přepážkami je prostor pro ukládání a třídění balíků a listovních zásilek s rampou do dvora budovy. Proti přepážkám je kancelář vedoucí směny, která má dobrý přehled o dění na poště. U své přepážky může poskytovat i směnárenské peněžní služby. V rohu zůstal prostor i pro kancelář vedoucí pošty. Na poště jsou instalovány pro zákazníky i úřední informační tabule, 80 ks poštovních příhrádek různé velikosti a stolky na psaní.

Úřad byl přestěhován o víkendu od 26. do 28. května. Od pondělí 29. května 2000 slouží pošta veřejnosti v nových prostorách. Na poště pracuje asi 45 zaměstnanců, kromě vedoucí a dvou vedoucích směny asi 25 přepážkových pracovníků, pomocný personál a 11 řidičů doručovatelů, kteří zejména doručují balíky.

Pošta Přerov 02

Podané listovní a balíkové zásilky se převážejí stejně jako z ostatních pošt předtříděné asi na 10 pásem (přibližně podle bývalých krajů) na poštu 750 10 PŘEROV 02, která převzala uvolněné prostory v domě ČD na Husově ulici 3, kde třídí listovní a balíkové zásilky, jak bylo již dříve popsáno. Od 1. července 2000 se jí rozšiřuje obvod působnosti o třídění zásilek pro okres Kroměříž. Vytríděné listovní zásilky pro město se převážejí na doručovací poštu Přerov 2, do ostatních míst je pošta přepraví svými poštovními kurzy. Vytríděné balíky pro město po vrácení na poštu Přerov 1 přebírají řidiči doručovatelé.

Pošta také přepravuje autem listovní zásilky vytríděné pro Čechy k leteckému nočnímu kurzu úhrnné přepravy letecké 3737 Ostrava-Mošnov–Praha-Kbely–Ostrava-Mošnov a čeká zde na návrat letadla. Pro Českou poštu zabezpečovala letecké spojení od roku 1994, kdy vyhrála konkurz, přerovská letecká společnost OLIMEX. Společnost nasazuje jedno z osmi turbovrtulových letadel L-410 ze Závodů leteckého průmyslu LET Kunovice. Letadlo má standardní rychlost letu 300 km/hod a nosnost 1 600 kg.

Ta někdy pro přepravu sotva dostačuje a tak ostravská pošta, která na letiště vyjíždí vozem nejpозději, dovažuje nosnost svými zásilkami po faxyých zprávách o hmotnosti zásilek z Přerova a Olomouce. Letadlo startuje se zásilkami pro Čechy každý pracovní den ve 22,30 hod. z Mošnova a vrací se sem z Prahy se zásilkami pro severní Moravu v 01,45 hod.

Umístění pošty 750 10 PŘEROV 02 v tomto objektu se zdá být ovšem dočasné. Při dalších reorganizacích poštovního provozu převezme třídění zásilek i pro tyto okresy nyní modernizovaná třídírna v Olomouci, která pak bude působit pro celou střední Moravu. Třídírna v Přerově bude výhledově zrušena.

Budova pošty, která vždy byla majetkem dráhy, bude snad využita pro muzeum železničního uzlu Přerov, které by soustředilo staré služební artefakty i modely železničních lokomotiv, vozidel i kolejíště.

POŠTA NA ŽELATOVSKÉ ULICI A VE STŘEDISKU SLUŽEB ZLATÝ ZUBR

Pošta Přerov 3 na Jeremenkově ulici v letech 1958–1979

Po působení pošty s označením Přerov 3 v Předmostí byla podruhé otevřena tato pošta na sídlišti Meopty na Jeremenkově ul. 66 (Želatovská ul. 12). V tomto případě nešlo o přejmenování. Jednalo se skutečně o třetí přerovskou poštu, otevřenou pro potřebu obyvatel nového velkého sídliště, značně vzdáleného od středu města i nádraží. Byla zřízena v bytu v přízemí obytného domu, se samostatným vchodem zvenku. Zahájila činnost 1. listopadu 1958. Poštu vedl dlouho Alois Jaroš, který sem přešel z funkce vedoucího pošty v Horní Moštěnici, po něm Antonín Lukáš, pan Srnec a krátce Vladislav Horáček.

Téměř o 20 let později byla v nedalekém obchodním středisku *Zlatý zubr* otevřena nová pošta. Tím ale začal klesat provoz na poště 750 03 Přerov 3, umístěné stranou nákupního centra, která přestala plnit plánované přepážkové výkony. K datu 1. prosince 1979, kdy poštu vedla Sylva Hovádková, byla pošta uzavřena a její vedoucí převzala poštu v Říkovicích. V provozních místnostech, které si poštovní správa ponechala, bylo zřízeno Středisko soustředěného inkasa.

Pošta Přerov 5 u Zlatého zubra v letech 1976–1995

Po dostavění sídliště Šířava II byla zřízena v jeho nákupním středisku *Zlatý zubr* spolu s jinými službami i pošta. Dostala označení 750 05 Přerov 5 a zahájila činnost 1. září 1976.

Novou poštu, v té době skutečně pátou v Přerově, vedla Zdena Kočí do 19. března 1978. Po ní řídili poštovní úřad postupně od 1. února 1979 Jiří Šternberk, od 6. září 1982 Marta Bittnerová a od 1. září 1985 Věra Špunarová. Po ní nastoupila do funkce vedoucí pošty Miloslava Sedláčková od 1. října 1986, kterou vystřídala od 1. července 1988 Marie Latioková. Od 1. října 1989 vedla poštu Olga Netopilová. Na poště docházelo ke značné fluktuaci zaměstnankyň. Jde sice o jednosměnný, ale prakticky celodenní provoz s polední přestávkou, který je pro ženy, zejména se školou povinnými dětmi, málo výhodný.

Po dobu konání Oblastní filatelistické výstavy mládeže nazvané *Mládí Pobečví* v prostorách Městského domu pionýrů a mládeže ve středisku *Zlatý zubr* od 3. října 1981 do 11. října 1981 používala pošta denní příležitostné razítko s textem PŘEROV 5 OBLASTNÍ VÝSTAVA POŠTOVNÍCH ZNÁMEK *Mládí Pobečví* a obrázkem beskydské chalupy.

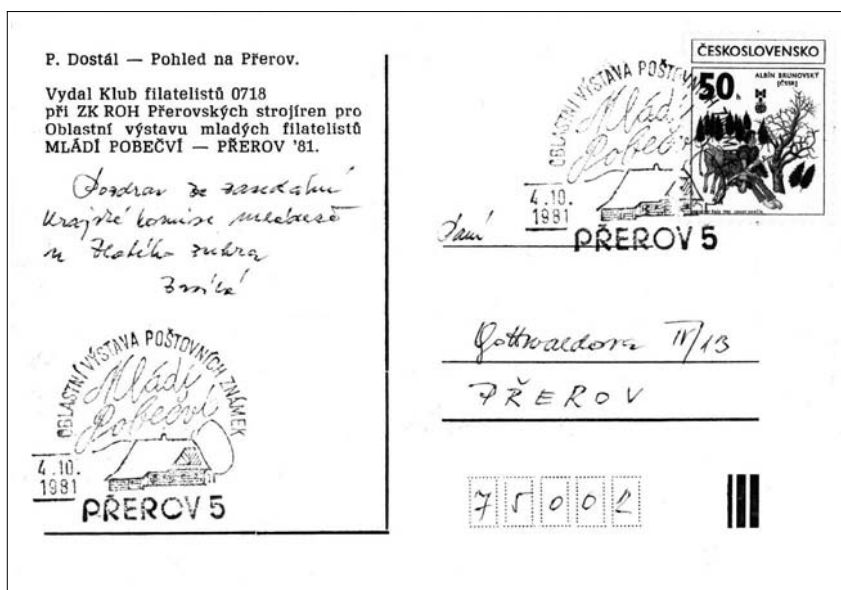
Při pořádání Národního kongresu mladých filatelistů v Přerově ve dnech 9.–11. října 1987, jehož některé akce se konaly rovněž v MDPM, používala pošta příležitostné denní razítko s textem PŘEROV 5 12. NÁRODNÍ KONGRES MLADÝCH FILATELISTŮ a vyobrazením sošky mamuta ze sbírek Muzea Komenského.

Obr. 32. Nová bezbariérová pošta pošta Přerov 1 u nádraží

Obr. 33. Přepážková hala nové pošty Přerov 1

Obr. 34. Příležitostné razítko výstavy mládeže Mládí Pobečví

Obr. 35. Příležitostné razítko Národního kongresu mladých filatelistů

Pošta Přerov 5 na Želatovské ulici v letech 1995–1998

V červenci 1995 byla pošta Přerov 5 na dva měsíce uzavřena. Majitel objektu Zlatý zubr požadoval vysoký nájem z místností. Pro poštu byly upraveny a nově zařízeny místnosti na Želatovské ul. 12 a dosud zde umístěné inkasní středisko přestěhováno na poštu Přerov 1 do Bratrské ulice. V pravé místnosti od vchodové předsínky byly zřízeny dvě přepážky – listovní a balíková. Listovní přepážka přijímala i sázenky a byla vybavena on line terminálem. V levé místnosti byly přepážky peněžní a bankovní. Všechny přepážky byly bezpečnostní.

Od 1. září 1995 byla pošta opět v provozu nadále pod vedením Olgy Netopilové. V roce 1997 pracovaly na poště jen dvě úřednice. Ke změně došlo 30. června 1998, kdy byla pošta 750 05 Přerov 5 zrušena.

Vysunutá přepážka pošty Přerov 2 v letech 1998–1999

Od 1. července 1998 pracovala provozovna na Želatovské ulici bez vedoucí, jako vysunuté pracoviště pošty 750 02 Přerov 2. Po roce byl interiér rozdělený vstupní předsínkou posouzen jako ne příliš bezpečný a pro poštu byly připravovány původní místnosti v prostoru střediska Zlatý zubr. Pošta byla moderně vybavena s důrazem na bezpečnost a zahájila zde činnost 1. srpna 1999 nadále jako vysunuté pracoviště pošty 750 02 Přerov 2.

Od října bylo toto pracoviště pověřeno vyplácením důchodů, aby důchodci nebyli nuceni si docházet pro odnosné důchody až na poštu u nádraží.

Pošta Přerov 5 v nákupním středisku od roku 1999

Od 1. prosince 1999 byla pošta opět povýšena na samostatnou poštu 750 05 Přerov 5 pod vedením Jany Tomišové. O vánocích 1999 byla vybavena i novou technologií APOST a od 1. ledna 2000 zmodernizovaná plně sloužící veřejnosti.

Ke změně došlo 1. září 2000, od kdy byla vedoucí jmenována Šárka Bonková.

POŠTY NA PRAVÉM BŘEHU BEČVY

Již začátkem roku 1919, kdy měl do Olomouce a Přerova přijet na krátkou návštěvu ministr pošt Stříbrný, žádala městská rada o nápravu poštovních nedostatků. Mezi jinými též o zřízení *třetího* poštovního úřadu pro část města na pravém břehu Bečvy.

Okresní hejtmanství si k tomu účelu vyžádalo následující údaje:

1. Jak daleko je odtamtud na stávající pošty.
2. Kolik tam je domů a obyvatel.
3. Kolik je tam továren, škol a institucí.
4. Kde by měla pošta stát a zda stačí pošta, nebo se má připojit i telegraf a zřídit telefonní hovorna.

Městská rada dotazy v dubnu zodpověděla. Přesto došel 5. září 1924 z okresní politické správy dopis, žádající odpovědět na tytéž otázky, ale ještě podrobněji, než 16. dubna 1919. V uplynulých pěti letech se ministerstvo záležitostí zřejmě nezabývalo. Městská rada odeslala do tří dnů

Obr. 36. Pošta Přerov 5 na Želátovské ulici 12. Foto J. Čep

vyčerpávající informace k tomuto dopisu na okresní politickou správu, ale dál se v této záležitosti už nic nestalo. Rok před tím se město dohodlo na postavení nové budovy pošty ve městě a na její výstavbu v letech 1924 a 1925 soustředilo veškerou pozornost. Po postavení nové pošty na náměstí, vybavené i telegrafní i meziměstskou telefonní ústřednou, přestalo být

Obr. 37. Budova, v níž byla 60 let pošta v Předmostí. Foto J. Čep

pro obyvatelstvo otevření třetí pošty „za řekou“ tak naléhavé. Kdo bydlel až na okraji města, mohl tehdy s výhodou použít služeb samostatné pošty v Předmostí.

Pošta Předmostí

Poštovní úřad v Předmostí, které až do roku 1949 bylo samostatnou obcí, je třetí nejstarší poštou v Přerově. Vyhláška v úředním věstníku z 10. srpna 1907 oznamovala, že mezi obcemi korunní země Morava, v nichž byly zřízeny nové c. k. poštovní úřady, je i obec Předmostí v okrese Přerov. Vzdálenosti bylo určeno stanovovat jako z Přerova, spojení poštovního úřadu bylo nařízeno denně dvakrát pěším poslem mezi Předmostím a poštou Přerov 1 (tehdy u nádraží). Doručovací obvod pošty byl tento: *obce Čekyně, Lhotka, Lýsky, Penčice, Penčičky, Popovice, Předmostí a Vinary*. Pošta snad byla aktivována dříve, již 3. června 1907, v úředním věstníku ale o tom vyšla zpráva s výše uvedeným datem.

Po první světové válce poslanec Josef Knejzlík vydával časopis *Rádce* a měl pro něj ve svém domě na Prostějovské ulici 13 i administraci. Tisíce kusů tohoto časopisu zabalené nebo jen přepáskované se musely vozit na poštu, která tehdy byla za kostelem. V čase největší prosperity byl náklad časopisu až 150 tisíc kusů! I když pošta později zajížděla pro zásilky, byla manipulace zdlouhavá. Proto vydavatel v letech 1926 až 1928 přistavil na své zahradě přízemní administrativní místnosti a v domě vyhradil jednu krajní místnost i pro poštu. Ta se tam přestěhovala a byla pod jednou střechou v sousední místnosti administrace. Měla samostatný vchod pro obecní úřad z Prostějovské ulice 101A. Ulice tvořící nároží domů byla pak pojmenována a dosud nese název *U pošty*. Když bylo na začátku 50. let vydávání *Rádce* přerušeno a majetek vydavatelů zabaven, byla v dřívější administraci umístěna mateřská školka. Pošta ale v domě zůstala.

Při zavedení nového krajského zřízení v roce 1949, spolu s dalšími čtyřmi městy blízkými obcemi, se dobrovolně sloučila obec s městem Přerovem. Vytvořil se tím jeden územní celek nazvaný Velký Přerov. Pošta Předmostí ukončila formálně svou činnost k 28. únoru 1950.

Pošta Přerov 3 v Předmostí

Místo ní sloužila však veřejnosti nadále na stejném místě se stejným personálním obsazením od 1. března 1950 pošta pod názvem PŘEROV 3. Dlouho však tato pošta netrvala. Velký Přerov se udržel jen do 31. května 1954, kdy se všechny obce znovu osamostatnily, s výjimkou Lověšic. Pošta s názvem Přerov 3 ukončila činnost teprve k 31. březnu 1955.

Pošta Předmostí

Od 1. dubna 1955 sloužila táž pošta dál veřejnosti pod názvem PŘEDMOSTÍ. Jejím vedoucím byl pan Kuchyňka, který však už v roce 1958 zaučoval jako důchodce vedoucí nové pošty v Želatovicích. Posledním vedoucím pošty Předmostí byl pravděpodobně pan Lukáš.

K 1. lednu 1957 byla otevřena pošta v Penčičkách. Tím odpadly Penčičky a Penčice z doručovacího obvodu pošty Předmostí. K jiným změnám

nedošlo. Při správní reorganizaci v roce 1960 bylo Předmostí v novém krajském zřízení sloučeno s Přerovem jako jeho městská část a pošta PŘEDMOSTÍ, stále na nároží ulic Prostějovská a U pošty, pak definitivně ukončila činnost 30. června 1961.

Pošta Přerov 4

Při správní reorganizaci v roce 1960, v souvislosti s novým krajským zřízením a vytvořením současného okresu Přerov, byla obec Předmostí připojena k městu Přerovu jako jeho městská část. V důsledku toho byla i pošta PŘEDMOSTÍ naposledy přejmenována. Protože dřívější označení pošty z padesátých let PŘEROV 3 měla tehdy již pošta na Jeremenkově ulici (dnes Želatovské), dostala pošta označení PŘEROV 4. Při zavedení poštovních směrovacích čísel v roce 1973 bylo poště přiděleno číslo podle její polohy na poštovním kurzu, takže celé její označení je 751 24 PŘEROV 4.

Pod novým označením začala pošta pracovat až od 1. července 1961, stále v místě svého letitého působení v někdejší Knejzlikově administraci na nároží ulic U pošty a Prostějovské. Poštu v šedesátých letech vedl Jindřich Hon.

Pošta Přerov 3 na Velké Dlážce

V roce 1984 byla dostavěna obchodní část sídliště na ulici Velká Dlážka. V jednom z objektů byla umístěna i pošta (Velká Dlážka 48) a administrace Poštovní novinové služby (Velká Dlážka 46). Poštovní úřad zahájil činnost 1. dubna 1984 pod vedením Dagmar Žajdlíkové a dostal opět označení 750 03 PŘEROV 3. Dlouho se tady ale netěšil přízni obyvatel. Pošta byla opět uzavřena po čtyřech letech 31. prosince 1987.

Pošta Přerov 3 působila na těchto třech místech:

Prostějovská 101A	od 1. 3. 1950	do 31. 3. 1955
Jeremenkova 66	od 1. 11. 1958	do 1. 12. 1979
Velká Dlážka 48	od 1. 4. 1984	do 31. 12. 1987

Od roku 1988 pošta PŘEROV 3 neexistuje.

Nová pošta Přerov 4

Teprve v průběhu výstavby obytného souboru Předmostí bylo vystavěno v rámci občanské vybavenosti i centrum obchodů a služeb, v němž je i nová pošta na Hranické ul. 12. Úřad se do nových prostor přestěhoval a zahájil v nich činnost 2. ledna 1988, současně s uzavřením pošty Přerov 3 na Velké Dlážce.

Při stěhování úřadu do nákupního centra byla jeho vedoucí Anna Chválková, která ho řídila do 30. září 1989. Od 1. října 1989 vedla poštu PŘEROV 4 Dagmar Sohlichová. Přechodně, od 10. června 1991 do 31. ledna 1992 ji vedla Věra Veselá a od odchodu paní Sohlichové na mateřskou dovolenou 14. září 1992 administrátorka Radmila Pospíšilová. Od 1. dubna 1995 je vedoucí pošty Vlasta Coufalová. V roce 1997 bylo na poště deset zaměstnanců.

Je to druhá přerovská doručovací pošta. Zůstal jí doručovací obvod pošty Předmostí, tedy městské části Přerova: II – Předmostí, VII – Čekyně,

IX – Lýsky, X – Popovice, XI – Vinary a obec Lhotka. Byl rozdělen na doručovací okrsky: Čekyně a Lhotka – Vinary, Lisky a Popovice – a na tři okrsky městské části Předměstí. K 1. červnu 1993 byl obvod pošty přerozdělen jen na čtyři doručovací okrsky přiřčením části Skalka k Čekyni a Lhotce a rozdělením zbytku obce na okrsky dva. Doručovatelkám byly zvýšeny pracovní úvazky a prodlouženy na plnou pracovní dobu.

Pošta má tři provozní přepážky, listovní, peněžní a balíkovou a dvě telefonní kabiny a. s. SPT Telecom, jednu s automatem na telefonní karty, druhou propojovanou za příplatek za telefonní hovor. Na začátku roku 1997 byly na poště provedeny stavební úpravy a provozní modernizace zavedením systému APOST. V novém hávu se pošta představila veřejnosti 1. březnu 1997. K jiným změnám na pravém břehu Bečvy nedošlo.

ORGANIZACE POŠTY

Organizace do května 1989

Vznik poštovního spojení a postupně vytvářené a upravované organizace pošty za Rakouska-Uherska a po osvobození v první republice je dostatečně podrobně popsán v literatuře. V této stati budou stručně uvedeny hlavní události, změny s vazbou na přerovské pošty po 2. světové válce a jejich další vývoj až do současnosti v roce 2000.

Základní zákonnou normou pro rakouskou poštovní správu byl Poštovní zákon z 5. listopadu 1837. Ten sice omezoval správní monopol pošty na poštu listovní, avšak postupem doby převzala pošta ve veřejném zájmu také dopravu drobného zboží a peněz, službu poukázkovou, dobírkovou a příkazní. Do oboru poštovní správy připadla v roce 1882 i Státní spořitelna, kterou později čsl. poštovní správa převzala ve formě obměněné na Poštovní spořitelnu.

Na poštu přešla i správa telegrafů. Jejich řízení bylo sjednoceno s poštovníctvím a telegrafní stanice podřízeny poštovním ředitelstvím. Na Moravě a ve Slezsku to byly telegrafní stanice Bohumín, Brno, Břeclav, Olomouc, Opava a Přerov. Brzy byla správa telegrafů na čas odloučena. K definitivnímu sloučení poštovní a telegrafní služby došlo dnem 1. ledna 1884, kdy vzniklo jediné Ředitelství pošt a telegrafů a zároveň spojením poštovních úřadů a telegrafních stanic poštovní a telegrafní úřady. Slučování úřadů probíhalo postupně podle místních podmínek. V Přerově k němu došlo až o deset let později v roce 1894.

Vládním nařízením z 25. září 1924 byla poštovní správa prohlášena za státní podnik s názvem Československá pošta. Jejím nadřízeným úřadem bylo ministerstvo pošt a telegrafů. Pošty byly podřízeny přímo Poštovnímu ředitelství v Brně. Tento stav trval až do roku 1938.

Za německé okupace došlo k řadě změn. Mnoho obcí bylo připojeno k Německu. Ze současného okresu Přerov to bylo 19 obcí ze soudního okresu Hranice a 3 ze soudního okresu Lipník nad Bečvou. Tím některé pošty zanikly, jiným se změnily doručovací obvody. Na zabraném území byla správa pošt a telegrafů včleněna ke dni 29. října 1938 do říšské poštovní správy. Na ostatním území Protektorátní pošta Čech a Moravy podléhala Ministerstvu dopravy.

V květnu 1945 byla v plném rozsahu obnovena Československá republika. Z hlediska organizace poštovníctví byl v roce 1945 v podstatě obnoven stav před mnichovským diktátem. Dekretem prezidenta republiky z 27. října 1945 byly prohlášeny změny nastalé v důsledku okupace za neplatné a zřízena řada nových poštovních ředitelství, mezi nimi i v Olomouci pro severozápad, střed a jihovýchod Moravy, tedy i pro Přerov. Činnost však zahájilo až v roce 1948. Již 1. srpna 1945 bylo obnoveno i opavské ředitelství pošt.

S datem 7. listopadu 1946 vyšel Zákon o poště, kterým byla zrušena platnost dosavadního Poštovního zákona z roku 1837, po 109 letech! V rámci pošty zůstala i Poštovní spořitelna, která teprve zákonem z 20. července 1948 přešla trvale k ministerstvu financí.

Velkou organizační změnou bylo zřízení okrskových poštovních úřadů k 1. květnu 1948, podřízených olomouckému ředitelství. Mezi 22 úřady byla i pošta PŘEROV 1 a PŘEROV 2. Jim byly podřízeny ostatní pobočné poštovní úřady, ležící v jejich okrsku. Již za rok, po zřízení krajských poštovních správ, byl Okrskový poštovní úřad PŘEROV 1 zrušen, ale zůstal PŘEROV 2.

Definitivní organizační statut dostaly pošty vydáním zákona ze 16. června 1949, kdy byly přeměněny na Českou poštu, národní podnik. Název byl v následujícím roce upraven na Československá státní pošta, n. p. Bylo provedeno i rozčlenění od 1. července 1949 na krajské poštovní inspektory a krajské správy spojů. V důsledku toho byla zrušena všechna dosavadní poštovní ředitelství.

Instituce okrskových poštovních úřadů zůstala nezměněna, ale od 1. října 1951 byly zmenšeny dosavadní okrsky na obvody příslušných okresních národních výborů a pošta nesla název okresní poštovní úřad. Krajský poštovní inspektorát byl změněn na krajskou poštovní správu. Změna však stíhala změnu. Už 8. dubna 1952 bylo vládním nařízením ministerstvo pošt změněno na ministerstvo spojů, kterému byly svěřeny do správy všechny spojové služby. Současně byl zrušen n. p. ČSP. Jeho majetek přešel do správy ministerstva. V sídlech krajů byly zřízeny krajské správy spojů, které slučovaly všechny řídicí orgány a dělily se na odbor poštovní a telekomunikační. Organizační jednotka byla podřízena ministerstvu spojů a přímo řídila okresní poštovní úřady.

Při správní reorganizaci v roce 1960 byla dnem 1. července zřízena Seveřomoravská a Jihomoravská krajská správa spojů v Ostravě a Brně. Obdobně byly zřízeny i okresní správy spojů, mezi nimi i Okresní správa spojů Přerov, která byla umístěna v budově pošty PŘEROV 1. Jejím prvním ředitelem byl Ferdinand Gottwald. Po něm nastoupil 2. ledna 1970 Miloslav Kovář a vedl úřad do svého náhlého úmrtí 13. května 1983. Od 1. července 1983 byla ředitelkou Ing. Pavlína Brázdová.

Okresní správa spojů sestávala ze čtyř úseků, z nichž úsek ředitele závodu a úsek vedoucího ekonoma splývaly v komplexní technicko-ekonomické vedení.

Třetím byl úsek pro poštu a poštovní novinovou službu. Staral se o poštovní provoz, zejména o přepravu, peněžní službu a obstaravatelské činnosti a doručování tisku. Rozsáhlou činností bylo i dodávání tisku na 230

prodejních míst a tisícům předplatitelům do bytu. Od 1. ledna 1973 byla zavedena poštovní směrovací čísla (PSČ) pro urychlení a automatizaci třídění zásilek. PSČ přibýlo i na denních razítcích k názvům pošt. Do působnosti úseku spadala výstavba a výbava pošt, jejich stavební úpravy a modernizace, včetně dodávek automatizační techniky. Také však údržba poštovních vozů vlakových pošt, které byly majetkem pošty. Do obstarávatelských činností patřil příjem sazenek Sportky, Sazky a Matesa, vybírání sdruženého inkasa, výplata důchodů a činnost jednateleství Státní spořitelny na poštách.

Čtvrtým byl úsek pro telekomunikace, jehož náplní byla technická a bezpečnostní inspekce, technický provoz a údržba a telekomunikační provoz. Spadala sem i výrobní činnost, spočívající ve stavbách a montáži telekomunikačních sítí a vnitřních zařízení. Úsek řídil i činnost dopravní, obstarávající přepravu poštovních zásilek, materiálu, zařízení a pracovníků. Měl vlastní středisko obsluhy vozidel pro okres Přerov a Vsetín.

Z uvedeného je zřejmé, že v této době byly hlavní činnosti podniku jen dvě: přeprava zásilek (pošta), a telekomunikace (spojení). Brzy situace dozněla k dramatickému vývoji.

Organizace od června 1989

Po třiceti letech založilo Federální ministerstvo dopravy a spojů ČSSR zakládací listinou ze dne 27. června 1989 státní podnik Správa pošt a telekomunikací, ve kterém už byly zmíněné hlavní činnosti organizačně i ekonomicky odděleny. Státní podnik vznikl 1. července 1989 a jeho ředitelem se stal Ing. Jiří Makovec. V Oblastní správě telekomunikací Ostrava se stal ředitelem Ing. Jan Hon a v Oblastní správě pošt Ostrava byl jmenován ředitelem Ing. Jan Kocourek. Celé organizační schéma je v Tab. 1.

Už 24. července 1989 vyšel nový Poštovní řád, zákon č. 78/89 Sb. Ten stanovil, že poskytování služeb pošty organizuje na území okresu okresní správa spojů, na území kraje ředitelství spojů a na území České socialistické republiky Správa pošt a telekomunikací Praha. Dosavadní stav na území okresů tedy zůstal, na úrovni kraje řídily již telekomunikace a poštu dva samostatné odštěpné závody. Tím byla předznamenána zamýšlená jejich rozluka.

Jako první opatření vyloučila správa pošt a telekomunikací ze své organizace Poštovní novinovou službu s tím, že se jedná o typickou dodavatelskou činnost, kterou může obstarávat kterákoli soukromá firma, stejně jako dodávku průmyslového zboží. V důsledku toho byla později založena První novinová společnost (se stejnou zkratkou PNS), a. s., která dodávku tisku od pošty převzala spolu se zaměstnanci PNS. Později se situace dále vyvíjela podle podmínek na trhu.

Vzápětí bylo rozhodnuto o tom, že zbývající dva úseky – pošta a telekomunikace – se budou ekonomicky sledovat samostatně, aby bylo možno vyčísřit náklady a výnosy nejen celých úseků, ale i jednotlivých dílčích činností. To zkomplikovalo činnost *dosud jednotné* okresní správy. Bylo zřejmé, že se v podstatě jedná o přípravu rozdělení na poštu a telekomunikace i na úrovni okresů tak, jak už je správa organizována na krajích.

Okresní správa spojů byla v roce 1992 změněna na okresní správu pošt a telekomunikací, která byla vzápětí rozdělena na okresní správu telekomunikací, kterou řídil Ing. Stanislav Rozehnal a okresní správu pošt, kterou řídila Ing. Pavlína Brázdová, se samostatným hospodařením. Obě sídlily v budově pošty Přerov 1.

Poslední zásadní organizační změnou bylo zřízení státního podniku Česká pošta současně se vznikem České republiky. Vláda České republiky rozhodla svým usnesením z listopadu 1992 o rozdělení *státního podniku Správa pošt a telekomunikací, Praha* na dva samostatné právní subjekty.

V souvislosti s tímto usnesením vydal ministr hospodářství České republiky rozhodnutí č. 378/1992 ze 16. prosince 1992, kterým podle zákona o státním podniku č. 111/1990 Sb. zrušil státní podnik Správa pošt a telekomunikací Praha a rozdělil jej na státní podnik Česká pošta a státní podnik SPT TELECOM. Následným rozhodnutím č. 379/1992 ze 16. prosince 1992 založil s účinností od 1. ledna 1993 státní podnik Česká pošta a vydal zakládací listinu tohoto nově zřízeného státního podniku.

Česká pošta, státní podnik, se tedy stala v den svého vzniku, 1. ledna 1993, samostatným právním subjektem. V něm Oblastní správě pošt v Ostravě podléhala Okresní správa pošt Přerov. Po upřesnění názvů organizačních jednotek (tab. 2) k 1. dubnu 1995 řídí pošty v kraji Česká pošta, s. p., Odštěpný závod Severní Morava a v okrese Česká pošta, s. p., Obvod Přerov, jehož ředitelkou byla Ing. Pavlína Brázdová, v současné době je ředitelkou Obvodu Přerov Ing. Karla Teichmannová z Nového Jičína.

Řídící orgán je nadále v budově pošty v Kratochvilově ulici, zatímco řídicí centrum telekomunikací se přemístilo do nové budovy s. p. SPT Telecom, na ulici Svisle.

Zřízením s. p. se Česká pošta stala komerčně orientovanou firmou. Pro nový státní podnik bylo vytvořeno nové logo, tradiční poštovní trubka, která bude většinou uplatňována s textem *Česká pošta*. Jeho užívání je výhradním právem České pošty. Vznikem nového státu poštovní správa zahájila edice poštovních známek s novým označením ČESKÁ REPUBLIKA. První známka vyšla 20. ledna 1993 s motivem státního znaku.

Ministr hospodářství ČR doc. Ing. Karel DYBA, CSc. svým rozhodnutím č. 67 z 12. července 1993 o ukončení platnosti československých poštovních známek stanovil, že

- platnost známek s označením ČESKOSLOVENSKO končí 30. září 1993,
- pošty je budou vyměňovat za nové známky ČR od 1. října 1993 do 30. listopadu 1993,
- otisky ČESKOSLOVENSKO z výplatních strojů jsou po 30. září 1993 neplatné.

Opatření 68 PV č. 5/1993 z 2. března 1993 zavedlo *pořadové číslování* českých poštovních známek.

Cílem české vlády bylo přeměnit v brzké době poštu na akciovou společnost, řídit se plně obchodními zásadami. Dynamicky se rozvíjející bankovní sektor způsobuje pokles bankovního styku prostřednictvím pošt. Ve spolupráci s Poštovní bankou, a. s., je nutno na poštách provozovat dosažité služby, tj. vkladní knížky, vkladové listy a běžné účty na úrovni služeb bank. K tomu je třeba zavést nové služby, zejména žirové účty, slo-

ženky Poštovní banky a šekové poukázky. Poštovní banka byla sloučena s Investiční bankou v jednu Investiční a poštovní banku (IPB), která na poštách zřídila své přepážky. Svou činnost provozovala ne dost úspěšně do června 2000, kdy na ni byla uvalena nucená správa a v několika dnech byla prodána Československé obchodní bance.

Tyto požadavky vedly Českou poštu k těmto rozhodnutím:

1. Byla zahájena rozsáhlá *automatizace pošt* v rámci projektu APOST. Ten automatizuje činnosti přepážkové i v zázemí pošty, komunikaci s vyššími úrovněmi řízení i s externími partnery. Částí APOST je systém POŠTA 2000, který zabezpečuje jak služby veřejnosti, tak provozní kontrolu pošty pomocí personálních počítačů na přepážkách i v zázemí. Podle prostorových možností pracoviště jsou personální počítače vybaveny řadou periferií, jako např. váhami, displejem pro zákazníka a tiskárnou. V roce 1993 bylo zahájeno zavádění na 64 vybraných poštách, s cílem vybavit v průběhu pěti let 1 100 pošt z celkového počtu 3 500 pošt v České republice. V Přerově byl projekt uveden do života nejříve na poště PŘEROV 1 k 1. září 1994.
2. Na projekt APOST navazuje systém sledování a vyhledávání zásilek, počínaje podáním a konče dodáním. Ten umožňuje jak automatizované vyhotovování všech potřebných dokladů vnitřní a mezinárodní pošty, tak podávání okamžitých zpráv zákazníkům o jejich zásilce.
3. Třetí oblastí bude inovace systému zpracování listovních zásilek, která se zaměří na výkonnější třídící stroje a automaty schopné číst celou adresní stranu zásilek s vyloučením předchozího kódování. Zároveň by se snížil čas na přípravu doručovatelů tím, že dostanou zásilky vytríděné pro jejich doručovací okrese.

Od 1. listopadu 1993 byl zahájen zkušební provoz v 1. části nového komplexu pro zpracování listovních zásilek *Třídírna listovních zásilek Praha 025 Malešice*.

Od 1. dubna 1997 došlo k úpravě poštovních sazeb. Jako nový produkt zavedla Česká pošta *obchodní balík*. Produkt garantuje doručení zásilky adresátovi následující den po podání. Podle požadavku zákazníka pošta odváží balíky přímo od odesílatele. Tyto zásilky už využívají nálepek s čárovým kódem, který umožňuje jejich sledování v průběhu přepravy i dodání. V roce 1999 byl zaveden nový produkt *profi balík*, s největší hmotností 30 kg, určený k zasílání zboží mezi firmami.

V letech 1998 a 1999 došlo k výrazné *motorizaci doručování* na okrese. Dochází tím k úsporám pracovních sil zrušením poštovních středisek, změnou pošt dodáček na podací, snížením počtu doručovatelek, snížením času potřebného pro přemístění z jedné obce do druhé i zlepšení pracovních podmínek za nepříznivého počasí. Efekt je popsán u pošty 750 02 Přerov 2. Na okrese bylo v roce 1998 motorizováno dodávání ve 36 obcích a v roce 1999 ve 26 obcích. Celkem ve 20 obcích byla zrušena poštovní střediska.

Doručování probíhá podle nového modelu tak, že z doručovací pošty přijede do obce auto se dvěma doručovatelkami řidičkami. Ty zaparkují a zamknou vůz na předem dohodnutém provozem pevně stanoveném místě. Pak obě současně doručí pochůzkou ve vsi každá polovinu zásilek a vrátí se k vozu, kde eventuelně převezmou od zákazníků zásilky k odeslání.

Potvrzení o odeslání dovezou odesílateli příští den. Pak přejedou do další obce a celý cyklus se opakuje. Každá dvojice tak doručuje obvykle v pěti obcích.

DOSLOV

V historii o přerovských poštách zůstává stále jediné bílé místo. Dosud nevíme, ve kterém domě byl ve Velké kostelní ulici Spořitelní a záložní spolek a filiálka pošty kolem roku 1890. Snad se toto místo někdy podaří ještě upřesnit. Není to příliš pravděpodobné, protože ve spisech SOkA se zatím žádný listinný doklad nenašel. Všechny spisy z té doby se týkají sice erarizování poštovního úřadu ve městě, nikde však není uváděna jeho adresa, jak je u pošt často obvyklé. Přitom je nápadné, kolik korespondence bylo vyměněno mezi městskou radou a Poštovním ředitelstvím při přestěhování úřadu v roce 1901. A žádná zmínka není o tom, proč a za jakých podmínek a kam se úřad stěhoval třikrát předtím. Historie pošt je dovezena do konce 2. tisíciletí. Události a změny z let 2001 a 2002 jsou její novou kapitolou.

Tabulky

Tab. 1. Organizační schéma České pošty, s. p.
Názvy organizačních jednotek platné od 1. 1. 1993

Ředitel ČP Ředitelství České pošty	
Oblastní správa pošt	Ředitelství
Ředitelství pošt Praha	Mezinárodní poštovní přepravy Praha
Oblastní správa pošt Střední Čechy	Ředitelství poštovní přepravy Praha
Oblastní správa pošt Č. Budějovice	Výpočetní a kontrolní ústředna Praha
Oblastní správa pošt Plzeň	Výpočetní a kontrolní ústředna Vítkov
Oblastní správa pošt Ústí nad Labem	Hospodářská ústředna pošt Praha
Oblastní správa pošt Pardubice	
Oblastní správa pošt Brno	
Oblastní správa pošt Ostrava	Okresní správa pošt Přerov dopravní závody pošt

V České republice je 82 Okresních správ pošt, které řídí 3 516 pošt a 620 poštovních středisek.

Tab. 2. Organizační schéma České pošty, s. p.
Názvy organizačních jednotek, platné od 1. 4. 1995 po úpravě názvosloví.

Generální ředitel ČP Česká pošta, s. p., Ředitelství	
Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Praha	Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Mezinárodní provoz
Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Střední Čechy	Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Přeprava
Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Jižní Čechy	Česká pošta, s. p. Odštěpný závod VAKUS Praha
Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Západní Čechy	Česká pošta, s. p. Odštěpný závod VAKUS Vítkov
Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Severní Čechy	Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Dodavatelské a obchodní služby
Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Východní Čechy	Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Jižní Morava
Česká pošta, s. p. Odštěpný závod Severní Morava	
Česká pošta, s. p. Doprava Severní Morava	Česká pošta, s. p. Obvod Přerov

V celé České republice je 82 obvodů, které řídí 3 516 pošt a 620 poštovních středisek.

Dopravní střediska byla vyčleněna z obvodů a vytvořen jeden dopravní závod řízený přímo z Odštěpného závodu Severní Morava. Není tomu tak důsledně v celé republice. Např. v jižních Čechách zkoušejí jiný způsob řízení dopravy.

Kalendárium

1505	Filip I. a Franz von Taxis. Smlouva o poště v zemích Habsburků.
1515	Vídeňská smlouva. Maxmilián I. a Vladislav II. Jagellonský.
1526	Ludvík Jagellonský padl v bitvě u Moháče.
1526	Ferdinand I. ukládá Taxisovi rychlé spojení s Prahou při volbě krále.
1526	Trvalé poštovní spojení Prahy s Vídní.
1551	Poštovní spojení Vídeň–Olomouc–Hranice–Opava–Vratislav.
1558	Přímé spojení Vídeň–Olomouc–Šternberk–Zlaté Hory–Vratislav.
1592	Nepravidelný pěší spoj Krakov–Ostrava–Přerov–Slavkov–Vídeň.
1632	Linka Vídeň–Olomouc–Vratislav přepravuje i soukromé dopisy.
1722	Císař Karel VI. přejímá poštu do státní správy.
1748-12-16	Ustavení sběrači dopisů pro město a okolí ve městech bez pošty.
1749-06-01	První poštovní diligence jela z Olomouce do Slezska.
1750	Zřízeno Generální poštovní direktorium.
1752-07-31	Existoval pěší spoj Mikulov–Kroměříž–Přerov–Olomouc.
1775	Poštovní vozy jedou z Brna přes Opavu a Těšín do Lvova.
1784	Otevírá se státní silnice Olomouc–Hranice–N.Jičín–Č. Těšín.

- 1784 Úřad Přerovského kraje se stěhuje z Olomouce do Hranic.
1805 Otevřena sběrna dopisů v Přerově, sběrače Josefa Zbořila.
1827-10 Sběrnu dopisů v Přerově přejímá desátník Josef Sirůček.
1837-11-05 Vídeň vydává Poštovní zákon.
1840-02-18 Schválena smlouva s Karlem Klabazňou o obsazení sběrny dopisů.
1840-04-01 Otevřena listovní sběrna Karla Klabazni ve městě Přerově.
1841 Zřízena na nádraží SDCF prozatímní sběrna dopisů.
1847-11-16 Josef Brandstätter z Chebu jmenován poštovním oficiálem.
1848-01-17 Poštovní služebna na nádraží povýšena na c. k. poštovní expedici.
1849 Otevřena telegrafní stanice linky Vídeň–Přerov–Praha.
1850 Zrušeno vrchnostenské zřízení, nahrazeno státní správou.
1850 Zřízen soudní okres Přerov.
1850 Zřízen politický okres Kroměříž (sem spadal i Přerov).
1850-07-01 Vydány první poštovní známky Rakousko-Uherska.
1850-08-01 Jede první vlaková pošta Vídeň–Přerov–Bohumín.
1851 Zrušena městská sběrna dopisů.
1851-09-01 Expedient Karel Palla přejímá nádražní poštovní expedici.
1851 Jede první vlaková pošta Vídeň–Přerov–Praha.
1869-10-26 Výnos o zřízení místa poštmistra v Přerově-městě.
1870-05-15 Otevírá se poštovní úřad Přerov-město, vede ho František Polydor.
1870 Přerov-město zahajuje činnost v domě na Horním náměstí č. 8 u radnice.
1874 František Polydor končí na poště Přerov-město.
1874-04-04 Poštmistrem Přerov-město jmenován Vilém Kukula.
1876-08-17 Poštmistrem Přerov-město je Hieronymus Kubík.
1877 Přerov okresním městem. Okresní hejtmanství ve Velké kostelní ul.
1880-03-16 Zavedeny 3 denní poselské jízdy z města na nádraží.
1880-11-04 Josef Kubík se stává poštmistrem na poště Přerov-nádraží.
1882 Vedení pošty Přerov-město přebírá vdova Marie Kubíková.
1884-01-01 Ředitelství pošt a telegrafů. Definitivní sloučení.
1885 Začíná úsilí městské rady o erarizaci pošty ve městě.
1888 Pošta Přerov-město již sídlí na Dolním rynku č. 68.
1892-09-29 Sraz komise na přestavbu domu na nádraží na poštu.
1893 Pošta Přerov-město již sídlí ve Velké kostelní ul.
1894-02-01 Sloučení na c. k. Poštovní a telegrafní úřad v Přerově-nádraží.
1894-02-01 František Kvapil prvním přednostou erárního poštovního úřadu.
1896-02-17 Otevřena dokončená upravená budova pošty Přerov-nádraží.
1896-02-17 Pošta Přerov-nádraží přejmenována na Přerov 1.
1896-02-17 Pošta Přerov-město přejmenována na Přerov 2.
1896-09-15 Zrušeno poštovní spojení Přerova s Troubkami a Tovačovem.
1900 Pošta Přerov 2 již sídlí na Ferdinandské ul. čp.213.
1900 Poštu Přerov 1 vede Jan Sovík.
1901-04-15 Město nabízí pro poštu místnosti ve škole č. 115 proti Městskému domu.
1901-06-13 Poštovní ředitelství v Brně nabídku přijímá. Žádá úpravy.
1901-11-18 Pošta Přerov 2 zahajuje ve Školní ul. čp. 115.

- 1903 V místnosti nad poštou Přerov 2 zřízena telefonní ústředna.
- 1905-11-30 Výnos c. k. min. obchodu o česko-německých nápisech.
- 1906 Končí Marie Kubíková s vedením pošty Přerov 2.
- 1906 Vedení pošty přejímá Frant. Mikuliček, po něm Ant. Smolík.
- 1906-04-23 Ministerstvo obchodu zřizuje telefonní spojení Přerova, Lipníka a Hranic.
- 1907-08-10 Zřízen poštovní úřad Předmostí.
- 1908-03-02 Městská rada žádá o postavení státní budovy pro poštu v centru.
- 1909-02-10 Ministerstvo obchodu zamítá stavbu státní budovy pro poštu.
- 1909-1911 Příprava a realizace nástavby 1.patra na poště Přerov 1.
- 1910-10 Poštovní ředitelství žádá ředitelství drah o plány na nadstavbu pošty Přerov 1.
- 1911-06-05 Ministerstvo obchodu odsouhlasilo nadstavbu pošty Přerov 1.
- 1911-09 Od září se dostavuje první patro na budovu pošty Přerov 1.
- 1914-04-14 Poslední zamítnutí erarizace pošty Přerov 2.
- 1919-11-31 Antonín Görlich končí vedení pošty Přerov 1.
- 1919-12-01 Vedení pošty Přerov 1 přejímá Karel Nachtigal z Příboru.
- 1923-10-09 Připraveno staveniště pro poštu ve městě.
- 1925-05-31 Antonín Smolík končí s vedením pošty ve městě.
- 1925-06-01 Nová budova pošty ve městě uvedena do provozu.
- 1925-06-01 Pošta ve městě označena Přerov 1.
- 1925-06-01 Vedení pošty Přerov 1 přejímá Bohuslav Levý.
- 1925-06-01 Pošta u nádraží označena Přerov 2.
- 1928 Pošta Předmostí dostává místnost na Prostějovské ul. 101 A
- 1933-01-10 Bohuslav Levý mění Přerov 1 za poštu Moravská Ostrava 1.
- 1933-03-20 Poštu Přerov 1 přejímá přednosta František Běták ze Šumperka.
- 1936-04-20 Po řediteli Nachtigalovi přejímá poštu Přerov 2 Julius Nedoma.
- 1938-04-01 František Běták odchází z Přerov 1 do důchodu.
- 1938-07-13 Poštu Přerov 1 přejímá Ondřej Halenka.
- 1938-11-07 Ondřej Halenka mění Přerov 1 za Olomouc 2.
- 1938-11 Přednostou Přerov 1 jmenován Jan Svoboda.
- 1938-10-29 Obsazené území včleněno do Říšské poštovní správy.
- 1941-04-01 Přednosta Jan Svoboda z Přerov 1 odchází do důchodu.
- 1941-04 Poštu Přerov 1 přebírá Jan Zecha.
- 1942-04-01 Po Juliu Nedomovi přejímá poštu Přerov 2 Osvald Wonke.
- 1944-10-06 Jan Zecha mění poštu Přerov 1 za Olomouc 2.
- 1944-10 Na poštu Přerov 1 nastupuje Antonín Sousedík.
- 1945-06-04 Osvald Wonke zproštěn služby na poště Přerov 2.
- 1945-06-04 Úřad přednosta Přerov 2 přejímá Zdeněk Mollin.
- 1945-10-27 Dekret prezidenta – změny z okupace jsou neplatné.
- 1945-10-27 Dekretem prezidenta zřízena poštovní ředitelství.
- 1946-11-07 Vyšel Zákon o poště (rušil zákon z roku 1837).
- 1948 Poštovní ředitelství v Olomouci zahajuje činnost.
- 1948-05-01 Zřízeny okrskové poštovní úřady.
- 1949-01-08 Na poště Přerov 1 končí ředitel Antonín Sousedík.
- 1949-06-16 Vznikla Česká pošta, národní podnik.
- 1949 Vzniká Československá státní pošta, národní podnik.
- 1949-07-01 Vznikají krajské správy spojů, zrušena Poštovní ředitelství.
- 1950-02-28 Pošta Předmostí končí formálně svou činnost.

1950-03-01 V Předmostí zahajuje formálně činnost pošta Přerov 3.
 1955-03-31 Pošta Přerov 3 končí formálně činnost v Předmostí.
 1955-04-01 Pošta Předmostí obnovuje své služby.
 1957-01-01 Otevřena pošta v Penčičkách.
 1958-11-01 Otevírá se pošta Přerov 3 na Želatovské ul.
 1958-11-01 Vedení pošty Přerov 3 přejímá Alois Jaroš.
 1960-07-01 Vzniká Severomoravská krajská správa spojů v Ostravě.
 1960-07-01 Zahajuje činnost Okresní správa spojů v Přerově.
 1961-06-30 Natrvalo fakticky končí činnost pošta Předmostí.
 1961-07-01 Zahajuje v Předmostí činnost pošta Přerov 4.
 1966 Vedení pošty Přerov 2 přejímá Vladimír Pěnička do roku 1971.
 1971-04-01 Vedení pošty Přerov 1 přejímá Miroslav Večeřa.
 1972 Vedení pošty Přerov 2 přejímá František Vaculka do roku 1983.
 1973-01-01 Zavedena poštovní směrovací čísla (PSC).
 1976-09-01 Otevírá se pošta 750 05 Přerov 5 u Zlatého zubra.
 1976-09-01 Vedení pošty Přerov 5 přejímá Zdena Kočí.
 1978-03-19 Zdena Kočí končí vedení pošty Přerov 5.
 1979-02-01 Poštu Přerov 5 řídí Jiří Šternberk do roku 1982.
 1979-12-01 Uzavřena pošta Přerov 3 na Želatovské ul.
 1982-06-07 Vedení pošty Přerov 1 přejímá Ludmila Žajdlíková.
 1982-07-15 Miroslav Večeřa odchází z pošty Přerov 1 do důchodu.
 1982-09-06 Poštu Přerov 5 řídí Marta Bittnerová do roku 1985.
 1983-10-31 Ludmila Žajdlíková končí vedení pošty Přerov 1.
 1983 Vedení pošty Přerov 2 přejímá Stanislav Répal.
 1983-11 Vedením pošty Přerov 1 pověřena Jitka Kopalová do roku 1985.
 1984-04-01 Zahajuje činnost pošta 750 03 Přerov 3 na Velké Dlážce.
 1984-04-01 Poštu Přerov 3 na Velké Dlážce vede Dagmar Žajdlíková.
 1985-09-01 Poštu Přerov 5 vede Věra Špunarová do roku 1986.
 1985-11-01 Vedoucí pošty Přerov 1 jmenována Milena Černá.
 1986-10-01 Poštu Přerov 5 vede Miloslava Sedláčková do roku 1988.
 1987-12-31 Pošta 750 03 Přerov 3 na Velké Dlážce je uzavřena.
 1988-01-02 Zahajuje činnost nová pošta v Předmostí 751 24 Přerov 4.
 1988-07-01 Poštu Přerov 5 vede Marie Latioková do roku 1989.
 1989-07-01 Vznikl státní podnik Správa pošt a telekomunikací.
 1989-07-24 Vyšel Poštovní řád, zákon č. 78/89 Sb.
 1989-10-01 Poštu Přerov 5 přejímá Olga Netopilová.
 1990 Modernizace interiérů pošty Přerov 1.
 1990-09-10 Na poště Přerov 1 zřízena filatelistická přepážka.
 1991-03-31 Milena Černá, provdaná Kocmanová, mění Přerov 1 za Olomouc.
 1991-04-01 Vedení pošty Přerov 1 přejímá Petr Horák z pošty Říkovice.
 1992 Vzniká Okresní správa pošt a telekomunikací.
 1992 Vzniká Okresní správa pošt a Okresní správa telekomunikací.
 1992-12-16 Zrušena SPT Praha, rozdělena na Českou poštu a Telecom.
 1993-01-01 Založen státní podnik Česká pošta.
 1993-01-20 Vychází první česká poštovní známka se státním znakem.
 1994-07-01 Na poště Přerov 2 zřízena výdejna oznámených zásilek.
 1994-09-01 Na poště Přerov 1 zaveden automatizační projekt APOST.
 1995-04-01 Vzniká Česká pošta, s. p., Odštěpný závod Severní Morava.
 1995-04-01 Vzniká Česká pošta, s. p., Obvod Přerov.
 1995-04-01 Vedení pošty Přerov 4 přejímá Vlasta Coufalová.

- 1995-06-30 Pošta Přerov 5 přechodně uzavřena.
- 1995-09-01 Pošta Přerov 5 otevřena na Želatovské ul.12.
- 1996-03-31 Stanislav Répal končí na poště Přerov 2 a přechází do Ostravy.
- 1996-04-01 Vedení pošty Přerov 2 přebírá Ludmila Žajdlíková.
- 1996-07-01 Obvody České pošty řídí jen poštovní provoz.
- 1996-07-01 Přepравuje nová pošta 750 10 Přerov 02, řízená z Ostravy.
- 1996-07-01 Přepравuje dopravní středisko řízené rovněž z Ostravy.
- 1997-03-01 Pošta Přerov 4 po rekonstrukci a s APOSTem pokračuje v činnosti.
- 1997-07-07 Při povodni na poště Přerov 1 zatopeny sklady ve sklepě.
- 1997-07-07 Při povodni pošta Přerov 2 zatopena, provoz přerušen na čtrnáct dnů.
- 1998-06-30 Pošta Přerov 5 na Želatovské ul. zrušena.
- 1998-07-01 Na Želatovské ul. otevřena vysunutá přepážka pošty Přerov 2.
- 1999-01-01 Řízení Obvodu Přerov, s. p. Česká pošta přebírá Ing. Karla Teichmannová
- 1999-05-29 Poslední dvě vlakové pošty z Břeclavi a Ostravy jedou do Prahy.
- 1999-08-01 Vysunutá přepážka pošty Přerov 2 přestěhována do Zlatého zuba.
- 1999-12-01 Zřízena opět pošta Přerov 5 u Zlatého zuba.
- 1999-12-01 Vedením pošty Přerov 5 pověřena Jana Tomišová.
- 1999 Na poště Přerov 1 přestavby interiéru po odstěhování SPT Telecom.
- 2000-02-01 Alena Velešíková přejímá od Ludmily Žajdlíkové poštu Přerov 2.
- 2000-03 Přestěhování doručovacího odd. z pošty Přerov 2 na Přerov 1
- 2000-04-01 Přejmenování úřadu Přerov 1 na doručovací poštu 750 02 Přerov 2.
- 2000-04-01 Přejmenování úřadu Přerov 2 na poštu 751 51 Přerov 1.
- 2000-05-29 Zahájení provozu po přestěhování pošty 751 51 Přerov 1 u nádraží.
- 2000-07-15 Šárka Bonková přejímá vedení pošty Přerov 5.

Prameny

SOkA Přerov, Korespondence městské rady v letech 1876 až 1944.
 Krejčí, Václav: Historie poštovníctví okresu Přerov. Přerov 1995, s. 228.
 Poštovní kurýr, měsíčník, Česká pošta, s. p., r. 1992–2000.
 Rozhodnutí ministra hospodářství č. 378/1992 a 379/1992.
 Městský úřad, Kronika města Přerova, zápisy za r. 1995 až 2000.
 Informace vedoucích pracovníků přerovských poštovních úřadů.

František Rašák

Z historie tělovýchovy a sportu v Přerově

**Stručný přehled o sportovcích, trenérech a funkcionářích
do roku 2000**

Obsah

1. Úvod
2. Tělocvičné jednoty a sportovní kluby do roku 1948
 - Tělocvičná jednota Sokol
 - Dělnická tělocvičná jednota
 - Tělocvičná jednota Orel
 - Federovaná dělnická tělocvičná jednota
 - Sportovní klub Přerov
 - Dělnický sportovní klub Viktoria
 - SK Železničáři
 - SK Zejda
 - Židovský sportovní klub
 - Pohorská jednota Radhošť
 - Klub českých turistů
 - Předmostí u Přerova
 - Čekyně
 - Dluhonice
 - Henčlov
 - Kozlovice
 - Lověšice
 - Újezdec
 - Žeravice
3. Tělovýchovné jednoty po roce 1948
 - OV ČSTV
 - Sokol Přerov – TJ Spartak Přerovské strojírny
 - Sokol Železničáři – TJ Lokomotiva
 - Sokol Meopta – TJ Lokomotiva Meochema
 - Sokol Předmostí – TJ Pozemní stavby
 - Ostatní tělovýchovné jednoty
4. Tělovýchovná a sportovní odvětví
 - Základní a rekreační tělovýchova a turistika
 - Atletika
 - Badminton
 - Basketbal
 - Cyklistika
 - Fotbal
 - Gymnastika

Házená
Horolezectví
Jezdectví
Judo
Kanoistika
Krasobruslení
Kulečnick
Kulturistika a fitness
Kušelky
Lední hokej
Lukostřelba
Lyžování
Nohejbal
Plavecké sporty
Stolní tenis
Šachy
Šerm
Tenis
Veslování
Volejbal
Zápas
Cyklotrial a triatlon
Technické sporty – motorismus a střelectví
Ostatní zájmové sportovní činnosti

5. Rámcové změny po roce 1990

6. Literatura

Příloha I – Nejúspěšnější sportovci okresu Přerov v letech 1966–1999

Příloha II – Stadiony a tělocvičny v Přerově

1. Úvod

Tělesná kultura zaujímala důležité místo v životě našich předků od nepaměti, ale teprve ve druhé polovině devatenáctého století můžeme hovořit o tělovýchově a sportu. Dříve to byla různá bojová umění (šerm, střelba), tělesná cvičení a turistika. Závodivé hry a soutěže měly neko-
nečné množství podob, jak si je kdy a kdo vyhlásil. Teprve po revolučním roce 1848, po vydání Říjnového diplomu v roce 1860 a zvláště po vydání prosincové ústavy roku 1867 Františkem Josefem I. se podařilo získat lep-
ší podmínky pro politický a kulturní život a tím i pro organizování nej-
různějších zájmových aktivit.

Za událost, která dala podnět na další dlouhá desetiletí rozvoji tělový-
chovy a sportu, lze považovat založení Spolku tělocvičné jednoty pražské,
kterému později dali jméno Sokol. Počátky v roce 1862 jsou spojeny se jmé-
ny Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera. V programové stati „Náš úkol
směr a cíl“ napsali: „...*naše snaha po rozvoji se nemůže pokládat za dovr-
šenou, dokud se každý Čech též Sokolem nestal.*“ Idea národní jednoty, idea
boje za národní svobodu, zásady demokratičnosti, slovanské vzájemnosti,
národní svornosti, vlastenectví, kolektivní soudržnosti, to jsou ony pokro-

kové ideály, které dr. Miroslav Tyrš vtiskl počátkům sokolského tělocvičného hnutí.

Podle Tyrše mohla v sokolském cvičení vedle nářadového tělocviku probíhat i atletika, cyklistika, lyžování, tenis a veslování a všechny kolektivní sporty pod jednou spojující podmínkou – společná prostná. Dlouho to platilo, ale jak se v určitých sportech objevovali vynikající jedinci, měli touhu se měřit s jinými, a to byl krůček ke sportovním oddílům.

Sportovní kluby vytvářely své organizační struktury. K nejstarším patřila Česká ústřední jednota velopedistů z roku 1883, Ústřední jednota veslařů (1885) a Česká amatérská atletická unie (1897). Za milník v dalším organizování sportovní činnosti lze považovat vytvoření Českého olympijského výboru v roce 1899 z iniciativy dr. Jiřího Gutha-Jarkovského.

2. Tělocvičné jednoty a sportovní kluby do roku 1948 v Přerově

Tělocvičná jednota SOKOL

I novodobá historie tělovýchovy a sportu na Přerovsku je spojena se sokolskou myšlenkou, která šla ruku v ruce s národním probouzením. Po schválení stanov na první valné hromadě 4. května 1871 za účasti 40 členů byl zvolen starostou František Štěpka, pozdější starosta města Přerova a zemský poslanec, náměstkem starosty Josef Vítěz a náčelníkem František Výborný. Následovalo období, kdy se rakouské úřady snažily činnost zastavit, ale sokolské myšlenky zlikvidovat nemohly. Počáteční sokolství bylo záležitostí pouze mužskou. Úsilí o zapojení ženské složky nebylo ve stanovách povoleno, proto v roce 1895 vznikl „Vzdělávací a tělocvičný spolek paní a dívek přerovských“ a teprve v roce 1907 došlo k ustavení ženského odboru s první předsedkyní Žofií Kryškovou. V roce 1899 byl povolen i název Sokol, vznikaly vyšší organizační složky a také Sokolská župa Středomoravská.

Prvním mezníkem v dějinách přerovského Sokola bylo postavení vlastní tělocvičny „Na Marku“ (později kino Alfa, Jas). V březnu 1896 byl položen základní kámen, do zimy se tam již cvičilo, ale slavnostní otevření nastalo až po dohotovení v srpnu 1897. Nebývalé nadšení tehdejších členů i zájem blízkého okolí dokumentuje vzrůst členské základny (z 266 členů v roce 1902 na 405 v roce 1914). Do tohoto slibného rozvoje zasáhla světová válka, tělocvična byla zabráná k vojenským účelům a činnost zastavena. Protiválečné i protirakouské nálady byly kruté stíhány a jednou z prvních obětí se stal uvědomělý sokolský pracovník a cvičitel Slavomír Kratochvíl. Pro rozšiřování antimilitaristických letáčků byl 23. listopadu 1914 ihned po vynesení rozsudku v Ostravě zastřelen.

Po převratu v roce 1918 se činnost opět rozvíjela, cvičení těla pro zdraví bylo rozšířeno s cílem posílit obranný a budovatelský charakter nového státu. V roce 1920 měl přerovský Sokol 960 členů a na konci předmnichovské republiky už 3 123 členů.

I když v Přerově vznikaly další spolky a sportovní kluby, přece tvořil Sokol hlavní proud a bylo nutné uvažovat o zlepšení materiálních podmínek – o výstavbě nové tělocvičny. Vedle nářadového tělocviku a drobných her se pěstovala i sportovní odvětví (atletika, házená, plavání, odbíjená,

veslování, lyžování, tenis, jezdeckví, šachy a stolní tenis), ruku v ruce probíhala i činnost vzdělávací a kulturní (odbor dramatický, loutkářský, hudební, pěvecký a další).

Počátky sokolského hnutí byly spojeny s velkou perzekucí rakouských úřadů. Významnou vzpruhou v činnosti bylo pořádání sokolských sletů (první v roce 1882 v Praze), které byly do roku 1914 spojovány s bojem za národní samostatnost. I v dalším období byla vlastenecká myšlenka spojena s budováním samostatného státu. V Přerově, sídle župy, bylo postaveno cvičiště (za dnešní sokolovnou), kam se o sokolském svátku scházely početné řady členů a široká divácká veřejnost. Téměř před sto padesáti lety vyslovené Tyršovy myšlenky stojí za připomenutí: *„Kde stanutí, tam smrt! Kdo měně chce, jako by nechtěl nic! Věčný ruch, věčná nespokojenost! Jen národ zdravý též branný jest.“* Zvláště X. slet v roce 1938 ve skladbě „Přísaha republice“ a v závěrečné scéně „Budovat a bránit“ byl skutečnou manifestací odhodlání bránit samostatnost, ale hrozící katastrofu neodvrátil.

Přerovští sokolové byli vždy na sletové události vzorně připraveni a podíleli se i na tvorbě tělocvičných skladeb (např. Josef Polame, Vincenc Krís-tek, František Sigmund) i jako skladatelé hudebních doprovodů (Vítězslav Klimeš a Berta Jemelková).

Návrhy na novou tělocvičnu předložil již v roce 1927 architekt ing. Karel Caivas, ale po úpravách zvláště z hlediska tehdejších možností a po náležité přípravě byla stavba dokončena a dána do provozu až 13. září 1936. Stavba, která zdobila a stále ještě zdobí pravý břeh řeky Bečvy v centrální části města, patřila k největším tělocvičnám v Československé republice (ČSR). Na pozemcích, které byly získány již v roce 1919 (za dnešní sokolovnou), bylo zřízeno cvičiště, postaveny tenisové dvorce a cvičná běžecká dráha.

Činnost v Sokole se rozvíjela po všech stránkách, bylo zde mnoho obětavých funkcionářů (Josef Polame, Sylvestr Pleva, Rudolf Lukaščík, MUDr. Jan Lacina) i výkonných závodníků (Jarmila Kopečná, Jaroslav Pavelka a Bohuslav Baroš, který se stal i přeborníkem Československé obce sokolské (ČOS) a reprezentantem ČSR).

Rízení pravidelných cvičebních hodin pro stovky cvičících z řad žactva, dorostu i členstva vyžadovalo soustavně pečovat o cvičitelský sbor. Dlouhodobě se na této činnosti podíleli například J. Polame, F. Odstrčil, V. Míčka, V. Horák, V. Chmelař, A. Řezníčková, A. Kubičková, A. Gabrielová, J. Klabazňová, M. Kleinová, Š. Jestřábková, M. Vrbová a desítky dalších v mužských i ženských složkách.

Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava se mnozí zapojili do odboje proti okupantům, někteří odešli do zahraničí, jiní byli vězněni a pak umučeni nebo popraveni. K sokolské práci se nemohlo vrátit 38 členů, jejichž jména jsou na pamětní desce přerovské sokolovny. Dne 13. dubna 1941 byl přerovský Sokol rozpuštěn a majetek Němci zabaven. Po osvobození se činnost začala rychle rozvíjet pod vedením starosty MUDr. Jana Laciny. První poválečná zpráva matrikáře uvedla, že před ukončením činnosti v roce 1941 bylo registrováno 1 629 mužů a žen. Při soupisu po obnovení činnosti bylo registrováno 1 150 mužů a 1 009 žen včetně nových členů. Do pová-

lečného sokolského dění přispěli Karel Zejda, Anna Kostíková, Karel Rosmus, František Odstrčil, Zdena Dvořáková, Jindřich Čoupek, Jaroslav Lesák, Vojtěch Bednařík a mnozí další. Poválečné sjednocovací snahy v oblasti tělovýchovy a sportu se naplnily až v roce 1948. Poslední valná hromada samostatného Sokola Přerov se konala 28. ledna 1948.

Dělnická tělocvičná jednota (DTJ)

Druhou v pořadí i co do rozsahu činnosti byla Dělnická tělocvičná jednota (DTJ), kterou zakládali funkcionáři sociálně demokratické strany z podnětu členstva, které nemělo příznivé podmínky pro cvičení v Sokole, neboť prezírání a odstrkování dělnictva bylo velmi ponižující.

Od roku 1902 probíhaly první schůzky nadšenců, následovalo vypracování stanov, složité jednání s úřady, odstraňování malicherných závad a 28. února 1904 se konala ustavující valná hromada v hostinci „U Haasů“. Prvních asi třicet členů si zvolilo starostou Tomáše Skácela, náměstkem Štěpána Fornůska a náčelníkem Františka Ludvu. Začátky byly velmi těžké, cvičební místnost se několikrát střídala, náradí si vyráběli sami nebo získali darem. V dalším roce již měli 57 členů, pořádali četné svépomocné akce, život v jednotě dostával pravidelný rytmus a činnost se rozvíjela i v blízkých vesnicích (Lověšice, Čekyně, Dluhonice, Újezdec a Žeravice).

Mimořádný význam mělo založení spolku „Družstvo Dělnický dům v Přerově“, jehož úkolem bylo shromáždit finance na zakoupení objektu, kde by se lépe než dosud mohla rozvíjet tělocvičná i společenská činnost. To se podařilo v roce 1911, kdy byl zakoupen dům čp. 291 na Šířavě a po rekonstrukci a přístavbě byl 25. června 1912 slavnostně otevřen. Roku 1914 měla jednota 160 členů, ale přišla válka a slibný vývoj byl přetrhán. Dělnický dům využívala armáda a škody byly obrovské.

Přes všechny válečné obtíže se podařilo svolat 24. února 1918 členstvo k valné hromadě a zvolit výbor se starostou Bohumilem Rejhonem, který tuto funkci zastával až do roku 1938. Zrod nového státu přivítalo přerovské obyvatelstvo nadšeně, jednotáři dostavěli u Dělnického domu sál a život se rozběhl na plné obrátky.

Dřívější spory mezi radikálním a umírněným křídlem v sociální demokracii se přenášely i do DTJ a boj o Lidový dům v Praze měl analogii v boji o Dělnický dům v Přerově. Bohumil Rejhon, Vojtěch Skopal a František Lančík získali většinu a radikálové odešli a založili Federaci DTJ.

Jednotářské hnutí rostlo, činnost rozvíjely nové odbory (skautský, tamburašský, dechové hudby a loutkové divadlo), hrál se stolní tenis, česká házená a také atleti měli pozoruhodné výsledky a závodili i na dělnických olympiádách. V roce 1927 získalo více než 500 členů k užívání pozemek od městské rady mezi bývalým hřištěm SK Přerov (dnes tenisová hala) a tenisovými kurty.

Rok 1928 byl mimo jiné významný tím, že byl založen šedesátičlenný Pěvecký sbor žactva DTJ v Přerově pod vedením Čenka Ježka, vychovatele jednoty. Velkým významem byla účast na „Tělovýchovné slavnosti dělnické mládeže v Praze“ v červnu 1930, kde sbor vystoupil čtyřikrát. Z hodnocení v časopise Tělocvičný ruch vyjímáme „...*když byl zván tento*

pěvecký sbor žactva, netušilo se, co v něm je. Byl to jediný pěvecký sbor žactva, originální myšlenka, proto byl pozván, že zapadne vhodně do rámce slavnosti. A tak se před námi objevili na pódiu. Převládala nálada shovívavé soudit. Leč už první zpěv překvapuje. To není obyčejné dětské zpívání, usměrněné do jednoho taktu, to je hotový, vyspělý organizovaný sbor, jak jsme zvyklí slyšet při různých koncertech, ukázněný až do krajnosti, v němž jeden hlas upadá přesně do druhého, oslňující čistotou tónů a jistotou výšek, poslouchající každého pokynu svého dirigenta. Ani se nám nechce věřit, že jsou to děti, k tomu ještě z jedné jednoty, bez vybírání a třídění, bez zvláštního školení, vždyť mohou soutěžit s každým pěveckým sborem...”

Zde je na místě připomenout i spolupráci se skladatelem a dirigentem Vilémem Tauským, který v roce 1936 předal tehdejšímu starostovi města Richardu Kleibrovi partituru „Rodnému městu“, již textem opatřil Čeněk Ježek.

V osudovém roce 1938 odstoupil z funkce starosty po 20 letech šedesátiletý B. Rejhon a novým starostou byl zvolen dlouholetý člen a cvičitel Josef Ječmínek. Přišel Mnichov, okupace, činnost DTJ byla zastavena. V Okresním archivu v Přerově byl nalezen tento zápis: „19. 12. 1939 zabavila německá tajná státní policie v Olomouci všechny spisy DTJ Přerov (37 ks příloh) a zastavila činnost.“ Během okupace pokračovaly kontakty jen velmi blízkých známých, někteří pomáhali při útěku do zahraničí, parašutistům a při zpravodajské činnosti. Tuto strašnou dobu zaplatilo svými životy 22 členů DTJ, 14 bojovalo v zahraničních armádách (např. Jaroslav a František Lančíkovi, Jan Toncar, Bohuslav Němec), jiní byli vězněni v koncentračních táborech.

Po osvobození v květnu 1945 neobnovila DTJ ihned svoji činnost, neboť se hovořilo o organizačním sjednocení tělovýchovy a sportu. Myšlenky sjednocení měly své zastánce i odpůrce ve všech spolcích. Převládala vůle po zviditelnění předválečných spolků, a tak i DTJ zahájila svou činnost valnou hromadou 15. března 1946 za starostování Augustina Rašťáka, jednatelem byl Jan Toncar, vzdělavatelem prof. Jan Svozil, náčelníkem Josef Konečný a náčelnicí Emilie Patermanová. Vzhledem k politickému vývoji po únoru 1948 a k vydanému zákonu o sjednocení tělovýchovy byl 15. června 1950 ze spolkového katastru vymazán spolek DTJ v Přerově a majetek předán do sjednoceného Sokola.

Tělocvičná jednota Orel

Na počátku století se soustřeďovala činnost katolické mládeže kolem spolku Katolických tovaryšů se sídlem u Tšponů na Horním náměstí. Nejstarším členem a hlavním reprezentantem byl Jindřich Charbut, hodinář blízko kostela. V roce 1911 založili po příkladu blízkých měst orelskou jednotu. V červnu na zakládající schůzi zvolili starostou Josefa Petrovského, hlavním rádcem a vůdcem Orla se stal snaživý katecheta Petr Němčanský.

V sále hostince hráli orelští ochotníci divadlo, pořádali koncerty a besídky, schůzovali i cvičili gymnasté.

Válka nadějně se rozvíjející činnost přerušila a teprve v roce 1921 se situace zkonsolidovala. V dalším roce se již jednota zúčastnila prvního velkého orelského sletu v Brně. K novým aktivitám přispěl hlavně P. Ferdinand Chýlek. Ve směrnici pro další činnost bylo například uvedeno v jednatele zprávy: „...jednatel zřídil 1. orelský kroužek pěvecký, 2. orelský kroužek hudební, kroužek vzdělávací, spojený s kursem řemeslnickým. Jako mety hlavní roční práce si výbor vytkl: 1. uspořádati velkou reprezentační akademii v Městském domě, 2. pořízení a posvěcení orelského praporu.“

V srpnu 1924 již závodili lehcí atleti (vedoucím Josef Novák). Pro výstavbu stadionu bylo založeno Družstvo Lidová jednota a v roce 1928 v zahradách za Domem sv. Josefa již sloužilo jako kluziště a pak i pro ostatní sporty. Po roce 1930 zde pořádali velký sportovní podnik „Svatováclavské hry“. K nejvýznamnějším lehkotletickým závodníkům patřili Vladimír a Bedřich Zavadilovi, Antonín Böhm a L. Böhmová. V roce 1935 získal nejvyšší ocenění a patřil mezi nejlepší orelské závodníky Zdeněk Nilius. Rovněž házená měla dobrou úroveň, v roce 1932 zásluhou Františka Řezníka se rozvíjel stolní tenis. Dále se orlové věnovali plavání, lyžování, košíkové i odbíjené. Soutěžilo se a závodilo nejen uvnitř Orla, ale konala se i četná mezispolková utkání. Na řízení přerovského Orla se nejvíce podíleli Josef Složil, Jindřich Hrbáček, František Přeslička, P. Alois Čáp, Bedřich Čech a Vojtěch Hlavačka. V roce 1941 byla činnost zakázána a majetek zabaven. V období protektorátu se zapojili do odboje z iniciativy ústředního náčelníka v Brně dr. Václava Jílka. Dne 2. května 1946 svou činnost krátce obnovili za předsednictví JUDr. Josefa Nováka, ale sloučením v roce 1948 svoji činnost uzavřeli.

Federovaná dělnická tělocvičná jednota (FDTJ)

Po založení KSČ v roce 1921 v souvislosti s rozpory uvnitř sociálně demokratické strany odešla část členstva DTJ a založila federované dělnické tělocvičné jednoty. V Přerově v roce 1922 měly již kolem 230 členů. Mladá jednota měla s úřady velké potíže, několikrát byla rozpuštěna, až v roce 1925 dostala povolení pod názvem Jednota proletářské tělovýchovy (JPT). Čilý ruch se soustředil kolem Spolkového domu na Trávníku (Komuna), který byl postupně budován z vlastních zdrojů pro tělocvičný i kulturní život, a dále na hřišti mezi rybníkem a Kozlovskou ulicí, kde se hrál hlavně fotbal.

Pravidelně se cvičilo, pořádaly se výlety, cyklistické zájezdy, dále besedy a večírky, nošení krojů však nebylo úřady povoleno. V období světové hospodářské krize (1929–1933) byla činnost úřady pronásledována. Z vedoucích funkcionářů si připomeňme alespoň Karla Štefana, Ladislava Válka a Libuši Minářovou. V roce 1939 byla mezi prvními spolky JPT rozpuštěna. Členové se stáhli do ilegality, mnozí z nich se aktivně podíleli na odbojové činnosti a 37 členů bývalé JPT v Přerově bylo v koncentračních táborech a většina z nich se nevrátila. Po válce neobnovovali svou činnost a prosazovali sjednocení tělovýchovy a sportu.

Sportovní klub (SK) Přerov

Pravděpodobně prvním doloženým spolkem, který tvořil základnu pro sportovní zápolení, byl Klub českých velocipedistů (12. srpna 1888). První spolky měly vlastenecký charakter, používaly vlastní prapor i kroj. Mladí sportovci se v zimě věnovali bruslení, později začali s tenisem a již v roce 1891 několik zájemců postavilo za Michalovem jeden dvorec z iniciativy profesora gymnázia Františka Chmelíka. V roce 1899 vznikla Tenisová společnost a postavila další dvorec ve Wurmově ulici. Organizátorem tenisového života byl tehdy František Poledna a správcem Ludvík Polášek.

Nový cyklistický klub založilo 34 účastníků shromáždění – zájemců hlavně o společenské zájezdy – v roce 1899 s předsedou Bedřichem Jedličkou. Mezi průkopníky cyklistiky lze zařadit Rudolfa Přídala a ing. Ondřeje Pukla.

Kolem roku 1905 jsou zaznamenány první zprávy o fotbalu v Přerově. Tajný spolek studentský hrával na vojenském cvičišti a v roce 1907 vytvořili Sportovní odbor Akademického klubu (SOAK) s předsedou Rudolfem Přídalem, velkým propagátorem sportu po celé Moravě.

Klub českých velocipedistů poznal, jaké popularitě se kopaná těší, rozšířil své stanovy i o další sporty a po několika jednáních vznikl dne **11. března 1908** nový klub – **Sportovní klub Přerov (SK)** a sportovní život ve městě měl pevnější organizační základnu. Předsedou se stal MUDr. Jaroslav Votruba a jednatelem Karel Večeřa.

Po skončení 1. světové války se hrával na kasárenském cvičišti fotbal, házená a pořádaly se atletické závody. Ve fotbale náležel Přerov mezi průkopníky na Moravě a často soutěžil s Kroměříží a Brnem. Tenisový odbor měl autonomní postavení a atleti mohli svou činnost plně rozvinout až po otevření stadionu v roce 1923. Postupně se objevovali zájemci o další sportovní činnosti a v SK se věnovali házené, stolnímu tenisu, šermu, zápasu, lednímu hokeji i krasobruslení.

SK byl ústředním sportovním klubem, který řídil výbor, jehož hlavní starostí byl hospodářský a společenský rozvoj. V řídicí práci se postupně objevili po J. Votrubovi Zdeněk Sýkora, Rudolf Sedlář, Josef Fleischman, Karel Kryška, JUDr. Václav Häusler, MUDr. Jan Lacina, jednatelem byl po mnoho let bývalý aktivní hráč Bohuslav Mašta. Činnost klubu pokračovala v omezeném rozsahu i v době protektorátu a po skončení války. Posledním předsedou před sloučením s SK Železničáři v roce 1948 byl JUDr. Václav Häusler.

Dělnický sportovní klub Viktoria Přerov (DSK)

Rozvoj Jednoty proletářské tělovýchovy v roce 1925 vedl k vytvoření oddílu házené a kopané pod názvem Rudá hvězda. Na pozemku u rybníka bylo postaveno hřiště. Po krátké době byl změněn název na Dělnický sportovní klub Přerov (DSK). Již v roce 1928 došlo k roztržce a odcházející členové založili Viktorii Přerov a vlastnili i hřiště u rybníka. Různice skončily a v roce 1939 vznikla sloučením DSK Viktoria Přerov (předsedou Jan Plech, místopředsedou ing. Jan Fildán a František Skoumal, předsedou ledního hokeje František Tichý, stolního tenisu Vladimír Buksa

a šachistů J. Fildán). Ke své činnosti využívali orelský stadion (mezi židovským hřbitovem a Zapletalovou „forotou“ – dnes náměstí Přerovského povstání), kde se již od roku 1899 hrál hlavně fotbal a hokej na přírodním ledu. V protektorátním období pokračovala činnost s některými omezeními (cestování, osvětlení apod.). V roce 1941 byl předsedou krátce prof. František Skoumal (za nacistické okupace popraven), dále JUDr. Josef Novák a Stanislav Šebesta, v roce 1950 byla činnost ukončena a většina členů přešla do TJ Sokol Meopta.

SK Železničáři Přerov

O sportování železničářů na hřišti u bochořské silnice (dnes Přerovské strojírny) v době nacistické okupace se dochovalo málo informací. Hrávali fotbal, házenou a kuželky a na valné hromadě v roce 1946 byl zvolen předsedou Jan Seitzl, v dalším roce ing. Emanuel Mlčoch a v roce 1948 se sloučil klub s SK Přerov.

SK Zejda

V letech 1939–1950 působil tento firemní klub, kde se věnovali hlavně fotbalu. V řídicí práci se střídali Rudolf Šanc, Karel Zejda, Hynek Kokojan, Vilém Brant, Jaroslav Heinz, Josef Chytil a Emilián Sedlmaier.

Židovský sportovní klub „Makkabi“ měl být v Přerově založen v roce 1935, ale v tisku se neobjevily žádné podrobnosti. Předsedou byl v roce 1937 ing. Robert Weinberger a v dalším roce byl klub vymazán z evidence.

Pohorská jednota Radhošť

Místní odbor Pohorské jednoty Radhošť od roku 1896 podporoval turistický ruch. Cílem výletů byly blízké Chřiby, Hostýnské a Oderské vrchy. Významnými členy byli Vilém Vignati a Stanislav Tuček, později MUDr. Leopold Riedl, PhMr. Hynek Psota, Aug. Lipčík, František Oščádal a František Vrba. Přerované chtěli pomoci valašským bratřím uhájit Beskydy „před přívalem německým“. Za okupace byla činnost značně omezena. Posledním předsedou byl ing. František Hnilica a v roce 1951 byla činnost ukončena.

Klub českých turistů

Svůj první klub založili turisté v Přerově v roce 1912. Po 1. světové válce se členská základna rozšiřovala a hlavními propagátory byli JUDr. Josef Jurka, Vilém Poštulka a Miroslav Králíček. Klub českých turistů měl i nadšené horolezce, kteří se pak osamostatnili. Bohatá turistická činnost je dokumentována v kronikách. Za zmínku stojí relativně samostatné působení odboru vodácké turistiky, kde se pěstoval basketbal i volejbal a vyrostli i významní přerovští sportovci, jejichž působení je připomenuto v kapitole sportovních odvětví. Posledním předsedou před sloučením v roce 1948 byl Jan Hubálek a jednatelem Vilém Poštulka.

Předmostí u Přerova

Tělocvičná jednota Sokol od roku 1919 má u zakládací listiny jméno starosty Josefa Knejzlíka. Z počátku se cvičilo v hostinci u Dokoupilů a v létě na dvoře. V dalším roce získali od továrníka Přikryla část pozemku u nové cihelny, odkoupili dřevěné baráky u železničního přejezdu a v roce 1922 měli střechu nad hlavou. Sokol měl za sebou již desetiletou činnost, když z podnětu Stanislava Ratiborského byl v roce 1930 založen fotbalový klub Slavoj s předsedou Vítězslavem Knejzlíkem, v roce 1939 s Františkem Jašíčkem. V dalších letech řídili klub Valentin Juřena, Karel Maršálek a do sjednocení František Pelíšek. Hřiště za školní budovou (naproti orlovně) mělo minimální rozměry. Po roce 1945 u obnoveného Sokola stál Otto Kočí a v roce 1950 byl předsedou František Jašíček.

Rovněž jednota Čs.Orla byla velmi aktivní od roku 1921, ve třicátých letech si členstvo postavilo orlovnu pro svou tělocvičnou a společenskou činnost. (Během německé okupace zde trénovali krasojízdu sourozenci Kasamasovi, později zde bylo kino Panorama.) V roce 1937 byl předsedou Antonín Vanderka a o rok později do roku 1941, kdy byla činnost ukončena, Josef Kuchyňka.

Čekyně

Již v roce 1922 byl zapsán spolek Jednota proletářské tělovýchovy, v roce 1937 byl předsedou Bedřich Kocián, v dalším roce pak František Elsner. Na konci roku 1938 se spolek rozešel.

O činnosti DTJ je záznam z roku 1926, v předválečném období byl předsedou Antonín Drábek a potom Antonín Vykoupil. Během války bylo vše zničeno a činnost nebyla obnovena.

Od roku 1931 se hrával fotbal. První přátelské utkání bylo zaznamenáno na poli rolníka Suchánka. Ke zřízení sportovního klubu (SK) došlo až v roce 1939. Funkce předsedy se často měnila (Vladimír Frolík, Josef Mikšík, František Vaculík, Alois Ryšavý, Josef Bartoník).

Šachový spolek vyvíjel svou činnost od roku 1936 za předsednictví Františka Vaculíka. Sjedený Sokol byl založen v roce 1949 s předsedou Josefem Bartoníkem a jednatelem Františkem Vitonským.

Dluhonice

TJ Sokol měla v roce 1919 za starostu Antonína Davidka, později Prokopa Kartáka, Františka Dohnala, v jednatelské práci se vystřídali Jaroslav Fürst, Marie Kudělková, Josef Švadlenka. Vedle základního cvičení se věnovali ochotnickému a loutkovému divadlu. Ve stejném roce vznikla i DTJ a věnovali se zde obdobným spolkovým činnostem. V roce 1937 byl předsedou Augustin Pajdla. Do obnovené poválečné činnosti se zapojili hlavně Jaroslav Záboj, František Franc, Karel Dreiseitel, Jaroslav Pajdla a Žofie Domanská, u loutek Jindřich Iglo a divadelních ochotníků Rudolf Záboj.

Henčlov

TJ Sokol začínal v roce 1921 s předsedou Karlem Kratochvilem, ale od roku 1923 až do ukončení činnosti v roce 1941 stál v čele Josef Peluha, v jednatelské práci se vystřídal Olga Jandová, Josef Brázda a Josef Harna. Obnovené činnosti po skončení války v roce 1945 se ujal Ladislav Daněk (jednatel Josef Harna), později Antonín Brázda (jednatel Ladislav Bajer) a Inocenc Kratochvíl.

U činnosti orelské jednoty (založena v roce 1922) stál od roku 1937 Antonín Kratochvíl

Kozlovice

SK Kozlovice hrály od roku 1937 fotbal, v roce 1946 byl předsedou Josef Sklenář, přestoupili sem někteří bývalí hráči DSK Viktoria a fotbal měl opět dobrý zvuk.

Lověšice

V DTJ se cvičilo již od roku 1912, v roce 1937 byl předsedou František Celnar a v dalším roce Konrád Obadálek. Ke své činnosti využívali Dělnický dům.

TJ Sokol od roku 1922 měla předsedu Antonína Kubíka, později Františka Zapletala až do sloučení v roce 1948 a jednatel byl Arnošt Kocháň. Ke své činnosti si postavili sokolovnu. Po rozpuštění Sokola v roce 1941 našli ochranu v SK Union i volejbalisté, košíkáři, atleti a kuželkáři.

SK Union od roku 1928 se věnoval hlavně fotbalu. Předsedové dr. František Kubík, František Šiška, Arnošt Slačík měli mnoho starostí s hřištěm, neboť dlouho nemělo předepsané rozměry.

Újezdec

Již od roku 1923 se cvičilo v TJ Sokol, předsedou byl Josef Doležel, později Josef Pecha, Jan Leher a po obnovení činnosti v roce 1945 opět Josef Doležel. Jednatelské práci se dlouho věnoval František Budík. V DTJ se scházeli od roku 1928, v roce 1937 byl předsedou Karel Mačák, ale v roce 1939 byla činnost ukončena. Rovněž jednota Čs. Orla za předsednictví Antonína Stoklásky od roku 1938 vyvíjela svou pravidelnou činnost, ale v roce 1941 byl majetek zabaven a po osvobození již činnost nebyla obnovena.

Na ustavující schůzi SK Újezdec v roce 1940 byl zvolen předsedou Vilém Beneš a jednatel Josef Kapavík.

Žeravice

Nejstarším spolkem byla Jednota proletářské tělovýchovy (od roku 1921), v předválečném období se dobrovolně rozešla.

Od roku 1933 se sportování věnoval SK s předsedou Františkem Štěpničkou, později s Jaroslavem Benešem. V letech 1936–1939 se pěstovala v DTJ jen prostná, předsedou František Kubis. SK Union vznikl v roce 1943, provozovali hlavně házenou, ale i volejbal a zimní sporty. V před-

sednictví se postupně vystřídal Karel Černošek, Jaroslav Vysloužil a František Konopčík.

Sportovní činností se zabývaly i četné další dobrovolné spolky a kluby (Junák, KOS), převážně však šlo o doplňkové aktivity členů.

Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě z roku 1942 mělo plnit důležitou úlohu při přeměně mládeže v nacistickém duchu. Činnost neměla dlouhého trvání a skončila fiaskem.

3. Tělovýchovné jednoty po roce 1948

Po skončení 2. světové války hned **5. června 1945 byl vytvořen Národní tělovýchovný výbor**, v němž byli zastoupeni za Sokol a SK Přerov MUDr. Jan Lacina, za DTJ František Krpec, za JPT Robert Řezáč, za TJ Orel Vojtěch Hlavačka a dále 11 členů výboru. Cílem bylo připravit podmínky pro činnost jednotné tělovýchovné organizace, ale v centrálních složkách a hlavně na úrovni politických stran byly rozpory, takže jednotlivé spolky a kluby začaly pracovat samostatně. V roce 1946 byl ustaven Československý tělovýchovný svaz jako volné sdružení samostatných spolků a klubů. Pro sjednocení v Přerově byly tyto spolky: Sokol, DTJ, FPT, Junák, SČM, Svaz brannosti, Svaz osvobozených politických vězňů, KSČ, sociální demokracie, národní socialisté a zástupci armády, proti naopak Orel, SK Přerov, DSK Viktoria a KČT. Po únorových událostech v roce 1948 bylo rozhodnuto centrálními orgány o vzniku Jednotné tělovýchovné organizace Sokol (JTO Sokol), do které vstoupily všechny tělovýchovné organizace, svazy, spolky a kluby. Ustavující schůze se v Přerově konala dne 18. dubna 1948 za účasti těchto zástupců: za Sokol MUDr. Jan Lacina, František Odstrčil, Zdenka Dvořáková, Josef Dostál, Josef Polame, Mnislav Hrazdíra, za DTJ Augustin Rašták, Robert Linhart, Anežka Konečná, Emilie Patermanová, za TJ Orel Augustin Bernát a Antonie Sekerová, za SK Přerov Alois Švihlík, za kopanou Josef Soumar, za atletiku Ladislav Polame, za házenou Josef Zedek, za hokej Jan Ohera, za těžkou atletiku Vladimír Tiefenbach, za cyklisty Alois Paterman, za kuželkáře Bohuslav Sagan. K výsledkům jednání se připojily SK Železničáři, DSK Viktoria, SK Kozlovice a další kroužky.

Přetvořit Sokol v souladu s představami o tělovýchově podle sovětské fyzkultury nebylo jednoduché. Politické rozhodnutí z 31. března 1948 bylo potvrzeno zákonem o státní péči z 14. července 1949. Vedle Československé obce sokolské stál Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport. Organizační sloučení se ukázalo těžkopádné, a proto funkcionáři v jednotlivých sportovních odvětvích brzy našli prostor, jak zjednodušit podmínky pro sportovní činnost. A tak jsme brzy mohli slyšet o TJ Sokol Železničáři, Sokol Meopta, Závodní sokolská jednota Přerovské strojírny apod.

V roce 1951 na IX. sjezdu ČOS byla kritizována dvojkoľejnost (státní a dobrovolná), a proto byl připravován a v roce 1952 přijat zákon, kterým byl zřízen Státní výbor pro tělovýchovu a sport a vznikaly pak dobrovolné sportovní organizace (DSO), které přijímaly doporučené názvy Spartak, Dynamo, Jiskra, Slávia, Lokomotiva apod. Novým prvkem byly armádní tělovýchovné kluby (ATK) a později Dukly.

I tato organizační struktura se brzy ukázala těžkopádnou a zákonem z roku 1956 byl Státní výbor zrušen a řízením tělovýchovy a sportu byla pověřena jednotná dobrovolná tělovýchovná organizace s názvem Československý svaz tělesné výchovy (ČSTV). Ve dnech 3.–4. března 1957 měl svůj ustavující sjezd, vydal stanovy a zásady činnosti a v této podobě působil až do roku 1990.

Základní organizační jednotkou s právní subjektivitou se stala tělovýchovná jednota (TJ), která ke své další činnosti zřizovala obvykle odbor základní a rekreační tělovýchovy, odbor turistiky a sportovní oddíly. Dalšími řídicími články byly okresní, krajské a celostátní konference nebo sjezdy ČSTV.

Okresní výbor Sokola – Okresní výbor ČSTV (OV ČSTV)

V okresním městě postupně vytvářely své struktury tělovýchovné a sportovní orgány podle stanov v jednotlivých obdobích. Nejříve to byl okresní výbor Sokola v čele s JUDr. Václavem Häuslerem, od roku 1957 pak OV ČSTV, kde vedoucí postavení měl uvolněný tajemník (František Jašíček, Zdeněk Válek, Václav Kyrych, František Matyáš).

Vedle organizátorské práce a pomoci při zajišťování finančních prostředků pro činnost tělovýchovných jednotek řídily stovky dobrovolných funkcionářů soutěže po linii sportovních svazů.

Sokol Přerov – TJ Spartak Přerovské strojírny

Po XI. všesokolském sletu v roce 1948 prožíval i přerovský Sokol složité období. Někteří odmítli nadále pracovat, jiným byla činnost znemožněna. Starost o majetek nutil zbývající funkcionáře hledat řešení, jak zabezpečit činnost, zvláště když členstvo postupně přecházelo do jiných jednotek podle svého pracoviště. V okleštěném Sokole bez příjmů zůstalo jen malé cvičiště s dvěma tenisovými dvorci a velká sokolovna, ve které se střídaly všechny závodní jednoty a některé školy. Předsedou byl zvolen Karel Rosmus a tajemníkem Valentin Kopeček.

Na počátku padesátých let stál největší národní podnik ve městě – Přerovské strojírny – před úkolem: zajistit svůj podíl na rozvoji tělovýchovy a sportu. Dne 12. června 1951 zřídil ZV ROH Přerovských strojíren závodní jednotu, když prvním starostou byl zvolen Jan Cipris. Následovaly námluvy s přerovským Sokolem a 14. listopadu 1951 vznikla sloučením Závodní sokolská jednota Přerovských strojíren se starostou Karlem Rosmusem a se 781 členy. Měla k dispozici sokolovnu s hřištěm pro hárnou a zimní bruslení, tenisová hřiště u Bečvy, fotbalové hřiště s atletickou dráhou bylo otevřeno v roce 1956. Od roku 1958 se stal na dalších 15 let předsedou TJ František Pivoda, dalších 10 let ing. Jaroslav Bartoš, dále ing. Zdeněk Janoušek, ing. Miroslav Sponer a od roku 1993 ing. Vlastimil Frélich. V souvislosti s politickými změnami v roce 1989 vrátila TJ Spartak přerovskému Sokolu (ČOS) tělocvičnu a tím značně omezila svou další činnost. Členskou základnu tvořilo téměř 3 000 členů, kteří měli své uplatnění ve dvaceti oddílech a odboru základní a rekreační tělovýchovy.

Po roce 1989 se postupně sportovní oddíly začaly osamostatňovat a z téměř třítisícové členské základny měla TJ na konci roku 2000 okolo tisíce členů v sedmnácti oddílech a odborech.

Sokol Železničáři – TJ Lokomotiva Přerov

Na ustavující schůzi v roce 1948 byl předsedou ing. Emanuel Mlčoch, v dalších letech pak Jiří Krupička, Josef Tomaňa a před sloučením s TJ Meochema Adolf Hudeček. V roce 1972 pracovaly tyto oddíly: cyklistika, plavání, turistika, šachy, lukostřelba, kuželky a fotbal žen ve II. národní lize. Zvláště turistika měla dobré podmínky pro svou činnost vzhledem k úlevám v železniční dopravě.

Sokol Meopta, Lokomotiva Meochema, Sportovní klub (SK) Přerov

Nový Sportovní klub Přerov prošel složitým vývojem. V roce 1949 začínal pod názvem Sokol Meopta Přerov, v roce 1953 se jmenoval Spartak Meopta Přerov, v roce 1960 TJ Meopta, v roce 1969 TJ Meochema a v roce 1980 TJ Lokomotiva Meochema. V čele výboru jednoty stáli předsedové: Štěpán Ouda, Bedřich Kreml, Jaroslav Markovič, Emil Tunkl, Jan Janík, Josef Logaj, ing. Jindřich Slaměník, ing. Karel Kubiš, Josef Coufal.

Již v protektorátní době se scházeli zaměstnanci Optikotechny ke sportovnímu zápolení s jinými továrními mužstvy a pěstoval se volejbal přímo před kantýnou. Ale pro uspokojení sportovní aktivity dalších zájemců byly materiálně technické podmínky svízelné. Od roku 1952 sice mohli využívat Dělnický dům, ale v roce 1969 jej opět ztratili. ZV ROH zakoupil Orelský stadion, ale záhy musel ustoupit novým úpravám města Přerova. Vedení TJ muselo řešit velmi mnoho problémů při zajišťování provozu jednotlivých sportovních odvětví. V roce 1960 byl otevřen nový stadion pro fotbal, atletiku, volejbal, v roce 1971 zimní stadion a v roce 1993 sportovní hala.

V roce 1992 došlo zatím k poslední změně, když konference rozhodla o názvu Sportovní klub Přerov a prezidentem klubu zvolila MUDr. Michala Chromce. V klubu působí přes 1 500 členů v 16 oddílech a odborech.

Sokol Předmostí, TJ OSP Přerov-Předmostí, TJ Pozemní stavby Přerov-Předmostí

Tělocvičná činnost pokračovala nejdříve za předsednictví Josefa Knejzlika a později Františka Jašíčka, jednatelem byl Alois Mičkal. V roce 1959 vznikla naděje na nové hřiště, a proto obnovil svou činnost fotbalový oddíl za předsednictví Vlastimila Koplase.

Aktivita funkcionářů a členstva umožnila v roce 1960 otevřít nové fotbalové hřiště a uspořádat spartakiádní cvičení. Všechny práce tenkrát vykonávalo členstvo zdarma (nejvíce Josef Mucha a zvláště Jan Pospíšil), podařilo se přestavět starou sokolovnu, v roce 1975 rekonstruovat hřiště a postavit tribunu, v roce 1978 otevřít letní koupaliště a v roce 1984 víceúčelovou halu s ubytovnou. Ekonomické zajištění vyžadovalo spojit síly s Okresním stavebním podnikem (OSP), takže 30. října 1967 vznikla TJ

OSP Přerov-Předmostí, v roce 1993 TJ Pozemní stavby Přerov-Předmostí. Ve vedení jednoty se vystřídali František Jašíček, František Rašák, Jaroslav Zachariáš, Vladimír Kubáč, v letech 1971–1989 ing. Alois Spáčil, dále Jiří Šlézr, Olga Holzmannová a ing. Vladimír Navrátil (tajemníkem jednoty od roku 1991 František Šejba). Vedle základní a rekreační činnosti se věnovali fotbalu, turistice, volejbalu, stolnímu tenisu, kulturistice, lyžování, šachům i lednímu hokeji, v roce 1982 začínal s jezdeckým Jiří Složil. V roce 1984 založil Zdeněk Pec Centrum volného času a pohybové rekreace. V průběhu let některé oddíly svou činnost ukončily a jiné nově vznikly. V roce 1997 byl největším oddílem volejbal, dále fotbal s Klubem mládežnické kopané (KMK), sálová kopaná, kulturistika, karate.

Ostatní tělovýchovné jednoty

Kromě těchto největších tělovýchovných jednot působilo v Přerově několik jednot s menší členskou základnou. Dávaly přednost v okrajových částech pěstování základní a rekreační tělovýchově, ale postupně se jejich činnost rozšiřovala.

V činnosti pokračoval fotbal v SK Čekyně a po sloučení v Sokole Čekyně (předsedou Josef Bartoník a jednatelem František Vitonský, v roce 1950 pak Josef Divila a Miroslav Pluhař), vybudovali pěkné hřiště a zúčastňovali se mnoha tělovýchovných a sportovních akcí.

V Dluhonicích sloučený Sokol měl předsedu Františka Zelinku a jednatelem byl Arnošt Kostrhun. Sportovci nezaháleli a také se snažili v letech 1966–1982 mnohé pro sportování zlepšit. V roce 1952 začali s národní házenou, v roce 1969 uspořádali mezizemské utkání Čechy–Morava za účasti 800 diváků.

Sokol Henčlov měl starostlivé funkcionáře (Antonín Brázda, Ladislav Bajer, Drčmánek), věnovali se vedle základní tělovýchovy volejbalu a jezdectví, opravili tělocvičnu a vybudovali nová hřiště.

SK Kozlovice se sloučil s TJ Sokol a v roce 1970 převzal patronát podnik ČSAD. Vznikl i nový název – TJ ČSAD Kozlovice a hrála se zde hlavně kopaná.

SK Union Lověšice se sloučil se Sokolem Lověšice (předsedou František Slováček a jednatelem Arnošt Kocháň) a v roce 1951 bylo dokončeno nové hřiště u sokolovny. V sedmdesátých letech přistavěli šatny, kotelnu a hygienická zařízení. Po roce 1990 se fotbalisté vrátili k názvu SK Union.

Po sloučení se v Újezdci věnovali hlavně kopané, ale v roce 1980 odhlásili funkcionáři sloučení s TJ Lokomotiva Meochema a hřiště z roku 1982 využívali hlavně lukostřelci.

Naopak v Žeravicích dostala česká házená nový rozmach a nové hráče i funkcionáře, přestavěli hřiště, v roce 1977 tribunu pro 500 diváků a v roce 1982 víceúčelovou sportovní halu.

Krátkodobě se do tělovýchovné a sportovní činnosti zapojily některé spolky na počátku padesátých let: Slovan Přerov, Jiskra Kazeto, Jiskra Lučební závody, Dynamo. Závodní sokolská jednota Slávia ROL Přerov vznikla v roce 1950 za předsednictví ing. B. Sichrovského, převzala od

Sokola Přerov starost o lední hokej, ale po krátkém působení svou činnost ukončila, neboť přírodní podmínky nebyly příznivé.

Specifické postavení měla vojenská Dukla Přerov v letech 1953–1990 a Rudá hvězda Přerov, kam se soustředili hlavně příslušníci bezpečnostních složek a věnovali se hlavně střelbě, motorismu a turistice.

V letech 1947–1950 působil v Přerově i Aeroklub, posledním předsedou byl plk. František Rýdl.

4. Tělovýchovná a sportovní odvětví

Základní a rekreační tělovýchova (ZRTV) a turistika

Podle M. Tyrše mohla vedle nářadového tělocviku probíhat i atletika, cyklistika, lyžování, tenis, veslování a všechny kolektivní sporty pod jednou spojovací podmínkou – společná prostná. Pro mnoho členů zůstávalo základní sokolské cvičení (obdobně i v DTJ a Orle), kde získávali nabídku zajímavých činností, vznikala četná přátelství a bylo možno prožít mnoho vzrušujících chvil. Pravidelné hodiny v tělocvičných spolcích měly svou strukturu, tělocvičné prvky svou metodiku a byly určeny hlavně těm, kteří neměli předpoklady dosahovat vrcholných výkonů, i když i zde mělo soužití svůj význam.

Po sjednocení v roce 1948 dostávala tělovýchova a sport jednotnou organizační strukturu, ale i byrokracii. Mimořádný význam měly v sokolském životě Vsesokolské slety, v DTJ pak Dělnické olympiády a spartakiády a v Orle to byly Svatováclavské hry. Od roku 1955 pak celostátní spartakiády, které se staly monstrózním pohybovým divadlem na jedné straně uznávaným a obdivovaným i ve světě, jinými pak zatracovaným.

I v Přerově mělo každé velké společné cvičení prostných své odpůrce a přívržence a o kladném či záporném významu se povedou dlouho spory. Skutečností ale bylo, že probudily spící a vyburcovaly dřímající k aktivnímu pohybu. Například na okresní spartakiádě v Přerově v roce 1985 cvičilo přes deset tisíc cvičenců.

Do tělocvičen tělovýchovných jednot přicházeli také zájemci, kterým se nejednalo o vrcholné výkony a systém dostal název základní a rekreační tělovýchova. Z osobností, které této činnosti věnovaly svůj čas, síly a umění v druhém padesátiletí dvacátého století, připomeňme si alespoň Anku Širokou, Jarku Širokou, Zdeňka Tichého, Františka Chmelaře, Jaroslava Lesáka, Cyrila Skopala a Vladimíra Tabery ze Spartaku Přerovské strojny a Věru Vyhliďalovou a Františka Přívratského z TJ Lokomotiva Meochema.

Rozsah i obsah činnosti ZRTV a turistiky se měnil a vyvíjel, byly připravovány akce typu „Buď fit“, vytvářela se centra pohybové rekreace a jednorázové soutěže pro ty, kteří nebyli členy žádných spolků, ale chtěli si poměřit své síly a možnosti, a dále jim poskytovaly zábavu a kontakty. Turisté pokračovali ve své tradiční činnosti v rámci pěší, cyklistické i lyžařské turistiky. U příležitosti 20. výročí Přerovského povstání v roce 1975 zahájili akci, která se zapsala do historie pod názvem Pochod Přerovského povstání a je každoročně pořádána pro širokou veřejnost kolem 1. května.

Změny ve společnosti v roce 1989 přinesly i mnoho změn v tělovýchově a sportu jak v organizaci, tak i v ekonomice. Nejvýznamnější změnou je pojetí vrcholového sportu – dominuje profesionalizace a komerce. Proti-váhou je sport pro všechny, a tak vedle sebe působí drobné organizační jednotky, které se vytvářejí, spojují a rozdělují podle zájmů a organizátorů. Bývalá ZRTV zpočátku dostala mnoho konkurentů, ale dnes i spolupracovníků.

Česká obec sokolská (ČOS) a rovněž přerovský Sokol obnovil na počátku roku 1991 svou činnost za předsednictví Zdeňka Tichého, v roce 1993 získal zpět svůj majetek (sokolovnu a hřiště za sokolovnou), od roku 1995 je předsedou ing. Jaroslav Skopal. Jiné spolky se před rokem 1948 nevracely. V roce 1994 uskutečnili sokolové svůj župní slet a zúčastnili se XII. (1994) a XIII. (2000) všesokolského sletu v Praze.

Atletika

Položení Přerova v centru Moravy, kde se setkávaly dopravní cesty silniční i železniční, dávalo základní předpoklady, aby se Přerov stal i střediskem atletického života.

Do Přerova přišel na počátku 20. století ing. Ondřej Pukl, chemik lučebních závodů, účastník olympijských her v Paříži v roce 1900. Z jeho podnětu byly v Sokole vypisovány atletické víceboje. Účast přerovského studenta Rudolfa Přídala (1889–1931) na atletických závodech Universita – Technika v Praze z roku 1908 a 1909 dokládá první atletické pokusy. Po první světové válce se stal R. Přidal i funkcionářem čs. atletického ústředí v Praze.

O pět let mladší bratr Josef Přidal (1894–1982) spolupracoval v Přerově při pořádání různých závodů skautů a hráček házené a společně s J. Gebauerem a lékárníkem Sedlářem usiloval o výstavbu atletické dráhy. Teprve v roce 1923 založili atletický odbor SK Přerov, byli přijati do ČSAAU (Československá amatérská atletická unie) a na novém stadionu SK (dnešní tenisová hala) proběhly 21. května 1923 první velké závody.

V období první republiky patřil dorost k nejúspěšnějším družstvům v ČSR a v roce 1926 získal titul mistra ČSR ve složení: Miroslav Brant, Alfréd Matyáš, František Odstrčil, František Opálka, Rudolf Polame, Otto Soušek, Jiří Tšpon a kapitán a trenér Ladislav Polame.

Pro popularizaci atletiky vykonaly mnoho „středoškolské poháry“, které od roku 1927 během 19 ročníků objevovaly nové talenty (např. Marian Motáš, Jaroslav Králík, Mirko Poledna, Vítězslav Procházka, Alois Formánek). Do mistrovských tabulek ČSR se zapsal v roce 1929 Marian Motáš v desetiboji výkonem 5 671 b.

Vedle Josefa Přídala, předsedy odboru, stával Ladislav Polame (1905–1977), organizátor a trenér svých mladších bratrů – Mirka (1907–1989) a Rudolfa (1910–1996), který se stal mistrem republiky v roce 1937 v běhu na 110 m přek. (15,9) a v trojskoku (1 336 cm). Za mladší dorostence začínal v Přerově v roce 1935 Miroslav Řihošek (1919–1997) z Předmostí, pak působil v Praze a na mistrovství Evropy 1946 v Oslo získal dvě bronzové medaile – za skok daleký (729 cm) a ve štafetě 4 x 100 m (42,2 s).

Za nacistické okupace skončili na popravišti mimo jiné i výborní přerovští atleti – tyčkař Rudolf Rajnocha a běžec na 400 m přek. Josef Riedl.

V roce 1943 věnovalo město Přerov plastiku od akademického sochaře Josefa Bajáka jako putovní cenu pro závod „Velká cena města Přerova v běhu na 1 500 m“. SK Přerov se tak stal organizátorem nejen různých mistrovství republiky (např. v roce 1926 a 1930 dorostenců a 1932 juniorů), ale i vlastního závodu, který každoročně přilákal na atletický stadion závodníky zvučných jmen. Při pátém ročníku v roce 1947 měl atletický podnik na startu vynikající závodníky. Velkou cenu vyhrál Václav Čevona před Emilem Zátopkem a závodu přihlíželo kolem šesti tisíc diváků. V této době prožíval atletický odbor velký rozmach, měl 261 členů a 73 registrovaných závodníků.

S ženskou atletikou se začínalo později. Mezi prvními byly házenkářky (Malcová, Kopečná), potom přibývaly studentky gymnázia a ostatních škol. Ještě v době Protektorátu Čechy a Morava začínaly Saša Jirsová, Zdena Kantorková, Anna Plšková, Alena Sigmundová, Olga Šicnerová a Drahomíra Vysloužilová, Olga Šarmanová a Vlasta Valentová, Marie Mrvková. V roce 1946 a 1947 získaly dorostenecké tituly mistryň republiky a v roce 1949 se staly v ženské kategorii družstev mistryňmi republiky před Sokolem Vinohrady. Mnohé byly pověřeny i reprezentací ČSR při mezinárodních utkáních. Olze Šicnerové jen o vlásek unikla účast ve finále běhu na 200 m na olympijských hrách v Londýně v roce 1948. Její rekord v běhu na 200 m časem 25,5 sek. byl z 12. září 1948 ve Vídni.

Atletikou se zabývali i v přerovském Sokole, DTJ a Orle a závodníci často soutěžili v rámci svých organizací. Např. Jaroslav Králík (*1910) v roce 1937 reprezentoval DTJ v Antverpách na III. mezinárodní dělnické olympiádě a ve finále běhu na 100 m časem 11,3 sek. získal bronzovou medaili. Orelskou jednotu reprezentovali zvláště Vladimír a Bedřich Zavadilovi, Antonín Böhm a L. Böhmová a v roce 1935 získal nejvyšší orelské ocenění všestranný atlet Zdeněk Nillius.

V roce 1948 došlo k sjednocení tělovýchovy a sportu, všechny organizace byly začleněny do Jednotné tělovýchovné organizace Sokol (JTO Sokol). Činnost jednotlivých sportovních ústředí byla ukončena a v rámci JTO byly vytvořeny odbory a později sportovní svazy. Do Sokola Přerov přešel i atletický odbor a pokračoval ve své činnosti pod předsednictvím Josefa Přidala. V letech 1949–1956 následovaly další organizační změny. Sloučený Sokol se rozděloval do samostatných TJ nebo vznikaly úplně nové TJ. V roce 1954 přišel po vojně do Sokola Meopta Vlastimil Brlica, jeho hlavní disciplínou byl běh na 3 000 m překážek. Svůj nejlepší výkon a čs. rekord vytvořil v Budapešti 7. září 1958 časem 8:42,2 min. Startoval na ME ve Stockholmu v roce 1960 a ve finálovém běhu na 3 000 m překážek skončil pátý časem 8:46,6 min.

Podle přehledu o úspěších přerovských atletek a atletů v letech 1923–1983 zpracovaných JUDr. Janem Jirkou vytvořili muži 8 čs. rekordů, ženy 20 čs. rekordů, junioři –1, juniorky – 6, dorostenci starší – 8, dorostenky starší – 18, dorostenci mladší – 14, dorostenky mladší – 2 čs. rekordy. Mistrovské tituly na přeborech republiky získali Marián Motáš v desetiboji (5 671 bodů) v roce 1929, Rudolf Polame v trojskoku (1 336 cm)

a v běhu na 110 m překážek (15,9 sek.) v roce 1937, Vlastimil Brlica v běhu na 3 000 m překážek (8:53,8 min.) v letech 1954–1956 a 1959. Mezi ženami si nejlépe vedla Olga Šicnerová v běhu na 100 m (12,00 sek.), na 200 m (26,3 sek.), štafeta 4 x 100 m SK Přerov ve složení Alena Calábková, Vlasta Valentová, Olga Šarmanová a Olga Šicnerová (51,6 sek.) v roce 1948, Anna Plšková v běhu na 80 m překážek (12,7 sek.) v roce 1949 a ve skoku do dálky (526 cm) v roce 1952, Božena Sudická v bězích na 800 m, 1 500 m a 3 000 m v letech 1972–1976. Dále získali tituly junioři a juniorky patnáctkrát, dorostenci a dorostenky třiadvacetkrát. Nejvyšších titulů dosáhla také družstva – v roce 1926 dorostenci SK, v letech 1946 a 1947 dorostenky SK a v roce 1949 ženy již jako Sokol Přerov. Na reprezentaci Československa se podíleli Vlastimil Brlica – šestadvacetkrát, Miluše Chudějová – jedenkrát, Blanka Malá – pětkrát, Anna Plšková – dvanáctkrát, Rudolf Polame – pětkrát, Božena Sudická – třináctkrát, Olga Šicnerová – šestkrát, Vlasta Valentová třikrát, Josef Veleba jedenkrát, Jan Vykydal dvakrát, Pavel Vykydal dvakrát.

Lehká atletika se dále pěstovala v TJ Spartak Přerovské strojírny, závodilo se v rámci škol a učňovských zařízení (sportovní hry mládeže – SHM), ale výkonnostní sport stagnoval. Na konci padesátých let se podařilo předsedovi oddílu Josefu Přidalovi a dalším trenérům a rozhodčím (Ladislav Polame, Vladimír Janovský, Alena a Ladislav Calábkovi, Jaroslav Králík, ing. Miloš Kleiber, Milan Kratochvíl, ing. Věroslav Kobert, ing. Miloš Přidal, ing. Jiří Ševčík, Eduard Zemánek, ing. Václav Klvaňa, Anna Plšková, Jan Vykydal) získat a připravit nové naděje atletiky – např. Milana Horáka, Václava Caletku, Miroslava Mádra, Milana Kučeru, Miroslava Vinclárka, Miloslava Nárožného, Rostislava Tylečka, Boh. Smékala, Tomáše Gajduška, Boh. Stoklasu, z děvčat si připomeňme alespoň Danu Rybníčkovou, Taťanu Kočířovou, Hanu Klesnilovou, Helenu Sázelovou a Svatavu Chylíkovou. V šedesátých letech se do reprezentačního dresu ČSSR oblékl Jan Vykydal a Pavel Vykydal v běhu na 1 500 m překážek. Na počátku sedmdesátých let začínala Božena Sudická, v letech 1973–1976 byla mistryní ČSSR v běhu na 1 500 m, v dresu Přerova získala 11 mistrovských titulů a třináctkrát reprezentovala ČSSR, v roce 1977 přestoupila do Jablonce nad Nisou a studovala v Praze, trenérem byl Jan Vykydal, za něhož se provdala. Božena Sudická-Vykydalová byla zatím poslední nejúspěšnější atletkou Přerova.

V osmdesátých letech se objevily nové atletické naděje, ale stadion Spartaku byl v přestavbě, a tak někteří přešli do TJ LMCH a vyhlásili náborový závod „O nejrychlejšího sprintéra města Přerova“. Oba atletické oddíly se snažily navázat na minulé úspěšné období, ale možnosti byly jiné. Mezi žákovskými nadějemi jsme mohli číst jména M. Mádr, E. Votočková, I. Růžicková, R. Šubertová, J. Bouchal, R. Otáhal, D. Kolářová.

Politické změny na počátku devadesátých let ovlivnily i tělovýchovný a sportovní život, změnil se postupně organizační struktury a např. z TJ LMCH se stalo SK Přerov. Atletický oddíl v čele s ing. Klvaňou sázel na nové naděje: v žactvu Kamila Němcová, Jiří Sahaj, Robert Klimecký, Libor Horák, Veronika Navrátilová a zvláště Šárka Klvaňová. Důležitou motivační úlohu zde plní každoročně pořádaný Přerovský pětiboj. Rovněž ve

Spartaku se objevili nadějní atleti – Brice Mensah v roce 1994 na Rošického memoriálu obsadil druhé místo ve skoku dalekém výkonem 673 cm a stal se juniorským reprezentantem, Daniel Jakab začínal s trenérem Mádrem a Kučerou a jeho čas na 400 m v roce 1997 měl hodnotu 48,69 sek.

Josef Cupánek z SK Přerov se zúčastnil v roce 1997 I. halového ME veteránů ve Velké Británii v kategorii nad 70 let a zvítězil v běhu na 1 500 a 3 000 m.

Badminton

Hra s opeřeným míčkem měla své starší předchůdce již dávno před naším letopočtem v Indii a Číně. Pravidla, sepsaná v roce 1870 plukovníkem H. O. Selbym, byla postupně převzata ve všech zemích a z britských ostrovů se badminton rozšířil do Evropy a do celého světa. V roce 1934 byla založena Mezinárodní federace badmintonu (IBF), která má dnes 120 členských asociací. V roce 1987 vznikla Evropská badmintonová unie (LBU) a v roce 1992 v Barceloně poprvé bojovali badmintonisté i o olympijské medaile, které se staly trofejí asijských sportovců (především indonéských).

V Přerově vznikaly první kroužky až v roce 1957. První oddíl založila TJ Meopta v roce 1967 s předsedou ing. Květoslavem Dubským a trenérem Aug. Voglerem. V roce 1973 byl vybrán M. Wykrent do reprezentace juniorů a s Petrem Válkem hráli II. ligu. Na přeboru ČSSR v roce 1980 skončila K. Kleinová na pěkném pátém místě. V dalších letech se objevil nadějný dorostenec Pavel Kubiš, ale do vrcholných soutěží nedosáhl. V roce 1996 se oddíl osamostatnil a vznikl SK PIK Přerov, v němž pracují hlavně s mládeží, muži se probíjovali do 2. ligy pod vedením trenéra ing. J. Pavelky a o úspěch se zasloužili Heger, Pavelka, Smolík, Kalman, Válek, Hynčica, Zamcová, Matějková, Vojkůvková, Pavelková a Tichá.

Basketbal

Kolébku basketbalu jsou USA, za otce je považován James Naismith, který v roce 1891 na vysoké škole ve Springfieldu vytvořil základní princip této hry pro tělocvičnu v zimním období. V našich zemích se s basketbalem poprvé setkáváme již v roce 1897 a za propagátora je považován učitel Jaroslav Karásek ve Vysokém Mýtě na reálném gymnáziu. Hra se tehdy neujala a k jejímu rozšíření došlo až po 1. světové válce. V roce 1921 vznikl Český volejbalový a basketbalový svaz a v roce 1932 se stala ČSR jedním z osmi zakládajících členů FIBA (Mezinárodní basketbalová federace).

V Přerově byly zaznamenány počátky v roce 1932, ale v Sokole měla přednost gymnastika, odbíjená a česká házená, takže družstvo žen, které patřilo mezi průkopníky, zůstalo bez podpory. V dalších letech začali dorostenci a muži a v roce 1935 přišel do Přerova profesor Zbyněk Losenický, s jehož jménem i rokem je spojován počátek pravidelné činnosti.

První úspěchy se dostavily až v roce 1937, kdy dorostenci trénovali pravidelně a hráli i utkání ve vzdálenějších místech (Ostrava, Brno). Počáteční výsledky např. proti Sokolu Přívoz v poměru 11:17 nebo proti Sokolu Brno v poměru 15:30 nebyly vzácností. Kromě přátelských zápasů se rozvinuly soutěže v rámci ČOS nebo mistrovství Moravy a v Přerově byl

v roce 1939 ustaven Okrsek pro odbíjenou a basketbal pro střední a východní Moravu.

V době Protektorátu Čechy a Morava a po rozpuštění Sokola v roce 1941 byla činnost narušena. Starší hráči přešli do SK Přerov a mladší do KČT Vodáci Přerov. Za SK obvykle nastupovali: Zábranský, Boháč, Němec, Knězek, Millionig, Matlocha, Vrabec, Kubín, Hanák, Kyas, Zmrzlík, Pospíšil, Novotný, Vašek, Halma, Jandásek. Za Vodáky hrávali: Otáhal, Richter, Šubert, Jeřábek, Svoboda, Lučan, Andrášek, Zezula, Šumbera, Chalupa, Grégr, Bretschneider. Tato místní derby se těšila velké pozornosti diváků. Bylo to velmi úspěšné období, i když byly problémy s tělocvičnami. Hrál se i na otevřených hřištích (např. hřiště DTJ – dnes tenisová hala, nebo v loděnici Vodáků „bouda“ – bývalé městské jesle) nebo se zajíždělo do Předměstí či Lověšic, kde se konaly populární turnaje „tři proti třem“ (koše bez odrazové desky).

Po osvobození v roce 1945 přešly oba kluby opět do Sokola a přerovská košíková měla v té době široký kádr hráčů. Do soutěží postavila tři družstva, z nichž první se proboujvalo do Moravské divize. Pokus o postup do I. ligy nevyšel: Praha zvítězila v Přerově 47:18 a v odvetě v Praze 55:29. O postup do I. ligy se pokoušeli hráči Ladislav Jeřábek, Zdeněk Novotný, Květoslav Matlocha, Vlastimil Matlocha, Arnošt Knězek, Břetislav Lučan, Josef a Zdeněk Zezulovi, Otto Millionig, Radomír Volek, Bohuslav Zmrzlík, Jan Kosík, Slavomír Dobíšek, Otto Pospíšil, Lubomír Konečný, Eduard Viznar, Jan Deduch, Ladislav Tallmayer. V roce 1947 začínaly trénovat i ženy. Přestože měly velké potíže s uvolňováním sálu sokolovny pro tréninky, postoupily do I. ligy s těmito hráčkami: Blanka Černohorská, Zdeňka Kantorková, Irena Inderková, Anna Plšková, Olga Šarmanová, Libuše Berečková, Dagmar Malá, Eva Vrbová, Alena Sigmundová a trenér Arnošt Knězek. Zápas y měly bouřlivou kulisu, ale po ročním působení družstvo sestoupilo.

Mimořádnou akcí poválečného období bylo utkání s mormonským družstvem Latter Day Saints z Londýna dne 15. února 1948, které zvítězilo nad Přerovem 38:23. Hrál se v sokolovně před 1 800 diváky a domácí hráči i rozhodčí byli překvapeni novým herním prvkem – dvojtakte m (dlouho nazývaným mormon).

V dalších letech se střídala úspěšná období s méně úspěšnými. V roce 1952 po organizačních změnách a spojení Sokola s TJ Spartak Přerovské strojírny se podmínky pro činnost postupně zlepšovaly, hrálo mnoho mládeže a v roce 1956 se družstvo mladších dorostenek pod vedením Františka Andrlého stalo přeborníkem ČSR. Byly založeny turnaje Rotační pec, Přerovská rokle a do reprezentačních družstev ČSR dorostu a juniorů byli vybráni v roce 1958 M. Drábková, H. Samarská, M. Dočkalová, L. Skypalová, v roce 1961 Pavel Šesták, v roce 1968 Bedřich Suchánek, v roce 1969 Zdeněk Černošek, v roce 1971 Karel Ulrich, v roce 1972 Hana Bláhová, 1976 Jana Piňosová, Jana Klvačová, Jitka Charamzová, v roce 1979 Zdena Látalová, Jana Janečková, Eva Mücková, Ludmila Cigánková, Eva Kovaříková, Michaela Coufalová, Iva Kotíková, Monika Domanská.

Z mezinárodních utkání, která byla na počátku sedmdesátých let v tělocvičně Spartaku PS Přerov sehrána, stojí za zmínku přátelský zápas mezi

ČSSR B a Kubou. Poněvadž se jedná o ojedinělý případ v historii československé košíkové, všimněme si, co napsal o tomto zápasu náš tisk: „...v pátek nastoupila v přerovské sokolovně družstva československého běčka a reprezentačního družstva Kuby. Přerovští pořadatelé se snažili dodat podniku co nejvíce lesku. Nejen obrazně. Chtěli mít podlahu „špíglíkl“. Drátkovali, pastovali, leštili. Když byli hotovi s dílem, byla hrací plocha doslova jako zrcadlo. Těžko se z ní dalo odejít, tak to klouzalo. A petrolej, jímž se snažili plochu zdrsnit, k úspěchu nepomohl. Při rozsvícení ještě nikdo nic nepoznal. A tak rozhodčí v dobré víře zahájili zápas. Zdálo se, že tento basketbal se hraje na ledě, hned byl někdo na zemi. V 75. vteřině došlo k nevidané kuriozitě. Sako střílel první koš střetnutí, když všech pět Kubánců leželo na zemi. Přesněji řečeno, dva z nich skončili v zárodku naší akce v řadách vyprodaných ochozů. V tom okamžiku sudí zápas přerušil, neboť Kubánci nechťeli riskovat zranění. Byli ochotni hrát kdekoli a kdykoli, třeba o půlnoci, ale na regulérní podlaze.“ Pak musela konečně být vyměněna celá podlaha, po čemž se dlouho volalo.

Od roku 1975 jsme mohli slyšovat o tréninkovém středisku mládeže pro dívky pod vedením Jiřího Lakomého. Tímto střediskem prošlo mnoho děvčát, která se v dalších letech (1983) objevila i v dresu juniorek ČSSR a stala se mistryněmi Evropy (Eva Mücková, Ivana Kotíková a Zdeňka Látalová).

Na počátku roku 1980 nastoupil nový funkcionářský kádr. Arnošt Knězek, dlouholetý předseda, který se zasloužil o to, že košíková v Přerově v té době patřila k nejpopulárnějším sportům, se rozhodl uvolnit místo mladším, předsedou byl zvolen Miloslav Kolář. Tmelícím prvkem každé kolektivní hry jsou trenéři. Připomeňme alespoň několik jmen z období osmdesátých let: Jiří Kocfelda, Miroslav Zahradník, Arnošt Lenoch, Zdeněk Kočara, Rostislav Zeman, Miloš Kocfelda a hlavně Jiří Coufal. Výsledky jednotlivých družstev v soutěžích odpovídaly možnostem, ženy v celostátní – národní lize zaujímaly druhé místo v tabulce. V soutěžích krajského přeboru hrálo dvanáct žákovských družstev.

Na počátku devadesátých let došlo k velkému pohybu hráčů, trenérů a funkcionářů, hledali se sponzoři, vznikl klub přátel basketbalu, nastoupil i nový výbor v čele s Rostislavem Zemanem nadále pod hlavičkou Spartak Přerovské strojírny. K 1. září 1993 byla sokolovna vrácena ČOS (Československé obci sokolské), ale pro utkání v I. lize bylo potřeba halu, která by odpovídala požadavkům ALK. Od roku 1994 výkonnost prvního družstva žen v hale SK Přerov přiváděla do hlediště stovky diváků, kteří často tleskali Evě Prinkeové, Romaně Dočkalové, Vladce Našelové, Vladce Běhalové, Janě Stejskalové, Jitce Kolihové, Markétě Matuškové, Aleně Ptáčkové, Markétě Blechové, Vladce Šestákové, Lence Nevrlové, Janě Hanákové, Janě Kulíškové a Vendule Černé, jímž se dařilo postupně zaujmout významné místo v českém basketbalu a reprezentovat jej v zahraničí. V roce 1997 pokračovala profesionalizace některých nejvyšších soutěží a vznikl také Senior basket club (SBC) Hanácká kyselka, který zaměřil veškerou pozornost na ligu žen. V roce 1999 se stal druhým nejlepším týmem v ČR (za Brnem). Mládežnický basketbal provozovali i v dalších klubech, z nových uveďme alespoň Basketsport Přerov.

Cyklistika

Počátky sportovních činností jsou spojeny s prvním doloženým spolkem – Klubem českých velocipedistů z roku 1888. Tehdejší dopravní prostředek byl využíván od počátku i k závodění.

Nový cyklistický klub založilo 34 účastníků shromáždění – zájemců hlavně o společenské zájezdy – v roce 1899 s předsedou Bedřichem Jedličkou. Mezi průkopníky cyklistiky lze zařadit Rudolfa Přídala, Ludvíka Poláška, Františka Polednu a ing. Ondřeje Pukla. Po spojení se Sportovním odborem Akademického klubu v roce 1900 a dále po zařazení do nově vzniklého Sportovního klubu (SK) Přerov v roce 1908 se závodní cyklistika rozbíhala pomalu bez výraznějších úspěchů. V roce 1924 byl ustaven odbor s pánským a dámským družstvem, ale v dalších letech činnost ochabla.

V období okupace (1939–1945) začínali s **krasojízdou** a po válce dosáhli prvních mistrovských titulů ČSR Eva a Zdeněk Kasamasovi z Předměstí a Stanislav Vaculík získal 3. místo na mistrovství Evropy v roce 1955. Další období sálové cyklistiky je spojeno s nadšeným a obětavým pracovníkem Hynkem Hlobilem. V letech 1950–1955 působil v Jiskře Kazeto, která měla jen krasojízdou, a pak přešli do TJ Spartak Přerovské strojírny. Od roku 1960 nastupovali mladí krasojezdci, získávali žákovské i dorostenecké přebornické tituly, v roce 1965 to byla hlavně Dana Hlobilová – čtyřnásobná přebornice ČSSR.

Kolová se začala hrát v Přerově v roce 1949 v Sokole a po sloučení ve Spartaku Přerovské strojírny. Od roku 1960 se dostavily i první úspěchy. Mladí Drčmánek s Kleinerem se stali 3x mistry ČSSR dorostu. Dobrých výsledků dosahovaly i další dvojice (Grigárek – Holomčík, Kleiner – Karas, Řihošek – Vacek, Hambálek – Bláha a trojnásobní mistři dorostu Pánek a Valentík) a na počátku sedmdesátých let hlavně Antonín Přikryl a Stanislav Zmrzlík. V roce 1972 postoupili do Evropského poháru a získali 4. místo, v roce 1975 dokonce 2. místo. Velkou sportovní i společenskou událostí se stala Velká cena města Přerova v kolové, kde se často setkávala ve finále i přerovská dvojice s mnohonásobnými mistry světa bratry Pospíšilovými. V roce 1984 došlo ke stagnaci, vznikla nová dvojice Antonín Přikryl – Roman Šindar, pak i další dvojice, ale do evropské špičky už nezasáhli. V devadesátých letech se zhoršila ekonomická situace, nebylo dobrovolných trenérů pro mládež. Novým impulzem se staly oslavy 110. výročí cyklistiky a uspořádané Mistrovství světa v sálové cyklistice v Přerově v roce 1998, což se natrvalo zapsalo i do světové historie krasojízdy a kolové.

Silniční cyklistika v době okupace a v prvních poválečných letech měla řadu výborných závodníků, např. Antonín Grebeníček, Josef Valentík, Josef Jířů, Václav Kyrych, Adolf Horsák, František Dvořák. Byli organizováni v SK Přerov a pořádali v roce 1946 velký závod „Ulicemi města Přerova“. Od roku 1960 se na startovních listinách mistrovství Moravy nebo ČSSR objevovali za Lokomotivu Přerov Šlecht, Hekele, Mainuš, Jelen, Dvořák, Milan Garstka, který reprezentoval ČSSR na největším amatérském cyklistickém závodě Vašava – Berlín – Praha. Při přeboru ČSSR v roce 1971 na trati Přerov–Hranice a zpět získali přebornický titul

staršího dorostu v časovce družstev jezdcí Přerova v sestavě Michal Klasa, Josef Kadlec, Bohumil Konečný, Jiří Kelesidis. Michal Klasa přešel od roku 1973 do Dukly Brno a patřil k významným cyklistickým osobnostem. Pokusy o další rozvoj silniční cyklistiky pořádáním cyklistických kritérií nebo závodů o Cenu náčelníka Střední dráhy organizované TJ Lokomotiva však zatím nové úspěšné závodníky neobjevily. Až v roce 1998 cyklistický oddíl MiKo Cycles Přerov připravil cyklistické kritérium ulicemi Přerova jako 8. závod kriterijní ligy ČR a zároveň Memoriál P. Koláře a B. Konečného (bývalých přerovských cyklistů), které se zapsaly do cyklistického kalendáře i v dalších letech. Další novinkou, která se v Přerově ujal, byla horská kola. V roce 1995 byl založen oddíl ŠELA SPORT, kde prokázal své kvality Aleš Procházka a Martin Rytíř se v dalším roce dostal mezi juniorskou špičku. V roce 1997 uspořádali první závody na Přerovské rokli, další pak v okolí Helfštýna.

Do ženské cyklistiky vstoupila v roce 1997 Kristina Obručová, začínala v Přerově se sportovní gymnastikou, ve 14 letech přešla na cyklistiku a do Vyškova pod vedením svého otce.

Fotbal

Kolem roku 1905 jsou zaznamenány první zprávy o fotbalu v Přerově. Propagátorem kopané byl tělovýchovný pracovník V. Rumler z Uherského Hradiště za podpory profesora tělocviku Karla Večeři. Tajný studentský spolek hrával na vojenském cvičišti a v roce 1907 byl vytvořen Sportovní odbor Akademického klubu (SOAK) s předsedou Rudolfem Přídalem, velkým propagátorem sportu po celé Moravě.

Sportovní klub Přerov (SK)

Na narychlo upraveném hřišti pod Kozlovskou ulicí probíhal první dokumentovaný zápas dne 12. května 1907 proti studentům z Vyškova (skončil vítězstvím Přerova 3:0). Z dochovaného podrobného zápisu se dovídáme, že hosté se oblékali na hřišti, kdežto Přerovští přicházeli jeden po druhém již oblečení, většinou v dlouhých kalhotách. Soudcové byli dva. Jeden zápas řídil pomocí lesnické trubky a druhý (R. Přidal z Přerova) zapisoval. Ve škole měli studenti problémy, protože „kopaná jakožto hra surová a životu nebezpečná“ byla zakázána. V předních řadách stáli nadšení studenti Jan Lacina, Vilém Vignati, Rudolf Přidal, Vladimír Riedl, Václav Vypel, Karel Janoušek, Alexandr Štaffa a mnoho dalších. Potřebnou výstroj si opatřovali z vlastních prostředků a hrálo se čistě amatérsky.

V roce 1910 přišel do Přerova Josef Friedl. Začal se systematickou přípravou, zavedl do tréninku atletickou průpravu, ale přes snahu o dobrý výsledek dopadlo utkání s pražskou Slávií 1:13. O gólu, který vsítil slavný Košek, když míč protrhl síť a skončil v Bečvě, se dlouho mluvilo. Jinou senzací v Přerově byl zápas se skotskými profesionály z klubu Aberdeen s výsledkem 0:7. Do Přerova je přivedl redaktor Josef Laufer z pražské Slávie v roce 1911. Po lijáku bylo celé hřiště pod vodou.

Slibný rozmach kopané ochromila první světová válka. Hřiště u Michalova, které bylo v roce 1913 upraveno, bylo rozoráno a vysázeny brambory. Po válce nastal nový rozmach, hrálo se na vojenském cvičišti, od roku

1921 opět u Michalova a od roku 1923 na novém stadionu pod nemocnicí (i s pěknou dřevěnou tribunou a atletickou dráhou). Byla to první slavná éra přerovské kopané. V mužstvu hráli bratři Mácové (Maxmilián, Jaroslav, František a Slávek Schieselové – nejstarší Maxmilián měl přezdívkou Máca a odtud bratři Mácové), František Hercík, Leopold Lipner, Eduard Gebauer, Leopold Passinger, Jaroslav Ludvík, Jan Hofman, Karel Mašíček.

Samostatný fotbalový odbor byl ustaven až v roce 1927, dlouholetým předsedou byl mlynář Karel Kryška a jeho náměstkem MUDr. Jan Laci-na.

Po rozmachu následovala i krizová léta, vznikaly další kluby a hráči měnili své dresy. Jedním ze slavných období byl ročník 1933/34, kdy hrávali Jindřich Hatlánek, Jaroslav Weintritt, Jan Skopalík, Eduard Mičík, Rudolf Diblík, Josef Soumar, František Šlechta, Karel Šlechta, Jan Gebauer, Jan Báča, Rudolf Báča, Vilém Beneš, Jan Herman a František Sojka. Mužstvo získalo župní pohár a proboujvalo se do Moravskoslezské divize (druhá nejvyšší soutěž v ČSR), bylo zařazeno mezi kluby s placenými hráči (v roce 1939 zrušeno), ale další podrobnosti nejsou uváděny.

V roce 1937 zemřel lékařník Rudolf Sedlář – největší mecenáš klubu, nastal úpadek až skoro k likvidaci, ale kolem roku 1940 byl do čela fotbalového klubu postaven JUDr. Karel Kozánek a postupně se dařilo řešit i finanční problémy. Velký rozmach kopané si vynutil zřízení samostatné Hanácké župy fotbalové, která měla své sídlo v Přerově a dlouholetým sekretářem byl Jaroslav Ludvík.

Soutěže v období protektorátu měly občas různé problémy, ale výkonnost obou hlavních klubů (SK Přerov a DSK Viktoria Přerov) soustřeďovala na sebe širokou diváckou pozornost (na „Viktorce“ se hrávalo v neděli dopoledne, na SK pak odpoledne). Z mimořádných hráčských osobností té doby si připomeňme jména Novotný, Hrdina, Špitt, Michálek, Pospíšil, Valouch, Weintritt, Dreiseitl, Matlocha. SK Přerov hrál v druhé nejvyšší celostátní soutěži – Moravskoslezské divizi – až do soutěžního roku 1946/47.

Po sloučení tělovýchovy a sportu v roce 1948 došlo k organizačním změnám, tvořily se a zanikaly oddíly. Na činnost SK navázala TJ Lokomotiva Přerov, ale funkcionáři měli malou podporu svých patronů. V sedmdesátých letech se do fotbalu vložily i ženy a proboujovaly se až do národní ligy, ale ženský fotbal nezapustil v Přerově pevně kořeny.

DSK Viktoria Přerov – TJ Lokomotiva Meochema Přerov

Jelikož fotbalová hra mohla uspokojit vždy jen jedenáct hráčů na každé straně hřiště a nadšenců přibývalo, vznikala i mužstva podle ulic, místních částí nebo podle podniku, kde zájemci pracovali. Skuteční fotbalisté pak přišli do klubů, zpočátku hlavně do SK Přerov, později do Dělnického sportovního klubu (DSK).

V protektorátním období soutěžilo fotbalové mužstvo převážně v I. A třídě a z hráčů, kteří neměnili často dres a zůstávali Viktorce věrní, připomeňme alespoň Petřivalského, Hužvíka, Hrdinu, Zbořila, Koláře, Dvořá-

ka, Vilímka, Valoucha, Kolavu, Chudobu, Měsíčka, Juřenu z Měrovic, Zao-
rala, někteří přecházeli do SK a pak zase zpět.

Sestava z roku 1940: Petřivalský – Gajdošík, Komárek – Bomr, Hužvík, Slavický – Beznoska, Volek, Pitrún, Váhala, Martinec. V roce 1946 – Petřivalský, Kyľhof, Suchánek, Komárek, Hužvík, Zao-
ral, Machovský, Kyrych, Masař, Dvořák, Vilímek, Váhala, Hošťálek.

Po vyhlášení sjednocené tělovýchovy a sportu v roce 1948 se řízení organizačně spojilo pod hlavičku Sokola a většina hráčů přešla do TJ Sokol Meopta, která byla založena 20. března 1949. Svou materiální základnu měla TJ v Dělnickém domě na Šířavě a v zakoupeném pozemku bývalého orelského stadionu. V roce 1960 byl otevřen Stadion 9. května utkáním s klubem 3. anglické ligy FC Port Vale s výsledkem 0:2. Výkonnost fotbalistů sice nepronikla mezi přední moravská ligová mužstva, ale udržovala si dobrý průměr. V roce 1964 bylo úspěchem vítězství v Čs. poháru v Severomoravském kraji, pak následovalo vítězství nad druholigovým ZKL Brno 2:1 a porážka od Baníku Ostrava 0:3. K předním hráčům v té době patřili Mrázek, Rejhon, Valouch, Veselský, Soukup, Tvrďý, Rozsypal, Kučera, Vyhlídka, Měřinský, Gereš, když v přecházejících letech odešli z TJ Meopta do VŽKG Ostrava Dušánek, Lakomý, Odložil, Šmíd. Po rozdělení „sfér vlivu“ mezi Meoptou a Přerovskými strojírnami v roce 1972 zaměřil se fotbalový oddíl hlavně na mládež. Po sloučení s TJ Lokomotiva v roce 1980 hráli fotbal za skromnějších podmínek a úsilí celé TJ Lokomotiva Meochema se zaměřilo na dokončování původního velkolepého projektu stadionu z roku 1954.

Sokol Přerov – TJ Spartak Přerovské strojírny

Po sloučení v roce 1951 se nový fotbalový oddíl soustředil na výstavbu nového hřiště a přípravu hráčů, v roce 1957 se proboujeli do krajského přeboru, ale pak následovalo období stagnace. V roce 1956 byl otevřen nový stadion, ale do podoby stadionu roku 2000 bylo spotřebováno ještě mnoho peněz a odpracováno mnoho brigádnických hodin.

V letech 1966–1972 hrály ve stejné soutěži oba přerovské oddíly (už s novými názvy – TJ Spartak Přerovské strojírny a TJ Meochema Přerov) a stadiony při vzájemných derby praskaly. Výrazným zásahem do soutěživosti sportovců ve městě byla snaha vytvořit podmínky pro zvýšení výkonnosti a reprezentaci města s ohledem na zvyšující se finanční náročnost. Po dohodě tehdejších politických a tělovýchovných orgánů bylo doporučeno, aby se o ekonomické zajištění staraly u fotbalu Přerovské strojírny a u hokeje Meopta a Přerovské chemické závody. Tak došlo k převlékání dresů i k odchodu hráčů do jiných oddílů.

Dlouhodobá práce s mládeží v TJ Spartak, rozšíření hracích ploch a pořádání turnajů (Běťákův memoriál, O pohár ředitele ZŠ Kopaniny) přinesly i zlepšené výsledky všech složek a postup I. mužstva do 2. ligy v roce 1981. Někteří nadějní hráči ale již v roce 1982 odešli do 1. ligy (Zdeněk Válek do Baníku Ostrava a Zdeněk Mikuš do Dukly). Ročník 1985/86 byl v poválečné přerovské kopané velmi úspěšný (2. místo za Slušovicemi v II. ČNFL), ale v dalším roce bojovali o záchranu a pak následoval sestup do divize.

Z desítek trenérů, kteří se zasloužili o fotbalovou hru v uplynulém období, připomeňme si alespoň: Otto Millonig, Matěj Bekeský, Emil Dočkal, Antonín Dočkal, František Zmeškal, František Hýbler, Josef Růžička, Jaroslav Čmakal, Rudolf Nehoda, V. Zeman, Zdeněk Mandík, Veselý, Voreš, Uriča, František Šindelář, Jan Diviš.

Změny ve společnosti se dotýkaly i fotbalu a v červenci 1990 byl vytvořen samostatný fotbalový klub – FK Přerovské strojírny Přerov, který působil na pronajatém hřišti od TJ Spartak Přerovské strojírny. O postup do Moravskoslezské ligy v roce 1993 se zasloužili trenéři Jiří Farný a Milan Stojan (bývalí hráči Přerovských strojíren) a hráči P. Koral, D. Kožuch, O. Geier, J. Pučálka, T. Martínek, P. Čagan, M. Valouch, Z. Novák, R. Grigar, B. Chodil, M. Rolinc, J. Novák, M. Studený, R. Kocfelda, A. Skopal, M. Krampla, S. Kačalov, R. Jegla, M. Polanský, K. Štěpaník, L. Kratochvíl.

Závěr devadesátých let byl pak pro přerovské fotbalové fanoušky opravdovým zklamáním. Četné změny ve vedení, postupný odchod hráčů, podnikatelské aktivity některých funkcionářů, nedostatek financí, volání po sponzorech a boj o majetek ČOS (Sokol). V roce 1995 trénoval Jiří Farný, ale nefungoval výbor klubu. Od 15. srpna 1997 změnil klub název na Hanácký fotbalový klub s. r. o. a transformoval se na obchodní subjekt. Nový ročník s novými dresy a bez Přerovských strojíren ve II. lize. Naštěstí je v žákovských a dorosteneckých mužstvech řada nových talentů.

Sportovní klub Slavoj Předmostí – TJ Sokol Předmostí – TJ OSP – TJ Pozemní stavby Předmostí

Z podnětu Stanislava Ratiborského byl v roce 1930 založen fotbalový klub, předsedou byl místní starosta obce a poslanec Josef Knejzlík, později František Jašíček. V roce 1935 bylo otevřeno hřiště. Účast v soutěžích byla na úrovni I. B třídy. Po sloučení se Sokolem v roce 1948 pokračoval fotbal s názvem Sokol Předmostí. Soutěžení se udržovalo na úrovni okresního přeboru. Od roku 1988 byly pořádány halové fotbalové turnaje pro žáky.

Počátky sálové kopané můžeme hledat v mládežnických soutěžích „líný míč“ v letech sedmdesátých, ale s opravdovou závodní sálovou kopanou začali až v TJ Pozemní stavby Přerov-Předmostí. Soustavnou činností se výkonnost zvyšovala a v roce 1996 již patřili k nejlepším v ČR. V roce 1997 obhájili mistrovský titul, mužstvo dosahovalo výborných výsledků a dokonce se zúčastnilo evropského poháru mistrů v Portugalsku. Miroslav Jemelík byl nejlepším střelcem v naší lize a reprezentoval ČR na mistrovství světa v Mexiku (1997). V závěru devadesátých let zůstával kádr hráčů ve svém původním složení, nenastupovala mladá krev a výsledky se zhoršovaly.

Sportovní klub Union Lověšice

I když i zde hrávala mládež kopanou již před 1. světovou válkou, skutečný klub byl založen až v červnu 1928 a registrován v rámci Hanácké župy fotbalové. Soutěžení fotbalových mužstev bylo rozděleno do tříd. Od roku 1929 hrávali Lověšičtí III. třídu, od roku 1937 už I. B třídu a za soupeři bylo nutno zajíždět do Hranic, Kojetína i Otrokovic. První hřiště neod-

povídalo pravidlům (hrávalo se v dolině za drážním plotem – dnes u hřbitova). Teprve po 2. světové válce dostalo hřiště minimální rozměr (94 x 47 m). V poválečné sezoně nastupovali obvykle v této sestavě: Čada, B. Zbořil, B. Dömisch, K. Matlocha, Panák, J. Dorazil, J. Vilímek, M. Šálek, F. Němec, A. Šálek, R. Petřík.

Po roce 1948 se změnila organizace, došlo ke sloučení s TJ Sokol a v roce 1951 bylo dokončeno nové hřiště u sokolovny, v sedmdesátých letech přistavěny šatny, kotelna, hygienická zařízení. V roce 1995 se členové oddílu rozhodli opět vrátit k názvu SK Union Lověšice.

SK Kozlovice hrál od roku 1937 fotbal, pak se sloučil s TJ Sokol a v roce 1970 převzal patronát podnik ČSAD a vznikl i nový název – TJ ČSAD Kozlovice a dnes opět SK Kozlovice.

VTJ Dukla hrála například v letech 1963/64 krajskou soutěž, pak následovalo období omezené činnosti a v roce 1990 byla činnost ukončena.

Malá kopaná – ryzí amatérská soutěž se hraje v Přerově od roku 1985 z iniciativy Jiřího Jedličky. V 5. ročníku bylo registrováno 38 mužstev.

Gymnastika

Sportovní gymnastika jako samostatná sportovní disciplína se postupně vyvinula z nářadového tělocviku, který byl hlavní náplní cvičebních hodin od samého začátku sokolských jednot.

Mezinárodně nejúspěšnějším sportem mezi dvěma válkami byla sportovní gymnastika zásluhou mužů, kteří získali tituly mistrů světa v roce 1922 v Lublani, 1926 v Lyonu, 1930 v Lucembursku a 1938 v Praze. Ženy zvítězily na obou mistrovstvích světa 1934 v Budapešti a 1938 v Praze. Mezi nejúspěšnější jednotlivce patřili Ladislav Vácha, Bedřich Šupčík, Alois Hudec, František Pecháček a Jan Gajdoš – mistři světa ve víceboji. Alois Hudec se kromě toho proslavil svým suverénním vítězstvím na kruzích na olympijských hrách v Berlíně (1936).

Před rozpuštěním Sokola v roce 1939 patřili mezi reprezentanty sportovní gymnastiky i přerovští Jarmila Kopečná, Jaroslav Pavelka a Bohumír Baroš, který na mezizemských závodech v Brně (Čechy – Morava) zvítězil před mistrem světa J. Gajdošem. V poválečném období byl vybrán do reprezentačního družstva a v letech 1947–1948 závodil v USA, Kanadě, Paříži, Finsku, Maďarsku a Bulharsku. Do přerovského závodního družstva dále patřili Josef Zábranský, Zdeněk Frühauf, Adolf Ptáček, V. Mička, František Chmelař, Drahoslav Syrunek a Zdeněk Kruml. Po roce 1948 nastoupili mladí František Simon, M. Kočí, Vladimír Tabery, Bohumil Domanský a později Vladimír a Richard Fabiánovi.

Po sjednocení v roce 1948 se sportovní gymnastika provozovala v rámci sokolských cvičebních hodin, až v roce 1955 založila TJ Spartak Přerovské strojírný samostatný oddíl, který zpočátku živil, ale zásluhou Vladimíra Taberyho a Bohumíra Baroše se vypracoval i do krajských soutěží. K nejlepším v té době patřily Věra Valigurová a Anna Dvořáková. Zásluhou Bohumila Domanského, který byl předsedou oddílu v letech

1961–1970, a celého kolektivu trenérů stále chodili do sokolovny noví mladí nadějní gymnasté a hlavně gymnastky (Miroslava Mašejová, Lenka Slezáčková a Eva Vanýšková).

Od roku 1961 začali se sportovní gymnastikou i v TJ Meopta a zásluhou Věry Krestýnové šla výkonnost žaček rychle nahoru. Ve spolupráci se základními školami a celou řadou dobrovolných cvičitelek se dařilo objevovat nové talenty. K úspěchům patřilo získání mistrovské třídy na mistrovství ČSSR v Martině v roce 1973 Evou Svobodovou.

V letech 1976–1988 se do Přerova sjíždělo gymnastické mládí z celé ČSSR na Memoriál Zdeňka Války (bývalého přerovského gymnastického trenéra), což bylo velkým impulzem pro Přerovské, ale špičkové výkonnosti se přiblížila jen Orlová a Cagašová.

Po roce 1990 se sportovní gymnastika vrátila do Sokola a v SK Přerov je gymnastika součástí odboru Sport pro všechny (později Klub sportovní gymnastiky), kde vynikla Dagmar Kolářová a v roce 1990 získala I. výkonnostní třídu na přeboru ČR žen. K novým nadějným závodnicím patřila Lenka Bořutová – třetí na mistrovství ČR žaček v roce 1995. V roce 1998 byly z Klubu sportovní gymnastiky SK Přerov vybrány na závody Evropského poháru Veronika Jandová a Lenka Bořutová.

S *moderní gymnastikou* (uměleckou) začala v šedesátých letech Zlata Koukalová a Olga Fárková, ale oddíl moderní gymnastiky byl v TJ Spartak Přerovské strojírně založen až v roce 1976. V polovině osmdesátých let výkonnostně o sobě daly vědět Jarmila Váňová, Jana Gálová, Martina Vymětalíková a Alžběta Jirků, v devadesátých letech Kristina Obručová, Pavlína Králová, Kateřina Picková a zvláště Pavla Niliusová, která se stala přebornicí oblasti a v roce 1997 postoupila na mistrovství ČR juniorek. V roce 1999 prokázala své kvality Hana Zlámalová třetím místem na mistrovství ČR v I. výkonnostní třídě, což bylo označeno za nejlepší výsledek v historii oddílu.

Házená

Počátky této hry sahají do prvních let 20. století a jsou spojeny se jmény učitelů Václava Karase, Josefa Klenky a Antonína Křištofa. Vrhána s přenášením byla popsána v brněnském časopise *Výchova tělesná* v červnu 1905. Postupně prodělávala mnoho změn, měnila se pravidla, rozměry hřiště, počet hráčů i výstroj až do dnešní podoby české nebo národní házené.

V Akademickém klubu Přerov se hra smíšených devítek příliš neujala. Až v roce 1919 bylo založeno z podnětu slečny Ireny Hofmanové první družstvo žen SK pod vedením Josefa Přídala (byl i prvním rozhodčím na Moravě) a Leóna Lipnera.

V roce 1920 byl ustaven Čs. svaz házené a ženských sportů a krátce nato přijala Mezinárodní federace ženských sportů naši házenou jako mezinárodní kolektivní hru. První mezistátní utkání vybojovaly ženy ČSR s Francií v roce 1923 a v roce 1930 na ženských světových hrách v Praze se staly mistry světa.

Mužská házená začínala v SK Přerov, v roce 1927 měli dobré výsledky v DTJ v sestavě L. Čáp, J. Ječmínek, J. Staněk, A. Bělunek, A. Ertl, G. Ole-

hla, E. Rejhon a Sokol Přerov – J. Čejna, Sv. Tůma, R. Bdinka, J. Hackenwald, J. Opravil, R. Polame, Z. Vychodil.

V tělocvičných spolicích a klubech hlavně na vesnicích se tvořila družstva, přibýlo soutěží pro muže a jako ryze český sport zaznamenala házená velký rozmach v období nacistické okupace. Od roku 1923 hráli muži v SK Haná Kokory, od roku 1927 v SK Rokytnice, od roku 1942 v Žeravicích a v Újezdci, v roce 1945 se v novinách dočteme výsledky utkání Sokola Přerov, SK Železničáři nebo SK Zejda, od roku 1952 hráli i v Dluhonicích.

Za SK Přerov startovali O. Pec, L. Konečný, J. Fila, Vl. Pech, J. Boháč, M. Topolánek, Zd. Konečný, v roce 1949 ještě Vosmanský, Přikryl, Hrnčíř, Sekera, Zmrzlík, Smolinka, Slaměný.

Po 2. světové válce dostalo české pojetí házené silného konkurenta – házenou podle mezinárodních pravidel – handball. Až do konce padesátých let zůstávali házenkáři v širokém okolí věrni původní české hře a dosahovali také v soutěžích velmi dobrých výsledků. Zvláště ženy SK Přerov pod vedením Lubomíra Konečného sváděly tuhé boje se ženami SK ASO Olomouc o nejvyšší příčku v I. lize (Sestava: Čeladníková, Ryšánková, Axmanová, Malaniková, Sklenářová, Štrbíková, Ondrušková, Netopilová, Galnarová.)

Sokolská házená po roce 1951 pokračovala v TJ Spartak Přerovské strojírny a mistrovská utkání naplňovala ochozy hřiště za sokolovnou početnými diváky. Přes 120 hráčů v žákovských, dorosteneckých i ženských a mužských složkách trénovalo, soutěžilo a udrželo českou házenou. Pod vedením Jana Janíka se stali dorostenci krajským přeborníkem a na přeboru ČSR 1951 v Liberci se umístili na 11. místě v sestavě: O. Lang, I. Krapl, J. Dohnal, F. Findejs, F. Pospíšil, V. Hudeček, M. Kozák, A. Hanák, R. Tšpon, L. Zbořil, M. Kopeček. Dorostenky pod vedením V. Slaměného získaly na přeboru ČSR 1959 čtvrté místo ve složení: J. Janíková, M. Gintrová, M. Valášková, L. Mazáková, E. Franclová, J. Peterková, J. Čapková, I. Trávníčková, E. Brázdová, M. Dubová, J. Novotná, J. Špitová.

V polovině šedesátých let po odchodu J. Janíka do TJ Meopta ubylo funkcionářů a muži sestoupili z II. ligy. Po krátkém období, kdy vedle sebe působila česká házená i handball, přešli ve Spartaku PS na handball hlavně kvůli mezinárodním možnostem. K propagačnímu utkání přijeli do Přerova v roce 1966 reprezentanti z Dukly Praha (Vicha, Mareš, Duda, Havlík a další) a v roce 1968 měl již handball širokou základnu (Kopal, Stržanovský, Šubrt, Holan, Geršl, Štěpančík, Svížela, Buček, Karlík, Vrána, Steiger, Vodička, Vylíčil, Kotík, Beneš, Slaný, Zdráhal, Vacula, Polešák, Kocfelda).

Od roku 1972 byla pořádána náborová celostátní soutěž Novinářský kalamář a život v oddíle se opět rozběhl. V roce 1982 za předsednictví ing. Richarda Bučka byl upraven stadion za sokolovnou na tři asfaltová hřiště. Od roku 1983 přebral vedení oddílu ing. Jaroslav Geršl. V roce 1990 skončil jednotný organizační systém v ČSTV i ekonomické zabezpečení, obnovily se dřívější spolky a kluby a házená se vrátila pod křídla přerovského Sokola. Sokol handball club (HC) Přerov měl ve II. lize pod vedením

trenéra Franka tyto výborné hráče: Tichý, Bečička, Lidík, Přerovský, Schöber, Horák, Mik, Oščádal, Stružka.

Česká házená (národní) se udržela v okolních obcích. Zvláště v Žeravících se našlo mnoho obětavých funkcionářů a hráčů, kteří od ročníku 1973/74 patří nepřetržitě k nejlepším celkům v historii národní házené. Z hráčů, kteří se podíleli na úspěších v uplynulém období, si připomeňme jména: Kubis, Sobotka, Janda, Machač, Bajer, Blafák, Brežík, Matuska, Ladislav a Stanislav Kašpárkovi, Filípek, Radek, Zubík, Petr a Zdeněk Uvírovi, Furman, Čechák. SK Hanácká kyselka Žeravice se stala v roce 1998 podesáté mistrem ČR.

Horolezectví

Od roku 1956 se již někteří turisté začali specializovat na horolezecké výstupy. Zpočátku desetičlenná členská základna byla v TJ Spartaku PS, ale v roce 1968 došlo k tragedii u Zeleného plesa v Tatrách, kde lavina zasáhla Zdenko Opletala, Rudolfa Sedláře, Jiřího Bednařika, Františka Skácelíka a manžele Josefa a Libuši Ješkovi, jejich syn byl těžce raněn, ale zachránil se. K nadějným horolezcům patřil Jaromír Soldán, ale při zájezdu do švýcarských Alp dne 8. srpna 1976 po úspěšném výstupu severní stěnou Matterhornu došlo při sestupu k pádu. Měl za sebou patnáct let aktivní horolezecké činnosti, účastnil se výstupů na Kavkaze, v Pamíru a v oblasti Mont Blancu. V devadesátých letech se začínal na horských velikánech objevovat Ladislav Drda z Bezuchova a jeho výstupy na osmitisícovky včetně účasti (v květnu 1998) ve výpravě na Mount Everest jsme mohli sledovat nejen v okresním tisku, ale i při besedách.

Jezdectví

První jezdecký spolek v českých zemích vznikl v roce 1891, v Přerově až v roce 1908 při vzniku SK Přerov, od roku 1933 i v Sokole, ale v dostupné dokumentaci ani v tisku nejsou zaznamenány žádné výsledky.

V roce 1953 se věnovali jezdeckví v TJ Meopta, kde závodili Pechová, Hošák, Sedlářová a Bayer a v roce 1963 měli ve svém středu dorostenec-kou přebornici v jízdě na koni Zdenu Zrunovou.

V roce 1970 vznikl nový oddíl TJ Haná Přerov se sídlem v Prusích a pod vedením trenéra Jaroslava Bayera se stala mistryňi ČSSR ve skoku mohutnosti jeho manželka Olga Bayerová. V dalších letech se s mistrovskými výkony přidala Eva Měráková, později Bayerová. V osmdesátých letech se zapsaly svými výkony Eva a Martina Bayerovy, dále Jaroslav Bayer a Josef Vinkler ve vozatajských soutěžích.

Další úspěchy jezdeckého sportu jsou spojeny se jménem Jiřího Složila v TJ OSP Přerov-Předmostí v roce 1982, s Olgou Bayerovou pořádali výuku jízdy a tábory Prázdniny v sedle.

Trenérské práci se dále věnoval Josef Janků v TJ OSP Přerov-Předmostí. V roce 1995 se stal mistrem ČR v rychlostních soutěžích Western Raiding Clubu. Po povodních v roce 1997 byla situace krajně nepříznivá, činnost přece jen obnovili, ale v dalším roce ji opět ukončili. Pravidelné závody pořádali jezdcí z Henčlova pod vedením Jaromíra Coufala. V roce

1998 byla nadějnou jezdkyňí Lenka Faltýnková na koni Venezuela a v dalším roce oslavili vyznavači jezdeckého sportu 35 let své činnosti.

Pavel Složil v TVCK Radvanice (Tréninkové a výcvikové centrum koní), jehož je majitelem, v roce 1997 na Velké pardubické s hnědákem Market-place obsadil druhé místo.

Judo

Rychlost, postřeh, obratnost, technika a síla, boj beze zbraně spoutaný pevnými pravidly, vycházející z tisíciletých tradic. Sport stále živý, vyvíjející se a přitažlivý. Počátkem 20. století se vydalo toto sportovní odvětví z japonské kolébky na cestu světem a ve všech kontinentech zapustilo své kořeny. Sport s branným charakterem se stále dynamicky rozvíjí a z hlediska sebeobraný má své perspektivy.

Jemné umění začínal v roce 1950 Zdeněk Markovič v TJ Sokol Meopta. Přicházelo mnoho dětí (až kolem 50), ale první dobří závodníci až téměř po dvacetileté činnosti. V roce 1972 na mistrovství ČSSR dorostenek a žen v Přerově zvítězila v kategorii do 59 kg Renáta Vondrášková (později přestoupila do Olomouce), v dalších letech se uplatnila Pavla Průchová, Nela Márníková, Attila Szabó a Patricie Szabó (3. místo v kategorii do 47 kg na mistrovství ČSSR v roce 1986). Na počátku devadesátých let se prosazovala celá řada nových bojových sportů – karate, kick-box a pod.

Kanoistika

Řeka Bečva poskytovala v období klidného toku všestranný užitek a v neposlední řadě i sportovní. Počátky kanoistiky šly ruku v ruce s veslováním. Až v roce 1949 se někteří specializovali na závodění. K průkopníkům patřily dvojice Vymlátíl – Švábeník, Pop – Pavliša, Kadlčík – Juřena, Šípal – Rejhon. V roce 1952 v nové TJ Sokol Přerovské strojírně vznikl samostatný oddíl s předsedou Janem Vysloužilým a byly pořádány i závody.

K prvním sportovním úspěchům na přeboru ČSR v roce 1954 patřil přebornický titul Ladislava Rohledera a Zdeňka Krále v C2 (kanoe dvojic) a Dušana Hanzala za 3. místo v kanoe jednotlivců. Od roku 1959 byla pořádána Přerovská pětistovka, když při prvním ročníku se sešlo 140 závodníků. V roce 1960 mezi nejlepší dorostence ČSSR patřili Ema Pěčková, Jaroslav Drábek a Karel Novák. V dalších letech byla činnost značně omezena, neboť všechny síly se soustředily společně s veslaři na vybudování loděnice.

Na počátku sedmdesátých let přišlo mnoho mládeže. Postupně se dostavily i výsledky. Na přeboru ČSSR dorostu v roce 1973 Zajíc – Kučera na 2. místě v C2, v roce 1974 mistři ČSR Čejka – Vachálek na C2 a Dokoupil – Kožuch – Zbytovský – Štěrbaček na K4. Z dalších let si připomeňme dorostenecké mistrovské tituly Jaroslava Zajíce, Jaroslava Dokoupila, M. Petráka a zařazení do reprezentace ČSSR Z. Matějkové, I. Rejhonové, M. Indráka, R. Lasáka a P. Machálky.

Vytváření tréninkových středisek mládeže (TSM) dávalo naději i Přerovským, ale k realizaci došlo až k 1. lednu 1987. Za trenérského působení

ní Jaroslava Zajíce jsme mohli slyšet o nadějných závodnících T. Jüttnerovi, P. Gajduškoví, A. Hermanovi, V. Kotrášovi, Z. Nikodýmové.

V roce 1991 skončilo TSM a nově byla zřizována střediska talentované mládeže (STM). Dobrých výsledků dosahoval L. Nevřela, J. Sova, v dalších letech M. Prchal, I. Tabara, J. Grmela, M. Mařík, P. Hampl, J. Pokorný, Šulák – Vymlátil, Paluch – Jakubec. Červencové povodně 1997 nepříznivě ovlivnily činnost kanoistů v závěru 20. století. Přesto v roce 1999 dorostenci Vojtěch Till a Robert Pivoda získali společně tři mistrovské tituly a Martin Prchal se stal mistrem ČR v maratónu C1. Vedle sportovních výkonů a trenérské práce je potřeba připomenout jména těch, kteří se obětavě starali o veškeré dění v přerovské kanoistice. Byli to zejména Jan Vysloužil, Bedřich Vymlátil, Zdenko Opletal, Karel Novák, manželé Rejhonovi, ing. Jaroslav Drábek, ing. Šoupal, ing. Zdeněk Látal.

I když v Přerově nebyly příliš příznivé podmínky, věnovali se od roku 1981 někteří mladí i kanoistice na divoké vodě.

Krasobruslení

Bruslení na Bečvě nebo rybníku patřilo k zimním radovánkám. V roce 1909 se psalo o čilém ruchu na kluzišti ve Wurmově ulici, kde byla postavena i bouda jako ohřívárna, a o prvním karnevalu na ledě. V roce 1914 se zúčastnil krasobruslařských závodů přerovský Dašík a získal hned čtyři ceny. O další krasobruslařské činnosti pak dlouho nebylo slyšet, jen při hokejovém odboru SK se pěstovalo v omezených poměrech, kdy několik mladých nadšených talentů předvádělo své umění o přestávkách hokejových utkání.

V roce 1959 se setkáváme s prvními pokusy o soustavnější činnost pod vedením předsedy nově založeného oddílu Václava Švábeníka. Pod záštitou TJ Sokol Přerovské strojírny získal záhy kolem 70 členů a již v roce 1963 započal se závodní činností na přírodním ledě za sokolovnou. V souvislosti s připravovanou výstavbou zimního stadionu přešel oddíl v roce 1965 do TJ Meopta. V roce 1967 byl zaznamenán první sportovní úspěch: František Palík a Jitka Blahutová se stali přeborníky ČSSR v tancích na ledě III. výkonnostní třídy. O získání výkonnostních tříd se úspěšně pokoušela hlavně děvčata: Jitka Jakšíková, Libuše Nedorostová, Alena Pavlesová, Mirka Nedorostová. V roce 1970 se dařilo Ince Tomáškové a Michalu Komínkovi.

V roce 1973 přišla podpořit a besedovat s mladými krasobruslaři Liana Drahová z Bratislavy, která v té době byla mistryní ČSSR v krasobruslení a hostovala na mistrovství Evropy juniorů v kuželkách.

S otevřením zimního stadionu se zlepšily podmínky a vzrostl i zájem, takže v roce 1974 byl uspořádán I. ročník závodu o putovní cenu Přerovský zubr. Vítězkou se stala Xenie Smetanová z Olomouce, z Přerovských byli nejlepší Vladislav Časta a Světlana Častová. V dalším období se dařilo Evě Filípkové, Dagmar Motkové a Pavlu Laurenčíkovi, Jiřímu Palíkovi, Janě Nesvadbové, úspěšní ve III. výkonnostní třídě byli i Soňa Krupová a František Zábranský.

V roce 1980 se v Přerově všechno točilo kolem hokeje a tréninkové možnosti krasobruslařů se tak ztenčily, že upadal zájem funkcionářů i dětí a oddíl přestal vyvíjet činnost.

Kulečník

Kulečnicková hra se provozovala v pohostinských zařízeních od nepaměti. V roce 1939 byl v Přerově založen Amatérský kulečnickový klub s předsedou Leo Jelínkem, později byl v předsednické funkci Jan Vítěz, ing. František Čechák, Josef Gardavský, Ladislav Bürgl a v roce 1951 klub vstoupil do ROH Meopta. Sportovní biliard začínal v TJ Meopta v roce 1969 na čtyřech stolech. Již v roce 1973 hráli Přerováci I. ligu a skončili na 4. místě. Dnes má hra přesná pravidla a na mistrovských soutěžích se uplatnil Ladislav Fuksa (v roce 1981 pátý v soutěži jednotlivců na mistrovství ČSSR v Kroměříži).

Mužstvo ve složení Jan Fellner, Radek Slaměník, Ladislav Fuksa si nadále vedlo v I. lize velmi dobře. V závěru devadesátých let se stal kulečník opět hitem nenáročné zábavy.

Kulturistika a fitness

V počátcích se kulturistika pěstovala převážně individuálně a často ve sklepních místnostech prvních nadšenců. Až v roce 1966 dostala organizační základnu v TJ Meopta. K nejlepším patřili Petr Malík a Otto Michaliko. Jiří Mráček se poprvé probojoval na mistrovství ČSR v roce 1972. Od roku 1973 začínal s kulturistikou MUDr. Josef Veselý a Jan Chodníček, posilovny se rychle rozšiřovaly i v soukromí. Největšího úspěchu dosáhl MUDr. Veselý v letech 1978–1982, kdy dosahoval až na nevyšší tituly v Evropě a ve světě. Do soutěžení úspěšně také vstoupili Jan Chodníček – přeborníkem ČSSR v kategorii do 169 cm v roce 1979 a Jiří Mráček v kategorii do 179 cm 3. místo v roce 1978 a v roce 1981 mistrem ČSSR.

V roce 1993 se konalo mistrovství ČR v Předmostí pro juniory a junior-ky. V kategorii do 70 kg získal Marek Zatloukal (Charlie Club) třetí místo, Martina Orálková (roč. 1974) v kategorii nad 52 kg získala 2. místo. Gabriela Kubešová (SK Fitness AVE Přerov) se stala mistryní ČR ve fitness a na mistrovství světa 1999 obsadila čtvrté místo v australském Sydney.

Kuželky

Kuželkářský sport má svého předchůdce v nejrůznějších hrách s kuželkami, které bychom mohli dokumentovat až do starověkého Říma.

Teprve na přelomu 19. a 20. století bychom našli kuželníky, kam se přesouvali návštěvníci hostinců a soutěžili ve svých schopnostech. Dlouho nebylo jednotných řádů a pravidel, až v roce 1937 vznikla Asociace čs. sportu kuželkářského v Praze (AČSK).

Pravděpodobně prvním kuželkářským klubem v Přerově byl klub Loučka v hostinci u Hrabálků a kroužek Kamarádi v Komuně. V roce 1938 byl ustaven kuželkářský odbor i v Sokole. Dne 12. ledna 1941 se konala v hotelu Přerov ustavující schůze Hanácké župy, vznikl výbor v čele s Antoní-

nem Formánkem. V dalším roce již hrálo šestnáct klubů, v nichž byla i čtyři družstva žen. Zajímavé byly názvy klubů: Lešetín, Pobečvan, Okřídlené kolo, Belka, Kamarádi, Strojvůdci, Zubřici, Lišáci, Přerovan a Stadion, kam přešli hráči Sokola v době války. Hrávalo se i v okolních obcích, například v Dluhonicích KO Záboj a KO Slavoj.

Teprve po osvobození v roce 1945 byly kuželky zařazeny mezi sporty a po sjednocení v roce 1948 začleněny do nové tělovýchovné organizace a vznikl jednotný svaz.

Oddíl TJ Meopta Přerov

Kuželna u hostince „U Gremliců“ sloužila 25 členům na počátku padesátých let. Po značných průtazích získala tělovýchovná jednota Sokol Meopta do svého užívání Dělnický dům a do roku 1955 zde postavili svépomocí dvoudráhu. Mezi přední hráče i stavbaře patřili Rudolf Kavalír, Rudolf Hanzlík, Vojtěch Frgal, Jan Koša, František Malina, Jaroslav Ondruška, Ladislav Pěček, Emil Pluhař, Karel Oharek, Vilém Ondryáš, Rostislav Maier, Jiří Vidlička, Vladimír Raček a František Šumšal. V rámci přestavby a bytové výstavby města došlo k likvidaci Dělnického domu a tím i kuželny a v roce 1971 i ke sloučení kuželekářského oddílu se Spartakem PS.

Oddíl TJ Lokomotiva Přerov

V roce 1957 patřili muži k předním mužstvům Olomouckého kraje a ženy ve složení Vlasta Šindlerová, Ludmila Jurečková, Libuše Krejčířová, Marie Petřivalská, Marie Březinová, Ludmila Šíroková a Růžena Antlová získaly titul přeborníka ČSR a svůj výkon opakovaly i v roce 1960 a 1961. Největšího úspěchu dosáhla Vlasta Šindlerová v roce 1962 na mistrovství světa v Bratislavě. V soutěži jednotlivců získala zlatou medaili a vytvořila světový rekord v závodě na 200 hodů sdružených výkonem 861 bodů.

Do roku 1964 hrával oddíl TJ Lokomotiva „U Gemliců“, pak v Dělnickém domě, od roku 1969 v kuželně Lešetín a v roce 1973 došlo ke sloučení se Spartakem PS.

Oddíl TJ Spartak Přerovské strojírny

Oddíl vznikl v roce 1951 po reorganizaci sportů podle podnikové linie sloučením několika klubů bývalé Přerovské župy kuželekářů. K nejlepším závodníkům patřil Květoslav Matlocha. V roce 1955 byl mistrem ČSR v závodě jednotlivců na 100 hodů sdružených výkonem 453 bodů. Od roku 1962 dosahoval výborných výkonů Jiří Ševčík a 11 let byl reprezentantem ČSSR, zúčastnil se řady mistrovství Evropy a světa a v roce 1976 v Rakousku obsadil v soutěži jednotlivců 4. místo.

Hrávalo se v kuželně při restauraci Lešetín „U Skoupilů“. V roce 1969 byla zahájena výstavba šestidráhové kuželny s automatickými stavěcí a od roku 1973 hlavně vlastním přičiněním a sdruženými finančními prostředky získal rozvoj kuželekářského sportu nové možnosti. Uspořádáním 3. mist-

rovství Evropy juniorů a junierek bezprostředně po otevření nové kuželny Přerov prokázal i své organizační schopnosti.

Od roku 1977 závodila v Přerově Hana Konířová, několikanásobná mistryně republiky. Výborné výkony v juniorské kategorii měla Dagmar Sedláčková – v roce 1979 mistryní Evropy a držitelkou evropského rekordu výkonem 1 242 bodů.

Kromě mistrovských soutěží se kuželkám věnovala nejrůznější zájmová sdružení (nejvíce odborové organizace ROH), kuželna praskala ve švech, ale noví mistři sportu se nerodili. Za zmínku ještě stojí výkon Růženy Venclikové, která na mistrovství světa v roce 1982 v Brně získala v soutěži družstev stříbrnou medaili. V devadesátých letech dosahovaly výborných výkonů především přerovské ženy, které se zabydly na prvních příčkách I. ligy a hrály i evropské soutěže. K nejlepším patřily Dagmar Mrázková a Michaela Sedláčková. Pořadatelské funkce různých mezistátních utkání se zhostili kuželkáři vždy výborně, například i v roce 1990 při utkání ČSFR – Maďarsko.

Lední hokej

Koncem 19. století pro zimní radovánky na ledě často stačila Bečva nebo rybník, ale bezpečnější bývalo kluziště. V roce 1900 chodívali rodiče s dětmi na kluziště ve Wurmově ulici, kde byla postavena i ohřívárna a lavice, aby si mohli brusle k botám připevnit pomocí kličky a šroubů. Ke správnému lednímu hokeji bylo ještě daleko.

S hokejovým odborem se setkáváme poprvé již v roce 1913 pod vedením J. Ohery, ale v době 1. světové války se vše rozpadlo. Zpočátku se hrál bandyhokej (s krátkými hokejkami a s gumovým nebo koženým míčkem), teprve v letech 1924–1925 se přešlo na hru s pukem v primitivní výstroji a s amatérsky vyrobenými hokejkami.

Z podnětu Ference Maršálka, známého tenisového reprezentanta, založili nadšenci 25. listopadu 1928 hokejový odbor SK Přerov a prvním předsedou byl zvolen MUDr. Jan Lacina. K prvním hráčům patřili i vyznavači jiných sportů (zvláště fotbalu, tenisu a házené) – Vilém Vignati, Jan Gebauer, Jaroslav Weintritt, Ferenc Maršálek, Václav Šubrt, Viktor Kozánek, Eduard Mičík a ing. Vilém Brant, který byl vybrán i mezi reprezentanty ČSR. I když byli hokejisté odkázáni na rozmary přírody, hra se úspěšně rozvíjela a přilákala vždy mnoho diváků převážně v dopoledních hodinách. Teprve v roce 1935 bylo kluziště na sokolském stadionu vybaveno i potřebným elektrickým osvětlením. Vedle SK Přerov měl své hokejové mužstvo i Sokol a DSK Viktoria.

Výkonnost přerovského hokeje rostla a mezi velmi úspěšné hráče se dále zařadili Skopalík, Dreiseitl, Novotný, Špitt, Michálek, Kobliha, Weber, Doležel, Rýpal, Prachař, Houzva, Chudoba. Těsně před válkou a v prvních letech okupace patřili Přerovští mezi významná mužstva na Moravě. V sezoně 1940/41 bojoval SK o mistra Moravy, ale byl od SK Židenice poražen. Provozování nejen hokeje, ale i dalších sportů se za války téměř zastavilo, neboť bylo omezeno cestování, větší shromažďování osob a bylo nařízeno zatemnění kvůli bombardování, mnoho hráčů odcházelo na nucené práce.

V poválečném období se hrál hokej dále na přírodním kluzišti, péče byla věnována hlavně mládeži a přerovští dorostenci se proboujeli až do finále mistrovství republiky. Umělá ledová plocha byla ještě dlouho snem hokejistů, ačkoli i menší města se dokázala s tímto potřebným zařízením pro účelné využívání volného času vypořádat. Přesto se podařilo dorostencům získat titul mistra ČSR v sezoně 1949/50, kdy se na tomto úspěchu podíleli František Jurečka, Vladimír Kellnar, Josef Pavlíček, Antonín Pospíšil a také František Vaněk a František Mašláň (pozdější hráči Brna a reprezentanti ČSR). Ze stagnace se hokej dostal až v roce 1953, vznikly oddíly ve Spartaku Přerovské strojírně a Sokol Meopta, pak se sloučily a opět rozdělily. Slavnější období spadá do sezony 1955/56, kdy se mužstvo Meopty stalo krajským přeborníkem a postoupilo do divize. O úspěch se zasloužili František Jurečka, Vladimír Bartoň, Luboš Novák, Vladimír Kellnar, Josef Pavlíček, bratři Polívkové a Výkrutové, Němec, Mojmír Zdráhal, Vilém Ondryáš a další jako Hudec, Lepař, Rědl, Nakládal, Mikyska a Kolařík zůstali v paměti tehdejších příznivců hokeje.

Podmínky provozování tohoto sportu byly složité, jezdit na tréninky do Prostějova nebo Olomouce bylo stále dražší, nastalo období „živoření“. V roce 1964 se zlepšily v TJ Meopta podmínky pro přípravu přírodního ledu i šatny a hygienické zařízení vedle hřiště na kopanou, ale konkurovat ostatním klubům s umělou ledovou plochou bylo stále obtížnější.

Až koncem roku 1968 byl položen základní kámen pro výstavbu umělé ledové plochy. V „akci Z“ města Přerova byly odpracovány tisíce brigádnických hodin a díky organizátorům a nejobětavějším – Bohumil Polášek, Jaroslav Říha, Miroslav Zbořil, Jan Janík – byl dne 25. listopadu 1971 stadion slavnostně otevřen a začalo se zdarma při muzice bruslit. V roce 1973 před zahájením sezony byl stadion i zastřešen, což se brzy projevilo i na výkonnosti. Byl vytvořen systém přípravy mládeže, na základní škole v ulici Jeremenkova (dnešní Želátovská) byly zřízeny hokejové třídy a brzy bylo slyšet o výborných výkonech žákovských a dorosteneckých mužstev.

V letech 1977–1985 hráli muži I. národní hokejovou ligu (I. NHL). Postup do této soutěže vybojovali tito hráči: Menšík, Šnábl, Svozil, Luzar, Šrom, Czyš, Krejčíř, Foret, Kaláb, Ovčáček, Odstrčilík, Svoboda, Trnka, Řezáč, Fous, Dvořák a Kolda pod vedením trenérů Mir. Koníčka a Otto Mrlíka. V hokejové sezoně 1981/82 zvítězil Přerov v I. NHL (mistr ČSR) a o postup do I. celostátní ligy sehrál tři kvalifikační utkání se Slovanem Bratislava, bohužel bez jediného úspěchu. Trenéři Podlaha, Foret a Grábl měli k dispozici tyto hráče: Gáj, Plíhal, Svozil, Šrom, Karvai, Ovčáček, Vavruša, Grusmann, Chytil, Dvořák, Luzar, Kalvoda, Hampel, Šnábl, Trnka, Stuchlík, Šášek, Hána, Zatloukal a Zubíček.

Netrvalo dlouho a došlo ke změnám ve složení mužstva. Mladí a nadějní odešli za lepšími podmínkami. Ekonomické zajištění provázely stále větší obtíže, klesala i výkonnost a v roce 1985 přišel i sestup do II. NHL. Situace se ještě zhoršila po roce 1990, kdy mateřská TJ Lokomotiva Meochema přestala mít zájem o provozování finančně velmi nákladného hokeje. Nově založený Hokejový club Přerov (HC) prožíval od roku 1993 stále větší těžkosti. Po dvaceti letech v ligových soutěžích následoval sestup do soutěží regionálních. Záchranou bylo až jednání s HC Ingstav Brno a v sezoně

1994/95 pod vedením trenérské dvojice Říha–Venkrbec (odchovanci Přerova) se situace opět zlepšila. V roce 1996 se hrála v Přerově opět I. NHL, ale pokus o postup do extraligy byl znovu neúspěšný. Opět jako v minulosti odešli někteří klíčoví hráči a také trenéři Říha a Venkrbec. Velmi neúspěšně dopadla i akce s HC Bohemex Trade Opava. Základní finanční problém se snažilo řešit mnoho hokejových odborníků i podnikatelů, střídali se předsedové klubu (Ing. Petr Havelka, Pavel Petráš, MUDr. Aleš Kuča) i trenéři (PaedDr. Miloslav Pavelka, Antonín Plánovský, Řezáč, Chytil, Režnar, Verlík), ale vše se vrátilo opět k mládeži a přerovským odchovancům.

V roce 1998 byl vyřešen i majetkový problém zimního stadionu a město Přerov pověřilo správou Služby města Přerova a zajistilo i svou finanční podporu pro školy a bruslicí mládež.

Z velkého množství hokejistů, kteří prošli přerovskou přípravou dlouhé řady dobrovolných trenérů, si připomeňme, že do širšího kádru reprezentace se dostali Říha, Venkrbec, Ryšánek, Měsíček, Andrýs, Běhal, Málek, Gereš, Kaděra, v extralize pak působili z přerovských odchovanců Václavíček, Sedlák, Lakosil, Kupka, Plášek, Ministr, Svozil a Martiniák.

Na přerovském zimním stadionu nastoupila i zahraniční mužstva, např. v roce 1978 to bylo mezistátní přípravné utkání ČSSR „B“ proti SSSR „B“ 2:2, ve dnech 9. dubna–17. dubna 1988 zde probíhalo mistrovství Evropy juniorů skupiny A. Tímto pověřením ocenily ústřední orgány velmi dobrou práci Přerovanů s mládeží.

Lukostřelba

Lukostřelba je stará téměř jako lidstvo samo. Když člověk zjistil, že „klackem všechno neumlátí“, vymyslel luk a šíp. Brzy použil tuto zbraň nejen k lovu kořisti, ale i na obranu území. Teprve když byl sytý a bohatý, mohl se bavit. Do roku 1931 se ubíralo soutěžení v různých zemích různě, každý stát pořádal své soutěže a měl svá pravidla. Tento přelomový rok znamenal v ČR vytvoření prvního lukostřeleckého klubu i Mezinárodní lukostřelecké federace (F. I. T. A.), která byla založena v Polsku na mezinárodním závodě, který byl později uznán 1. mistrovstvím světa v lukostřelbě. V letech 1935, 1936, 1938 byla česká družstva mistry světa a František Hadaš z Prahy patřil k těm nejlepším (1938 absolutním mistrem světa).

V Přerově se lukostřelbou vážně začali zabývat až v roce 1966 Josef Stojan s Františkem Vrbou, přidal se k nim Stanislav Dvořák a v roce 1969 koupili první závodní luk. Založili oddíl v TJ Lokomotiva, trénovali na bývalém fotbalovém hřišti SK a připravili I. ročník memoriálu Josefa Stojana. Pověření uspořádat 39. mistrovství ČSSR v terčové lukostřelbě v srpnu 1972 v Přerově se členové oddílu zhostili vzorně.

První sportovní výsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Nejdříve patřil k nejlepším Stanislav Dvořák, od roku 1972 byl v juniorské reprezentaci Miroslav Grohman, v roce 1980 Romana Ambrožová a od roku 1981 patřil mezi reprezentanty Igor Brázda, který se stal v roce 1982 přeborníkem ČSSR a v sestavě FITA/D vytvořil rekord 1 220 bodů a v sestavě FITA

1 143 bodů. Od roku 1980 závodili s novým názvem TJ Lokomotiva Meochema Přerov.

Péče trenéra J. Ambrože o žactvo přivedla v roce 1981 na stupně nejvyšší v ČSSR družstvo ve složení R. Bartošek, J. Petřík, P. Ambrožová, J. Ůlehla, O. Valenta, St. Skácel, M. Ůlehlová. V roce 1984 byla do juniorské reprezentace zařazena Pavla Ambrožová a Miroslav Vaško překonal čtyři žákovské rekordy. V roce 1987 získalo žákovské družstvo 1. místo v celostátní soutěži družstev. V roce 1989 byl Vladimír Dvořáček pátý na přeboru ČSSR juniorů a dorostu. V kategorii dospělých patřili v závěru dvacátého století k nejlepším Jan Bartošek a Jaroslav Malošík.

Ani lukostřelba není právě levným sportem, přesto má v Přerově své vyznavače i velmi dobré závodníky. V dnešní době má lukostřelba mnoho odrůd, mužské a ženské disciplíny se liší jen minimálně, rovnocennými partnery jsou i tělesně postižení, střílí se v halách i v terénu a lukostřelba je zajímavá i pro „vysloužilé sportovce“.

Lyžování

Ačkoliv rovinatá Haná neměla pro lyžování vhodné podmínky, v počátcích vyhovoval i Čekyňský kopec. Kolem roku 1911 lyžaři již zajížděli na Pustevny, kde nechávali lyže, „*aby nemuseli několikrát za zimu přejít město na nádraží s nezvyklou výzbrojí*“. Po 1. světové válce se lyžování věnoval hlavně Klub českých turistů, dále Sokol a Junák, v Sokole vzniklo i běžecké družstvo, které úspěšně závodilo ve složení MUDr. Adolf Svozil, Arnošt Heinz, Miloš Sekot a Erik Sekot. Z žen vynikla Josefa Sekerová, která reprezentovala ČSR i na mezinárodních závodech.

Po 2. světové válce se stali známými závodníky František Bulant, Lubomír Lehár, Vítězslav Peterek, Zdeněk Smetana, v šedesátých a sedmdesátých letech Vladimír Polívka, Drahomíra Šamánková, Alena Heinzová, Michal Andrlé, Dan Klesnil, Dan Lang, Věra Bulíčková a hlavně od roku 1974 Iveta Hronská – v roce 1976 obsadila 1. místo ve speciálním slalomu žaček a patřila k nadějím čs. lyžování. V osmdesátých letech se objevili rovněž nadějní závodníci – Tomáš Freiburger, Patrik Dohnal, Hajšmanová, Macháčová, ale následovala léta klimaticky nepříznivá, technické vybavení se stávalo stále dražším, a tak závodní činnost postupně ustávala a oddíly v přerovských tělovýchovných jednotách se zaměřily pouze na výuku základů lyžování.

Nohejbal

Mnohé sporty k nám cestovaly z dalekých zemí, ale nohejbal má své kořeny u nás a dlouho se hrál jen v Československu. Historické prameny uvádějí, že od roku 1922 hráli dorostenci Slavie nohejbal přes provaz na volejbalovém hřišti při kombinaci pravidel volejbalu a tenisu a pilovali tak fotbalovou techniku. Ve třicátých letech se již soutěžilo, ale sepsaná první pravidla najdeme až v roce 1940 od K. Kulhánka a dr. Borovce.

Roku 1953 byla založena trampská nohejbalová liga, ale k ustavení Českého nohejbalového svazu došlo až v roce 1971. S prvními turnaji na přerovských sídlištích bychom se setkali již v roce 1963. Na (neoficiálním) I. mistrovství Moravy v roce 1969 reprezentovali Přerov Stoklasa, Oškřka-

ný, Klvač. Další družstva se tvořila v Meoptě, Dukle, Pozemních stavbách i Přerovských chemických závodech, hrály se okresní přebory a teprve v roce 1970 byl ustaven v TJ Spartak Přerovské strojírny řádný nohejbalový oddíl v čele s předsedou Koryčanem, později Pavlem Kopeckým a Ludvíkem Szabó. Z počátku byla základna nepočetná (asi 20 členů), pořádaly se turnaje na bývalých tenisových kurtech Sokola (dnes v areálu fotbalového hřiště).

Pilný trénink a rozšíření na mládežnické kategorie přineslo své ovoce v roce 1987, kdy získali dorostenci P. Nadymáček a D. Perutka přebornické tituly ČSR, byli zařazeni do reprezentace, účastnili se I. mistrovství Evropy v roce 1993 a získali mistrovský titul. Na 1. mistrovství světa v Košicích v roce 1994 získal David Perutka ve dvojicích zlatou medaili, Pavel Nadymáček získal v roce 1996 titul mistra Evropy, na mistrovství světa v Brazílii s Josefem Firpákem z Prahy byli stříbrní.

Nohejbal byl podle mezinárodních pravidel schválených v roce 1991 spíše jakousi „překopávanou“, zatímco české pojetí se svými smeči a bloky se blíží více volejbalu. Spor o pravidla se odráží i v pojmenování sportu. Jeho mezinárodní název je fotbaltenis a pravidla se dále přizpůsobují. Úroveň přerovských hráčů patří stále k nejlepším.

Plavecké sporty

V roce 1887 vybudovalo město očistné lázně, k nimž byl v roce 1934 dobudován bazén 12,5 m dlouhý k zimnímu využití. V letním období zde byla Bečva, která skýtala dostatek příležitosti k radovánkám, ale o závodění můžeme mluvit až po roce 1930, kdy městská letní plovárna (z roku 1900) dostala po úpravách rozměry 60 x 12 m a byla zřízena startovní plošina.

Do sletových závodů ČOS (Československé obce sokolské) bylo zařazeno plavání a to vedlo i k vytvoření plaveckého oddílu v Sokole v roce 1933 v čele s A. Michálkem. Pod vedením trenérů Karla Rosmuse, Marie Kameľandrové a dalších vyrostla řada výborných plavců: Zdeněk a Jiří Calábekovi, Ladislav a Antonín Čupovi, Karel a Ladislav Mrkvičkoví, František Pešl, Jaroslav Sommer, Jiří Koplík, Vladimír Kroutilík, Josef Ježek, Bohumír Kirchenpetr, Květa a Olga Haukovy, Alexandra Dostálová, Marie Pavlíková, Eva Koplíková-Libigerová a další.

V roce 1937 vznikl plavecký odbor SK Přerov v čele s Karlem Mrkvičkou, kam přešli někteří nespokojení sokolští plavci. V době války po zastavení činnosti Sokola se zase všichni sešli v SK Přerov. V období čtyřicátých let si vedli znamenitě na mistrovstvích Moravy bratři Kopřivové, sestry Libigerovy, Saganovy a Bartoškovy, Kubisová, Puchalský, Šišák, Čech.

Na poválečném mistrovství ČSR (to již zase závodili za Sokol Přerov) a pak i v roce 1946 zvítězila M. Kubisová na 100 m volným způsobem časem 1:21,0 min. Pak následovala generace závodníků i hráčů vodního póla A. Vanderka, J. Přívara, M. Hock, R. Weigl, V. Sobek, J. Hrnčíř, L. Děřda, R. Císař, V. Beňa, Z. Cipris, L. Chajda, P. Bezděk, R. Běhálek, Z. Baďura (československý reprezentant a rekordman na 400 m kraul v roce

1953 – 4:58,2 min.) a dále Pazderová, Kubisová, Křičilová, Pachlová, Majerová, Čisařová, Janovská, Kuciánová, Kolářová, Adámková a další.

Na počátku padesátých let došlo opět k reorganizaci a SK Přerov dostal nový název – TJ Lokomotiva Přerov. Výhodné dopravní možnosti ovlivnily soustředění plavců do tohoto oddílu. Mladší dorostenka Eva Janovská vytvořila v roce 1953 nový čs. rekord na 200 m polohový závod výkonem 3:18,7 min. I když se mladší dorostenky blýskly i v dalších rekordech, brzy se začaly projevovat nedostatky malého zimního bazénu a šedesátá léta byla velmi obtížná. Přesto se podařilo trenérům manželům Milým a Pazderovým objevovat nadějně mládí (např. Jaromír Jadrný v roce 1965 na mistrovství ČSSR třetí na 100 m znak časem 1:07,6 min., pak odešel do Olomouce, v Athénách vytvořil v roce 1969 čs. rekord na stejné trati časem 1:03,8 min., 1. října 1969 přešel do VŽKG Ostrava). Počátek sedmdesátých let byl ve znamení stagnace výkonnosti, prosadili se jen M. Milý a J. Gebauerová.

Až 17. listopadu 1978 byl otevřen v akci Z krytý bazén a v dalším roce byl založen plavecký oddíl TJ Spartak Přerovské strojírny (sem přešli všichni z TJ Lokomotiva) a začala další etapa plaveckého sportování. Oddíl plaveckých sportů se věnoval závodnímu plavání, vodnímu pólu, dálkovému plavání, základnímu a zdokonalovacímu plavání a brannému a otužovacímu plavání. Vznikly sportovní třídy a objevili se i mladí nadějní plavci R. Šlechta, J. Hýzl, L. Šupíková, E. Čermáková, P. Lanč, M. Sahaj, P. Navrátil, Jirsová, Jehličková, Pajdlová, Havlíčková, Šlechtová, Pavliščíková, Pungeová, Smetanová, Skýva.

Do galerie nejlepších musíme zařadit vedle již dříve uvedeného Zdeňka Baďury (který se uplatnil i jako výborný hráč fotbalu) Miroslava Milého (v letech 1977–1985 reprezentoval ČSSR v dorostu, juniorech i seniorech), který pod vedením svých rodičů (Eva Milá-Janovská jej trénovala až do roku 1981) vytvořil i řadu rekordů ČSSR, startoval na mistrovství Evropy 1983 v Římě, 1985 v Sofii a tímto rokem svou závodní činnost uzavřel. Pro ilustraci poslední rekord na 100 m prsa 1:05,08 min. a 200 m prsa 2:17,95 min.

Eva Čermáková získala již od roku 1979 v žákovských a dorosteneckých kategoriích velmi dobré výsledky na 100 a 200 m motýlek, od roku 1981 přebornické tituly v žactvu a v roce 1984 a 1985 byla přebornicí ČSSR mezi ženami, i když patřila ještě mezi juniorky. V roce 1986 byla zřízena sportovní třída na ZŠ Velká Dlážka a prohloubila se spolupráce mezi školou a TJ Spartak.

Mezi juniorské reprezentantky patřila i Ilona Mušálková na 100 m prsa, dále Sandra Kazíková (v roce 1991 se stala dorosteneckou mistryní ČSFR na 50 a 100 m volný způsob a pak odešla do Brna). V roce 1980 začala velmi dobře Lenka Šupíková, pak se v Přerově na řadu let odmlčela. Do bazénu se vrátila v roce 1988 Lenka Pacáková, začala se věnovat hlavně dálkovému plavání a v roce 1991 se dostala na mistrovství světa v Austrálii a získala 8. místo, v roce 1998 pak byla mistryní světa na 5 km v kategorii Masters. Drahoslav Joukl v roce 1993 byl mistrem ČR na 25 km.

Pavlaína Pospíšilová získávala první reprezentační zkušenosti v roce 1995 a v roce 1997 získala tři mistrovské tituly ČR v dálkovém plavání

juniorů. Nejznámějším dálkovým plavcem byl však František Venclovský, přemožitel Kanálu La Manche dne 30. července 1970 časem 15 hod. 26 min.

Mezi žákovskými nadějemi se v roce 1992 objevil Ondřej Švrček a v roce 1998 byl juniorským reprezentantem ČR na 200 m motýlek a v následujícím roce se stal dorosteneckým mistrem republiky na této trati časem 2:10,32 min. Dále Jana Horáková v roce 1996 získala mezi žačkami na mistrovství ČR sedmkrát 1. místo a v roce 1998 byla zařazena mezi reprezentantky ČR. V roce 1999 v kategorii desetiletých žaček se stala držitelkou tří rekordů a dvanáctinásobnou mistryní ČR Tereza Fialová, Lubomír Líbal v plavecké kategorii Masters byl čtyřnásobným mistrem republiky.

Vodní pólo

Vodní pólo vzniklo jako aplikace házené na vodě a původně sloužilo k oživení plaveckých závodů. V Praze se hrálo již v roce 1910, ale jinde v Evropě měla hra větší podporu (hlavně Maďaři hrají soutěže dětí již od deseti let). V Přerově vždy přilákaly zápasy vodního póla na městskou letní plovárnu početné fanoušky a již v roce 1932 jsou zaznamenána první utkání. V období válečném i poválečném bývaly závody zakončovány utkáním ve vodním pólu. Teprve po otevření kryté plovárny vznikly potřebné podmínky a po roce 1989 dostala hra i větší podporu a více zájemců. Vznikl samostatný svaz a v dorosteneckých soutěžích se začalo hovořit o nadějně nové generaci i v Přerově. Od roku 1995 se prosadilo mužstvo do I. ligy a do reprezentace například Petr Hrbek, Jiří Otáhal, Robert Adolf.

Stolní tenis

Tak jako mnohé jiné sporty má i hra s nejmenším míčkem svého dávného předchůdce, kterým byla stará japonská hra gosima. V osmdesátých letech 19. století ji do Evropy přivezli Angličané a na počátku 20. století se tenis hraný na stole nejprve korkovými, později gumovými a celuloidovými míčky rozšířil i k nám. První zmínka o „ping pongu“ v Čechách je v časopisu Sport a hry v roce 1902.

Začátky byly v Přerově zaznamenány bratry Přidalovými (Otakar a Fred) na jídelním stole kolem roku 1921. Se zájmovou činností začínali taky v DTJ a Orle, ale až v roce 1925 byl zakoupen stůl předepsaných rozměrů a 27. února 1927 byl ustaven table tenisový odbor SK Přerov za předsednictví JUDr. V. Häuslera. Nejúspěšnější hráč v té době Ferenc Maršálek podlehl v kvalifikaci pro mistrovství světa ve Stockholmu Malečkovi z Prahy.

V roce 1928 byl uspořádán první mezinárodní turnaj a pak již rostly oddíly jako houby po dešti a v Přerově hrálo přes dvacet družstev. Stolní tenis se hrál s mírným omezením i za okupace a v roce 1940 se stala mistryní Moravy Marie Bařinová a k nejlepším dále patřila Žofie Obrtelová, z mužů pak Jaroslav Král, Ladislav Obrtel a Jaroslav Jedlička. Velkou péči organizování stolních tenistů věnoval i na župní úrovni Rudolf Bařina.

V poválečném období měli nejlepší hráče Kosi (trampská osada Kamarádi osady smrti vznikla již v roce 1932 z iniciativy Jaroslava Markoviče) a Orel (Novotný, Mikl, Pavelka, Vidlička, Ehrlich, Ludvík, Harna, Čihov-

ská, Markovičová). Po organizačních změnách v roce 1948 přešel kádr hráčů do TJ Lokomotiva s Václavem Svobodou a v roce 1951 další skupina s Jaroslavem Markovičem do TJ Sokol Meopta, a tak do soutěží na úrovni kraje zasahovaly pouze dva oddíly, i když pro neregistrované sportovce byla celá řada soutěží. V roce 1953 se stal krajským přeborníkem Milan Ratiborský a v dalším roce Ivan Dřimal. Od roku 1962 byla provizorní herna v Dělnickém domě a k nejlepším v Severomoravském kraji stále patřili Dřimal, Jurča, Čunderlíková.

Ženský stolní tenis měl v Přerově vyšší úroveň než mužský, ale ke špičkovým výkonům bylo ještě daleko. V roce 1972 po zbourání Dělnického domu se podařilo získat dřevěný objekt pro čtyři stoly, což bylo i nadále limitujícím faktorem pro širší členskou základnu. Mezi nadějně hráčky v sedmdesátých letech patřily Slezáková, Nováková a bratři Zlámalovi, v osmdesátých letech Kubík a Holzmanová.

Mezi ty, kteří obětovali stolnímu tenisu velmi mnoho, je potřebí vedle Jaroslava Markoviče a Václava Svobody zařadit Jaroslava Jedličku, který od roku 1956 byl výborným trenérem a funkcionářem.

V roce 1998 uvedl SK Přerov do provozu novou hernu stolního tenisu a tím vytvořil i zlepšené podmínky pro rozvoj stolního tenisu v Přerově.

Šachy

Již od roku 1919 se šachisté scházeli, ale až 23. února 1922 založilo devatenáct hráčů Dělnický klub šachistů, prvním předsedou a později čestným členem byl Vladimír Calábek, místopředsedou Josef Konečný.

Na počátku třicátých let přišel do Přerova prof. Eduard Lendl (zemský inspektor středních škol), který byl po několik let ústřední postavou a uspořádal řadu významných šachových podniků (v roce 1932 sehrál v Přerově simultánku vynikající šachista E. D. Bogoljubov). V roce 1933 byl založen další klub („úplně politicky a stavovsky nezávislý“) pod jménem Šachový spolek Přerov, vedoucími činiteli byli Štěpán Šuránek, dr. Vlastimil Mohapl, Eduard Kaďourek, Bohuslav Sagan a od roku 1934 Miloš Mayerhöfer-Milevský. Po válce obnovil činnost šachový odbor Sokola a každou středu se hrálo v sokolské kavárně – vedoucí Pavel Šimoník a Jaroslav Široký. Turnaj o přeborníka města Přerova v roce 1946 získal z 28 šachistů Antonín Dlapa.

Od roku 1948 přešli šachisté pod závodní klub ROH Meopta. V roce 1953 vznikl Čs. šachový svaz a soutěžení dostalo novou organizační formu. K předním hráčům v padesátých letech patřili Karel Tille, Mojmír Široký, Zdeněk Nečesaný, Vladimír Veselovský, Jaroslav Heyduk, ing. Kašpařík (do roku 1956 v TJ Sokol Meopta a pak přešli do TJ Spartak Přerovské strojírny), v šedesátých letech získala na přeboru ČSSR žen Heyduková 6. místo. V sedmdesátých letech se objevili mezi mládeží Vl. Ševčáková a Lubomír Pala, v posledním dvacetiletí se hrály šachy i v TJ Lokomotiva Meochema a k nadějným hráčům patřili ing. Chládek, Petr a Tomáš Cagašíkovi, Hana Funková, Ivo Navrátil, Richard Biolek, Daniela Jasová a Lenka Zapletalová. Například na druhém ročníku letního šachového turnaje o Pohár Nového Přerovska v roce 1989 za účasti 20 šachistů byl suverén-

ní Richard Biolek. Propagátorem korespondenčního šachu byl Zdeněk Nečasný – hráč mistrovské třídy.

K předním čs. hráčkám patřila Marie Brázdová. Začínala v Dělnickém šachovém spolku, pokračovala v Meoptě a mnohokrát se zúčastnila přeborů ČSSR. I když nedosáhla na nejvyšší metu, ještě ve svých 89 letech v roce 1985 stále hrála šachy.

Šerm

Šerm se pěstoval v Přerově zásluhou Václava Černého již v roce 1900. Nadšený propagátor, organizátor a učitel šermu získal mezi studenty několik zájemců. V roce 1908 přešel klub pod SK Přerov a ještě před 1. světovou válkou (v roce 1912 na velkém šermířském turnaji vynikli Březina, Rakovčík a Slováček) dosáhl pěkných výsledků zvláště Hubert Sekera. Po válce obnovil šermířskou tradici až kolem roku 1930 Adolf Hlobil, zúčastnil se olympiády v Amsterdamu (1928) a ještě ve svých 50 letech získal na mezinárodních závodech v Praze mezi 120 šermíři páté místo. Dalším obětavým funkcionářem byl František Slouka, ale malá členská základna a finanční náročnost ovlivnily zánik klubu v roce 1938.

Tenis

Počátky tenisu v Přerově sahají až do roku 1891, kdy několik zájemců postavilo za Michalovem jeden dvorec z iniciativy profesora gymnázia Františka Chmelíka. V roce 1899 vznikla Tenisová společnost a postavila další dvorec v dnešní Wurmově ulici. Organizátorem tenisového života byl tehdy František Poledna a správcem Ludvík Polášek.

Tenisová společnost soustředila kolem sebe zájem Přerovanů, a když v roce 1914 vznikl tenisový odbor SK Přerov za předsednictví MUDr. Amose Slaměníka, stavěly se hned po válce další tenisové dvorce v dnešní Máchově ulici a činnost se úspěšně rozvíjela. V roce 1919 se stal předsedou MgPh. Vítězslav Nečas a za jeho vedení vybudoval klub dalších šest moderně vybavených dvorců mezi rybníkem a novým fotbalovým hřištěm.

Mezi nejvýznamnější postavy přerovského tenisu před 2. světovou válkou patřili Jan Cingroš (v roce 1927 vyhrál mistrovství ČSR juniorů ve třech soutěžích), Ferenc Maršálek (dvojnásobný mistr ČSR v letech 1931 a 1932 ve čtyřhře a davisupový reprezentant) a Anne Deutschová (dvojnásobná mistryně ČSR). Po dobu okupace pokračovala činnost za ztížených podmínek, přesto zde vyrostli nadějní tenisté Jan a Jindřich Derkovi, několikanásobní přeborníci župy. Tenisový odbor byl i v Sokole na velmi dobré úrovni, ale v době okupace založili LTC a v roce 1946 přešli do SK Přerov. Na prvním mistrovství Moravy v roce 1945 hrál v Přerově ve finále Jaroslav Drobný, známý internacionál a účastník finále Wimbledonu.

Po sloučení tělovýchovy a sportu do jednotné organizace Sokol zůstali tenisté dále v Sokole a teprve roku 1951 vstoupili do TJ Sokol Přerovské strojírny. Následovalo desetileté budovatelské úsilí pod vedením předsedy oddílu Františka Řeháka – postavily se šatny, klubovny a další dvorce. Od roku 1958 byl pořádán žákovský turnaj – Genžův memoriál – pojmenovaný po správci tenisových dvorců, který po 30 let vzorně pečoval

i o sadovou úpravu a byl rovněž výborným trenérem zvláště těch nejmenších.

V průběhu dalších let přerovským žákovským turnajem prošli pozdější významní čs. hráči – Kodeš, Lendl, Huřka, Hřebec, Mečíř, Pimek, Navrátil, Doseděl, Skuherská, Fukárková, Holíková, Novotná, Kopečková, Langrová, Pospíšilová a mnoho dalších. Na Genžův memoriál v roce 1963 doprovázel své dva syny Vladimír Zábrodský (bývalý čs. hokejový reprezentant a výborný tenista) se svou chotí a vyjádřil pořadatelům velké uspokojení.

V roce 1968 přišel z Prostějova František Šášek a systematická trenérská práce znamenala zlepšení výkonnosti mnoha hráčů. V následujícím roce se z Genžova memoriálu stalo mistrovství ČSSR žactva a smíšené družstvo dospělých postoupilo do I. ligy. Činnost tenistů nabrala velké obrátky, v roce 1971 byl pořádán Hungaria Cup (mezinárodní turnaj hráčů do 19 let) a pak exhibiční utkání daviscupového reprezentanta Jiřího Hřebce s Pavlem Huřkou.

Významnou posilou mužů byl v roce 1972 Vlastimil Melka z Prostějova, který pokračoval pak dále v práci trenérské. V dalším roce byla zahájena přestavba areálu pro závodní činnost. Následovala výstavba nové klubovny, postupně přibýly dvě nafukovací haly (jedna s umělým povrchem) a dva venkovní dvorce s asfaltovým povrchem, takže areál měl celkem 21 dvorců.

V roce 1975 bylo v Přerově zřízeno tréninkové středisko mládeže (TSM) pro výcvik talentovaných žáků a začek (s trenéry Vlastimilem Melkou a Jaroslavem Machovským) a v dalším roce středisko vrcholového sportu mládeže (SVS M). Do Přerova přišel Petr Huřka a zasloužilý trenér Walter Rampas. Oceněním dosavadní práce funkcionářů bylo pořádání VIII. mistrovství Evropy amatérů ve dnech 2.–8. srpna 1976 a do mistrovských listin Evropy se zapsali junioři Dušan Kulhaj a Hana Kopečková. (Oba ve čtyřhře juniorů – Kulhaj s Lendlem a Kopečková se Strachoňovou).

Třetí mistrovství Evropy juniorů v tenise ve dnech 31. července–6. srpna 1978 přivedlo do Přerova 168 sportovců z 19 zemí (hrál zde i Willander a Panatta) a mezi 12 reprezentantů byli zařazeni z Přerova Pohl, Skuherská a Fukárková.

V roce 1982 se smíšené družstvo stalo po třinácti letech soutěžení v I. lize mistrem ČSSR vítězstvím nad Spartou Praha, titul obhájilo i v letech 1984–1988. V tomto období se na úspěších přerovského a také československého tenisu významně podíleli Jaroslav Navrátil, Karel Nováček, Libor Pimek, Richard Vogel, Jana Novotná, Jana Pospíšilová a Hana Fukárková pod vedením trenéra Petra Huřky. V roce 1988 na XXIV. letních olympijských hrách v Soulu získala Jana Novotná spolu s Helenou Sukovou (Sparta Praha) stříbrné medaile.

V závěru roku 1990 v souvislosti se společenskými změnami založili tenisté samostatný Tenisový klub E. S. T. A. Přerov, od roku 1995 v čele s prezidentem Petrem Huřkou. V devadesátých let zasahovali do evropských i světových soutěží v jednotlivých věkových kategoriích Ctislav Doseděl, Pavel Gazda, René Hanák, Tomáš Zdražila, Kateřina Kroupová, Jana Pospíšilová, Jana Langrová, Petra Kučová a další.

Celostátní žebříček měl v roce 1991 na 1. místě žen Janu Novotnou a u mužů Ctislava Doseděla z Tenisového klubu ESTA Přerov. V roce 1994 po krizi ve vedení odešli do Prostějova K. Nováček, P. Langrová, R. Vogel, J. Novotná, R. Vašek, později R. Štěpánek a trenér J. Navrátil. Ačkoliv všichni tito odchovanci přerovských trenérů odešli za lepším bydletem, objevují zde nadále nové talenty – Jiří Školoudík, Marek Velička, Eva Martincová, Dominika Luzarová, Jana Ondrouchová. V roce 1996 přišla z Olomouce Adriana Gerši.

Veslování

Přerovská Bečva skýtala určité podmínky pro loďkování, takže v roce 1900 začali zájemci v místním Sokole uvažovat o veslařském odboru. Až z roku 1924 máme zprávy o veslařském klubu, kde se však hlavně pěstovala vodní turistika na kanoích a kajacích. K uskladnění sloužily přístřešky v zahradách za Kozlovskou ulicí, mezi první vyznavače vodáctví patřili Karel Bortl, Josef Zapadlo a Miroslav Hanzlík.

K založení veslařského odboru v Sokole došlo až v roce 1932 a vedle závodní kanoistiky se postupně přešlo na veslování (příspělo k tomu i dobudování jezu v roce 1931). První loděnice byla upravená kůlna vedle bývalé sokolovny (později kina ALFA a JAS na náměstí Na Marku). Vzrůstající zájem o vodáctví potřeboval i novou loděnici, kterou si postavili nadšenci v roce 1933 na dnešním nábreží Dr. Beneše.

V polovině třicátých let vznikl i vodácký odbor Klubu českých turistů (KČT). Členové si vybudovali klubovnu a loděnici za zahradami Kozlovské ulice (dnes bývalé jesle u rybníka), ale věnovali se převážně vodní turistice.

První úspěšné vystoupení bylo zaznamenáno na závodech Československé obce sokolské (ČOS) v Praze z roku 1935, kde první místo získala Indruchová – Cícvárková a páté místo Zapadlo – Kohoutek. Od roku 1937 již lze v Sokole hovořit o závodní činnosti, byla zakoupena čtyřveslice a 4. října se konaly první veslařské závody v Přerově. Ze sportovních úspěchů, kterých bylo dosaženo po soustavné přípravě, připomeňme alespoň vítězství čtyřky mužů na mezinárodních závodech ČOS v roce 1938 v sestavě Provázek, J. Zapadlo, Fr. Skopal, O. Široký s kormidelníkem Fr. Michno. Postupné pořizování dalších závodních lodí vyžadovalo i nové skladování. V roce 1939 byla za železničním mostem u jezu postavena nová loděnice i s betonovým chodníkem k přístavišti. Ve válečném období (sokolská činnost zastavena) byla budova značně poškozena jednak využíváním hitlerjugend a při ústupu německou armádou.

V roce 1945 byla činnost obnovena, opravena loděnice a již v roce 1948 na Všesokolských závodech v Praze získala čtyřka mužů ve složení J. Mysliveček, B. Sochor, J. Zapadlo, Č. Hapala a kormidelník O. Široký velmi čestné druhé místo. Druhé místo získala i osma starších dorostenců na přeborech ČSR v Praze v roce 1951 a vrcholem byl přebornický titul ženské čtyřky v roce 1953 ve složení Rozsypálková, Davidová, Opiová, Inderková a kormidelnice A. Široká. V těchto letech odchovanci přerovského oddílu J. Horáček a K. Strycharski byli zařazeni do armádního celku ÚDA

Praha, získali řadu přebornických titulů a úspěšně reprezentovali ČSR v zahraničí. V roce 1952 se osamostatnil oddíl kanoistiky.

V roce 1962 získala 2. místo na přeboru ČSSR II. a I. třídy Věra Janovská a v roce 1964 si odnesla spolu s E. Suchánkovou bronzové medaile v dvojskifu žen. Přebornicemi ČSSR roku 1964 se staly mladší dorostenky ve složení M. Růžičková, H. Hrubíčková, M. Koblížková, V. Hradilová a kormidelnice J. Šíroká pod vedením trenérky Blanky Kavanové.

Po dokončení výstavby loděnice u Michalova v roce 1970 se výrazně rozšířila mládežnická členská základna. Velmi dobrých výsledků dosahoval dorostenec Petr Horák, mladší dorostenci Jančík, Horák, Fiala, Jeřábek. V roce 1977 se staly přebornicemi ČSR i ČSSR mladší dorostenky Mišáková, Mačáková, Hrabalová, Kotíková, Zapalačová, sestry Dostálový, Chmelová a kormidelnice Vodárková. Hrabalová s Mačákovou pak reprezentovaly na juniorském mistrovství světa v Belgii v roce 1980 a získaly bronzové medaile.

V roce 1984 bylo otevřeno tréninkové středisko mládeže (TSM) s přípravou na vrcholové výkony, což bylo i odměnou Přerovským za předcházející soustavnou a cílevědomou činnost trenérů a funkcionářů. Nadějné výkony odváděly Zuzana Fárková, Eva Taiblová a Tomáš Pokorný, kteří pak přešli do střediska vrcholového sportu. V roce 1987 na žákovském přeboru ČSSR získali 1. místo ve dvojskifu Petr Navrátil a Marek Olejník a ve skifu Václav Vávra. Výborná práce vedoucího trenéra Jiřího Kozáka připravila i v dalších letech řadu mladých nadějných veslařů. Do reprezentace byl v roce 1990 zařazen Pavel Kuna, pěkných výkonů dosahovali Petr Gerhát a Pavel Vychodil a dorostenky Martina Majerová a Renata Odložilíková.

Počátek devadesátých let byl ve znamení změn i částečného poklesu činnosti (v roce 1992 skončilo TSM a začalo pracovat STM (středisko talentové mládeže) s menší finanční podporou. Nastaly ekonomické problémy v celé TJ Spartak PS a situaci ještě zhoršily povodně v roce 1997. Z nadějných závodníků si připomeňme alespoň Ondřeje Slezáka a Lucii Chlebovskou a v roce 1999 Barboru Vařekovou, která se stala dorosteneckou držitelkou českého rekordu ve veslování na trenažeru, což znamenalo pátý nejlepší čas v kategorii 15letých na světě. Dorostenci Slezák, Juříček, Klaukúrka, Hradil, Pospíšil, kormidelník Potůček a tři veslaři z Břeclavi vybojovali titul mistra ČR v osmě.

Připomeňme si alespoň několik jmen: Josef Zapadlo, Oldřich Široký, Vladimír Kadala, Oldřich Kohoutek, Slavomír Tůma, František Pavlík, z té nejmladší generace pak Jiří Kozák, René Vondrák a Pavel Vychodil, kteří se zasloužili, že veslování se dobře zapsalo do historie přerovského sportu. Memoriál Josefa Zapadlo se stal každoročním jarním setkáním veslařů na řece Bečvě.

Volejbal

V roce 1895 ředitel americké holyokské koleje W. G. Morgen vytvořil hru, která měla být méně náročná než tehdy hraný basketbal. Tělocvičnu předělil tenisovou sítí, okraje zvedl do výše 190 cm a devět hráčů na každé straně dopravovalo míč do pole soupeře odrážením rukama, aniž by ve

vlastním poli dopadl na zem. Už o rok později dostala hra na návrh novínáře A. T. Halsteta název volley-ball (odbíjená letícího míče).

V roce 1923 navštívil Přerov profesor Pípal a na přerovském gymnáziu získal studenty k této hře. Po seznámení s pravidly jim věnoval síť a volejbalový míč. Na stadionu SK Přerov k prvním hráčům patřili Ladislav Čermák, Miloš Slováček, Josef Böhm, Zdeněk Sedlár, Adolf Svozil a Rostislav Vaněk. To se hrálo již o šesti hráčích a v následujícím roce na mistrovství Moravy v Kroměříži skončilo družstvo Přerova na pěkném třetím místě.

Odbíjená se v SK dlouho neudržela. Hřiště bylo daleko od středu města a tak přešli všichni hráči do přerovského Sokola, kde našli dobré podmínky na nově zbudovaném sokolském cvičišti. Velkým propagátorem odbíjené byl sokolský cvičitel Jiří Bužek. Přicházeli noví hráči a úroveň hry se zlepšovala, zvláště když ČOS zařadila odbíjenou do sletových her. Na počátku třicátých let se volejbal pěstoval i v dalších tělovýchovných organizacích, na školách, v trampských osadách, u Bečvy i v okolních vesnicích. Odbíjenou začaly hrát i ženy a z roku 1930 je zaznamenáno vítězství Sokola Přerov na turnaji v Tršticích.

V roce 1931 se stal Sokol Přerov členem Volejbalového svazu ČSR a časté turnaje přispívaly ke zvyšování úrovně hry. Za německé okupace přešli sokolští volejbalisté do sportovních klubů nebo trampských osad a v letech 1942–1945 patřili k nejlepším v tehdejším protektorátu (Dr. Garlík, Zdeněk Calábek, František Vrba, Mader, Pospíšil, Jiří Calábek). Po osvobození se vrátili hráči opět do Sokola a až do roku 1950 v rámci moravské ligy zaujíмали nej přednější místo a pořádali na počest svého bývalého spoluhráče Zdenka Calábka (v době protektorátu umučen) každoroční turnaj, který patřil k největším setkáním volejbalistů v celé ČSR. Utkání na hřišti za sokolovnou měla vždy výbornou diváckou kulisu a v úspěšném družstvu hráli většinou Josef a Zdeněk Zezulovi, Ladislav Jeřábek, Břetislav Lučan, Drahoslav Andrášek, Oldřich Kroupa, Arnošt Knězek, Vlastimil Matlocha, Alois Lisický, Jiří Calábek, Otáhal a další.

Po spojení TJ Sokol s Přerovskými strojírny přešla část hráčů do TJ Meopta. Slavné období odbíjené se pokoušeli v šedesátých letech obnovit Vratislav Doležal a Vlastimil Matlocha i pořádáním Calábkova memoriálu. Volejbal se postupně stěhoval stále více do tělocvičen a po otevření víceúčelové haly TJ OSP Přerov-Předmostí (1984) dostal volejbal nový impuls hlavně mezi dívčí mládeží. Trenérská práce Jiřího Lakomého a dalších spolupracovníků přivedla k volejbalu i dobré výkonnosti mnoho přerovských děvčat, která vyhrála řadu žákovských turnajů. Například pozdější reprezentantka republiky Eva Štěpančíková pět let trénovala v Přerově, pak přešla do Olomouce a v roce 1993 startovala za ČR proti Holandsku v Předmostí. Při otevření nové sportovní haly SK Přerov (1993) vzpomínala vicemistryně Evropy na své začátky. Po roce 1990 byli neaktivnější volejbalisté v SK, VK Přerov Precheza, TJ Pozemní stavby v Předmostí a s mládeží zejména pracovali v I. NDVK (první dívčí nezávislý volejbalový klub). Rok 1998 byl úspěšný pro ženy TJ Pozemní stavby, neboť si vybojovaly postup do volejbalové ligy, úspěšně si vedly i žáčky a dorostenky.

Od roku 1976 se ve volejbalové přípravce objevil devítiletý Michal Paliňek a v 16 letech již hrál za TJ LMCH jako pendlující mládežník ve II. lize

mužů. Před odchodem do Brna byl již zralým hráčem a s jeho jménem jsme se mohli setkávat od roku 1989 na našich i světových hřištích. Vedle „šestkového“ volejbalu nejdříve v Brně a později za Aero Odolena Voda zaměřil se hlavně na beach volejbal (plážový) a se spoluhráči (I. Stejskal do roku 1994, M. Pakosta do roku 1996, M. Kubala do roku 1998 a M. Lébl do roku 2000) získal mistrovské tituly ČR i Evropy a zúčastnil se prvního olympijského vystoupení plážových volejbalistů v Atlantě (1996) a pak v Sydney (r. 2000).

Zápas

Řecko-římský zápas, později jen zápas, měl své obdivovatele ihned po 1. světové válce, ale teprve v roce 1925 vznikl těžkoatletický klub z podnětu Josefa a Stanislava Měrkových a dostal název AK Žižka Přerov. Prvním předsedou se stal Rudolf Ševčík, náčelníkem František Šimek a trenérem Josef Měrka. Cvičit se začalo v hostinci na „Novém světě“ v Dluhonské ulici, klub neměl ani žíněnku, trénovalo se na dece a první činkou byla kola od vozíku. V roce 1930 splynul klub s SK Přerov (předsedou Antonín Poupera – podnikatel staveb) a zásluhou Gustava Frištenského, který do města často zajížděl, získal mnoho obdivovatelů. Předseda Alex Sagan pomáhal i hmotně a jeho zásluhou vyrostlo několik zdatných borců, například bratři František a Josef Šiškoví a Zdeněk Jurečka, který trénoval i pozdějšího mistra ve váze polotěžké v roce 1947 Rudolfa Šarmana.

O založení **boxu** bylo učiněno několik pokusů i v Sokole, ale tento sport v Přerově nezapustil své kořeny. Těžcí atleti ukončili v SK svoji činnost v roce 1947. V roce 1956 se chtěli v TJ Meopta oživit zápasnický sport, ale po ročním působení skončili.

K nejmladším sportům v Přerově patří cyklotrial a triatlon

Cyklotrial vznikl ve Španělsku na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let z iniciativy trialových jezdců, kteří hledali další možnosti ke zdokonalování rovnováhy, citu pro terén a zvýšení fyzické kondice bez hřmění motocyklů. Od roku 1983 se již objevili jezdci ČR a na startu první soutěže Weltcupu 1993 byl Libor Karas z AK Přerov na pátém místě a stal se profesionálním jezdcem. Klub cyklotriálu AK Přerov-město uspořádal v roce 1994 v lomu Žernavá druhou soutěž mistrovství republiky. V kategorii MINIME získal prvenství přerovský Tomáš Pop a postoupil do soutěží o mistra světa. Adam Procházka z téhož klubu se stal mistrem ČR v kategorii Junior pro rok 1999

Triatlon je velmi mladý individualistický sport náročný na materiálně technické vybavení závodníka, za kolébku jsou považovány Havajské ostrovy. Olympijský triatlon tvoří: plavání (1,5 km), běh (10 km) a jízda na kole (40 km). Přerovský nadějný plavec Jaroslav Hýzl se zařadil mezi přední závodníky i na mistrovství Evropy 1992 a zúčastnil se nejprestižnějšího závodu na Havaji (v konkurenci 1 534 závodníků obsadil 194. místo). V dalším období činnost stagnovala pro nedostatek financí.

Technické sporty a činnosti dříve organizované Svazarmem (Svaz pro spolupráci s armádou)

Střelectví

Adolf Hlobil byl účastníkem Střelecké mezinárodní olympiády v Amsterdamu v roce 1912 a získal zlatou medaili ve střelbě z pistole. Od mládí pěstoval šermířský sport (v roce 1965 pracoval ještě v muzeu).

Jarmila Horáčková (Fritzová) ve střelbě z libovolné malorážky na 3 x 30 nástřelem 825 bodů překonala pět čs. rekordů a reprezentovala nás v Číně a Moskvě v roce 1963. V roce 1975 vedla střelecký kroužek, pak okresní střeleckou školu a připravila řadu mladých až do celostátních přeborů.

Jiří Vogler – pátý v libovolné malorážce na 60 ran vleže na olympiádě v Mnichově 1972.

Střelci Jiří Fritz a Ivona Ježová (oba začínali v Přerově) přivezli zlaté medaile z mistrovství Evropy v Římě 1982.

Na olympiádě v Mexiku (1968) závodil z libovolné malorážky i přerovský střelec Jaroslav Navrátil, ale bez výrazného úspěchu.

Leoš Kalandra (OSP Přerov) vítězem ve vzduchové střelbě na přeboru ČR dorostu v roce 1992.

Ladislav Janoušek (SK Policie Přerov) 3. místo na mistrovství ČR 1990 v pistolových disciplínách.

Magda Gruberová (SK Policie Přerov) byla v roce 1994 dvojnásobnou mistryní republiky ve sportovní střelbě (vzduchovka a malorážka) Karel Zeiler, Sportovní střelecký klub Policie Přerov (SSK) – reprezentant ve střelbě – 1996.

Jana Onderková na dorosteneckém mistrovství ČR 1997 – druhé místo.

Motorismus

Od roku 1946 byla v Přerově odbočka Autoklubu Republiky československé (AK RČS). Mezi vedoucími funkcionáři byli Josef Smrčka, Karel Zejda, František Kadubec, JUDr. Walter Urbánek, Jan Kryška, František Obrtel, Vojtěch Tlapa, Arnošt Heinz, PhMr. Jan Cingroš. Na počátku padesátých let probíhaly organizační změny, ale na principech činnosti se mnoho nezměnilo. K obětavým funkcionářům z posledního období je potřebí uvést Karla Kleinera.

První motocyklové závody na úpatí Čekyňského kopce (dnešní Přerovská rokle) se jely v roce 1950, pátý ročník byl přeborem republiky a 9. ročník byl mezinárodním závodem. V roce 1961 byl závod vypsán jako Velká cena ČSSR a Mistrovství světa třídy do 500 ccm poprvé s televizním přenosem a účastí kolem sto tisíc diváků. V roce 1969 v blízkosti Přerovské rokle (Údolí mamutů) se jel poprvé autokros. Dne 30. srpna 1998 v rámci seriálu mistrovství Evropy se závodilo na Přerovské rokli.

Karel Havel (1947) se přistěhoval do Přerova v sedmdesátých letech, nejdříve se věnoval motorkám, pak předsedal na čtyři kola a v roce 1985 získal poprvé titul mistra republiky v autokrosu. V roce 1986 přidal i titul mistra Evropy. Během 25 let závodění odjel přes 300 závodů, získal 150

věnců a pohárů, postavil asi 15 aut za pomoci bratra Miroslava. Závodil v dresu TJ Rudá hvězda Přerov, v roce 1986 byl vyhlášen nejlepším sportovcem Severomoravského kraje, vítězem ankety Světa motorů (Křišťálová přilba) a Motoristické současnosti (Zlatý volant), ještě v roce 1993 a 1994 se stal mistrem republiky.

Ladislav Hanák (AK Přerov-město) se stal v roce 1998 vicemistrem republiky v autokrosu kategorie junior Buggy.

Ostatní zájmové sportovní činnosti

V roce 1958 byla při Okresní odborové radě v Přerově ustavena sportovní komise a organizovala soutěže v kopané, stolním tenise a kuželnkách mezi družstvy závodů, podniků a organizací. Po roce 1969 se do organizování soutěží zapojily i ústřední odborové svazy pořádáním závodů od místních až po ústřední úroveň pro neregistrované odboráře. Podobně si počínaly i mládežnické organizace, a tak byla zahájena i řada netradičních sportů, které dávaly možnost aktivního vyžití i těm, kteří si sport ještě pořádně nevyzkoušeli. Tak se hrával líný míč, lední metaná, softbal (1976 v odborném učilišti SME), minigolf, malá kopaná, později začíná i hokejbal, florbal, bikros, biatlon – zimní a letní verze (střelba z malorážky zůstává, ale běh na lyžích je nahrazen během v terénu) – dříve u nás Dukelský závod branné zdatnosti.

Ing. Jiří Pěček – radioamatér – zasloužilým mistrem sportu v radistice –1977

Jaroslav Olivík mistrem sportu ve sportovním letectví – 1972

Martin Bočínský čtyřnásobným mistrem ČSSR (1989) v ploutvovém plavání

Pavel Zvoniček – Potápěčský klub Skorpen Přerov – reprezentant ČR, absolutní vítěz Trofeo Ugo Volli v Terstu v roce 1999

Věra Bláhová – Choc Team Snowboard – na mistrovství ČR 1996 3. místo ve slalomu

Lenka Koutná – BMX ALLMONT Team Přerov – druhá na mistrovství světa ve Francii 1999 mezi mládeží

Jan Rychlý – mistrem Evropy v kategorii veteráni (nad 35 let) v biatlonu
David Štíčka (Model klub Přerov) juniorský mistr Evropy ve stavbě lodních modelů 1997

Po roce 1990 se vzedmula módní vlna netradičních sportů a postupně se stávala součástí života. „Výše, lépe a rychleji“ – toto starší heslo už nestačilo. I v Přerově můžeme slyšet o squashi, bowlingu, šipkách apod., o vyznavačích adrenalinových sportů – slaňování, seskocích padákem, paraglaidingu, potápění, speleologii nebo australian rapelingu.

Možná, že se v Přerově vedle uvedených činností pěstují i některé další, ale jejich členská základna a dosažené výkony nevzbudily žádný zvláštní zájem veřejnosti.

5. Rámcové změny po roce 1990

Počátek roku 1990 přinesl do tělovýchovy a sportu mnoho změn, které vycházely z nové politické situace. Zrušením zákona č. 68/1956 Sb. zanikla monopolní tělovýchovná organizace Československý svaz tělesné výchovy

vy a v souladu se zákonem č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, došlo k podstatnému rozšíření různě profilovaných občanských sdružení a spolků. Některé spolky navázaly na přerušenou činnost (ČOS, Autoklub, Orel, Svaz DTJ Československa), řada vznikla nově (Česká asociace sportu pro všechny, Sdružení technických sportů a činností, Asociace školních sportovních klubů). Mnohé tělovýchovné jednoty a sportovní kluby se sdružily a pokračovaly ve své činnosti jako právní subjekty v rámci Českého svazu tělesné výchovy (ČSTV).

K 31. prosinci 1997 bylo evidováno v ČR 26 občanských sdružení v oblasti tělovýchovy a sportu, které měly ve svých řadách přes dva miliony členů v 19 873 sdružených klubech. Z toho měl ČSTV 79 sdružených svazů, 16 758 oddílů a přes 1 milion jedno sto tisíc členů. Česká asociace Sport pro všechny má 5 svazů a Sdružení technických sportů a činností 16 svazů, Autoklub má 8 svazů, Česká motocyklová federace má rovněž 8 svazů v České republice.

I na území města Přerova se mnohé změnilo. TJ Lokomotiva Meochemy si dala nový název – SK Přerov, hokejisté se osamostatnili na HC Přerov, tenisté na TK ESTA Přerov, vznikl Basket club, Fotbal club, TJ OSP. Předmostí se změnilo na TJ Pozemní stavby Předmostí, podobně vznikla řada dalších klubů. V roce 1999 bylo v okresním sdružení ČSTV v Přerově evidováno 27 přerovských tělovýchovných jednot a klubů. Vedle činnosti Sokola Přerov v rámci ČOS zde působí Sdružení technických sportů a činností, (ÚAMK) Ústředí automotoklubu, kynologové, potápěči a další, kteří se často věnují svým činnostem bez velké publicity.

Závěr 20. století byl ve znamení nových podnětů k tělovýchovné a sportovní činnosti. Všechny změny, k nimž došlo, okolnosti i příčiny bude potřebné teprve s odstupem doby vyhodnotit a hlavně zaznamenat a zdokumentovat pro generace příští.

Předkládaný přehled hlavních tělovýchovných událostí a osobností, které v Přerově působily, jsem čerpal z uvedené literatury a budu vděčen za každou připomínku, která upřesní a doplní zde publikované údaje.

6. Literatura a prameny

25 let Jednoty Československého Orla v Přerově. Přerov 1936.

20 let S. K. Přerov. 1908–1928. Přerov 1928.

20 let hanáckého sportu. Olomouc 1941.

Chmelař, Vladimír: Tradice tělovýchovy a sportu v přerovském okrese. Přerov 1984.

Památník 25. výročí DTJ v Přerově. Přerov 1929.

Památník 75. výročí TJ Sokol Přerov. Přerov 1946.

Ročenky a kroniky jednotlivých sportů.

Ročenky TJ Spartak Přerovské strojírny.

Noviny a časopisy: Naše Haná, Přerovský Obzor, Nové Přerovsko, Kultura Přerova.

Archivní materiály SOKA Přerov.

Příloha I

Nejúspěšnější sportovci v okrese Přerov

V roce 1966 daly okresní noviny Nové Přerovsko podnět Okresnímu výboru ČSTV v Přerově a věnovaly putovní pohár pro vyhodnocení nejúspěšnějších sportovců okresu v kalendářním roce. Akce byla všeobecně kladně přijata, a tak se na stránkách Nového Přerovska kromě bohaté zpravodajské části o tělovýchově a sportu objevoval počátkem roku přehled o deseti nejlepších. První pohár získala kuželkářka Vlasta Šindlerová z TJ Lokomotiva Přerov

1966

1. Vlasta Šindlerová – TJ Lokomotiva Přerov – kuželky

1967

1. Jiří Ševčík – Spartak Přerovské strojírny – kuželky

1968

1. Jaromír Soldán – Spartak Přerovské strojírny – horolezectví

1969

1. Miroslava Mašejová – Spartak Přerovské strojírny – sportovní gymnastika

1970

1. Olga Bayerová – TJ Meochema – jezdeckví
mládež – Božena Sudická – Spartak PS – atletika

1971

1. František Venclovský – VTJ Dukla Přerov – plavání
mládež – Michal Klasa – TJ Lokomotiva – cyklistika

1972

1. František Králík – TJ Cementárna Hranice – házená – brankář
na olympijských hrách v Mnichově – stříbrná medaile
mládež – René Vondrášková – TJ Meochema – judo

1973

1. Božena Sudická – Spartak PS – atletika
mládež – Rostislav Tyleček – Spartak PS – atletika

1974

1. Božena Sudická – Spartak PS – atletika
mládež – Petr Matejov – TJ Lokomotiva – cyklistika

1975

1. Božena Sudická – Spartak PS – atletika
mládež – Miroslav Milý – TJ Lokomotiva – plavání

1976

1. Božena Sudická – Spartak PS – atletika
mládež – Dušan Kulhaj – Spartak PS – tenis

1977

1. Antonín Přikryl – Stanislav Zmrzlík – Spartak PS – kolová
mládež – Miroslav Milý – TJ Lokomotiva – plavání

1978

1. Hana Konířová – Spartak PS – kuželky
mládež – Marcela Skuherská – Spartak PS – tenis

1979

1. MUDr. Josef Veselý – TJ Meochema – kulturistika
mládež – Marcela Skuherská – Spartak PS – tenis

1980

1. Jaroslav Navrátil – Spartak PS – tenis

1981

1. MUDr. Josef Veselý – Lokomotiva Meochema – kulturistika
dorost – Hana Fukárková – Spartak PS – tenis
žactvo – Eva Čermáková – Spartak PS – plavání

1982

1. Jaroslav Navrátil – Spartak PS – tenis
dorost – Igor Brázda – TJ LMCH – lukostřelba
žactvo – Andrea Holíková – Spartak PS – tenis

1983

1. Libor Pimek – Spartak PS – tenis
dorost – Karel Nováček – Spartak PS – tenis
žactvo – Martin Koryčánek – Spartak PS – tenis

1984

1. Libor Pimek – Spartak PS – tenis
dorost – Jana Novotná – Spartak PS – tenis
žactvo – Jana Pospíšilová – Spartak PS – tenis

1985

1. Karel Havel – Rudá hvězda – autokros
dorost – Jana Pospíšilová – Spartak PS – tenis
žactvo – Radek Vašek – Spartak PS – tenis

1986

1. Karel Havel – Rudá hvězda – autokros
dorost – Jana Pospíšilová – Spartak PS – tenis
žactvo – Radek Vašek – Spartak PS – tenis

1987

1. Jaroslav Navrátil – Spartak PS – tenis
dorost – Jana Pospíšilová – Spartak PS – tenis
žactvo – Pavel Gazda – Spartak PS – tenis

1988

1. Jana Novotná – Spartak PS – tenis

dorost – Jana Pospíšilová – Spartak PS – tenis

žactvo – Radek Němec – TJ Rudá hvězda Přerov – jachting

1989

1. Jana Novotná – Spartak PS – tenis

dorost – Jana Jeřábková – Sigma Hranice – cyklistika

žactvo – Eva Martincová – Spartak PS – tenis

1990

1. Jana Novotná – Spartak PS – tenis

dorost – Pavel Gazda – Spartak PS – tenis

žactvo – Sandra Kazíková – Spartak PS – plavání

V letech 1991–1994 byla akce pořádána jen v rámci ČSTV. Až v roce 1995 dalo podnět opět Nové Přerovsko k vyhlášení sportovců okresu bez pořadí.

1995

dospělí

Ctislav Doseděl – TK ESTA – tenis

Ladislav Drda – TJ Bezuchov – horolezectví

Kateřina Glosová – Sigma Hranice – atletika

Karel Havel – autocross

Romana Hudečková – Klub vodních sportů Hranice

Josef Janků – TJ Pozemní stavby Předmostí – Western Raiding Club

Petr Nadymáček – Spartak PS – nohejbal

Jana Stejskalová – Spartak PS – basketbal

Radek Štěpánek – TK ESTA Přerov – tenis

Ivana Večeřová – Spartak PS – basketbal

mládež

Lenka Bořutová – SK Přerov – sportovní gymnastika

Bubeník – Pánek – Spartak PS – kolová

Jana Horáková – Spartak PS – plavání

Dominika Luzarová – TK ESTA – tenis

Pavčina Pospíšilová – Spartak PS – plavání

Pavel Procházka – Autoklub Přerov – cyklotrial

Jan Rýpar – Klub juda Hranice – judo

Ondřej Slezák – Spartak PS – veslování

Ivo Tabara – Spartak PS – kanoistika

Jana Zapalačová – Klub juda Hranice – judo

Podle ankety čtenářů Nového Přerovska byly vyhlášeny osobnosti roku 1995 v tomto pořadí:

1. Pavčina Pospíšilová

2. Ladislav Drda

3. Petr Nadymáček

1996

dospělí

Petr Nadymáček – Spartak PS – nohejbal
Věra Bláhová – Choc Team Snowboard – slalom
Ctislav Doseděl – TK ESTA – tenis
Petr Hrbek – Spartak PS – vodní pólo
Romana Hudečková – Klub vodních sportů Hranice – kanoistika
Eva Martincová – Spartak PS – tenis
Renata Navrátilová – Klub juda Hranice – judo
Ladislav Polák – Ingstav Kojetín – kanoistika
Pavlína Pospíšilová – Spartak PS – plavání
Stanislav Raška – Metaná Precheza Přerov – metaná
Michaela Sedláčková – Spartak PS – kuželky
Pavel Složil – TVCK Radslavice – jezdeckví
Radek Štěpánek – TK ESTA – tenis
Ivana Večeřová – Spartak PS – basketbal
Karel Zeiler – Sportovní střelecký klub Policie Přerov – střelectví

mládež

Renata Hilscherová – Judo Drahotuše – judo
Jana Horáková – Spartak PS – plavání
Eva Kadlecová – Spartak PS – basketbal
Lucie Kotoučová – Morava Kojetín – kanoistika
Dominika Luzarová – TK ESTA – tenis
Jana Ondrouchová – TK ESTA – tenis
Jan Rýpar – Klub juda Hranice – judo
Jiří Školoudík – TK ESTA – tenis
Lukáš Ticháček – Sokol Troubky – volejbal
Vojtěch Till – Spartak PS – kanoistika

Anketa čtenářů byla změněna na anketu novinářů a sportovních činovníků s tímto pořadím sportovních osobností roku 1996:

1. Petr Nadymáček
2. Ctislav Doseděl
3. Radek Štěpánek

1997

dospělí

Ctislav Doseděl – TK ESTA – tenis
Adriana Gerši – TK ESTA – tenis
Kateřina Glosová – SK Hranice – atletika
Ladislav Hanák – Autoklub město – autokros Junior Buggy
Ladislav Hanzel – SK Přerov – siláctví
Romana Hudečková – KVS Hranice – kanoistika
Jaroslav Hýzl – Spartak PS – triatlón
Tomáš Janoušek – Ingstav Kojetín – kanoistika
Miroslav Jemelík – TJ Pozemní stavby Předmostí – sálová kopaná

Eva Kadlecová – Spartak PS – basketbal
Ing. Petr Krejčířík – Aeroklub Hranice – bezmotorové létání
Petr Křížan – Formula Racing Hranice – motokáry
Pavla Pospíšilová – Spartak PS – plavání
Pavel Složil – TVCK Radslavice – jezdeckví
David Štíčka – Model klub Přerov – lodní modeláři

mládež

Renata Hilscherová – JC Femax Drahotuše – judo
Jana Horáková – Spartak PS – plavání
Jan Chmelař – Klub vodních sportů Hranice – kanoistika
Radovan Koječný – Model klub Želatovice – modelářství – kat. házedla
Lenka Koutná – BMX Allmont Team Přerov – bikros
Martin Kutěj – Klub judo Hranice – judo
Jana Onderková – Střelecký sportovní klub Policie Přerov – střelba
Pavel Procházka – Autoklub Přerov město – cyklotrial
Marek Velička – TK ESTA – tenis
Pavla Zdráhalová – JC Femax Drahotuše – judo

V anketě novinářů a sportovních činovníků bylo vyhlášeno pořadí sportovních osobností roku 1997:

1. Ctislav Doseděl
2. Pavel Složil
3. Lenka Pacáková

1998

dospělí

Pavel Složil – TVCK Radslavice – jezdeckví
Robert Adolf – Spartak PS – vodní pólo
Miroslav Doležal – Spartak PS – lyžařská turistika
Ctislav Doseděl – TK ESTA – tenis
Kateřina Glosová – SK Hranice – atletika
Gabriela Kubešová – SK Fitness AVE – fitness
Pavla Pospíšilová – Spartak PS – plavání
Adam Procházka – AK Přerov město – cyklotrial
Ing. Vojtěch Zima – Aeroklub Hranice – letecké modelářství
Jiří Zubík – SK Žeravice – národní házená

mládež

Jan Berka – BMX Allmont Team Přerov – bikros
Jana Horáková – Spartak PS – plavání
Lucie Chlebovská – Spartak PS – veslování
Ondřej Chupík – JC Femax Drahotuše – judo
Renata Kocfeldová – Spartak PS – basketbal
Jana Kovářová – JC Femax Drahotuše – judo
Lubomír Krhut – SK Přerov – kulturistika
Leoš Küschner – Spartak PS – vodní pólo

Lukáš Miko – Ingstav Kojetín – kanoistika
Jiří Školoudík – TK ESTA – tenis

Sportovní osobnosti roku 1998 byly vyhlášeny v tomto pořadí:

1. Pavel Složil
2. Ctislav Doseděl
3. Ing. Vojtěch Zima

1999

dospělí

Ctislav Doseděl – TK ESTA – tenis
Petr Hofman – Modelářský klub Hranice – kat. svahové větroně
Lucie Kotoučová – Ingstav Kojetín – kanoistika
Gabriela Kubešová – SK Fitness AVE Přerov – fitness
Martin Prchal – Spartak PS – kanoistika
Vladimír Proček – PPG Podhoří – motorový paragliding
Adam Procházka – Autoklub Přerov – cyklotrial
Jan Rýpar – Klub juda Hranice – judo
Pavel Složil – TVCK Radvanice – jezdeckví
Ondřej Švrček – Spartak PS – plavání
Pavel Zvoníček – Potápečský klub Skorpen Přerov – ploutvové plavání

mládež

Lukáš Coufal – Klub vodních sportů Hranice – kanoistika
Tereza Fialová – Spartak PS – plavání
Tomáš Jalůvka – Klub juda Hranice – judo
Šárka Klvaňová – SK Přerov – atletika
Lenka Koutná – BMX Allmont Team Přerov – bikros
Šárka Macháčková – Klub dráhového golfu Tovačov
Jiří Pavelka – JC Femax Drahotuše – judo
Jiří Školoudík – TK ESTA – tenis
Barbora Vařeková – Spartak PS – veslování
Hana Zlámalová – Spartak PS – moderní gymnastika

Sportovní osobností roku 1999 bylo vyhlášeno basketbalové družstvo žen SBC Hanácká kyselka Přerov, které se stalo druhým nejlepším týmem v ČR.

Vyhodnocení sportovců okresu Přerov za rok 2000 se konalo jen v rámci ČSTV

Příloha II.

Stadiony a tělocvičny

V jednotlivých okrajových částech města vznikaly první placky, které nejčastěji sloužily fotbalovým utkáním. Počátky sportovního života souvisí s činností prof. Chmelíka, který se staral o vybudování kluziště a zřízení tenisových dvorců na pozemcích lékárníka Psoty u Michalova. V roce

1899 po obnovení Klubu českých velocipedistů byl pronajat pozemek 30 arů zahrady od paní Skřečkové (základ pozdějšího orelského stadionu, dnešní náměstí Přerovského povstání), kde bylo cvičiště pro cyklisty, hrála se kopaná a pak se i bruslilo.

Po 1. světové válce se místa pro sportování měnila, používalo se i vojenské cvičiště, neboť za války bylo staré hřiště u Michalova pronajato na pěstování brambor. Opravdový **stadion SK Přerov** asi pro sedm tisíc diváků byl otevřen teprve 20. května 1923. Družstvo pro stavbu stadionu s předsedou JUDr. Alexandrem Štaffou zahájilo přípravné práce již v roce 1921 v prostoru pod nemocnicí (dnešní tenisová hala), včetně atletické dráhy (čtyřproudová škvárová 390 m dlouhá se všemi atletickými sektory) a dřevěné tribuny. Pozemky měnily postupem doby své uživatele (zmizelo i hřiště DTJ na házenou), v roce 1968 bylo hřiště upraveno na plochou dráhu (v roce 1969 je zaznamenán pokus o plochou dráhu i na výstavišti), pak se dlouho nic nedělo, tribuna chátrala, rozšiřoval se tenisový areál a hřiště přestalo existovat.

Druhým hlavním centrem sportování bylo hřiště v centru města, které vybudovala tělocvičná jednota Orel pod patronací družstva Lidové jednoty v roce 1928 v zahradách za Domem sv. Josefa. **Orelský stadion** později přešel na DSK Viktoria Přerov a pak na Závodní výbor ROH Meopta. Školami, které neměly vlastní hřiště, bylo toto zařízení hojně využíváno. Zde se hrával hlavně fotbal a hokej a konaly se i méně náročné atletické závody.

V souvislosti s rozvojem města byl tento stadion zlikvidován a náhradou zahájila TJ Meopta výstavbu svého Stadionu 9. května, který byl otevřen 9. května 1960. Areál byl postupně doplňován: atletická dráha, šatny, umývárny, kanceláře, betonová plocha pro přírodní kluziště, kurty na odbíjenou, neboť v roce 1969 v rámci nové výstavby došlo ke zboření Dělnického domu, který sloužil téměř šedesát let také tělovýchově a sportu.

Třetím centrem sportování se stal **areál TJ Spartak Přerovské strojírny** s fotbalovým hřištěm a atletickou dráhou, který byl otevřen v roce 1956, postupně rozšiřován o další hřiště, šatny a tribunu (1975).

První tělocvičnou v Přerově byla **sokolovna Na Marku** (pozdější kino) již v roce 1897, která sloužila až do roku 1936, kdy byla otevřena **nová sokolovna** na pravém břehu řeky Bečvy a dlouho patřila k největším v ČSR. Kromě základního sokolského cvičení se zde rozvíjely zvláště po roce 1945 míčové hry (basketbal, volejbal, krasojízda a kolová). Od roku 1951 byla tělocvična v péči TJ Spartak Přerovské strojírny a po téměř padesát let o ni pečovali funkcionáři této jednoty s péčí řádného hospodáře. Od roku 1993 je zpět v majetku přerovského Sokola.

Za dnešní sokolovnou bylo již v roce 1921 vybudováno letní cvičiště s betonovou tribunou, které bylo v zimě využíváno hlavně hokejisty (dnes slouží házenkářům). Na místě dnešního fotbalového stadionu měli sokolové krátkou (300 m s ostrými zatáčkami) atletickou dráhu a tenisové kurty (dnes slouží pro letní nohejbal).

Dělnická tělocvičná jednota cvičila od roku 1904 v hostinci U Haasů, v roce 1912 založila družstvo a rekonstruovala objekt na Šířavě na **Děl-**

nický dům, který byl postupně dostavován a sloužil tělocvičné a společenské činnosti až do roku 1969.

Orlové cvičili v hostinci U Tšponů na Horním náměstí od roku 1911. K výstavbě stadionu založili družstvo Lidová jednota a v roce 1928 jej otevřeli v zahradách za Domem sv. Josefa na dnešním náměstí Přerovského povstání. Novou budovu – orlovnu – si postavili orlové ve třicátých letech v Předmostí (později zde bylo kino Panorama).

I když se tenisové dvorce objevovaly zvláště před a za Michalovem, **tenisový areál** začal vznikat v letech 1925 mezi fotbalovým hřištěm SK a rybníkem, v roce 1958 přibýly nové šatny, v sedmdesátých letech byl areál rozšířen o nové dvorce, 1975 o nafukovací halu a o novou tenisovou halu v roce 1987.

Veslaři a kanoisté Sokola Přerov měli k dispozici hlavně řeku. K uschování lodí sloužila nejdříve kůlna vedle staré sokolovny, od roku 1933 prostornější loděnice na nábreží Dr. Beneše, od roku 1939 loděnice za železničním mostem. S finanční podporou státních orgánů a Přerovských strojiren byla v roce 1970 uvedena do provozu svépomocí budovaná **loděnice u Michalova** s tělocvičnou a saunou, která před 30 lety odpovídala náročným požadavkům na sportovní zařízení, kde byli připravováni nadějní sportovci v tréninkovém středisku mládeže.

Vodáci Klubu českých turistů měli svoji loděnici za zahradami domů v Kozlovské ulici, ale v souvislosti s výstavbou dětských jeslí a po sloučení v roce 1948 přešli do sokolské loděnice.

Plavecký sport potřeboval pro závodění bazén přesně stanovených rozměrů a toho se plavci dočkali až po roce 1930 na městské letní plovárně a malý bazén (12,5 m) u městských očištných lázní k zimnímu využití od roku 1934. Velmi dlouho plavci strádali a záviděli okolním městům, až v roce 1978 byl otevřen **padesátimetrový krytý bazén** opět za mimořádného přispění státu, Přerovských strojiren a obětavé svépomocné práce. V dalších letech byl připojen i letní bazén a upraveno okolí. Od roku 1992 jej spravují Služby města Přerova.

Bruslení a hokej měl k dispozici přírodní led za velké obětavosti funkcionářů Sokola a DSK Viktoria a později Spartaku PS a Meochemy většinou na fotbalových hřištích. **Zimní stadion** byl otevřen v roce 1971 a zastřešen za dva roky. Pokračovala výstavba šaten, umývárna a ubytovacího zařízení. Do areálu bývalé TJ Lokomotiva Meochema byla plánována i výstavba **sportovní haly** hned vedle zimního stadionu původně se specializací na sportovní gymnastiku, ale po reorganizacích v roce 1990 se přísliby financí ztenčily a ustavený SK Přerov se zaměřil na víceúčelové využití. Hala byla otevřena 24. listopadu 1993.

Kuželkáři hráli z počátku v kuželnách u hostinců, v roce 1955 postavila TJ Meopta dvoudráhu u Dělnického domu a v roce 1973 dokončila TJ Spartak Přerovské strojirny za přispění všech kuželkářů ve městě **kuželnu** s automatickými stavěči.

Mnozí cvičenci a sportovci měli možnost využívat i **tělocvičen ve školních budovách**, ale starší objekty neměly potřebné rozměry. Teprve školní tělocvična v ZŠ Želátovská ul. v roce 1956 a v ulici U Tenisu (1965), ale zvláště nové tělocvičny při zemědělské škole (1970), při učňovské škole na

Šířavě, při učilišti Pozemních staveb a základní škole v ul. Svisle v sedmdesátých letech daly možnost rozvoji zájmových tělovýchovných i sportovních aktivit. Následovaly nové tělocvičny pedagogické školy, ekonomické školy (1979), základní školy v ulici Boženy Němcové, Velká Dlážka (1971), U tenisu (1975), Trávník (1977), Kopaniny (1982), v Předmostí (1988), všude se v odpoledních a večerních hodinách bez zvláštních poplatků podle rozvrhu tělovýchovných jednot a spolků cvičilo a sportovalo.

Pro motoristy měla obrovský význam **Přerovská rokle**. Terén byl postupně upravován, aby se zde mohly konat i mezinárodní závody motocyklů a autokros.

Na podzim roku 2000 zahájilo provoz Sportovní centrum u Bečvy (přestavba Kryškova mlýna), kde jsou převážně vybudovaná sportoviště pro nejširší veřejnost (bowling, minigolf, badminton, squash a posilovna).

Čekyně – fotbalové a tenisové hřiště

Dluhonice – hřiště na házenou

Henčlov – tělocvična a areál pro volejbal a jezdectví

Kozlovice – nově upravené fotbalové hřiště a celý sportovní a oddechový areál z roku 1998 má velmi pěkné prostředí a domácí i blízcí sousedé sem rádi přicházejí.

Lověšice – spolkový život v Lověšicích se uskutečňoval ve dvou střediscích: jednak kolem sokolovny a jednak kolem dělnického domu. První hřiště neodpovídalo pravidlům, (hrávalo se v dolině za dražním plotem – u hřbitova). Teprve po 2. světové válce dostalo hřiště minimální rozměr (94 x 47 m). Po roce 1948 se zaměřili na opravu a přístavbu sokolovny a nové hřiště.

Předmostí – sokolové nejdříve využívali pro svou činnost provizorních objektů, ale ve dvacátých letech již stála sokolovna, ve třicátých letech měli fotbalisté Slavojе své malé hřiště za školou a orlové svou orlovnu naproti tomuto hřišti. Aktivní divadelní činnost v Sokole si vyžádala přístavbu jeviště s vysokým provazištěm. V roce 1959 po obnovení činnosti fotbalového oddílu TJ Sokol Předmostí byla zahájena výstavba hřiště vedle sokolovny, které bylo v roce 1978 přestavěno, doplněno o tribunu a vedle pak ještě o letní koupaliště. V roce 1984 dokončila TJ OSP (po sloučení v roce 1967) víceúčelovou sportovní halu s ubytovnou.

Újezdec – hřiště

Žeravice – házenkáři své hřiště na házenou rekonstruovali v roce 1977 a přistavěli tribunu pro 500 diváků. V roce 1982 vybudovali a otevřeli víceúčelovou halu s menší ubytovací kapacitou.

Okresní sdružení Českého svazu tělesné výchovy v okrese

Přerov mělo v evidenci v roce 1999 následující sportovní kluby na území města Přerova:

Sokol Čekyně – předsedkyně Karla Řiháčková, K rybníčku 30 – Čekyně

Sokol Dluhonice – předseda Pavel Horák, Náves 33 – Dluhonice

Sokol Henčlov – předseda Petr Laga, U Letiště 2 – Henčlov

FK Kozlovice – předseda J. Fiala, Malá Trávnícká 5 – Přerov

Union Lověšice – předsedkyně Z. Rozkošná, Mírová 29 – Lověšice

Sokol Újezdec – předseda M. Tichánek, Větrná 17 – Újezdec

TJ Pozemní stavby – předseda ing. Vladimír Navrátil, Hranická 157 –
 Předmostí
 SK Přerov – prezident MUDr. Michal Chromec, MUDr. Petřivalského 1
 TJ Spartak Přerov – předseda ing. Vlastimil Frélich, Brabansko 2
 SK Žeravice – předseda M. Vychodil, U stadionu 7 – Žeravice
 Haná Přerov – předsedkyně Eva Bayerová, Prusy 1 – Domaželice
 Refit – Mgr. Zdeněk Pec, Čechova 17 – Přerov
 HC Přerov – MUDr. Petřivalského 3, Přerov
 TK E.S.T.A. – předseda Petr Huťka, U tenisu 16 – Přerov
 SK Metaná Zubr – předseda Š. Hermély, Wurmova 20 – Přerov
 SK Policie – S. Frydrych ml., Trávník 5 – Přerov
 SK kulturistika Předmostí – Hranická 157 – Předmostí
 HC Kozlovice – předseda J. Málek, Osmek 7 – Přerov
 Metaná Precheza – předseda S. Raška, Tománkova 1 – Přerov
 SK PIK Přerov – předseda ing. Jiří Pavelka, Nerudova 20 – Přerov
 Karate Přerov – předseda T. Konečný, S. K. Neumanna 5 – Přerov
 Basketsport Přerov – Žerotínovo nám. 12 – Přerov
 Fitness Ave Přerov – předseda Richard Bdinka, ul. Boh. Němce 17 – Přerov
 SK metaná Pobečvan Přerov – předseda Jiří Doupal, Pod Skalkou 10 –
 Předmostí
 SK metaná 81 Přerov – předseda Jaroslav Sláma, Velká Dlážka 30 – Přerov
 SKM Strojář – předseda Pavel Čepica, U tenisu 11 – Přerov

Ivan Krška

Za Marií Mikulíkovou

Těžkou ztrátu utrpěla dne 29. října 2002 vlastivědná práce regionu Hranicka a Oderských vrchů, protože z kolektivu vlastivědných pracovníků nečekaně odešla Marie Mikulíková, emeritní učitelka ze Stříteže nad Ludinou. Zesnulá se spolu se svým manželem řadu let věnovala minulosti své rodné obce, kde spatřila světlo světa 7. září 1920. Její zásluhou byl Střítež nad Ludinou obohacen o dějiny své školy, o životopis prvního školního rektora, Jana Trnky, a nakonec o vlastní dějiny. Všechny tyto publikace vydávala se svým manželem, za něhož se roku 1942 provdala a s nímž řádně vychovala celkem šest dětí. Třeba též připomenout, že Marie a Josef Mikulíkovi patřili ke spolupracovníkům Záhorské kroniky a Oderských vrchů. Právě v Oderských vrších jim bylo umožněno otisknout objevnou studii k počátkům blízkého Olšovce, jehož existence začíná tehdy, kdy zaniká ves Šovejdy, po nichž se podnes dochoval traťový název.

Lidské osudy zesnulé se neobešly bez problémů. Stala se obětí poučkových čistek a v jejich důsledku jí bylo dvacet let znemožněno vykonávat práci učitelky. Místo výuky dětí, které měla tak ráda, pracovala v místním JZD. Teprve rok 1968 jí umožnil znovu nastoupit do školské služby. O její houževnatosti svědčí to, že se nezalekla práce v hranické zvláštní škole, kde se věnovala i romské žákovské komunitě a, jak bylo při posledním rozloučení 3. listopadu zdůrazněno, stala se doslova miláčkem těchto žákyň a žáků. Na základním školství jí bylo ovšem umožněno působit až po odchodu do důchodu. Rok 1989 jí umožnil vykonávat na střítežské škole funkci katechetky a konečně též výsledky práce k dějinám rodné obce publikovat. V této vzpomínce nelze pominout, že kromě zemských archivů v Brně a Opavě i jejich poboček patřila spolu s manželem ke stálým badatelům archivního pracoviště v Potštátě, a to již od doby jeho vzniku v roce 1960. Tehdy pisatel těchto několika řádků měl možnost seznámit se nejen s výsledky její práce, ale i s jejími lidskými osudy.

Co říci závěrem? Snad jen to, že ti, kteří ji znali, budou na ni často a rádi vzpomínat.

Poznámky

Poznámky

Poznámky

Poznámky

SBORNÍK STÁTNÍHO OKRESNÍHO ARCHIVU V PŘEROVĚ – 10

Roku 2002 vydal Státní okresní archiv v Přerově

Odpovědný redaktor PhDr. Jiří Lapáček

Tisk Elan, spol s r. o. Přerov

Náklad 400 výtisků

Neprodejné

ISBN 80-238-9973-2

